

Nepal Post has been offering:

Affordable
Reliable
Faster
Guaranteed

EXPRESS MAIL SERVICE

(Links over the major destinations of the world)



THE WORLDWIDE POSTAL COURIER NETWORK



अन्तर्राष्ट्रिय ब्रत डाक सेवा

For details, please contact:

Express Mail Service, General Post Office, Bantawa, Kathmandu, Nepal

Tel: 251111, 222211; Fax: 221145; e-mail: emsa@post.np

हुलाक THE POST



नयाँ वर्ष विशेषाङ्क

हुलाक

The Post

वर्ष : ५७ पूर्णाङ्क: २००
२०७६ कार्तिक

Year: 57 Total Issue: 200
Oct 2019

आवरण डिजाइन/Cover design

के.के.कर्माचार्य/K.K.Karmacharya

कम्प्युटर ले-आउट/Layout

सुधिर गौतम/S. Gautam

प्रकाशन तथा वितरण

नेपाल हुलाक सेवाका लागि

हुलाक प्रशिक्षण केन्द्र

बबरमहल, काठमाडौं

फोन : ०१-४२६२५७५, ४२६२७७०

Publication & Distribution

Postal Training Centre

Babarmahal, Kathmandu, Nepal

Phone: 01- 4262579

Fax: 4262770

मुद्रण/Print

जिएस प्रिन्ट एण्ड मिडिया सभिसं

०१-४४६९४५५

ईमेल:- gopaldahal53@gmail.com



संरक्षक

देवीप्रसाद ज्ञवाली

Patron

Devi Prasad Gnawali

Director General

प्रधान सम्पादक/Chief Editor

सीता रेग्मी/Sita Regmi

सम्पादकहरू/ Editors

सुधा रेग्मी/S. Regmi

नइन्द्र कुमार पौडेल/N.K. Paudel

कृष्ण प्रसाद हुमागाईं/K.P. Humagain

शरद कुमार दाहाल/S.K. Dahal

सम्पादकीय

तालिम ज्ञान सीप क्षमता अभिवृद्धि तथा व्यवहारमा सकारात्मक परिवर्तनको माध्यम हो । समय सापेक्ष प्रदान गरिने तालिम मार्फत कर्मचारीलाई मानव पूँजीको रूपमा विकास गर्न सकिन्छ । साथ साथै तालिमले संगठनमा कार्यरत कर्मचारीहरूको वृत्तीविकास गर्ने पाटोलाई समेत समेट्छ । सार्वजनिक प्रशासनको चुस्तता कर्मचारीको उत्पादकत्वमा अभिवृद्धि र सांगठनिक साख बढाउन तालिम एक महत्वपूर्ण अवयव हो ।

नेपालमा आवधिक योजनाको सुरुवातसँगै जनशक्तीलाई मानवपूँजीमा रूपान्तरण गर्नु पर्ने आवश्यकता महसुस भयो । यसै क्रममा देशको आवश्यकता महसुस गरेर प्राविधिकका साथै गैर प्राविधिक पक्षमा जनशक्ति उत्पादन गर्ने ध्येयले विभिन्न तालिम प्रदायक निकायहरूको स्थापना गरियो । हुलाक प्रशिक्षण केन्द्र पनि यसै क्रममा वि.स. २०१९ सालमा स्थापना भएको निकाय हो । वि. स. २०१३ सालमा नेपाल हुलाक विश्व हुलाक संघको सदस्य राष्ट्रको रूपमा आवद्ध भएपछि तथा वि.स. २०१६ साल देखि अन्तर्राष्ट्रिय डाँक सेवा प्रवाह गर्ने कार्यको थालनी पश्चात हुलाकमा कार्यरत जनशक्तीको क्षमतालाई अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्डको बनाउन, सेवा प्रवाहलाई नियमित तथा व्यवस्थित बनाउन आवश्यक देखिएको हुँदा हुलाक प्रशिक्षण केन्द्र संचार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय अन्तर्गतको केन्द्रिय कार्यालयको रूपमा छुट्टै स्थापना हुनु, आम संचारको देश व्यापी र भरपर्दो माध्यम र जनताको सूचना प्रतिको अत्याधिक मोहको कारण तत्कालिन अवस्थामा सरकारको पहिलो प्राथमिकता हुलाक रहेको साथसाथै हुलाकको सुधार र सुदृढीकरण तथा समयसापेक्ष रूपमा सेवा प्रवाहलाई अगाडि बढाउन पनि हुलाक प्रशिक्षण केन्द्र एउटा महत्वपूर्ण निकाय रहेको थियो ।

वि.स. २०६१ सालमा हुलाक समुहको खारेजी, हुलाकमा आवद्ध हुने कर्मचारीको न्यून मनोवल, कर्मचारीको स्थायित्वमा समस्या तथा जनताको लागि हुलाक सेवा प्राथमिकतामा नपरेको कारण पछिल्लो समय हुलाक सरकारको लागि समेत कम प्राथमिकतामा पर्दै आएको छ । हुलाक संगठन रूपन हुँदै गएको अवस्थामा हाल जे जति कर्मचारी हुलाकमा आवद्ध छन तिनलाई सही तरिकाले परिचालन गर्न तथा समय सापेक्ष रूपमा हुलाकलाई व्यवसायिकरण गराउन हुलाक प्रशिक्षण केन्द्र र यसले प्रदान गर्ने तालिमहरू महत्वपूर्ण छन् ।

सरकारी निकायबाट प्रवाह हुने सेवा चुस्त र प्रभावकारी हुन कर्मचारी ऊर्जाशिल, उत्प्रेरित र उच्च मनोवल युक्त हुनु जरूरी छ । तालिम यस्ता उद्देश्यलाई पूरा गर्ने माध्यम हो । तसर्थ समग्र हुलाकको प्रभावकारिताको लागि तालिम आवश्यक देखिन्छ । संगठनका लागि कस्तो जनशक्ती आवश्यक हो, कस्तो प्रकारको पाठ्यक्रम समावेश गर्ने, कस्तो प्रकारले तालिम संचालन गर्ने, आवश्यक पूर्वाधार लगाएत कति स्रोत साधनको आवश्यकता छ र सेवा प्रवाहमा तालिमले कस्तो भूमिका निभायो त्यसको लेखाजोखा हुनु अपरीहार्य देखिन्छ । उक्त मूल्यांकनका आधारमा हुलाक प्रशिक्षण केन्द्रबाट आगामि दिनमा संचालन गर्नु पर्ने तालिम कार्यक्रमहरूका लागि सम्बन्धित निकायबाट प्रयाप्त श्रोत साधन र बजेटको व्यवस्थामा ध्यान दिन जरूरी देखिन्छ ।

लेख रचनाको लागि अनुरोध

- हुलाक प्रशिक्षण केन्द्र हुलाक सेवाको प्रवर्द्धनमा टेवा पुग्ने स्तरीय, मौलिक र खोजमूलक लेख रचनाहरूको स्वागत गर्दछ ।
- लेख/रचना पठाउँदा Soft (Digital) Copy / Hard Copy सहित वा इ-मेल गरिएको हुनुपर्दछ । फोटोकपि गरिएका लेख रचना स्वीकार्य हुने छैनन् ।
- लेख पठाउँदा नेपाली भए प्रीति फन्ट (साइज १४) मा र अंग्रेजीमा भए Times New Roman (साइज १२) मा १२०० देखि १,५०० शब्दमा पठाउनुहोला ।
- प्रकाशनार्थ पठाइने लेख रचनाको सुरुमा "सारांश" र अन्त्यमा "सन्दर्भ सामग्री" अनिवार्य रूपमा संलग्न हुनुपर्नेछ ।
- लेख रचना पठाउँदा लेखकको पुरा नाम, पद, ठेगाना र सम्पर्क नं. उल्लेख गर्नुपर्नेछ ।
- प्राप्त लेख रचनाहरू प्राथमिकताका आधारमा प्रकाशन गरिने छन् । प्रकाशित लेख रचनाहरू "हुलाक" लाई जानकारी नदिई अन्य पत्र-पत्रिकामा प्रकाशन गर्न पाइने छैन ।
- रचना स्वीकृत/अस्वीकृत गर्ने, काँटछाँट गर्ने सम्पूर्ण अधिकार सम्पादक मण्डलमा हुनेछ । अस्वीकृत लेख रचना फिर्ता हुने छैनन् ।
- लेख रचनामा व्यक्त विचार लेखकका स्वतन्त्र एवम् निजी विचारहरू भएकोले सो प्रति लेखक स्वयम् जिम्मेवार हुनु हुनेछ । सम्पादक मण्डल र प्रकाशक जवाफदेही हुने छैन ।
- लेख रचना पठाउन र प्रकाशित लेख रचनाको पारिश्रमिकका लागि हुलाक प्रशिक्षण केन्द्र, बबरमहल, काठमाडौंमा सम्पर्क गर्नु होला ।

इमेल ठेगाना:

hulakprashikshan@gmail.com

विषय सूची

खण्ड क		
नेपालको सार्वजनिक नीति निर्माण र निर्णय प्रक्रियामा महिला सहभागिता: अवस्था र चुनौती	राधिका अर्याल	१
Good governance; the concepts and its situation in Nepal	Rajendra Sharma Laudari	१९
PHILATELIC AND POSTAL STAMP MANAGEMENT IN CURRENT SCENARIO	Munaka Neupane	३५
सार्वजनिक उत्तरदायित्व अवधारणा र प्रयोग	सीता रेग्मी	३१
सरकारी निकायमा विद्युतीय शासन प्रवर्धन एवं एकीकृत इमेल प्रणालीको प्रयोग	जानुका सुवेदी	३६
व्यवहारिकताको कसीमा हुलाक सेवा	सुधा रेग्मी	४०
मानव संशाधन विकास र हुलाक प्रशिक्षण केन्द्र	कृष्ण प्रसाद हुमागाई	४३
हुलाक एक, विकासको संवाहक: सन्दर्भ विश्व हुलाक दिवस	रमेशकुमार कटुवाल	४७
नेपालमा जनसंख्या व्यवस्थापन र बसाईसराई	देवराज भण्डारी	५०
नेपालको हुलाक सेवा र अतिरिक्त हुलाक	टंकप्रसाद हुमागाई	६०
अंक १०१ देखि १९९ सम्म प्रकाशित हुलाक (The Post) मा समावेश भएका लेख रचनाको संगालो		६५
खण्ड ख		
हुलाक गतिविधि		
विश्व हुलाक दिवसको उपलक्ष्यमा हुलाक सेवा विभागका महानिर्देशक श्री देवी प्रसाद झवालीले दिनु भएको मन्तव्य		११४
विश्व हुलाक दिवस २०१९ को अवसरमा आयोजित कविता प्रतियोगितामा प्रथम स्थान प्राप्त कविता		११७
हुलाक प्रशिक्षण केन्द्रद्वारा विभिन्न स्थानमा सञ्चालित तालीमका सहभागीहरूको विवरण		११८
हुलाक कार्यालयका टेलिफोन नम्बरहरू		१२७

खण्ड क

नेपालको सार्वजनिक नीति निर्माण र निर्णय प्रक्रियामा महिला सहभागिता: अवस्था र चुनौती

राधिका अर्याल
सह-सचिव
सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय

१. विषय प्रवेश

नेपालले महिला विरुद्ध हुने सबै किसिमका भेदभाव उन्मूलन गर्ने महासन्धि १९७९, बेइजिङ्ग घोषणा तथा कार्यनीति १९९५ र दिगो विकास लक्ष्य २०१५ लगायत संयुक्त राष्ट्रसंघीय निकायका निर्णयहरूमा हस्ताक्षर गरी राज्यको सबै तहको नीति निर्माण र निर्णय प्रक्रियामा महिलाको सहभागिता सुनिश्चित गर्ने प्रतिवद्धता जनाएको छ । महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव उन्मूलन गर्ने महासन्धिको भाग २ को धारा - ७ मा महिलाको सरकारी नीति निर्माणमा तथा त्यसको कार्यान्वयन गर्ने तथा सार्वजनिक क्रियाकलाप सम्पादन गर्ने अधिकार सुनिश्चित गरिएको छ । त्यसैगरी बेइजिङ्ग घोषणा तथा कार्यनीतिले पहिचान गरेको महिलाको बाह्रवटा सरोकारको क्षेत्र मध्ये शक्ति संरचना र निर्णय प्रक्रियामा महिला (Women in Power and Decision Making) एक रहेको छ । सन् २०३० सम्मको लागि तय गरिएको दिगो विकास लक्ष्यको लक्ष्य नं. ५ को उपलक्ष्य ५.५ मा राजनीतिक, आर्थिक तथा सार्वजनिक जीवनको सबै तहको नीति निर्माण र नेतृत्व तहमा महिलाको पूर्ण, प्रभावकारी र समान अवसर सुनिश्चित गर्ने कुरा उल्लेख छ । हाल कार्यान्वयनमा रहेका यी तीनवटा दस्तावेजहरूले महिलाको नीति निर्माण र निर्णय प्रक्रियामा सहभागी हुने र निर्णयमा प्रभाव पार्ने कुरा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा नै सुनिश्चित गरेको छ ।

राष्ट्रिय रूपमा हेर्दा वि.स. २०६२-६३ सालको आन्दोलनपछि पुनर्स्थापित अन्तरिम संसदको पहिलो बैठकले राज्यका सबै संरचनामा महिलाको ३३ प्रतिशत प्रतिनिधित्व गराउने संकल्प प्रस्ताव पारित गरेको थियो । यसपछि जारी भएको नेपालको अन्तरिम संविधान २०६३ ले पहिलो पटक महिलाको हकलाई मौलिक हकको रूपमा स्थापित गरी मुलुकको राज्य संरचनाको सबै अंगहरूमा समानुपातिक समावेशिताको आधारमा सहभागी गराउने नीतिगत व्यवस्था गरेको थियो । वि.स. २०७२ सालमा जारी भएको संघीय शासन व्यवस्था सहितको नेपालको संविधानले संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको संसदमा कम्तिमा ३३ प्रतिशत महिलाको प्रतिनिधित्व हुनुपर्ने अनिवार्य व्यवस्था गरेको छ । साथै संवैधानिक निकायका पदहरू, राजदुत लगायत राजनैतिक नियुक्ति हुने पदमा समावेशी सिद्धान्त अवलम्बन गर्ने व्यवस्था संविधानतः सुनिश्चित गरिएको छ । सोही संविधान बमोजिम सम्पन्न तीनै तहको निर्वाचनबाट प्राप्त परिणामले सबै क्षेत्रको सरकारमा महिलाको प्रतिनिधित्व सन्तोषजनक देखाएको छ । त्यसैगरी निर्वाचन सम्बन्धी कानूनले प्रदान गरेको समानुपातिक प्रतिनिधित्वका साथै निजामती सेवा, प्रहरी, नेपाली सेना लगायत अन्य सरकारी सेवा तथा सार्वजनिक सेवाका पदहरूमा राज्यले अवलम्बन गरेको सकारात्मक विभेदको नीतिबाट निर्माण तथा नेतृत्वतहमा महिलाको उल्लेखनीय सहभागिता देखिएको छ । महिला सहभागितालाई लैंगिक समानता र दिगो तथा न्यायिक विकासको सूचकको रूपमा हेर्ने गरिएको छ । त्यसैले महिलाको नीति निर्माण र निर्णय प्रक्रियामा हुने अर्थपूर्ण सहभागिताको सूचक वृद्धिले समतामूलक विकासमा योगदान दिन सक्दछ । यस लेखमा राष्ट्रिय तथा

अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिवद्धता कार्यान्वयनबाट नेपालले नीति निर्माण र निर्णय प्रक्रियामा महिलाको सहभागिता सम्बन्धमा हासिल गरेका मुख्य उपलब्धी र यससंग सम्बन्धित चुनौतिहरूलाई हेर्ने प्रयास गरिएको छ ।

२. नेपालको नीति निर्माण र निर्णय प्रक्रियामा महिलाको सहभागिताको लागि भएका कानूनी व्यवस्था

राज्यका निर्णायक तह तथा सार्वजनिक नीति निर्माण तहमा महिलाको सहभागिताको मुख्यतः दुई किसिमबाट हुने गरेको छ । एक स्वतन्त्र निर्वाचनको माध्यमबाट र अर्को सरकारी सेवामा महिलाको प्रवेशबाट । नेपालमा अवलम्बन गरिएको निर्वाचन प्रणाली मिश्रित किसिमको (पहिलो हुने निर्वाचित हुने प्रणाली, समानुपातिक निर्वाचन प्रणाली र मनोनयन प्रणाली) छ । सबै क्षेत्र, तह, वर्गको महिलाको सरकारी तथा सार्वजनिक सेवामा सहभागिताको लागि संविधान र यस अन्तर्गत बनेका सरकारी सेवा सञ्चालन गर्ने विभिन्न ऐन तथा नियमहरूमा विभिन्न व्यवस्था गरिएको छ ।

२.१ संवैधानिक व्यवस्था : नेपालको संविधान, २०७२ भएका मुख्य निम्नानुसार छन् :

- (क) राष्ट्रपति र उपराष्ट्रपति फरक फरक लिङ्ग वा समुदायको हुने (धारा ७०) ।
- (ख) प्रतिनिधि सभाका लागि सम्पूर्ण देशलाई निर्वाचन क्षेत्र मानी राजनीतिक दललाई मत दिने समानुपातिक निर्वाचन प्रणाली बमोजिम निर्वाचित हुने एक सय दस सदस्य (धारा ८४ (१) ख) । यसमा राजनीतिक दलले उम्मेदवारी दिँदा जनसङ्ख्याको आधारमा महिला, दलित, आदिवासी जनजाति, खस आर्य, मधेसी, थारू, मुस्लिम, पिछडिएको क्षेत्र समेतबाट बन्द सूचीका आधारमा प्रतिनिधित्व गराउने व्यवस्था सङ्घीय कानून बमोजिम हुने ।
- (ग) राष्ट्रिय सभा सदस्यका लागि प्रत्येक प्रदेशबाट कम्तीमा तीन जना महिला, एक जना दलित र एक जना अपाङ्गता भएका व्यक्ति वा अल्पसङ्ख्यक सहित आठ जना गरी निर्वाचित छपन्न जना (धारा ८६(२) क) । नेपाल सरकारको सिफारिसमा राष्ट्रपतिबाट मनोनीत ३ जना मध्ये कम्तीमा एक जना महिला हुनुपर्ने (धारा ८६ (२)ख) ।
- (घ) प्रतिनिधि सभाको सभामुख र उपसभामुख मध्ये एक जना महिला हुने गरी निर्वाचित गर्नु पर्ने (धारा ९१ (२)) ।, राष्ट्रिय सभाको अध्यक्ष र उपाध्यक्ष मध्ये एक जना महिला हुने गरी निर्वाचित गर्नु पर्ने (धारा ९२ (२)) ।
- (ङ) प्रदेश सभाको लागि सातवटा प्रदेशमा २२० पदमा समानुपातिक निर्वाचन प्रणाली बमोजिम हुने निर्वाचनका लागि राजनीतिक दलले उम्मेदवारी दिँदा जनसङ्ख्याको आधारमा महिला, दलित, आदिवासी जनजाति, खस आर्य, मधेसी, थारू, मुस्लिम, पिछडिएको क्षेत्र, अल्पसङ्ख्या समुदाय समेतबाट बन्द सूचीका आधारमा प्रतिनिधित्व हुने व्यवस्था सङ्घीय कानून बमोजिम हुने । (धारा १०६ (६) ।
प्रदेश सभाको सभामुख वा उपसभामुख मध्ये एक जना महिला हुने गरी निर्वाचित गर्नु पर्ने (धारा १८२(२)) ।
- (च) गाउँ सभाका सदस्यहरूले आफूमध्येबाट निर्वाचित गरेका चार जना महिला सदस्य र दलित वा

अल्पसङ्ख्यक समुदायबाट गाउँ सभाले निर्वाचित गरेका दुई जना सदस्य समेत गाउँ कार्यपालिकाको सदस्य हुने (धारा २१५ (४)), नगर सभाका सदस्यहरूले आफूमध्येबाट निर्वाचित गरेका पाँच जना महिला सदस्य र दलित वा अल्पसङ्ख्यक समुदायबाट नगर सभाले निर्वाचित गरेका तीन जना सदस्य समेत नगर कार्यपालिकाको सदस्य हुने (धारा २१६ (४)), जिल्ला सभाले एक जना प्रमुख, एक जना उपप्रमुख, कम्तीमा तीन जना महिला र कम्तीमा एक जना दलित वा अल्पसङ्ख्यक सहित बढीमा नौ जना सदस्य रहेको जिल्ला समन्वय समितिको निर्वाचन गर्नेछ (धारा २२०(घ) ।, गाउँ सभामा गाउँ कार्यपालिकाको अध्यक्ष र उपाध्यक्ष, वडा अध्यक्ष र प्रत्येक वडाबाट निर्वाचित चार जना सदस्य र दलित वा अल्पसङ्ख्यक समुदायबाट निर्वाचित गाउँ कार्यपालिका सदस्य रहने (धारा २२२ (२) । गाउँ सभामा प्रत्येक वडाबाट कम्तीमा दुई जना महिलाको प्रतिनिधित्व हुने (धारा २२२ (३) । नगर सभामा नगर कार्यपालिकाका प्रमुख र उपप्रमुख, वडा अध्यक्ष र प्रत्येक वडाबाट निर्वाचित चार जना सदस्य र दलित वा अल्पसङ्ख्यक समुदायबाट निर्वाचित नगर कार्यपालिकाका सदस्य रहने (धारा २२३(२) । नगर सभामा प्रत्येक वडाबाट कम्तीमा दुई जना महिलाको प्रतिनिधित्व हुने (धारा २२३ (३)।

२.२ निर्वाचन ऐन तथा कानून

- (क) राजनीतिक दल सम्बन्धी ऐन, २०७३ : दलको सङ्गठनात्मक संरचना विधान बमोजिम निर्वाचन, मनोनयन वा नियुक्ति गर्दा नेपालको सामाजिक विविधता प्रतिबिम्बित हुने गरी आफूना सदस्यहरू मध्येबाट त्यस्ता समितिमा समानुपातिक समावेशी सिद्धान्तका आधारमा सहभागिता हुने व्यवस्था गर्नु पर्ने (दफा १५ (३) ।, दलको सबै तहको समितिमा कम्तीमा एक तिहाई महिला सदस्य हुने व्यवस्था गर्नु पर्नेछ (दफा १५ उपदफा (४) ।
- (ख) स्थानीय तह निर्वाचन ऐन २०७३ : निर्वाचन प्रणालीमा गाउँपालिका वा नगरपालिकाको वडा समितिका एक जना दलित महिला सहित दुई वडा सदस्य र दुई वडा सदस्यको निर्वाचनमा सबै भन्दा बढी मत ल्याउने दुई दुई जना निर्वाचित हुने निर्वाचन प्रणाली अपनाइने (दफा ६ उपदफा २) ।, गाउँ कार्यपालिका तथा नगर कार्यपालिकाका महिला सदस्यको लागि सम्बन्धित गाउँ सभा वा नगर सभाका सदस्यले आफूमध्येबाट गाउँ कार्यपालिकाको हकमा सबैभन्दा बढी मत प्राप्त गर्ने पाँच जना निर्वाचित हुने निर्वाचन प्रणालीको आधारमा गोप्य मतदानद्वारा निर्वाचन गरिने (दफा ६ उपदफा ३) । जिल्ला समन्वय समितिको लागि सम्बन्धित जिल्ला सभाका सदस्यले सम्बन्धित जिल्लाभित्रका गाउँ सभा वा नगर सभाका सदस्यहरू मध्येबाट एक जना प्रमुख, एक जना उपप्रमुख, कम्तीमा तीन जना महिला र कम्तीमा एक जना दलित वा अल्पसङ्ख्यक समुदायका व्यक्तिलाई निर्वाचित गर्ने (दफा ६ उपदफा ५) । उम्मेदवारको मनोनयन: दलले अध्यक्ष र उपाध्यक्ष, प्रमुख र उपप्रमुख तथा जिल्ला समन्वय समितिको प्रमुख र उपप्रमुखमध्ये पचास प्रतिशत महिला उम्मेदवार रहने गरी मनोनयन पत्र पेश गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्ने (दफा १७ उपदफा ४) । उम्मेदवार मनोनयन गर्दा महिला र दलित वा अल्पसङ्ख्यक समुदाय वा आर्थिक रूपले विपन्न उम्मेदवारको हकमा पचास प्रतिशत धरौटी छुट हुने (दफा ६२ उपदफा (२)।

- (ग) प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन ऐन, २०७४ : प्रदेश सभा सदस्यको समानुपातिक निर्वाचनका लागि राजनीतिक दलले उम्मेदवारको बन्दसूची तयार गर्दा कुल उम्मेदवारको कम्तीमा पचास प्रतिशत उम्मेदवार महिला रहने गरी नाम समावेश गर्नु पर्नेछ । दलले उम्मेदवारको बन्दसूची तयार गर्दा सम्बन्धित प्रदेशको भौगोलिक सन्तुलनलाई समेत ध्यान दिई जनसङ्ख्याको आधारमा यथासम्भव दलित, आदिवासी जनजाति, खस आर्य, मधेसी, थारू, मुस्लिम, पिछडिएको क्षेत्र तथा अल्पसङ्ख्यक समुदाय समेतको प्रतिनिधित्व हुने गरी समावेशी सिद्धान्त बमोजिम तयार गर्नु पर्नेछ। दलले उम्मेदवारको बन्दसूची तयार गर्दा अपाङ्गता भएको व्यक्तिलाई समेत समावेश गर्नु पर्नेछ । (दफा २८ उपदफा (३, ५ र ६) । दलले प्राप्त गर्ने सिट सङ्ख्या निर्धारण गरेपछि आयोगले त्यस्तो दलको तर्फबाट प्रदेश सभामा प्रतिनिधित्व गर्ने कुल सदस्य सङ्ख्याको तेतीस प्रतिशत महिलाको प्रतिनिधित्व हुने गरी समानुपातिक निर्वाचन प्रणाली तर्फबाट निर्वाचित गर्नु पर्ने महिलाको सङ्ख्या समेत यकिन गरी सम्बन्धित दललाई जनकारी गराउनु पर्नेछ । दलले निर्वाचित हुने उम्मेदवारको सूची पेश गर्दा जनसङ्ख्या र सो दलले प्राप्त गरेको सिट सङ्ख्याको आधारमा दलित, आदिवासी जनजाति, खस आर्य, मधेसी, थारू, मुस्लिम, पिछडिएको क्षेत्र, अल्पसङ्ख्यक समुदाय तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिको प्रतिनिधित्व हुने गरी यथासम्भव बन्द सूचीमा नाम समावेश भएको क्रम अनुसार सूची पेश गर्नु पर्नेछ (दफा २८ उपदफा (४ र ६)) ।
- (घ) प्रतिनिधि सभा निर्वाचन सम्बन्धी ऐन, २०७४ : प्रतिनिधि सभा सदस्यको समानुपातिक निर्वाचनका लागि राजनीतिक दलले उम्मेदवारको बन्दसूची तयार गर्दा कुल उम्मेदवारको कम्तीमा पचास प्रतिशत महिलाको नाम समावेश गर्नु पर्ने । (दफा २८ उपदफा (३,५,६ र ७) । समानुपातिक निर्वाचन प्रणाली तर्फ निर्धारण गरिएको कुल सदस्य सङ्ख्याको दश प्रतिशतभन्दा कम सिट प्राप्त गर्ने दलले कम्तीमा एक तिहाई महिला निर्वाचित हुने गरी यथासम्भव अन्य समावेशी आधार समेत मिलाई निर्वाचित हुने उम्मेदवारको सूची पठाउनु पर्ने (दफा ६० उपदफा (४,६ र ८))। पहिलो हुने निर्वाचित हुने निर्वाचन प्रणाली तर्फ महिला र दलित वा अल्पसङ्ख्यक समुदाय वा आर्थिक रूपले विपन्न उम्मेदवारको हकमा धरौटी रकम पचास प्रतिशत छुट हुनेछ (दफा ७० उपदफा (२) ।

२.३ सेवा समुह सञ्चालन सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था : मुख्यतः सरकारी तथा सार्वजनिक सेवामा महिलाको सहभागिताको लागि भएका कानूनको व्यवस्था निम्नानुसार छ :

- (क) निजामती सेवा ऐन, २०४९ : निजामती सेवा ऐन, २०४९ मा महिलालाई निजामती सेवा प्रवेशमा उमेरको हद चालीस वर्ष कायम गरेको, परीक्षणकालको अवधि छ महिना रहने र बढुवाको लागि एक वर्षको सेवाअवधि कम गरी महिला सहभागितालाई प्रोत्साहन गर्न खोजिएको छ । विक्रम संवत् २०६३ सालमा भएको संशोधनबाट निजामती सेवालार्ई समावेशी बनाउन खुला प्रतियोगिताद्वारा पूर्ति हुने पदमध्ये ४५ प्रतिशत पद छुट्याई त्यस्तो पदमा महिलालाई ३३ प्रतिशत, आदिवासी, जनजातिलाई २७ प्रतिशत, मधेशीलाई २२ प्रतिशत, दलितलाई ९ प्रतिशत अपाङ्गलाई ५ प्रतिशत पिछडिएको क्षेत्रलाई ४ प्रतिशत पद छुट्याई त्यस्तो पदमा सम्बन्धित समूहका उम्मेदवार बीचमा मात्र छुट्टाछुट्टै प्रतिस्पर्धा गराई पदपूर्ति गरिने व्यवस्था गरिएको छ ।

- (ख) निजामती सेवा जस्तै व्यवस्था व्यवस्थापिका-संसद सेवालाई समावेशी बनाउन व्यवस्थापिका-संसद सचिवालय सम्बन्धी ऐन, २०६४, को दफा १७, स्वास्थ्य सेवालाई समावेशी बनाउन नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ को दफा ८ मा गरिएको छ । शिक्षक सेवा आयोग नियमावली, २०५७ मा शिक्षक सेवालाई समावेशी बनाउन सामुदायिक विद्यालयमा नेपाल सरकारबाट स्वीकृत दरबन्दीमा खुला प्रतियोगिताद्वारा पूर्ति हुने शिक्षक पदमध्ये ४५ प्रतिशत पद सुरक्षित गरिएको छ । त्यसमध्ये महिलाको लागि ३३ प्रतिशत स्थान छुट्टयाइएको र महिलाको लागि छुट्टयाइएको मध्येबाट ३ प्रतिशत स्थान दलित समुदायका महिला र २ प्रतिशत स्थान मुस्लिम समुदायका महिलाका लागि छुट्टयाउनु पर्ने व्यवस्था सोही नियमावलीको नियम ११क. मा गरिएको छ ।
- (ग) सैनिक सेवा नियमावली, २०६९ ले सैनिक सेवालाई समावेशी बनाउन खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाद्वारा पूर्ति हुने पदमध्ये ४५ प्रतिशत पद छुट्टयाई त्यस्तो पदमा महिला २० प्रतिशत, आदिवासी र जनजाति ३२ प्रतिशत, मधेसी २८ प्रतिशत, दलित १५ प्रतिशत र पिछडिएको क्षेत्रलाई ५ प्रतिशत सुरक्षित गरी सम्बन्धित समूहका उम्मेदवार बीचमा मात्र छुट्टयाइएको प्रतिस्पर्धा गराई पदपूर्ति गरिने व्यवस्था नियम ५ ले गरेको छ । प्रहरी नियमावली, २०७१ को नियम ९ र सशस्त्र प्रहरी नियमावली, २०७२ को नियम ९ मा यस्तै प्रकृतिको व्यवस्था गरिएको छ ।
- (घ) न्याय सेवा आयोग ऐन, २०७३ को दफा १० ले आयोगले आपःनो काम कारबाही गर्दा संविधान बमोजिम समानुपातिक समावेशी सिद्धान्तको आधारमा गर्ने व्यवस्था गरेको छ । न्याय परिषद ऐन, २०७३ ले न्याय परिषदले संविधान बमोजिम न्यायाधीशको पदमा नियुक्ति हुन योग्यता पुगेका नेपाली नागरिकहरूको अभिलेख तयार गर्ने व्यवस्था गरेको छ । न्यायाधीशको पदमा नियुक्तिको लागि सिफारिस गर्दा संविधानको अधीनमा रही समानुपातिक समावेशी सिद्धान्त बमोजिम सिफारिस गर्ने व्यवस्था सो ऐनको दफा ५ को उपदफा (१) मा रहेको छ ।
- (ङ) न्याय परिषद् नियमावली, २०७४ ले पनि ऐनको उल्लिखित दफा ५ को अधिनमा रही सर्वोच्च अदालत, उच्च अदालत र जिल्ला न्यायाधीशको नियुक्तिको लागि सिफारिस गर्नु पर्ने व्यवस्था गरेको छ । त्यसै गरी सो नियमावलीको नियम ६ मा जिल्ला न्यायाधीशको पदपूर्तिको लागि संविधानको धारा १४९ को उपधारा (२) को खण्ड (ग) बमोजिम छुट्टयाइएको पद मध्येबाट ४५ प्रतिशत पद छुट्टयाई सो प्रतिशतलाई शत प्रतिशत मानी त्यस्तो पदमा महिलालाई ३३ प्रतिशत, आदिवासी, जनजातिलाई २७ प्रतिशत, मधेशीलाई २२ प्रतिशत, दलितलाई ९ प्रतिशत, अपाङ्गलाई ५ प्रतिशत, पिछडिएको क्षेत्रलाई ४ प्रतिशत पद छुट्टयाई त्यस्तो पदमा सम्बन्धित समूहका उम्मेदवार बीचमा मात्र छुट्टयाइएको प्रतिस्पर्धा गराई पदपूर्ति गरिने व्यवस्था गरिएको छ । त्यसै गरी न्याय सेवा आयोग नियमावली, २०७४ ले न्यायाधीशको लागि परीक्षा सञ्चालन गर्ने तथा उपयुक्त उम्मेदवार नियुक्तिको लागि सिफारिस गर्ने समेतको व्यवस्था रहेकोछ । सर्वोच्च अदालत नियमावली, २०७४ को परिच्छेद १६ मा सर्वोच्च अदालतमा आवश्यक संख्यामा वैतनिक कानून व्यवसायी रहने र निजहरूको छनौट खुल्ला प्रतिस्पर्धाका आधारमा गरिने व्यवस्था गरिएको छ ।

३. नेपालको नीति निर्माण र निर्णय प्रक्रियामा महिलाको सहभागिताको वर्तमान अवस्था

विश्वको कूल जनसंख्याको ५० प्रतिशत जनसंख्या महिला तथा बालिकाको रहेको छ । संयुक्त राष्ट्रसंघको सन् २०१८ नोभेम्बरको तथ्यांक अनुसार करिव १० प्रतिशत सदस्य राष्ट्रको राज्य प्रमुख वा सरकार प्रमुख महिला रहेका छन् । विश्वका कुल सांसद मध्ये करिव २४ प्रतिशत सांसद महिला छन् भने ३१ वटा सदस्य राष्ट्रमा १० प्रतिशत भन्दा कम महिला सदस्य छन् । वि. सं. २०७४ सालमा स्थानीय तह, प्रादेशिक, संघीय, राष्ट्रपति तथा उपराष्ट्रपति निर्वाचन समेत गरी सबै तहको निर्वाचन सम्पन्न भयो जसमा मुलुकभरवाट १४,६५३ जना महिला सहित कूल ३५,९२४ जना जनप्रतिनिधि निर्वाचित भएका छन् । संघीय संसदमा पहिलो हुने निर्वाचित हुने प्रणालीवाट निर्वाचित हुने महिलाको संख्या ज्यादै न्यून ३.६४ प्रतिशत मात्र छ । समानुपातिक निर्वाचन प्रणालीवाट निर्वाचित हुने महिलाको संख्या तुलनात्मक रूपमा बढी ७६.३६ प्रतिशत छ । यसका साथै मनोनयन प्रणालीवाट पनि केही संसदीय तथा उच्च नीति निर्माण तथा निर्णयक तहमा महिलाको सहभागिता हुने गरेको छ । यस निर्वाचन मार्फत नेपालकै इतिहासमा पहिलो पटक महिला, विभिन्न जातजाति, अपांगता भएका व्यक्ति, अल्पसंख्यक समुदाय तथा सीमान्तकृत समुहवाट ठूलो संख्यामा जनप्रतिनिधि निर्वाचित हुन पुगेका छन् । नेपालले अवलम्बन गरेको समानताको नीति, सकारात्मक विभेदको नीति, सारभुत समानतामा जोड, विशेष संरक्षणको नीति र महिलाको शिक्षा तथा स्वास्थ्यको क्षेत्रमा भएको सुधार र अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धता कार्यान्वयनबाट नीति निर्माण र निर्णय प्रक्रियामा महिलाको सहभागिता उल्लेख्यरूपमा अर्थात देख्न सकिने गरी वृद्धि भएको छ । दीगो विकासको लक्ष्य नं. ५ को उपलक्ष्य ५.५ हासिल गर्नको लागि समयवद्ध सूचक तय गरी सन् २०३० सम्म महिलाको सहभागिता पुरुष सरह बनाउने तयारी पनि नेपालले गरेको छ ।

तालिका १ : वि. सं. २०७४ सालमा सम्पन्न विभिन्न तहको निर्वाचनमा निर्वाचित जनप्रतिनिधि

निर्वाचन	महिला	पुरुष	जम्मा
स्थानीय तह	१४,३५२	२०,६८९	३५,०४१
प्रदेश सभा सदस्य	१८९	३६१	५५०
प्रतिनिधि सभा सदस्य	९०	१८५	२७५
राष्ट्रिय सभा सदस्य	२२	३७	५९
राष्ट्रपति	१		१
उपराष्ट्रपति		१	१
जम्मा	१४,६५४	२१,२७३	३५,९२७

स्रोत : निर्वाचन आयोग, २०७४

सार्वजनिक नीति निर्माण तथा निर्णय गर्ने विभिन्न तह र क्षेत्रमा भएको महिला सहभागिताको अवस्थालाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

३.१ संसदमा महिला सहभागिता

३.१.१. संघीय संसद :

नेपालको संविधानको भाग ८ मा संघीय व्यवस्थापिकाको व्यवस्था गरिएको छ । यस अन्तर्गत प्रतिनिधि सभा र राष्ट्रिय सभा रहेको छ । प्रतिनिधि सभामा २७५ सदस्य रहने व्यवस्था छ भने राष्ट्रिय सभामा ५९

जना सदस्य व्यवस्था छ । संघीय संसदमा कुल ३३४ जना सदस्यहरू रहेका छन् । संविधान बमोजिम सम्पन्न भएको संघीय संसदको निर्वाचनबाट हाल प्रतिनिधि सभामा ९० जना र राष्ट्रिय सभामा २२ जना महिला सदस्य गरी जम्मा ११२ जना महिला सदस्य निर्वाचित भएका छन् । यो संख्या हेर्दा प्रतिनिधि सभामा ३२.७३ प्रतिशत र राष्ट्रिय सभामा ३७.५३ प्रतिशत महिलाको सहभागिता सुनिश्चित भएको छ । संघीय संसदमा महिलाको सहभागिता ३३.५३ प्रतिशत रहेको छ । प्रतिनिधि सभा र राष्ट्रिय सभाको सदस्यहरूको प्रादेशिक प्रतिनिधित्व निम्नानुसार रहेको छ ।

(क) प्रतिनिधि सभामा महिला सहभागिता

प्रतिनिधि सभा संघीय कानून निर्माण गर्ने महत्वपूर्ण स्थान हो । यसमा महिलाको सहभागिताले महिला मैत्री कानून निर्माणमा महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्दछ । हाल मिश्रित निर्वाचन प्रणाली अन्तर्गत पहिलो हुने निर्वाचित हुने निर्वाचन प्रणालीबाट निर्वाचित हुने महिला सदस्य (सांसदको) संख्य कुल १६५ सिट मध्ये जम्मा ६ वटा मात्र रहेको छ भने समानुपातिक निर्वाचन प्रणाली अन्तर्गत कुल ११० सिट मध्ये महिलाको संख्य ८४ रहेको छ । जस अन्तर्गत प्रतिनिधि सभामा महिलाको सहभागिता ३२.७३ प्रतिशत रहेको छ ।

तालिका २ : प्रतिनिधि सभामा महिला सहभागिता

सि.नं.	प्रदेश	पहिलो हुने निर्वाचित			समानुपातिक निर्वाचन			कुल जम्मा		
		महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा
१	प्रदेश नं. १	१	२७	२८	१४	३	१७	१५	३०	४५
२	प्रदेश नं. २	-	३२	३२	२३	३	२६	२३	३५	५८
३	प्रदेश नं. ३	१	३२	३३	१३	६	१९	१४	३८	५२
४	प्रदेश नं. ४	१	१७	१८	८	६	१४	९	२३	३२
५	प्रदेश नं. ५	२	२४	२६	१६	४	२०	१८	२८	४६
६	प्रदेश नं. ६	-	१२	१२	४	१	५	४	१३	१७
७	प्रदेश नं. ७	१	१५	१६	६	३	९	७	१८	२५
	कुल जम्मा	६	१५९	१६५	८४	२६	११०	९०	१८५	२७५
	प्रतिशत	३.६४	९६.३६	१००	७६.३६	२३.६४	१००	३२.७३	६७.२७	१००

स्रोत : निर्वाचन आयोग, २०७४

(ख) राष्ट्रिय सभामा महिला सहभागिता

राष्ट्रिय सभामा प्रत्येक प्रदेशबाट तीन-तीन जना महिलाहरू निर्वाचित भएका छन् भने नेपाल सरकारको सिफारिसमा राष्ट्रियसभाबाट मनोनित एकजना गरी कुल ५९ सदस्य मध्ये २२ जना सदस्यहरू महिला रहेका छन् । यसरी हेर्दा राष्ट्रिय सभामा महिलाको प्रतिनिधित्व ३७.२९ प्रतिशत रहेको देखिन्छ ।

तालिका ३ : राष्ट्रिय सभामा महिला सहभागिता

सि.नं.	प्रदेश	निर्वाचित		जम्मा
		महिला	पुरुष	
१.	प्रदेश नं. १	३	५	८
२.	प्रदेश नं. २	३	५	८
३.	प्रदेश नं. ३	३	५	८
४.	प्रदेश नं. ४	३	५	८
५.	प्रदेश नं. ५	३	५	८
६.	प्रदेश नं. ६	३	५	८
७.	प्रदेश नं. ७	३	५	८
	मनोनित	१	२	३
	कूल जम्मा	२२	३७	५९
	प्रतिशत	३७.२९	६२.७१	१००

स्रोत : निर्वाचन आयोग, २०७४

(ग) संघीय संसद अन्तर्गतको संसदीय समितिको नेतृत्व तहमा महिलाको सहभागिता प्रतिनिधि सभा र राष्ट्रिय सभामा जम्मा १६ वटा समितिहरू रहेका छन् । ती मध्ये ९ वटा समितिको नेतृत्व महिला सांसदले लिएका छन् भने ७ वटा समितिको नेतृत्व पुरुष सांसदले लिएका छन् । संसदीय समितिको नेतृत्व तहमा करिब ५६ प्रतिशत महिला सहभागिता छ ।

तालिका ४ : संघीय संसद अन्तर्गतको संसदीय समितिको नेतृत्व तहमा महिलाको सहभागिता

सि.नं.	प्रतिनिधि सभा	नेतृत्व (सभापति)		राष्ट्रिय सभा	नेतृत्व (सभापति)	
		महिला	पुरुष		महिला	पुरुष
१.	अर्थ समिति		√	दिगो विकास तथा सुशासन समिति	√	
२.	अन्तरराष्ट्रिय सम्बन्ध समिति	√		विधायन व्यवस्थापन समिति		√
३.	उद्योग तथा वाणिज्य र श्रम तथा उपभोक्ता हित समिति		√	प्रत्यायोजित व्यवस्थापन तथा सरकारी आश्वासन समिति		√
४.	कानून न्याय तथा मानव अधिकार समिति		√	राष्ट्रिय सरोकार तथा समन्वय समिति	√	
५.	कृषि, सहकारी तथा प्राकृतिक स्रोत समिति	√				
६.	महिला तथा सामाजिक समिति	√				
७.	राज्य व्यवस्था तथा सुशासन समिति	√				
८.	विकास तथा प्रविधि समिति	√				

सि.नं.	प्रतिनिधि सभा	नेतृत्व (सभापति)		राष्ट्रिय सभा	नेतृत्व (सभापति)	
		महिला	पुरुष		महिला	पुरुष
९.	शिक्षा तथा स्वास्थ्य समिति	√				
१०.	सार्वजनिक लेखा समिति		√			
११.	संसदीय सुनुवाई समिति (संयुक्त)		√	संसदीय सुनुवाई समिति (संयुक्त)		
१२.	राज्यका निर्देशक सिद्धान्त, नीति र दायित्वको कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मुल्यांकन समिति(संयुक्त)	√		राज्यका निर्देशक सिद्धान्त, नीति र दायित्वको कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मुल्यांकन समिति (संयुक्त)		
	जम्मा	७	५		२	२

स्रोत: <http://hr.parliament.gov.np/np>, 2075/11/28 (12:05pm)

३.१.२. प्रदेश सभा

नेपालको संविधान वमोजिम प्रत्येक प्रदेशमा एक सदनात्मक प्रदेश व्यवस्थापिका रहने व्यवस्था छ । यसमा सम्बन्धित प्रतिनिधि सभामा पहिलो हुने निर्वाचित हुने निर्वाचन प्रणाली बमोजिम निर्वाचित हुने सदस्य संख्याको दोव्वर संख्यामा हुन आउने सदस्य र यस बमोजिम कायम हुने सदस्य संख्यालाई साठी प्रतिशत मानी बाँकी चालीस प्रतिशतमा समानुपातिक निर्वाचन प्रणालीबाट निर्वाचित हुने सदस्यहरू रहने व्यवस्था छ । प्रदेश सभाको कूल सदस्य संख्या सातवटै प्रदेशमा गरी जम्मा ५५० रहेकोमा महिलाको संख्या १८९ रहेको छ अर्थात प्रदेशसभामा महिलाको सहभागिता करिव ३४.३६ प्रतिशत देखिन्छ । नेपालको संविधानको वमोजिम सम्पन्न निर्वाचनवाट प्रत्येक प्रदेशवाट निर्वाचित भएका सदस्यहरू र निर्वाचित महिला सदस्यको संख्या निम्नानुसार छ ।

तालिका ५: प्रदेशसभामा महिला सहभागिता

सि.नं.	प्रदेश	पहिलो हुने निर्वाचित			समानुपातिक निर्वाचन			कुल जम्मा		
		महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा
१.	प्रदेश नं. १	२	५४	५६	३०	७	३७	३२	६१	९३
२.	प्रदेश नं. २	५	५९	६४	३२	११	४३	३७	७०	१०७
३.	प्रदेश नं. ३	५	६१	६६	३२	१२	४४	३७	७३	११०
४.	प्रदेश नं. ४	२	३४	३६	१८	६	२४	२०	४०	६०
५.	प्रदेश नं. ५	२	५०	५२	३०	५	३५	३२	५५	८७
६.	प्रदेश नं. ६	-	२४	२४	१३	३	१६	१३	२७	४०
७.	प्रदेश नं. ७	१	३१	३२	१७	४	२१	१८	३५	५३
	कुल जम्मा	१७	३१३	३३०	१७२	४८	२२०	१८९	३६१	५५०
	प्रतिशत	५.१५	९४.८५	१००	७८.१८	२१.८२	१००	३४.३६	६५.६४	१००

स्रोत : निर्वाचन आयोग, २०७४

३.१.३ स्थानीय व्यवस्थापिका (गाउँसभा/नगरसभा)

नेपालको संविधान बमोजिम देशभर ७५३ वटा स्थानीय तह रहने व्यवस्था गरिएको छ । सो स्थानीय तहका निर्वाचित कूल सदस्य संख्या ३५,०४१ रहेकोमा महिलाको संख्या १४,३५३ जना रहेको छ । यसरी हेर्दा स्थानीय तहमा महिलाको प्रतिनिधित्व ४०.९६ प्रतिशत हुन आउछ । स्थानीय तहमा निर्वाचित पदाधिकारीहरूको संख्यामा महिलाको संख्या उत्साहजनक देखिनुको साथै नेपालको इतिहासमा राजनीतिक तहमा अहिलेसम्मकै उच्च सहभागिता हो । यसले आगामी दिनहरूमा स्थानीय तहमा महिलाको सहभागिता वृद्धि गर्नुको साथै महिलाको सशक्तीकरण, निर्णय क्षमतामा वृद्धि गरी उच्च तहको राजनीतिक संरचनामा पनि महिलाको सहभागिता अभिवृद्धि गर्न मद्दत पुर्याउँदछ । स्थानीय तहको प्रमुख तथा अध्यक्ष पदमा महिलाको सहभागिता २.३९ प्रतिशत रहेको छ भने उपप्रमुख तथा उपाध्यक्ष तहमा महिलाको सहभागिता करिब ९३ प्रतिशत रहेको छ । स्थानीय तहको पालिकाको सदस्यमा १ जना महिला सदस्य र १ जना दलित महिला सदस्य अनिवार्य हुनु पर्ने कानूनी व्यवस्थाले गर्दा स्थानीय तहमा निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरूमा महिलाको संख्या सन्तोषजनक रूपमा बढेको छ । स्थानीय तहमा निर्वाचित महिला र पुरुषहरूको विवरण निम्नानुसार छ ।

तालिका ६ : स्थानीय गाउँसभा/नगरसभामा महिला सहभागिता

सि.नं.	लिङ्ग	प्रमुख/ अध्यक्ष	(%)	उपप्रमुख/ उपाध्यक्ष	(%)	वडा अध्यक्ष	सदस्य महिला	दलित महिला	अन्य	जम्मा	प्रतिशत
१	महिला	१८	२.३९	७००	९२.९६	६१	६७४२	६५६७	२६४	१४३५३	४०.९६
२	पुरुष	७३५	९७.६१	५३	७.०४	६६८१	०	०	१३२२०	२०६८९	५९.०४
	जम्मा	७५३	१००	७५३	१००	६७४३	६७४३	६५६७	१३४८४	३५०४१	

स्रोत : निर्वाचन आयोग, २०७४

३.२ मन्त्रिपरिषदमा महिला सहभागिता

नेपालको संविधान अनुसार संघीय संसदका सदस्य मध्येबाट समावेशी सिद्धान्त बमोजिम प्रधानमन्त्री सहित बढीमा २५ जना मन्त्री रहने गरी मन्त्रिपरिषद गठन गर्न सकिने व्यवस्था छ । सोही संविधान बमोजिम के. पी. शर्मा ओलीको अध्यक्षतामा गठन भएको मन्त्रिपरिषदमा २४ जना सदस्यहरू छन् जसमा ४ जना महिलाहरू रहेका छन् । यो संख्या हेर्दा मन्त्रिपरिषदमा महिलाको सहभागिता करिब १७ प्रतिशत मात्र रहेको देखिन्छ ।

३.३ निजामती सेवा, सेना र प्रहरीमा महिला सहभागिता

नेपाल सरकारले सकारात्मक विभेदको नीति अवलम्बन गरेपश्चात निजामती सेवामा महिलाको सहभागिता उल्लेख्य रूपमा वृद्धि भएको छ । हाल निजामती सेवामा महिलाको सहभागिता २३ प्रतिशत भन्दा बढी छ । निजामती कितावखानाको बि. सं. २०७५ असार महिनाको तथ्यांक अनुसार निजामती सेवामा कार्यरत कुल ८९,०३९ कर्मचारी मध्ये पुरुष कर्मचारी ६७,९१५ छन् भने महिला कर्मचारी २१,२१४ छन् ।

निजामती सेवामा नीति, निर्माण र निर्णय प्रक्रियामा सहभागी हुने सचिव र सहसचिव पदमा महिलाको सहभागिता क्रमशः ३.१ प्रतिशत र ६.५ प्रतिशत रहेको छ ।

तालिका ७ : निजामती सेवामा महिला सहभागिता

सि.नं.	सेवा	महिला	महिला प्रतिशत	पुरुष	पुरुष प्रतिशत	जम्मा
१.	नेपाल आर्थिक तथा तथ्यांक सेवा	५२	१२.८१	३५४	८७.१९	४०६
२.	नेपाल इन्जिनियरिङ् सेवा	७९५	९.३६	७७०१	९०.६४	८४९६
३.	नेपाल कृषि सेवा	६४९	१३.५६	४१३६	८६.४४	४८९६
४.	नेपाल न्याय सेवा	५२२	१४.८५	२९९३	८५.१५	३५१५
५.	नेपाल परराष्ट्र सेवा	५४	१९.९३	२१७	८०.०७	२७१
६.	नेपाल प्रशासन सेवा	४०८३	१२.२३	२९३१५	८७.७७	३३३९८
७.	नेपाल लेखापरीक्षण सेवा	४३	१२.३२	३०६	८७.६८	३४९
८.	नेपाल वन सेवा	५८३	९.९३	५२८७	९०.०७	५८७०
९.	नेपाल विविध सेवा	१४३७	४३.७८	१८४५	५६.२२	३२८२
१०.	नेपाल शिक्षा सेवा	२९०	१७.७७	१३४२	८२.२३	१६३२
११.	नेपाल स्वास्थ्य सेवा	१२५७४	४६.९४	१४२११	५३.०६	२६७८५
१२.	व्यवस्थापिका संसद सेवा	४२	१६.८०	२०८	८३.२०	२५०
	जम्मा	२११२४	२३.७२	६७९१५	७६.१८	८९०३९

स्रोत: निजामती कितावखाना, २०७५ असार महिना

त्यसैगरी नेपाली सेना र प्रहरी तर्फ महिलाको सहभागिता क्रमशः ३.२ प्रतिशत, ५.७ प्रतिशत र ४.९ प्रतिशत मात्र रहेको देखिन्छ । उच्चस्तरको नीति निर्माण तहमा महिलाको सहभागिता न्यून रहेको छ ।

तालिका ८ : नेपाली सेना र प्रहरी तर्फ महिला सहभागिता

	महिला प्रतिशत		पुरुष प्रतिशत
	अधिकृत तह	अन्य तह	
नेपाली सेना	अधिकृत तह	५.५४	९४.४६
	अन्य तह	१.७५	९८.२५
नेपाल प्रहरी	अधिकृत तह	४.४५	९५.५५
	अन्य तह	५.८७	९४.१३
सशस्त्र प्रहरी बल	अधिकृत तह	५.१४	९७.८६
	अन्य तह	३.४३	९६.५७

स्रोत: सामान्य प्रशासन मन्त्रालय २०७४

विगत केही वर्षदेखि नीति निर्माण र निर्णय गर्ने तहमा महिलाको प्रतिनिधित्व संख्यात्मक रूपमा वृद्धि भएको सहभागिता बाहेक नीति निर्माण तहमा महिलाको प्रतिनिधित्व ३३ प्रतिशत पुग्न सकेको छैन । निजामती सेवा लगायत सबै सरकारी सेवामा महिला लगायत अन्य पिछडिएका र सीमान्तकृत वर्ग तथा

क्षेत्रको सहभागिता बढाउने उद्देश्यले नेपाल सरकारले वि.स. २०६४ साल देखि सकारात्मक विभेदको नीति कार्यान्वयनमा ल्याएको हो । संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले गरेको अध्ययन अनुसार आ.व. २०६६।६७ देखि कार्यान्वयनमा आएको यस नीतिले आ.व. २०७३।७४ सम्मको अवधिमा अर्थात् समावेशी व्यवस्था लागु भएको सात वर्षको अवधिमा कुल २६,१०६ जना निजामती सेवामा प्रवेश गर्दा महिलाको प्रवेशदर ३२.८ प्रतिशत पुगेको छ । यही दरमा वृद्धि हुँदा पनि दीगो विकासको लक्ष्य अनुसार र समानुपातिक समावेशी सिद्धान्त बमोजिम महिला र पुरुषको समान सहभागिता कायम गर्न धेरै वर्ष पर्खनुपर्ने देखिन्छ । निजामती सेवामा हाल भएको पदपूर्तिलाई पदका आधारमा विश्लेषण गरेर हेर्दा नीति निर्माण तह खासगरी उपसचिव र सहसचिवमा महिलाको प्रवेशदर क्रमशः १३.३६ र १०.४८ प्रतिशत छ । हाल सचिव (विशिष्ट श्रेणी) मा यो दर भन् न्यून ६ प्रतिशत मात्र रहेको छ ।

३.४ न्याय सेवामा महिला सहभागिता

न्याय सेवाको कुल कर्मचारी संख्या मध्ये महिला कर्मचारीको संख्या १०.७६ प्रतिशत रहेको छ । सर्वोच्च अदालतमा कायम रहेको १६ जना न्यायाधीश मध्ये दुई महिला न्यायाधीश रहेका छन् भने उच्च अदालतमा महिला न्यायाधीशको संख्या १० जना रहेको छ । त्यसैगरी जिल्ला अदालतमा महिला न्यायाधीशको संख्या १ रहेको छ । कानून व्यवसायको क्षेत्रमा पनि महिलाको संख्या न्यून रहेको छ । हाल रहेका १५,९९१ कानून व्यवसायी मध्ये कानून व्यवसायीको संख्या २,५५० छ ।

तालिका ९ : नेपाल न्याय सेवाको अधिकृतस्तरमा महिला कर्मचारीको संख्या

सि.नं.	पद	न्याय	कानून	सरकारी वकिल	जम्मा
१.	सह सचिव	२	३	१	६
२.	उप सचिव	६	९	८	२३
३.	शाखा अधिकृत	४४	१७	३५	९६
	जम्मा	५२	२९	४४	१२५

स्रोत: न्याय परिषद् र न्याय सेवा आयोगको वार्षिक प्रतिवेदन २०७२/०७३

तालिका १०: विभिन्न अदालतमा महिला न्यायाधीशको संख्या

सि.नं.	अदालत	महिला	पुरुष	जम्मा
१.	सर्वोच्च अदालत	२	१५	१७
२.	उच्च अदालत	१०	१५१	१६१
३.	जिल्ला अदालत	१	२०१	२०२
	जम्मा	१३	३६७	३८०

स्रोत: न्याय परिषद् र न्याय सेवा आयोगको वार्षिक प्रतिवेदन २०७२/०७३

४. नेपालको सार्वजनिक नीति निर्माण र निर्णय प्रक्रियामा महिला सहभागिताका चुनौतीहरू

यी दुई मध्ये जुनसुकै विधिबाट महिलाको सहभागिता भएपनि यसले उनीहरूको व्यक्तित्व विकास हुनुको साथै नेतृत्व सीपको विकास हुन्छ, आत्मसम्मान र आत्माविश्वास वृद्धि हुन्छ । यसका साथै राजनीतिक, आर्थिक र सामाजिक सशक्तीकरणको तहमा समेत वृद्धि हुन्छ । ऐन, नियम निर्माण तथा निर्णय प्रक्रियामा महिलाको उल्लेख उपस्थिति हुँदा महिला मैत्री ऐन तथा नियमहरू बन्ने सम्भावना हुन्छ । यसले समाजमा वास्ताविक समानताको अनुभूति गर्न सकिने वातावरणको सिर्जना गर्दछ । नेपाली समाजको संरचना, बनावट, सामाजिक मूल्य, मान्यता, सौच र शैक्षिक अवस्था आदिको कारण नीति निर्माण र निर्णायक तहमा महिलाको सहभागिता आशातित् रूपमा बढ्न सकेको छैन । अभै महिला सहभागिताको संख्यात्मक बढोत्तरी अनुसार गुणात्मक र अर्थपूर्ण सहभागिता बनाउने विषय चुनौतिको रूपमा देखिएको छ ।

महिला विरुद्ध हुने सबै किसिमका भेदभाव उन्मुलन गर्ने महासन्धि अन्तर्गतको नेपालको छैठौँ आवधिक प्रतिवेदन उपर महिला विरुद्ध हुने सबै किसिमका भेदभाव उन्मुलन गर्ने समिति (सिड समिति) ले दिएको निश्कर्ष टिप्पणीमा राज्यका सम्पूर्ण निकायहरू र संसदमा महिलाको प्रतिनिधित्व सम्बन्धी संवैधानिक व्यवस्थामा प्रशंसा गर्दै निम्न विषयमा सरोकार राखेको छ :

- क) न्यायपालिका, कानून कार्यान्वयन निकाय र परराष्ट्र सेवामा महिलाको न्यून प्रतिनिधित्व हुनु
- ख) विशेषगरी दलित महिलाको हकमा निर्वाचनको आरक्षण र समानुपातिक समावेशिता सम्बन्धी संवैधानिक प्रावधानको कार्यान्वयन अर्पित हुनु
- ग) संघीय तहमा उपसभामुख र स्थानीय तहमा उप मेयर वा उपाध्यक्ष जस्ता तल्लो पदमा, विशेषगरी दलित र आदिवासी जनजाति महिलाको प्रतिनिधित्व हुनु
- घ) स्थानीय तहमा निर्वाचित महिलाहरू, विशेषगरी दलित र आदिवासी जनजाति महिलाहरूसंग निर्णय प्रक्रियाको क्रममा छलफल सल्लाह नगरिनु र निजहरूलाई प्राप्त जनादेश प्रभावकारी रूपमा पुरा गर्न क्षमता अभिवृद्धि गर्ने प्रयासहरू अर्पित हुनु । सार्वजनिक नीति निर्माण र निर्णय प्रक्रियामा महिला सहभागिताको सम्बन्धमा देखिएका चुनौतिहरूलाई देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

(क) सामाजिक संरचना, मूल्य मान्यता र सौच

नेपाली समाज अभै पनि पितृसत्तात्मक सौच, मूल्य र मान्यताद्वारा निर्देशित छ । नेपालको संविधान, महिलाको हक अधिकार सम्बन्धी विशिष्टीकृत ऐन नियम तथा कानून र अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिवद्धताले महिला र पुरुषको समान सहभागिताको व्यवस्था गरेपनि व्यवहारिक रूपमा समाजमा छोरालाई बढी मूल्य दिने, छोरीलाई भन्दा छोरालाई बढी अवसर दिने र मुख्य सामाजिक तथा धार्मिक गतिविधिहरूमा छोराको उपस्थितिको अनिवार्यता बोध गर्ने प्रचलन कायमै छ भने महिलाले घरभित्रको सम्पूर्ण काम गर्नुपर्ने अवस्था विद्यमान हुनुले लैंगिक भूमिकामा खासै रूपान्तरण भएको देखिदैन । प्रजनन भूमिका जस्तै बालबच्चाको रेखदेख र परिवारमा वृद्धवृद्धाको स्याहार तथा सामाजिक व्यवहारमा महिलाको संलग्नता बढी भएको र यी कार्यमा पुरुषको पूर्णरूपमा साभेदारी नभएको कारणले गर्दा पनि महिलाको सहभागिता वृद्धि हुन सकिरहेको छैन । महिलाको सहभागिता र समग्र विकासको सन्दर्भमा नदेखिने वा पारदर्शी अवरोध (Glass Ceiling) हटाउने विषय भन्ने चुनौतीपूर्ण छ ।

(ख) महिलाको न्यून शैक्षिकस्तर र सूचनामा अपर्याप्त पहुँच

नेपालमा पुरुषको तुलनामा महिलाको साक्षरतादर कमी छ । अझ उच्च शिक्षा तहमा महिलाको सहभागिता कम छ । विशेष ज्ञान तथा सीप चाहिने खालको प्राविधिक शिक्षामा महिलाको सहभागिता न्यून छ । वि.स. २०६८ को जनगणना अनुसार महिला साक्षरतादर ५७ प्रतिशत मात्र छ । यसमा पनि गरिव घरपरिवारका, दुर्गम क्षेत्रका, आर्थिक तथा सामाजिक रूपले पिछडिएका वर्ग, समुदाय र क्षेत्रमा रहेका महिला, धार्मिक तथा भाषिक अल्पसंख्यक समुहका महिलाको शैक्षिक स्तर न्यून छ । यसले गर्दा न्यूनतम शैक्षिक योग्यता चाहिने सरकारी सेवा तथा निजामती सेवा जस्ता नीति निर्माणमा प्रत्यक्षरूपमा संलग्न हुने क्षेत्रमा महिलाको संख्यात्मक सहभागिता कम छ । न्यूनतम शैक्षिक योग्यता आवश्यक नपर्ने क्षेत्र जस्तै राजनीतिक क्षेत्रमा पनि शैक्षिक स्तर, पर्याप्त ज्ञान र विज्ञता नभएका कारण महिलाको संख्यात्मक सहभागिता उल्लेख्य भएता पनि निर्णयमा प्रभाव पार्न सक्ने गरी महिलाको अर्थपूर्ण र गुणात्मक सहभागिता हुन सकेको छैन । यसका साथै राजनैतिक, आर्थिक, शैक्षिक लगायत अन्य सबै क्षेत्रमा भएका सूचनाहरूमा महिलाको सहज पहुँच छैन भने सही र पूर्ण सूचनाको अभावको कारणले पनि महिलाको सहभागिता खुम्चिन पुगेको छ ।

(ग) महिला स्वयम्मा आत्माविश्वास र जोखिम लिनसक्ने क्षमता तुलनात्मक रूपमा कम हुनु

महिला हुर्केको समाजको सामाजिक संरचना, मूल्य र मान्यता, उनले आर्जन गरेको शिक्षा र ज्ञानको स्तर, आर्थिक स्रोत तथा साधनमा महिलाको स्वामित्व तथा नियन्त्रणको अवस्था, आर्थिक परनिर्भरताको अवस्था आदिको कारणले गर्दा सार्वजनिक क्षेत्रको नेतृत्व तथा निर्णायक तहमा महिलाको सहभागिता कम छ । आफुमा भएको सीप, ज्ञान, क्षमतामा रही निर्णय गर्न सक्ने पर्याप्त आधार तथा सम्भावना हुँदाहुँदै पनि आत्माविश्वासको कमी भएको कारण गर्दा महिलाहरू तत्काल निर्णय गर्न नसक्ने अवस्था छ । निर्णय गर्न पुरुष समकक्षीलाई सोध्ने वा उनीहरूको मनोभाव अनुसार निर्णय गर्ने वा बढी नै भावुक भएर निर्णय गर्ने कारणले गर्दा पनि महिलाहरूले आफुलाई अब्बल रूपमा स्थापित गर्न सकेका छैनन् । यसका साथै निर्णय गर्दा हुने जोखिम बहन गर्ने क्षमता पनि महिला पुरुषको तुलनामा पछि परेको कारणबाट महिलाको सहभागिता सीमित भएको पाइन्छ ।

(घ) महिलामा भएको ज्ञान, सीप, क्षमता, योग्यता र कौशलता प्रति सजिलै विश्वास नगर्ने तथा स्वीकार नगर्ने प्रवृत्ति

समाजमा विद्यमान पितृसत्तात्मक सोच, संरचना आदिको कारण महिलाको सीप, क्षमता र ज्ञानलाई समाज, संगठन र संस्थाले सहजै स्वीकार गर्न सक्ने अवस्था छैन । महिलाले लिएको नेतृत्वको छहारीभित्र पुरुष सहजै बस्न सक्ने प्रवृत्ति छैन । कतिपय अवस्थामा कानूनी रूपमा बाध्यकारी भएपनि व्यवहारिक रूपमा महिलाको नेतृत्व र नियन्त्रणलाई सहजै स्वीकार गर्न सकेको पाईदैन । यसले महिला स्वयंलाई आफुमा भएको क्षमतामा अवमूल्यन गर्न वाध्य पार्ने र आफुमा भएको योग्यता, क्षमता प्रति नै निराशा पैदा हुन सक्ने जोखिम सिर्जना गर्दछ । महिलाले पुरुष सरह सबै क्षेत्रमा समानरूपले कार्य सम्पादन गर्ने अवस्था हुँदाहुँदै पनि मनोवैज्ञानिक त्रास वा महिलाको क्षमता, योग्यता तथा विज्ञताप्रति पूर्ण रूपमा विश्वास गर्न नसकेको कारणले महिलालाई निर्णायक तहको जिम्मेवारी कम दिइने वा सकेसम्म जिम्मेवारी नदिने कारणबाट

पनि नीति निर्माण र निर्णयाक तहमा महिलाको सहभागिता कम देखिएको छ । विभिन्न सरकारी तथा निजामती सेवाको नीति निर्माण तथा निर्णय गर्ने तहमध्ये महिलाहरू सहायक तथा उप तहमा बढी रहेको अवस्था विद्यमान छ । हाल विभागीय तहको जिम्मेवारी हेर्दा धेरै महिला सह सचिवहरू उपमहानिर्देशकको जिम्मेवारीमा रहेका यथार्थता हाम्रो सामु छ । स्थानीय तहको निर्वाचनवाट प्राप्त परिणाम हेर्दा पनि करिव ९३ प्रतिशत महिलाहरू उप तहमा रहेको अवस्था छ भने २ प्रतिशत महिला मात्र नेतृत्व तहमा रहेका छन् । समग्रमा महिलाको भुमिका, क्षमता र कार्यसम्पादनमा कायम रहेको विश्वासको खाडल कम गरी महिला र पुरुषको अवस्था वा हैसियत समान बनाउने विषय भनै चुनौतीपूर्ण छ ।

(ङ) महिला तथा बालबालिका उपर हुने शारीरिक, मानसिक तथा यौनजन्य हिंसाको विद्यमानता

नेपाली समाजमा महिला हिंसाको प्रमुख कारकको रूपमा अशिक्षा, अभाव, अन्धविश्वास, पछौटेपन, हानिकारक प्रथा, प्रचलन र अभ्यास रहेको पाइन्छ । महिला विरुद्ध हुने शारीरिक, मानसिक तथा यौनजन्य हिंसाको संख्या दिन प्रतिदिन वृद्धि हुँदै गएको छ । अभै घरपरिवार र नजिकका चिनेजानेका व्यक्तिबाट महिला र बालबालिका बढी पीडित हुने गरेका छन् । यस किसिमको हिंसाले महिलाको शारीरिक, मानसिक तथा आर्थिक क्षति हुनुको साथै महिलाको समग्र विकासमा बाधा तथा अवरोध सिर्जना गर्दछ । विभिन्न किसिमका हिंसाको विद्यमानताले नेपाली समाजमा महिलाको सशक्तीकरण र लैङ्गिक समानताको प्राप्ति र विकासमा ठूलो चुनौती खडा गरेको छ । महिलाहरूको कार्यस्थल पनि पूर्णरूपमा सुरक्षित तथा मर्यादित हुन सकेको छैन । महिलाको सार्वजनिक जीवनमा हुने सहभागिता तथा महिलाको समग्र विकासको प्रमुख बाधकको रूपमा रहेको महिला विरुद्ध हुने हिंसाको अन्त्य चुनौतीपूर्ण देखिएको छ ।

(च) महिलाको हक अधिकार सम्बन्धी अन्तराष्ट्रिय प्रतिवद्धता र राष्ट्रिय कानूनको प्रभावकारी कार्यान्वयन

राज्यका सवै निकायमा महिलालाई समानुपातिक समावेशी सिद्धान्तको आधारमा सहभागी हुने हकलाई महिलाको हकको रूपमा मात्रै नभई मौलिक अधिकारको रूपमा संविधानमा नै व्यवस्था छ । यसलाई कानून बनाई कार्यान्वयनमा ल्याउनुपर्ने अवस्था छ । महिलाको सहभागिता सुनिश्चित गर्ने गरी बनाइएका विभिन्न क्षेत्रगत तथा विशिष्टीकृत ऐन, नियमावली तथा नीतिहरूको प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरी महिलाको समानुपातिक सहभागिता सुनिश्चित गर्ने विषय चुनौतीको रूपमा देखिएको छ । त्यसैगरी महिला विरुद्ध हुने सवै किसिमका भेदभाव उन्मूलन गर्ने महासन्धि, बेइजिङ्ग कार्ययोजना र दीगो विकासका लक्ष्यहरूलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरी महिला सहभागिता सुनिश्चित गर्ने विषय चुनौतीको रूपमा देखिएको छ । संघीय शासन व्यवस्था वमोजिम संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकारले कानून बनाई कार्यान्वयन गर्नुपर्ने कारणले गर्दा पनि अन्तराष्ट्रिय प्रतिवद्धता र राष्ट्रिय कानूनको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा थप चुनौती देखिएको छ ।

(छ) महिला सशक्तीकरण तथा लैङ्गिक समानताको क्षेत्रमा पर्याप्त लगानी गर्नु

नेपालमा आ.व. २०६४।६५ देखि लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट विनियोजन शुरू भएको र हाल प्रत्यक्ष लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट विनियोजन ३७ प्रतिशतको हाराहारीमा पुगेको छ । महिलाको सहभागिता वृद्धि, क्षमता विकास, कार्यबोभमा कमी आउने, समय वचत गर्ने र आयआर्जन गर्ने क्षेत्रमा योगदान पुऱ्याउने

गरी बजेट विनियोजन प्रणाली भएपनि खर्चको अनुगमन गर्न सकिएको छैन भने संघीय शासन व्यवस्था बमोजिम प्रदेश र स्थानीय तहमा लक्षित बजेट विनियोजन गरी खर्चको प्रभावकारी मुल्यांकन गर्ने प्रणाली स्थापित गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

(ज) सारभूत समानता कायम गर्ने ।

नेपालको संविधान लगायत विशिष्टीकृत ऐनहरूले महिलाको औपचारिक समानतामा ध्यान दिएको छ । यसको असर र परिणाममा ध्यान नपुऱ्याएको कारण व्यवहारमा समानताको अनुभूति हुन सकेको छैन । अर्थात् परिणाममा लैङ्गिक समानता हासिल गर्न खासै योगदान पुग्न सकेको देखिदैन । विशेषगरी ग्रामीण भेग, दुर्गम क्षेत्र र ऐतिहासिक रूपमा बहिष्कृत समूहका महिलाको शिक्षा, स्वास्थ्य, सशक्तीकरणको क्षेत्रमा सुधार गरी नीति निर्माण र निर्णायक तहमा उनीहरूका सहभागिता गराउने विषय चुनौतीपूर्ण छ ।

५. नेपालको सार्वजनिक नीति निर्माण र निर्णय प्रक्रियामा महिला सहभागिता वृद्धि गर्ने उपायहरू

हालका दिनहरूमा नीति निर्माण र निर्णयक तहमा महिलाको सहभागिता वृद्धि सकारात्मक देखिएको छ । यद्यपि राष्ट्रिय औसतमा हेर्दा देखिएको सकारात्मक सूचक सबै समुह र समुदायमा समान रूपमा लागु हुन सक्ने अवस्था छैन । त्यसैले महिलाको सहभागिता अभिवृद्धि गर्न महिला भित्रको समुह र समावेशीकरणलाई सुक्ष्मरूपमा विश्लेषण गर्नुपर्ने हुन्छ । सार्वजनिक नीति निर्माण र निर्णय प्रक्रियामा महिला सहभागिता वृद्धि गर्ने उपायहरू निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

- (क) राजनीतिक दलको विधानमा नै संविधान, राजनीतिक दल तथा निर्वाचन सम्बन्धी कानूनमा व्यवस्था भए अनुसार विभिन्न तहको समिति तथा निर्वाचनमा महिलाको सहभागिता सुनिश्चित गर्ने व्यवस्था गर्ने । निर्वाचन प्रक्रियामा क्षमताको आधारमा संभावित महिला उम्मेदवारलाई अवसर प्रदान गरी आर्थिक सहयोग प्रदान गर्ने ।
- (ख) हालको निर्वाचन प्रणालीको समीक्षा गरी पहिलो हुने निर्वाचित हुने प्रणालीमा महिलाको उम्मेदवारी वृद्धि गर्ने एवम महिला र पुरुषको लागि पालैपालो हुने गरी समानुपातिक प्रणाली (Slide वा Zipper प्रणाली) लागु गर्ने ।
- (ग) स्थानीय स्तर देखिनै महिलाको नेतृत्व विकास र नेतृत्वको अवसर सिर्जना गर्ने । महिला तथा समावेशी समूहको क्षमता विकास केन्द्रित जनचेतना तथा प्रशिक्षण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- (घ) अन्तरराष्ट्रिय प्रतिवद्धता, संविधान र कानून बमोजिम देश भित्र तथा देश बाहिर सहभागिता, प्रतिनिधित्व तथा मनोनयन गर्दा महिलाको सहभागिता प्रतिवद्धता बमोजिम कम नहुने गरी गर्ने ।
- (ङ) सरकारी तथा सार्वजनिक सेवामा कार्यान्वयनमा रहेको सकारात्मक विभेद तथा आरक्षणको नीतिको प्रभावकारिता मुल्यांकन गरी महिला भित्रको समुह तथा समावेशी समूहमा यो नीति केन्द्रित गर्ने ।
- (च) सुचनामा महिलाको पहुँच वृद्धि गर्ने तथा सरकारी तथा सार्वजनिक सेवामा महिलाको आकर्षण बढाउने गरी अभिमुखीकरण, सचेतनामुलक तथा क्षमता विकासका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

- (छ) महिलाको शिक्षा, स्वास्थ्य तथा क्षमता विकासको क्षेत्रमा लगानी वृद्धि गर्ने गरी प्रदेश र स्थानीय तहसम्म लैंगिक उत्तरदायी बजेट विनियोजन प्रणाली लागु गर्ने र महिला लक्षित लगानीको खर्च तथा प्रगतिको नियमित अनुगमन एवमं मुल्यांकन गर्ने ।
- (च) सार्वजनिक क्षेत्रमा महिलाको सहभागिता दर्शाउने लगायत महिला सम्बन्धी सम्पूर्ण तथ्यांक, सुचना तथा जानकारी अध्यावधिक गर्ने गरी लैंगिक तथ्यांक (Gender Statistics) प्रणाली मार्फत नियमित अनुगमन तथा मुल्यांकन गर्ने । लैंगिक तथ्यांकको नियमित रूपमा प्रकाशन तथा प्रचारप्रसार गर्ने । यस किसिमको कार्यले महिलाको क्षेत्रमा भएको Gap को जानकारी दिने भएकोले यी विषय राजनैतिक मुद्दा बनी तत्काल सम्बोधन हुन सक्छ ।
- (छ) सरकारले लगानी गरेका निजी तथा अन्य निकायमा सकारात्मक विभेदको नीति अनिवार्य अवलम्बन गर्ने ।
- (ज) महिलाको कामको क्षेत्र (World of Work) परिवर्तन भएकोले महिलाको लैंगिक भुमिका (Gender Role) मा रूपान्तरण गर्ने गरी पुरुष सहभागिता तथा सहकार्य प्रोत्साहन गर्ने, महिलाको श्रम र समयको बचत हुने गरी प्रविधिको प्रयोगमा जोड दिने, यस्तो प्रविधि सर्वसुलभ तथा सहूलियतमा प्रयोग उपलब्ध गराउने ।
- (झ) सार्वजनिक निकाय (संरचना, कार्यप्रक्रिया, कार्यसंस्कार, सञ्चार, कार्यस्थल आदि) लाई लैंगिक संवेदनशील, सुरक्षित तथा मैत्री बनाउने ।

६. उपसंहार

नेपाल एकात्मक शासन व्यवस्थाबाट संघीय शासन व्यवस्थामा रूपान्तरण भएको सन्दर्भमा सवै तहको संरचनामा महिलाको हक, अधिकार संस्थागत गरी नीति निर्माण र निर्णय प्रक्रियामा महिलाको अर्थपूर्ण र प्रभावकारी सहभागिता सुनिश्चित गर्ने महत्वपूर्ण अवसर हो । राज्यका सवै अंग, तह र संरचनामा संविधानको व्यवस्थ बमोजिम समानुपातिक समावेशिता सुनिश्चित गर्ने वातावरण तय गर्नुपर्छ । यस्ता व्यवस्थालाई व्यवहारमा अनुभूति हुने गरी कार्यान्वयन गर्न पर्याप्त स्रोतसाधनको व्यवस्था सहित समयबद्ध कार्ययोजना अनिवार्य रूपमा लागू गर्नुपर्दछ । राज्यका तीनै तहको संरचनामा महिला सहभागिता अभिवृद्धि गर्न संस्थागत संयन्त्रको सुदृढीकरण र उत्तरदायित्वको विकास गर्नुपर्छ । मुख्यरूपमा महिलाको शिक्षा, स्वास्थ्यको स्तर अभिवृद्धि गरी सशक्तीकरणको सूचक वृद्धि गर्न सकेमा सवै तह र क्षेत्रमा महिलाको सहभागिता क्रमिक रूपमा सुधार हुन्छ र सहभागिता गुणस्तरीय हुनुको साथै अर्थपूर्ण हुनसक्छ । त्यसैले महिलाको नीति निर्माण र निर्णायक तहमा सहभागिता अभिवृद्धि गर्न प्रारम्भिक रूपमा शिक्षा र स्वास्थ्यमा लगानी बढाउन आवश्यक छ । र समय सापेक्ष क्षमता विकास गर्ने कार्यलाई प्राथमिकताका साथ अगाडि बढाउन जरूरी छ ।

स्रोत सामाग्री:

१. नेपालको संविधान २०७२
२. नेपालमा महिलाको प्रगति (सन् १९९५ (२०१५) सारभुत समानता सहभागी संस्था
३. निर्वाचन आयोगका दस्तावेजहरू
४. महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक मन्त्रालयका दस्तावेजहरू
५. निर्वाचनमा लैंगिक तथा सामाजिक समावेशीकरण २०७४, निर्वाचन आयोग
६. CEDAW/C/NPL/CO/6 Concluding Observation on 6th Periodic Report of Nepal (ADVANCE UNEDITED VERSION) 9 November2018

Good governance; the concepts and its situation in Nepal

Rajendra Sharma Laudari
Former Joint Secretary, Government of Nepal

The concept

The word “governance” derives from the Greek word “kubernan” which means “to steer”. Oxford dictionary defines governance as “the action or manner of governing a state or organization”. In political science, governance is defined as a process, a process which is undertaken to govern a state, family or organization through laws, norms, power or language. Depending upon the relation between the governor and governed, governance can be categorized as good or bad. There is no exact definition of good governance. However, the harmonious relation between the state, market and civil society can be termed as good governance. According to World Bank, good governance entails sound public sector management (efficiency and economy), transparency, legitimacy, justice and respect for human rights and law.

In the last twenty years, the concepts of “governance” and “good governance” have become widely used in both the academic and donor communities. These two traditions have dissimilar conceptualizations. First, there is the academic approach, which focuses mainly on the study of the different ways in which power and authority relations are structured in a given society. Second, there is the donor community's approach, which puts emphasis on the role state structures play in ensuring social, economic and policy equity and accountability through open policy processes. Recently the term “governance” and “good governance” are being increasingly used in development literature. Bad governance is being increasingly regarded as one of the root causes of all evil within our societies. Major donors and international financial institutions are increasingly basing their aid and loans on the condition that reforms that ensure “good governance” are undertaken.

“Good governance” is a normative conception of the values according to which the act of governance is realized, and the method by which groups of social actors interact in a certain social context. The lack of a generally accepted definition of the concept is compensated by the identification of principles that strengthen good governance in any society. The most often enlisted principles include; participation, rule of law, transparency of decision making or openness, accountability, predictability or coherence, and effectiveness. The international donor community generally shares the view that these principles stand at the foundation of sustainable development.

The first characteristic refers to equal participation by all member of society as the key element of good governance, with everyone having a role in the process of decision making. Secondly, good governance implies the rule of law maintained through the

impartiality and effectiveness of the legal system. Rule of law also means the protection of human rights, independent judiciary and impartial and incorruptible law enforcement agency. The rule of law involves a variety of conditions, being strongly connected to good administration of justice, good legal framework, verified dispute mechanisms, equal access to justice, and the independence of judiciary workers. Good governance is also based on the transparency of the decision-making process, which ensures that information is freely available and accessible to those involved or affected by the decision taken. Transparency therefore means free access to information. Last, but not least, accountability and responsibility are key requirements of good governance, with all of the participants in the political and economic processes being accountable for their decision to each other. The concept of good governance emerged mainly because practices of bad governance, characterized by corruption, unaccountable governments and lack of respect for human rights had become increasingly dangerous, and the need to intervene in such cases had become urgent. Good governance has become an important element of the political and economic agendas, and has meanwhile been better specified along with the proliferation of good practices that take the concept into consideration. Beyond entailing just multiparty elections, a judiciary and a parliament, which have been identified as primary components of Western-style democracies, good governance goes on to address several other central issues.

Good governance in multiethnic communities

The principles of good governance are of great relevance to the post-conflict countries due to the rehabilitation of peace and democratization process of the country and primarily as a response to the agreements between conflicting parties that resulted after the fall of the dictatorship regimes, mainly gravitating around the roles and relations between, majority and minority. The need to solve these conflicts has inevitably brought good governance in discussion, with the concept being frequently used as a guideline in multiethnic contexts. On a more practical level, there are a few guidelines that can be provided in relation with the characteristics of good governance . First of all, participation is one of the principles that is of special interest for minority groups, by granting access to decision- making and to the elaboration of the policies that affect these groups. Of course, this entirely depends on the transparent dealings of the public authorities and on their capacity to implement rule of law principles, as well as to create a flexible system that facilitates at least consulting the communities involved in the administrative and political processes.

In relation to this, accountability and responsiveness are two important coordinates that refer to the availability of the local authorities to respond to the specific demands of each minority group. As a first prerequisite, a positive environment for making claims heard needs to be assured, in order to create a practical impact on the policies. The social

dimension of the concept refers to equity, inclusiveness and consensus-orientation. Since there are so many actors that need to be involved in the process of good governance, one of the elements that must be taken into consideration is consensus-orientation. Thus, good mediation among all interests of the society is promoted; good governance strives to achieve the best interest of the whole community. As the most general and comprehensive guideline, good governance practices should take into account equity and inclusiveness - an initiative to include all groups in the decision-making process, as a result of the acknowledgement that minority ethnic groups have specific needs that have to be considered just as important as those of the majority. Thus, putting the most vulnerable communities on the same level as the majority in what regards to the gravity of their demands facilitates finding solutions that apply to all levels and to all members of the society.

Effectiveness and efficiency make up the last dimension of good governance - the technical dimension. Effectiveness and efficiency mean that the processes and the institutions produce results that meet the needs of society, while making the best use of resources (including natural resources), ensuring the protection of the environment, as well as sustainability. The illustration of good local governance shows how these principles intermingle one another and how the inclusion of diversity in this equation brings added value to the quality of local democracy. The local public administration has guiding nondiscriminatory principles in its activity and applied legislation in order to ensure that the political decisions do not impact negatively on the local minorities, and that they benefit to the same degree with the majority from the local policies. The minorities participate in all the phases of the policy cycle. The needs of the minorities are known to the policy maker and policies are elaborated in order to respond to these needs. Moreover, at the local level, programmes and projects in the languages of the minorities (from access to public interest information to educational and cultural programmes) are developed and supported, and the personnel of the institution is trained to work in a diverse environment.

A responsive local government ensures the frame for effective communication with its citizens through a wide range of means from office hours, official correspondence, website, direct meetings with the citizens. The problems of the community are identified using not only direct means of communication, but also the administration takes in consideration the issues brought up by the media. The issues of the minorities are included in this problem mapping. Further on, these problems are given solutions. This process implies a constant evaluation of the citizens' expectations and evaluations with the local governance and redefinition of the institutions' agenda according to these needs.

The communication with the community is not only constant, but also covering a wide range of means for disseminating information about the local government's initiatives

and activities. The minorities are included in this process, by making the information as accessible as possible (language of minorities). In order to involve the community in the policy elaboration, the local administration develops specific mechanisms besides the ones for constant communication with the electorate, mainly public debates on policy proposals, meetings with the stakeholders and their involvement in the elaboration and implementation of the policy. The inclusion of the minorities in this process is very important, in order to avoid marginalization. The public policy elaborated in this consultative process is implemented and enforced. Capacity is created and financial and human resources allocated. The process of implementation is also evaluated, in order to analyze the impact that it produces and the effect that it creates, as well as in order to evaluate how the environment and the community affects the implementation.

The local public administration allocates resources for initiatives that are meant to promote political, ethnic, moral and religious tolerance and intercultural dialogue. Any public institution has a duty towards its citizens, duty contained in the electoral promises of the elected officials and in the responsibilities of the institution. Thus, the local public administration constantly observes the agenda and its application in order to correspond one to another and to fulfill the duty. The local public servants are prepared to deal with the potential for conflicts at the local level, thus they are trained to accept and respect diversity and to mediate conflicting situations. The local public administration is aware of the potential for conflict at the local level and of the elements that hold together the community. The public policies consider and include both the conflict potential and the community specifics. Any policy proposal is based not only on the perspective of the local public administration, but also on the perspectives brought by the local stakeholders. Having defined the concept to ensure common interpretation throughout the whole publication, a thorough analysis of good practices, and practical applicable standards in multiethnic communities, are needed, with a special focus on the indicators of good governance at a multiethnic level and on the ways local institutions could be assisted in their strategies to accommodate ethno-cultural diversity.

In order to succeed in applying good governance principles and go beyond theoretical recommendations, an important challenge remains - that of implementing good practices at the local level. Although there are initiatives that try to facilitate good governance at the central level, action needs to be taken especially at the local level, which is often of more impact for the marginalized groups in the region. The call is made upon ways of accommodating diversity in the local authorities' strategic plans and establishing good quality governance at the local level that could include minorities in the decision-making process.

SITUATION OF GOOD GOVERNANCE IN NEPAL

Governance of Nepal consists of three broad sectors - the state, the market and all

the intermediary institutions between the family and the state, what is called the civil society, each with a different direction. Good governance requires a sound management of these three actors of governance and development, through policy coherence, policy concertation, social embeddedness and interest in public welfare. The relations of the civil society with the state may have democratizing effects on the broader political scene while its relations with the market can provide critical information that is useful in policy making, execution and review.

Each government has lost many opportunities, created and added its own costs to exploit them in the future, left the problems to fester and undermined the rights of future citizens. The above analysis is not cynicism about the state of governance in Nepal but a realistic anticipation of the problems to be confronted in the future. Nepal needs to improve its micro-economic foundations for a long-term management of macro-economic and macro-political processes. For that, good governance is not only important as a means to realize the basic rights of the majority of the people but also to set a context for the state to become a repository of collective strength of its citizens. This will help promote the provisions of essential services whereby people can develop their full potential for eventual empowerment. Realizing the goal of human rights for all requires a development synergy of all the actors—the state, the market, the private sector, NGOs, civil society and the international regime. A broad-based consensus among them on the national agenda is vital where civil society can enrich policy dialogues on poverty, women empowerment, Dalits and marginalised people, disabled, environmental degradation, corruption, debt, and management of external dependence, etc. The role of the state to support public power very much depends on how much it is enmeshed in the society and how far it is helping to manage the contradictions of the existing social and economic order. An overarching vision of transformation helps issue a pious endorsement of development. Good Governance in the context of Nepal postulates the realization of a vision underlined in the constitution, a vision grounded in the protection of "life, liberty and property" of people, where development of each person would be linked to the harmonious development of the society. Direct participation of the citizens at all the levels of decision-making that affects them enforces the ethical basis of good governance. Only good governance can be a lever for Nepal's development and democracy for the next century.

Conclusion

Good governance is a process of executing a coherent governing plan for the nation based on the interests and priorities of people. It purports to create a just society based on the principles of human essence, such as inclusiveness, liberty, equality and cooperation. For the realization of the vision of good governance, national leadership has a threefold task of diagnosing the national situation, drafting a legitimate course of action intended to resolve or ease the pressing structural problems and mobilizing popular support in

the pursuit of national objectives. Those in office, especially the elected ones, must represent the concerns, values and needs of the people and empower them through the realization of their basic rights, including the right to development and self-determination, by developing for them a proper access to markets, assets, goods and services and institutions. In the post-modern society, citizens' ability to satisfy their universal human needs and articulate to those in power lies in a transparent communication process. This process needs to provide them proper access to the institutions of governance, the media and expert policy dialogues that affect their lives. This is the way sovereign citizens can make the governing power accountable. Good governance equally needs self-discipline and integrity of those in power, the corporate sector and civil society.

The belief that every citizen is entitled to an equal say in the conduct of public affairs is the heart of good governance. The mechanisms through which power flows to the people are either representation or devolution-the opposite of centralization of power and decision-making. One positive aspect of today's politics is the ability of the leaders to provide public rationale for every action of government. This makes it desirable that there is a correct disposition of civil society-state market relations. The system of checks and balances and separation of power among different branches of government help erode the base of organized interest-based politics and prevent any monopolization of power and wealth. The other positive aspect is in sustaining human relationships - dialogues, engagement and compromise-thus revealing the mutuality of interests and a shared vision on how the society is legitimately regulated and governed. Still, another is the provision of the right to information as a core of the governing process. Nepalese leaders, however, have yet to recast their souls, regarding the empowerment of women, Dalits and marginalized sections of the society and establish a culture of acute realization that would ensure their quest for social justice and legitimately build the institutions of justice as open and accessible to all the people. This means that the power elite has to forgo its potential of personal ego display and talk more to these people, thus refraining from exploiting the political space for personal profit.

References;

- 1 Acharya, Madhu Raman - Business of Bureaucracy [2nd edition] Fulchoki Enterprises.
- 2 Nepal, Ram Babu - Development Governance and Management, Airawati Publication Kathmandu.
- 3 Bhattachan, K B and Mishra Chaitanya – development Practices in Nepal, T U Nepal.
- 4 Dahal, Dev Raj –Towards Alternatives; Vision of Good Governance in Nepal, Fridrich Ebert Stiftung Nepal.
- 5 Trital, Sharada Prasad – Sushan, Prashan, Byabasthapan ra Bikas, Nepali Edition, Sopan Masik Dillibazar Kathmandu.
- 6 www.goodgovernance.org

PHILATELIC AND POSTAL STAMP MANAGEMENT IN CURRENT SCENARIO

Munaka Neupane

Under Secretary

Philatelic & Postal Ticket Management Office

Postage stamps seem to be a rather unheard topic in general perception as of now. However, postal services still cater to a large group of public and have been providing a wide range of services in a very cost effective manner. In the present time, Postage stamp's management and its institutional strengthening are subjected to less focus in comparison to other institutional mechanism. In spite of that, it is to be highly noted that postage stamps are not mere piece of paper but a valuable depiction of national history and heritage. Study of history is one of the most important guidelines methods of knowledge transfer. Failure to learn from history leads to failure in existence and improvement. Since the ancient time, importance of communication has been pivotal and various other methods have been used in within. In the present time, the organisation also needs to put efforts to achieve competence by the use of various technologies. Here, no one can disagree that postage stamps are a huge resource for access towards study of history as well means of revenue collection. This article, revolving around the same topic talks about definition of the postage stamp, its importance in changing context and its management by organization itself with some strategy.

Prior to the management of postage stamps and its institutional mechanism, a clear mindset should be brought upon what postage stamp really means what its importance is in the present scenario.

POSTAGE STAMP:

Wikipedia defines postage stamp as a small piece of paper issued by a post office, postal administration or other authorized vendors to customers who pay postage (the cost involved in moving, insuring or registering mail), who then affix the stamp to the face or address side of any item of mail-an envelope or other postal cover (e.g. packet, box, mailing cylinder) - that they wish to send.

Furthermore, postage stamp is a symbol of nation's identity. It explores the natural things within a country as well as is a best means on providing curiosity about new places, interesting things and attracting tourism as well. In addition to this, postage stamps also provide a lot of knowledge about socio-cultural aspects of a nation.

The World's first postage stamp was introduced in Great Britain. The stamp was called Black penny and was of a one penny denomination. In Nepal, "Nepal Hulak Ghar" was established back in 1935 B.S. and after three years of its establishment, three types of postage stamps were published as the first postage stamps. The denominations were

(ek, dui and char aana).

Prior to the use of postage stamp, mailing charges were high. The question of legality was also raised. Postal communication cannot be imagined without postage stamps. Not only this, there has been a strong provision to the use of postage stamps provided by law. Any governmental application including the application for citizenship, birth certificate, death certificate compulsorily require the attesting of rs. 10 postage stamp with the application. Importance of postage stamps may be categorized by economic importance, social importance, educational importance as well as identical importance. Nowadays, postage stamp collection is also a good area of investment, hobby and study material for researcher. As a matter of fact, philately is called 'the king of hobbies' as well. While many people are involved in philately, a hobby for collection of stamps, a rather few of them are aware about its publication process. A brief account of organizational mechanism and its publication as well as distribution process involves major aspects as such:

ORGANIZATIONAL UMBRELLA

Philatelic and postal stamp management office runs under Government of Nepal, Ministry of Communication and Information technology and postal services department. The office is administered under the central government after the introduction of federalism within national governance. General Post Office of Nepal as well as Philatelic and Postal stamp management is also a constituent member of UPU (Universal Postal Union) along with 192 other nation members. The UPU serves as a constituting entity for some 6 million different postal services offices spanning over these nations.

ORGANIZATIONAL MECHANISM

Philatelic and postal stamp management office, (recently located at dillibazar) has been formed by the union of two former separate offices, Central ticket department and Nepal philatelic bureau in 2075. The office since its merge has been operating under a single administration and segmentation has been done between ticket publishing and philatelic operation into different departments. The office is operating under the management of Gazetted second class officer as Manager along with 17 other staffs working under different departments and authority. The office is directed under Ministry of Communication and Information technology and follows guidelines of Postal services directory 2073, which contains specific guidelines for the office's administration.

The major responsibility of the office contains the following:

1. Oversee the whole process of selecting appropriate personalities, culture, monuments and different national as well as international heritages for postage stamp publication,
2. Responsible for postage stamp printing and publishing,

3. Responsible for postage stamp distribution and delivery to all district level post offices and local post offices as per their demand,
4. Responsible for maintaining philatelic interest of stamp collectors and conduct various philatelic activities to promote philately of Nepalese stamps.

While most of the people are aware about the importance and value of postage stamps, very few of them are aware about the process of publication and distribution of it. A short brief of the postage stamp's selection and publication is provided below:

PROCESS OF PUBLICATION AND DISTRIBUTION

Publication of Postage stamps in Nepal started back in 1881 B.S. In the present time, publication of postage stamps is conducted in Perum Peruri Security Press, Indonesia. The company has recently signed agreement for two years with Philatelic and Postal stamp management office. The process of publication and distribution can be differentiated into two major parts:

- A. Postage stamp selection procedure: All of the postage stamp selections are conducted following the guidelines of postage stamp publication directory, 2070. A nationwide notice is published in a national newspaper asking people and organizations for application on suggestion of personalities, culture, monuments as well as art and crafts. Interested applicants can put in an application clarifying the reason behind the application. An evaluation committee is setup who identifies and selects appropriate tickets for the fiscal year. After the committee finalizes the ticket, the list is forwarded to Ministry of Communication and information technology via postal services department who has the authority to amend and make final decisions to the list. After the list is finalized, the design and selection of photo is done by the Art officer of Postal services department.

B. Postage Stamp Publication Procedure

The postage stamp printing process follows a certain procedure. A gradual consecutive representation of the process is provided down below:

The process starts with a thorough evaluation of last 5 years ticket and estimation of coming 3 years' postage ticket demand. The evaluation sets the needed size and volume of tickets after which a 30 day international e-bid is called upon which invites all the interested international companies meeting the prescribed criteria to submit a bid for the printing of postage stamps. The company with the lowest bid amount wins the bid and a 2 year agreement is signed with them after presenting them with a certificate of 'Award of selection'.

C. Postage Stamp Distribution:

Another vital responsibility of Philatelic and postal stamp management office is to delegate postage stamps to various district level and local level postal offices.

The offices put in an application stating the amount and rate of postage stamps they require to philatelic and postal management office via email, fax or post. They are also required to attach in within their previous revenue deposit form , their previous demand and remaining storage. If all the required demands are seen satisfactory, the office moves on with selecting the tickets and posting them via general post office to the required postal office.

STRATEGY IN BUILDING ORGANIZATIONAL COMPETENCE

In the present context, two different former offices Nepal Philatelic Bureau and Central Ticket Department have been merged into a single office and the path ahead lies quite challenging too. The organization recognizing its challenge has put forward various strategies in building its competence in its operation. Various reasons ask for strengthening of the organizational operation, which include:

- i. The need to enrich and regulate ticket publishing and printing as well as its conduct in a timely manner
- ii. The need to increase people's aspiration and interest in philately
- iii. The need to build philatelic activities in an aim of attracting new generation towards it
- iv. The need to showcase various hidden social, cultural, political and environmental monuments, personalities, places of the nation through the medium of Postage stamps.
- v. The need to adopt new technological measures along with 'digital archive' within organizational mechanisms.
- vi. Close coordination among the Institution mechanism and stakeholders.

A relevant situational analysis is being done to carve out the office's strategy in accordance with organizational objective as well as its budget and other guidelines. The office aims to take both ticket publishing and its philatelic coverage side by side ahead providing equivalent importance to both fields.

***FUTURE STRATEGIES OF THE ORGANIZATION**

As increasing tasks and responsibilities are added to the office's previous structure a new and relevant strategy needs to be devised in order to conduct the activities smoothly, in changing scenarios as per the objective. Some of the major future strategies include:

- i. As both former office's have come under a same management a new revised and unified result oriented strategy is being sought for efficient administration,
- ii. A concrete annual calendar is being formulated that will regulate all the actions carried out and compel them to be completed in a timely manner
- iii. A new organized and scientific approach aided with ICT measures is being devised

within the printing, publishing and distribution of postage stamps.

- iv. As globalization has affected each and every part of government and non-government organization, quick and responsive mechanism will be embraced within the official administration.
- v. Introduction of alternate working mechanisms & thorough evaluation as well as minute supervision of existing ones.
- vi. A gradual expansion of philatelic side of postage stamps will be put under consideration. A complete program of 'Digital Archive' is being planned in coordination with Ministry of Communication and Information Technology where a complete record of all the record tickets and philatelic items will be kept for future reference.
- vii. Appropriate attention will be provided to budget, training, retaining of manpower while employing motivational approach within the organizational scenario.
- viii. coordinating approach will be utilized with all senior philatelists as well as Nepal philatelic society, the private entity of Nepali philatelists and collectors, with an attempt to promote philately within the country.

Conclusion:

Postage stamps and its philatelic importance are not only a major source of national income but also a major source for keeping the national history, culture, art and artifacts alive. Stamps should not only be looked as a mere piece of paper but should be treated as an important document of national importance and concern. The aim of this article is to build appropriate concern towards the future of postage stamps and philately which has relations not only with this office but also to general public. While only a single postage stamp of Ram Prasad Rai was published in 2019, much public concern was raised on the topic which illustrates that the interest and concern for postage stamp has not yet depleted. Postage stamps and its printing is not only a highly sensitive task but also carries significant financial risk. Philately while being a highly acclaimed hobby, also serves as a great investment for the public while on the other side, caters a high income generation for the government. As the philatelic and postal stamp management office sets out a newly revised strategy in an attempt to promote the culture of postage stamps and its philatelic side, a multidimensional co-ordination among all the concerned government as well as private organizations, collectors and philatelists is highly essential.

REFERENCES:

- www.wikipedia.com
- Public procurement act, 2007
- Communication and Information Technology Act, (MOCIT)
- Postal Services Act, 2073
- Postage stamps Publication Directory, 2070
- Various Issues of Nepal Post

सार्वजनिक उत्तरदायित्व अवधारणा र प्रयोग

सीता रेग्मी
मुख्य प्राशिक्षक, हुलाक प्राशिक्षण केन्द्र

पृष्ठभूमि

राज्य संचालनका क्षेत्रमा हालैका बर्षहरूमा ज्यादै चर्चामा आएका बिषयहरूमध्ये एक हो सार्वजनिक उत्तरदायित्व (Public accountability) को प्रभावकारिताको बिषय हो । लोकतन्त्रका विभिन्न महत्वपूर्ण आधार शिलाहरू मध्ये सार्वजनिक उत्तरदायित्वपनि एक हो । विश्वमा लोकतन्त्रको लहरसंगै सार्वजनिक उत्तरदायित्वको विकासमा पनि जोड दिन थालिएको हो । यसले राजनीतिक तथा प्रशासनिक अधिकार प्रयोग माथि जननियन्त्रण संयन्त्रको काम गर्दछ । यसले जनताद्वारा प्रदत्त राजनीतिक तथा प्रशासनिक अधिकार प्रयोग गरी गरेका कार्य वा निर्णयहरूमा जनताले स्वीकृति दिन, संशोधन गर्न वा अस्वीकृत गर्न सक्ने अवसर प्रदान गरेको हुन्छ । सार्वजनिक उत्तरदायित्वको प्रश्न खास गरी लोकतान्त्रिक व्यवस्था भएका राज्यहरूमा बढी सान्दर्भिक ठानिन्छ । त्यसैले भन्ने गरिन्छ कि लोकतन्त्र बिनाको उत्तरदायित्व र उत्तरदायित्व बिनाको लोकतन्त्र संभव छैन । सार्वजनिक उत्तरदायित्वलाई लोकतन्त्रको मुटु, सार्वजनिक प्रशासनको साखको स्त्रेत र सुशासनको संयन्त्र एंव मापकका रूपमा लिइन्छ । हालैका बर्षहरूमा सार्वजनिक उत्तरदायित्वको परम्परागत धारणामा परिवर्तन आउनथालेको छ । विश्व भरि निकै चर्चामा रहेको नयाँ सार्वजनिक व्यवस्थापन (New Public Management) को अवधारणाको विकास संगै सार्वजनिक उत्तरदायित्वको परम्परागत धारणामा परिवर्तन खोजिएको छ । परम्परागत पदसोपानमा आधारित उत्तरदायित्वको सट्टा सेवाग्राही प्रति प्रत्यक्ष जवाफदेही हुनु पर्ने भन्ने नयाँ सार्वजनिक व्यवस्थापनको धारणा रहेको छ । आधुनिक प्रशासनिक व्यवस्थामा नीति प्रतिको उत्तरदायित्व, कार्यक्रमको मितव्ययिता, दक्षता, गुणस्तर र प्रभावकारिता प्रतिको उत्तरदायित्व र नीति नियमको पालना (Compliance) प्रतिको उत्तर दायित्वमा जोड दिन थालिएको छ ।

सार्वजनिक उत्तरदायित्वको परिचय

"Government is a trust and the officers of the government are trustees and both the trust and the trustees are created for the benefit of the people."

Henry Clay

लोकतान्त्रिक परिवेशमा सरकार जनमतको अभिव्यक्ति हो । जनताको प्रतिनिधित्व गर्ने त्यस्तो निकायले जनहित बमोजिम संवेदनशील एंव परिणाममुखी ढंगले कामगर्नु पर्ने र गरेको कामको सम्बन्धमा जनता समक्ष कारण सहित उत्तर दिनु पर्ने दायित्वको समष्टि सार्वजनिक उत्तरदायित्व हो । सार्वजनिक उत्तरदायित्व अर्न्तगत तीन वटा पक्षहरूमा जवाफ दिनु पर्ने दायित्व पर्दछ । कुनै काम किन गर्नु पर्-यो , सो काम कसरी गरियो र त्यसबाट प्राप्त हुने भनिएको परिणाम के कस्तो छ भनी जिम्मेवार अधिकारीले व्याख्या गर्नु पर्ने कर्तव्यलाई उत्तरदायित्वले समेट्छ ।

कुनै पनि अख्तियार प्राप्त अधिकारी वा निकायले आफूले प्राप्त गरेको अधिकार र जिम्मेवारी अनुसार सम्पन्न गरेका काम कारवाहीलाई जनता प्रति उत्तरदायी (जवाफदेही) गराउनु नै सार्वजनिक उत्तरदायित्व हो ।

Public Accountability = Responsiveness + Responsibility + Answerability

Responsiveness (ग्रहणशीलता)

कुनै पनि घटना, माग, समस्या आदि प्रति जिम्मेवार व्यक्तिले देखाउने चासो ।
जनताको आवश्यकता अनुरोध तथा माग प्रतिको ग्रहणशीलता ।

Responsibility (जिम्मेवारी)

वैधानिकता नैतिक रूपमा दिइएको कर्तव्य पूरा गर्नु ।
सुम्पिएको कार्य सम्पन्न गर्नु ।

Answerability

Responsibility बाट पर्ने प्रभाव र परिणाम

जिम्मेवारी सम्पन्न गरि सकेपछि त्यसबाट प्राप्त परिस्थितिको दायित्व बोक्ने कार्य ।

अधिकार प्राप्त अधिकारीहरूद्वारा आफ्नो अधिकार र कर्तव्यको सम्पादनका बारेमा जवाफदेही लिने, तत्सम्बन्धी आलोचना प्रति सचेत रहने र असफलता, असक्षमता र अरुलाई धोका हुन गएमा आफूले सम्बन्धित पक्षहरू प्रति जवाफदेही स्वीकार गर्नु नै उत्तरदायित्व स्वीकार गर्नु हो ।

सार्वजनिक उत्तरदायित्वका किसिम (Types of Public Accountability)

- राजनीतिक उत्तरदायित्व (Political Accountability)
- प्रशासनिक उत्तरदायित्व (Administrative Accountability)
- कानूनको उत्तरदायित्व (Legal Accountability)
- नैतिक उत्तरदायित्व (Ethical Accountability)
- वित्तीय उत्तरदायित्व (Financial Accountability)
- कार्यक्रमगत उत्तरदायित्व (Program Accountability)
- प्रक्रियागत उत्तरदायित्व (Process Accountability)
- परिणाम प्रतिको उत्तरदायित्व (Consequence Accountability)

सार्वजनिक उत्तरदायित्वका मापदण्ड

- पदाधिकारीको काम, कर्तव्य र अधिकारको स्पष्ट व्यवस्था
- निर्णय प्रक्रिया र साधनको उपयोगमा खुलापन/पारदर्शिता
- सरलीकृत र स्पष्ट कार्य प्रणालीको व्यवस्था
- प्रयोजनयुक्त विकेन्द्रीकृत/अधिकारको निक्षेपणको व्यवस्था
- कार्य उपलब्धि मापनका स्पष्ट सूचकांकहरूको निर्धारण
- हरेक काम कारवाहीको नियमित अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको व्यवस्था
- कामका आधारमा पुरस्कार र दण्डको व्यवस्था

सार्वजनिक उत्तरदायित्वको महत्व

- अधिकार बिनाको जिम्मेवारी लङ्गडो हुन्छ भने जिम्मेवारी बिनाको अधिकार निरंकुश हुन्छ । अतः दुवैलाई सँगसँगै लैजाने माध्यम भनेको सार्वजनिक उत्तरदायित्वहो ।
- सरकारको लोकप्रियतामा वृद्धि गर्छ । Legal सरकारलाई Legitimacy प्रदानगर्दछ ।
- विकासका कार्यक्रम सफलता पूर्वक सम्पन्न भई प्रजातान्त्रिक शासन प्रणालीलाई मजबुत बनाउँछ ।
- पारदर्शितालाई बढावा मिल्छ ।
- नागरिक समाजलाई बल पुऱ्याई शासन प्रणालीलाई जनमुखी परिणाममुखी बनाउँदछ ।
- सुशासनको महत्वपूर्ण तत्व सार्वजनिक उत्तरदायित्व हो । सार्वजनिक उत्तरदायित्वले Economy, Efficiency, Effectiveness, Equaity (4E's) मा जोड दिन्छ जसले शासनलाई जनसमर्थन प्रदान गर्दछ ।

सार्वजनिक उत्तरदायित्वका चुनौती

- सचेतनाको कमी (नागरिकहरू अधिकार र सामाजिक दायित्व प्रति सचेत नरहने)
- सक्षम उपभोक्ता, उपभोक्ता समूह, दवाव समूह, आम सञ्चार र नागरिक समाजको फितलो उपस्थिति
- नेता, कर्मचारी र सेवाग्राहीले आफ्नो-आफ्नो आचरण पालना नगर्नु
- बढ्दो भ्रष्टाचार
- जिम्मेवारी मात्र प्रदान गरी पर्याप्त अधिकार प्रदान नगरिनु
- अधिकार प्रत्यायोजन नभए पनि उत्तरदायित्व प्रत्यायोजन हुनु
- प्रभावकारी अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको अभाव

उत्तरदायित्व बढाउने उपायहरु

- सेवाग्राहीलाई जागरुक र सक्षम बनाइनु पर्दछ
- विभागीय मन्त्री र सचिवको अधिकारलाई कानूनद्वारा स्पष्ट परिभाषित गरिनु पर्दछ
- प्रशासनमा संसदीय नियन्त्रण बढाउने
- नागरिक समाजको क्षमता वृद्धि
- पारदर्शितामा जोड
- अम्बुडस्म्यानको काम गर्ने संस्थाहरू सक्षम र प्रभावकारी हुनुपर्छ
- क्षतिपूर्ति व्यवस्था सहितको नागरिक वडापत्र लागू गर्नु पर्दछ ।
- व्यवस्थापकीय अभ्यासमा जोड दिने (3E, Economy, Efficiency and Effectiveness) लाई ध्यानदिने ।
- गुनासो व्यवस्थापनको लागिप्रभावकारी संयन्त्रको व्यवस्थागर्ने ।
- Reward & Punishment प्रणालीलाई व्यवहारमा उतार्नु पर्दछ ।
- सेवाग्राही समूहलाई उपभोक्ता समूह गठन गर्न प्रोत्साहित गर्ने ।
- खुल्ला सूचना र सूचनाको हकलाई व्यवस्थित गरिनु पर्दछ ।

- भ्रष्टाचार विरुद्धका कदमहरूलाई राज्यले आवश्यक प्रोत्साहन गर्न सक्नु पर्दछ ।
- जनता र सरकार बीचको सञ्चार सम्बन्धलाई बलियो र भरपर्दो बनाउनु पर्छ ।
- Public hearing, Public debate, Public Audit जस्ता औजारहरूलाई प्रयोगमा ल्याइनु पर्दछ ।
- निर्णय प्रक्रिया पारदर्शी बनाउनुका साथै औचित्य पुष्टि गर्ने व्यवस्था गर्नु पर्दछ ।

नेपालमा सार्वजनिक उत्तरदायित्व सम्बन्धी व्यवस्था

- नेपालको संविधान २०७२
- निजामती सेवा ऐन २०४९, नियमावली २०५०
- नागरिक वडापत्रको व्यवस्था
- सार्वजनिक जवाफदेही कायम गर्ने निकायहरू (संसद र यस अन्तर्गतका संसदीय समितिहरू)
- न्यायालयहरू
- संवैधानिक निकायहरू
- राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र
- निजामती कर्मचारीको आचरण सम्बन्धी व्यवस्था
- कर्मचारीलाई बढी जिम्मेवारी र उत्तरदायी बनाउनका लागि कार्य सन्तोषजनक नभएमा नसहित दिने वा तलव वृद्धि वा बढुवा रोक्ने र जिम्मेवारीको बराबर बेवास्ता गरेमा अवकाश दिने, भ्रष्टाचार र नैतिक पतन ठहर भएमा बर्खास्त गर्ने सम्मको व्यवस्था
- बढी जिम्मेवार बनाउन बरबुभारथको प्रावधान
- व्यवस्थापकीय लेखापरीक्षण गर्ने व्यवस्था
- सरकारले गरेका काम कारवाहीहरूका विषयमा सर्वसाधारणलाई सुसूचित बनाउनका निम्ति विभिन्न मन्त्रालयहरू/निकायहरूमा प्रवक्ता/सूचना अधिकारी नियुक्ति हुने व्यवस्था ।
- कार्यालयहरूमा गुनासो सुनुवाइको व्यवस्था ।
- Focal Personको व्यवस्था ।

निष्कर्ष

सार्वजनिक उत्तरदायित्व भनेको जनता र सरकार बिचको सम्बन्धको कडी हो । यसको प्रभावकारिता वा अप्रभावकारीताबाट देशमा लोकतन्त्रको स्तर मापन गर्न सहयोग पुग्छ । जति बढी मात्रामा उत्तरदायी शासन प्रणाली कायम हुन सक्छ त्यती बढी लोकतान्त्रिक पद्धतिको विकास भएको मान्न सकिन्छ । त्यसैले प्रभावकारी संयन्त्र, कानून र प्रक्रियाको व्यवस्थाका साथै समाजमा नैतिक चरित्रको विकास हुनु आवश्यक हुन्छ । यसका लागि माथिल्लो तहबाट भूमिका निर्वाह गर्नु पर्ने हुन्छ । माथिल्लो तह भनेको राजनीतिक नेतृत्व र उच्च प्रशासनिक तहमा रहने पदाधिकारीहरू हुन । उनीहरूले उच्च नैतिकता साथ समाजलाई सही नेतृत्व प्रदान गर्न सक्नु पर्छ । देखावटी भाषणले मात्र सार्वजनिक उत्तरदायित्व कायम गर्न सकिदैन । यसको लागि व्यवहार, आचरण र नैतिकतामा सकारात्मक परिवर्तनको आवश्यकता पर्छ ।

अबको उत्तरदायित्व नतिजाका लागि हुनुपर्ने, मूल्य,मान्यताको सम्मान हुनुपर्ने, उत्प्रेरणा, संचार प्रणाली, क्षमता बृद्धि, नैतिक मूल्य मान्यताका आधारमा नियन्त्रण गर्नु पर्ने, अनुगमन मूल्याङ्कन प्रभावकारी बनाउने र सार्वजनिक काम कारवाहीमा खुलापन हुनु पर्ने देखिएको छ । समष्टिमा गुणस्तरीय सेवा मार्फत मुलुकको शासन प्रणालीलाई असल र प्रभावकारी बनाउन सहयोगी सार्वजनिक सेवा आजको आवश्यकता हो । यसका लागि सार्वजनिक क्षेत्र उत्तरदायी, व्यावसायिक र प्रतिस्पर्धी हुनुपर्ने स्पष्ट छ ।

सन्दर्भ सामाग्री

- १ भट्टराई श्याम कुमार (२०७४), नविनतम प्रशासनिक दृष्टीकोण,सोपान मासिक
- २ रेग्मी डा.नारायण प्रसाद(२०७४र७५)(सार्वजनिक क्षेत्र व्यवस्थापनमा जवाफदेहिता,नैतिकता र व्यावसायिकता,(गुडविल प्रकाशन प्रा.ली)
- ३ न्यौपाने महेश्वर (२०६६), निजामती सेवा तथा सार्वजनिक व्यवस्थापनका विविध पक्षहरु
- ४ हुलाक पत्रिका

सरकारी निकायमा विद्युतीय शासन प्रवर्धन एवं एकीकृत इमेल प्रणालीको प्रयोग

जानुका सुवेदी
उप सचिव, केन्द्रीय धनादेश कार्यालय

संचार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय

आजको विश्वको हरेक क्षेत्र, विषय र प्रक्रिया Information Communication Technology मा आधारित छ । ICT को तिब्रतर विकास तथा प्रयोगले सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा आधारभूत परिवर्तन आएको छ भने सामाजिक संजालीकरण तथा अन्तरक्रियाले गर्दा सूचना र संचारको क्षेत्रमा विश्वनै एक गाँउ जस्तो भएको छ । नेपालमा पनि हाल विश्वमा विकसित भैरहेको उच्चतम प्रविधिको उपयोग द्वारा छिटो छरितो, सरल, पारदर्शी र प्रभावकारी तरिकाबाट सूचनाको प्राप्ती, प्रवाह प्रशोधन एवं विश्लेषण गरी त्यसलाई सार्वजनिक सेवा प्रवाह तथा शासकीय एवं व्यवस्थापकीय क्रियाकलापहरूमा उपयोग गरिएको छ । साथै ICT को क्षेत्रमा स्थापना हुन सक्ने उद्योग व्यवसाय, रोजगारी तथा राजश्व प्राप्तिमा अवसरहरूलाई उपयोग गर्दै अन्य उद्योग व्यवसाय र सेवासंग यसको आबद्धता सफल बनाउनु पर्ने आवश्यकता पनि महशुस गरिएको छ । सूचना प्रविधिमा आधारित विद्युतीय शासन प्रणालीमा System Design and Management, Data Management, Computer Networking, Management Information System जस्ता ICT का Tool हरू प्रयोग गरी केहि उपलब्धीहरू हासिल भएका छन्, तथापि हरेक क्षेत्रमा अथाह सम्भावनाहरू भएको हाम्रो देशमा यो विषय उच्च प्राथमिकतामा पर्न नसकेको हुँदा यस क्षेत्रबाट प्राप्त हुने बहुआयामिक लाभहरूको संकुचन भै रहेको अवस्था विद्यमान छ ।

सूचना प्रविधिमा आधारित विद्युतीय शासनको प्रयोगले सेवा प्रभावकारीतामा वृद्धि हुने, तुलनात्मक अध्ययन गरी योजना, कार्यक्रम र सेवाहरूको महत्व तथा आवश्यकता बारे जानकारी हुने, तथ्यपरक सूचनाले सहि निर्णय गर्न सहयोग हुने, कार्य प्रेरणा तथा रूचि र स्वनियन्त्रण प्रणालीको विकास हुने, उत्तरदायित्व र पारदर्शिता कायम गर्न सकिने, समय र साधन श्रोतको बचत गरी गुणस्तरीय कार्य सम्पादन गर्न सकिने, औपचारिकता घटाई Innovative अवधारणाको प्रयोगलाई सम्भव बनाउने, संगठनलाई Right Sizing गरी One Stop Service, Out Door Service and Mobile Service को माध्यमबाट घर दैलोमा सेवा पुर्याउने जस्ता लाभहरू प्राप्त गर्न सकिन्छ ।

विश्वमा बढ्दै गएको प्रविधिको विकास र प्रयोगको लहर, यसको प्रयोगबाट निजी तथा सार्वजनिक कार्य सम्पादनमा हुने सहजता, जन आकांक्षा रूचि र आवश्यकता, देशको भौगोलिक तथा राजनैतिक स्वस्थ, शासकीय व्यवस्थाको वदलिनदो रूपरेखा, सेवाहरूको विस्तार तथा विविधता, यस क्षेत्रमा विकसित भैरहेको दक्ष जनशक्ति, सूचना प्रविधिको क्षेत्रमा स्थापना र संचालन भएका र हुन सक्ने उद्योग व्यवसाय र तिनबाट सृजना हुन सक्ने रोजगारी तथा राजश्व, अन्य उद्योग व्यवसायमा सूचना प्रविधिको प्रयोग तथा प्रभाव, लगानीकर्ताहरूको रूची, आकर्षण, साधन श्रोतको उपलब्धता र लगानी मैत्री वातावरण, यस क्षेत्रको बढ्दो माग युक्त बजार जस्ता सबल अवसर तथा संभावनाहरू यस क्षेत्रमा देखिएका छन् ।

विद्युतीय शासनको बढ्दो महत्व र आवश्यकतालाई हृदयंगम गरी उपलब्ध अवसरहरूको उपयोग गर्दै विद्युतीय शासन प्रवर्धनको गुरूप्रयोजना तयार गरी कार्यान्वयन गरिएको छ । यस योजनामा तत्कालिन,

मध्यकालिन र दीर्घकालिन कार्यक्रमहरू समावेश गरिएको छ । विभिन्न निकायहरूबाट जनतालाई पुर्याउने सेवाहरूबारे प्रास्य तयार गर्ने, Website प्रयोग र अध्यावधिक गर्ने, कम्प्यूटर इन्जिनियरहरू विकास गर्ने तथा कार्यरत जनशक्तिलाई कम्प्यूटर तालिम दिइ क्षमतावान बनाउने, नागरिकको क्षमता विकास गर्ने, प्रत्येक मन्त्रालयमा विद्युतीय शासन विकासको लागि जनशक्ति र बजेटको व्यवस्था गर्ने, सबै कार्यालयहरूमा कम्प्यूटर पुर्याउने जस्ता कार्यहरू भएका छन् । नेतृत्वदायी तहमा संचार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालयले महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गरेको छ । सरकारबाट सरकार (Government to Government), सरकारबाट सेवाग्राही (Government to Customers), सरकारबाट व्यापार व्यवसाय क्षेत्र (Government to Business), सरकारबाट कामदारकर्मचारी (Government to Employees), जस्ता क्षेत्रमा सेवाहरू संचालित छन् ।

विभिन्न निकायबाट जुन-जुन विषयमा प्रविधिमा आधारित सूचना तयार गरी भण्डारण गरिएको छ सोही अनुस्य नामाकरण गरिएका बजेट तथा योजना, शिक्षा, स्वास्थ्य संग सम्वन्धित विषयहरू, कर्मचारीको रेकर्ड व्यवस्थापन, निवृत्तिभरण, भौगोलिक सूचना लगाएतका क्षेत्रमा ICT मा आधारित प्रणालीहरू (LMBIS, EMIS HMIS, MIS, PIS, GIS आदि) प्रयोग भएका छन् । स्वचालित कार्य प्रणाली, तालिम व्यवस्थापन, विद्युतीय हाजिरी, इमेल, गेटपास, पब्लिक PC सेवा, Mobile App तथा परामर्श सेवा, Virtualization and Cloud सेवा, वेब होस्टिङ, Server Collocation जस्ता सेवाहरू संचालनमा आएका छन् ।

विद्युतीय कारोवार एन २०६३ को दफा ७९ को अधिकार प्रयोग गरी हालै संचार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालयले सरकारी निकायमा विद्युतीय पत्राचार (इमेल) व्यवस्थापन सम्वन्धी निर्देशिका जारी गरेको छ । सरकारी निकायबीच आदान प्रदान हुने चिठीपत्र, सूचना, निर्णय कागजात तथा अन्य विवरण छिटो छरितो माध्यमबाट पुन्याइ सरकारी काम कारवाहीको अभिलेख सुरक्षित राख्न र कागज विहिन कार्यालयको उद्देश्य प्राप्त गरी सेवा प्रवाहमा सहजता ल्याउनको लागि यो निर्देशिका उपयोगी सिद्ध हुने अपेक्षा गरिएको छ । यस अनुसार सरकारी निकायमा कार्यरत स्थायी कर्मचारीलाई निर्देशिकाले तोके बमोजिमको एकिकृत इमेल प्रणालीमा व्यक्तिगत इमेल खाता र पद अनुसारको इमेल खाता खोली प्रयोग गर्न दिइने उल्लेख छ । राष्ट्रीय सुरक्षा संग सम्वन्धित विषय वा कुनै खास सेवा प्रदान गर्न छुट्टै इमेल आवश्यक पर्ने भएमा संचार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालयको सचिव संयोजक रहेको समन्वय समितिको सिफारिसमा कुनै सरकारी निकायले छुट्टै इमेल प्रणाली प्रयोग गर्न सक्ने व्यवस्था पनि रहेको छ । नेपाल सरकारका विभिन्न निकायले विकास गरेका सफ्टवेयर प्रणालीमा एकिकृत लगइन गर्न दुइवटा माध्यम (Two Factor Authentication) को प्रयोग गरी प्रमाणिकता प्रदान गर्ने व्यवस्था सहितको एकिकृत इमेल खाताको प्रयोग हुन्छ । देहायका कार्यहरू गर्दा पद अनुसारको इमेल खाता प्रयोग गर्नुपर्ने र सो मा विद्युतीय हस्ताक्षरको प्रयोग पर्ने व्यवस्था छ ।

- सरकारी निकाय भित्र तथा सरकारी निकायहरू बीच आदान प्रदान हुने चिठीपत्र, सूचना, निर्णय कागजात तथा अन्य विवरण आदान प्रदान गर्ने कार्य,
- सरकारी निकायहरू बीच राय माग गर्ने र पदान गर्ने कार्य,
- निर्णयको लागि टिप्पणी र आदेश लेख्ने कार्य,

- सेवाग्राही संग सूचना आदान प्रदान गर्ने कार्य ।

सरकारी निकायमा विद्युतीय माध्यमबाट काम कारवाही संचालन गर्न समन्वय समिति र प्राविधिक समिति रहेका छन् । यी समितिहरूको नीति, निर्देशन र समन्वयमा राष्ट्रीय सूचना व्यवस्थापन केन्द्रले कार्य गर्दछ । यसका अतिरिक्त सम्वन्धित सरकारी निकायहरू र इमेल खाता प्रयोक्ताहरूलाई पनि जिम्मेवार बनाइएको छ । एकिकृत इमेल प्रणालीको सर्भर तथा डाटा नेपाल बाहिर संचालन तथा स्थापना गर्न नपाइने व्यवस्था सो निर्देशिकाले गरेको छ ।

विद्युतीय शासन प्रवर्धनको क्षेत्रमा देखा परेका प्रमुख समस्या तथा उपायहरू

माथि उल्लेख गरिएका ICT का विभिन्न त्ययकित तथा प्रणालीहरूको संचालन र प्रयोग द्वारा सेवा प्रवाह तथा विद्युतीय शासन प्रवर्धन गर्ने क्रममा देहायका प्रमुख समस्याहरू देखा परेका छन्

- सेवाको संचालन, कार्यान्वयन र समन्वयका लागि आवश्यक पर्ने संस्थागत तथा कानुनी संरचना प्रयाप्त छैन । समान र एकै प्रकारका सेवाहरू पनि विभिन्न प्रक्रिया र शर्तमा संचालित छन् र यस्को नियमनको विषय र प्रक्रिया पनि जटिल बन्दै गएको छ ।
- इन्टरनेट एक्सेसलाई सपोर्ट गर्ने दुर संचार सेवाको विकास हुन सकेको छैन तथा भरपर्दो सूचना संजाल छैन । विद्यमान पूर्वाधारको गुणस्तर बलियो छैन र यसको विकासमा स्पष्ट योजना र कार्यक्रम संचालन हुन सकेको छैन । गाँउ र शहरबीच डिजिटल डिभाइस बढ्दो छ ।
- सूचना प्रविधि सेवाको गठन हुन सकेको छैन । जनशक्तिको विकास, उपयोग र क्रियाशिलतामा उदासिनता छ ।
- विद्युतीय शासन मार्फत प्रवाह गरिने सेवाहरूको बारेमा सम्वन्धित सरोकारवाला निकायहरूबाट उपयुक्त कार्यक्रम तय गरी संचालन हुन सकेको छैन ।
- IT Park को स्वायत्तता र प्रभावकारीता विषयमा बारम्बार कुरा उठ्ने गरेता पनि कार्यान्वयन शिथिल छ । निजीक्षेत्रको संलग्नता बढाउने भनेता पनि यसका लागि आवश्यक संस्थागत, भौतिक तथा श्रोत साधनगत पूर्वाधारहरू तयार गर्ने कार्यहरूले पनि पूर्णता र परिपक्वता हासिल गर्न सकेका छैनन् ।
- सरकारी एकिकृत तथ्याङ्क प्रणाली प्रभावकारी छैन । अभिलेखहरू अभै पनि अधिकांश निकायमा पुरानै शैली र ढाँचामा रहेका छन् । व्यवस्थित रेकर्ड नहुदा यसलाई विद्युतीकरण गर्ने कार्य पनि निकै जटिल छ ।
- विद्युतीय पत्राचार र हस्ताक्षर प्रयोग गर्ने विषय पनि प्रभावकारी हुन सकेको छैन ।
शासकीय व्यवस्थालाई प्रभावकारी, पारदर्शि तथा उत्तरदायी बनाइ सहश्राब्दी विकास लक्ष्यले लिएका उद्देश्य हासिल गर्न समेत सहयोग पुर्याउने कार्यमा गतिशिलता प्रदान गर्न यस अवधारणाले देहायका प्रमुख विषयहरू समेटी यस तर्फ क्रियाशिलताको माग गर्दछ ।
- सहकार्य र समन्वयको स्वस्व र संयन्त्र सहितको कानुनी र संस्थागत संरचनाको उचित प्रबन्ध गरी उचित मापडण्ड सहित सेवा तथा प्रणालीहरूको समुचित परिचालनको व्यवस्था गर्ने,
- कम्प्यूटर प्रणालीका नयां Technology, Hardware and Software हरूको आविस्कार तथा विकास गरी स्थानीय तहसम्म सुलभ तथा पहुँचयोग्य बनाइ स्थानीय भाषा समेतमा पयोग गर्न सक्ने गरी

Computing System को विकास गर्ने,

- केन्द्र देखि स्थानीय तहसम्म सूचना संजाल (Networking) निर्माण, दुर संचार सेवाको विस्तार, सूचना महामार्गको विकास, प्रत्येक स्थानीय तहमा कम्तिमा एउटा टेलीसेन्टर स्थापना, जस्ता पूर्वाधारहरू निर्माण कार्यलाई अझ बढी गुणस्तरीयता, सक्रियता र तदारूकताका साथ अगाडि बढाउने,
- सर्व सुलभ दरमा Internet Connection u/L Universal Access बढाउने तथा Mobile, Television, Radio, Social Media Integration and Connectivity विस्तार गर्ने,
- Computer शिक्षा तथा सचेतना र क्षमता विकास कार्यक्रम तयार गरी दक्ष र कुशल जनशक्तिको विकास र परिचालन गर्ने, प्रवाह गरिने सेवा सम्बन्धी, योजना तथा कार्यक्रमहरू तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्ने,
- उपयुक्त Supply Chain तथा नियमनको व्यवस्था गर्ने तथा निजी क्षेत्रको संलग्नता बढाउने,
- सरकारी अभिलेखलाई विद्युतीकरण गरी अभिलेख प्रणालीको सुदृढ व्यवस्थापन गर्ने,
- बजेट तथा श्रोत साधनको व्यवस्था र संयोजन गरी अधुरा कार्यहरूलाई पूर्णता र परिपक्वता प्रदान गर्ने ।

त्यसैगरी विद्युतीय पत्राचार र विद्युतीय हस्ताक्षरको प्रयोगलाई प्रभावकारी रूपमा निरन्तरता दिदै भरपर्दो र सुरक्षित बनाइ यसबाट पर्न सक्ने नकारात्मक प्रभाव तथा दुस्प्रयोग रोक्न उपयुक्त मापदण्ड निर्माण गरी अवाञ्छित तथा अबैध प्रयोगमा नियन्त्रण, नियमन सहित देहायका कुराहरूको समुचित व्यवस्था मिलाई संचालन तथा प्रयोगमा विशेष सावधानी अपनाउनु पर्ने हुन्छ :

- इमेल खाताको नामाकरणको र सरकारी निकायको डोमेन नाम निर्धारणको विषय,
- इमेल खाताको भण्डारण क्षमता,
- विद्युतीय उपकरणहरूको उपलब्धता र पहुँच,
- सरकारी निकायका विद्यमान इमेल प्रणालीलाई एकिकृत इमेल प्रणालीमा स्थानान्तरण गर्ने विषय र प्रक्रिया, यसका पूर्वाधार र एप्लिकेशनहरूको विकास तथा प्रवर्धन गर्ने विषय,
- सेवा करारमा काम गर्ने कर्मचारीहरूले यस्तो इमेलको प्रयोग गर्ने विषय,
- यस्तो इमेल खाता प्रयोगकर्ता कर्मचारीहरू निवृत्त भएपछि खाता प्रयोग गर्ने विषय,

दीगो विकासका लक्ष्यहरू (Sustainable Development Goal) हासिल गर्न अवलम्बन गरिएका रणनीतिहरूको केन्द्रमा सूचना तथा संचार प्रविधि रहेकोले पनि यसको औचित्य भल्किन्छ । Computing, Connectivity, and Capacity Development जस्ता क्षेत्रमा उपयुक्त र आवश्यक पहल द्वारा क्षेत्रलाई दीगो विकासका लक्ष्यहरू हासिल गर्नमा उपयोग गर्न सकिन्छ । जिम्मेवार निकायको तदारूकता, निजी क्षेत्रको संलग्नता, सरोकारवालाहरूबीच उचित समन्वयबाट सार्वजनिक सेवा (ICT तथा विद्युतीय शासन (Sustainable Development Goal बीच त्रिपक्षीय संयोजन हुनुपर्छ । SDG ले तय गरेका लक्ष्यहरू अनुस्यू उक्त तिनै क्षेत्रबीच Content सहितको कार्यक्रमगत संयोजन हुनुपर्छ । संघीयता कार्यान्वयनको क्रममा ३ तहमा सरकार गठन भै आफ्नो कार्यान्वयन गरेपछि सूचना प्रविधिको क्षेत्रमा केन्द्रीय तहमा देखा परेको गतिशिलतालाई निरन्तरता दिदै ३ वटै तहबाट उच्च प्राथमिकतामा राखी सक्रियतापूर्वक कार्यान्वयन हुनु जरूरी छ ।

व्यवहारिकताको कसीमा हुलाक सेवा

सुधा रेग्मी
प्रशिक्षक, हुलाक प्रशिक्षण केन्द्र

हुलाक सूचना र संचारको पुरानो माध्यम हो । जनताको सुचनाप्रतिको आवश्यकतालाई महसुस गरेर लौरी हुलाक, थाप्ले हुलाक, कागते हुलाक हुँदै आएको नेपालको हुलाक अब व्यवसायिक हुलाकमा रूपान्तरण हुनुपर्ने दबाब तथा विशेष अवस्था समेत सिर्जना भईसकेको छ । समय, देश काल परिस्थितिको आवश्यकता र मागले हरेक परिवर्तनलाई दबाब दिनेकुरा स्पष्ट छ । हाम्रो व्यक्तिगत तथा सामाजिक जीवनमा आएको परिवर्तनले पनि सरकारी संरचनालाई नयाँ स्वरूपमा रूपान्तरण हुन दबाब दिएको छ । हुलाकको बिगत देखि बर्तमान सम्मको रूपान्तरणले समेत यहि कुरालाई समेत प्रस्ट पारेको छ ।

सूचना र संचार क्षेत्रमा नयाँ प्रविधि आइसकेको हुँदा कुनै जमानामा हुलाक सरकार र जनताको लागि अत्यावश्यक सूचना सुबिधाको माध्यम थियो । सुचनाको एकमात्र विकल्प थियो हुलाक सेवा । हुलाक प्रयोग गरेरनै राज्य संयन्त्रका सनद सवाल देशको कुनाकापचामा पुग्दथे। एउटा घरको सुख खुशी रोदन अन्यत्र सम्म पुग्दथ्यो । पृथ्वी नारायण शाहले नेपाल एकीकरण गरेपश्चात एकीकृत राज्यमा एकता र अखण्डता बनाईराखन हुलाकको सहारा लिएको कुरा सुन्न पाईन्छ, देशको एकता अखण्डतामा भूमिका खेल्न पाउनु पनि हुलाकको लागि गर्बको बिषय हो । सरकारी सूचना, पत्रपत्रिकाका अलावा औषधी लगायत बन्दोबस्तीका सामान समेत पुऱ्याउने माध्यम थियो बिगतमा हुलाक । सूचना मात्रै होइन सेवा प्रवाहको महत्वपूर्ण श्रोत हुलाक हुन पुगेको थियो ।

हुलाक सेवाले समय समयमा कामको प्रकृति, कार्य बोझ, जनताको माग र आवश्यकता बमोजिम यसलाई रूपान्तरण गर्ने प्रयास बिगत देखि नै गर्दै आइएको छ । जनताको आवश्यकताले सिर्जित लौरी हुलाकलाई यौटा छुट्टै संगठनको रूपमा स्थापना गरि थाप्ले र कागते हुलाकको रूपमा कार्य सम्पादन गर्नु पनि ब्यबहारिक पाटो थियो । सडक बाटोघाटोको व्यवस्था भई नसकेको अवस्थामा हुलाकी हल्कारालाई घुन्घरू भाला दिई डांक दुवानीमा लगाउनु, डांकको अधिपछि सेना प्रहरीले सुरक्षा दिनु, दिलाउने व्यवस्था गर्नु तथा राज्यका महत्वपूर्ण दस्तावेज, सिक्का नगद पनि डांक मार्फत दुवानी गराउनुले पनि त्यतिबेलाको शासन प्रशासनको हुलाक प्रतिको प्राथमिकता र संबेदनशीलता बुझ्न सकिन्छ ।

देशको शासन प्रणालीमा परिवर्तन, ब्यह्य विश्वसंगको बढ्दो सम्पर्कको कारण हुलाकको संगठन संरचना विस्तार गर्दै सेवा प्रबाहलाई चुस्त बनाउने उद्देश्यले बि.स. २०१८/२० तिर स्थलगत अध्ययन, खोज जनतासंग प्रतक्ष अन्तरक्रिया गरि हुलाकलाई सुदृढिकरण गर्ने कार्यको थालनी समेत गरियो । विश्व जगतसम्म नेपाल र यसका विशेषतालाई चिनाउने माध्यम हुलाक संयन्त्रमा फिलाटेलीलाई लिइयो, यसै क्रममा २०१७ सालमै नेपाल फिलाटेलिक ब्युरो स्थापना भयो । हुलाक टिकट मार्फत पर्यटन प्रबर्द्धन गर्न तथा देशको विविधतालाई कलामार्फत उजागर गर्न यो महत्वपूर्ण प्रयास थियो साथै हुलाक टिकटहरूलाई आकर्षक बनाउन तथा टिकट प्रकाशन मा नया प्रविधि अबलम्बन गर्ने कार्यमा यस कदम निकै महत्वपूर्ण थियो ।

नेपालको हुलाक सेवाको अध्ययन गर्दा योजनावद्ध बिकासको सुरुवात देखि आठौं नवौं योजनासम्म हुलाक सरकार र जनताको लागि प्राथमिकतामा परेको देखिन्छ । विशेष गरि दोश्रो र तेश्रो योजनाकाल हुलाकको लागि महत्वपूर्ण मानिन्छ । यसै समय कालखण्डमा हुलाकको आधुनिकीकरणको प्रयास भएको छ । नया संरचना निर्माण, जनशक्ति ब्यबस्थापन, कार्यविधि प्रक्रिया निर्माण र कार्यान्वयनमा उल्लेखनीय काम भएको पाईन्छ । नवौं योजनाकाल सम्म पनि हुलाक सरकारको आँखाबाट ओभ्फेल भएको पाइदैन यस अबधिसम्म हुलाकको सुधार र सुदृढिकरण निरन्तर भैरहेको पाइन्छ ।

जनताको माग र सुबिस्तालाई बुझेर हुलाक कार्यालय स्थापना गर्न तथा डांक रेखालाई आवश्यकतामा आधारित बनाउन गाउँ गाउँ पैदल नै गएर तत्कालिन अधिकारीले अध्ययन गरेर कार्यान्वयन गरेका थिए । गाउँ गाउँमा अशिक्षित समाज ब्याप्त भएको अवस्थामा हुलाकमा काम गर्ने जनशक्ति प्राप्तगर्नु पनि चुनौतिपूर्ण रहेको थियो । देशमा सडक संजाल बनिनसकेको, बाटोघाटोमा पुल पुलेसा नहुदा र जंगल भीरको बाटो लड्दै घिश्रदै डांक बोक्नुपर्ने, लौरो टेक्दै जानुपर्ने अवस्थामा सोहि अनुरूपको जनशक्ति छनोट गर्नु पनि चुनौतिपूर्ण थियो तथापी सरकारको सेवा प्रवाह प्रतिको स्पष्ट दृष्टिकोण, नेतृत्वको प्रतिबद्धता, श्रोत साधनको लगानी बाताबरण र जनताको सहयोगको कारण हुलाक दहिलो संगठनको रूपमा स्थापित भएरै छाड्यो ।

हुलाकीले डांक बोक्ने डांक रेखा कायम गर्न पनि चुनौतिपूर्ण थियो । देशका सदरमुकाम पुग्ने गाउँ बस्ति लाई आधार मानेर पैदल डांकरेखा तय गरिएको थियो । मोटर चल्ने एकाध ठाउमा सतह डांक रेखा तय गरिएको थियो । डांक ढुवानीमा थर्ड पार्टी सिस्टम लागू गरेर पूर्व देखि पश्चिम सम्मनै छिटो भन्दा छिटो डांक ढुवानी गर्न भारतीय रेलको समेत सहारा लिईएको थियो ।

बाहिरी विश्वसंगको बढ्दो सम्पर्क,शिक्षा प्रतिको चासो र लगाव तथा रोजगारी, आय आर्जनका लागि गाउँघरबाट परजाने संस्कृतिको विकासले गर्दा सूचना प्रवाहका लागि हुलाक एक मात्र विकल्प बन्न पुग्यो । संचार प्रविधिको थालनी भएपनि टेलिफोन, टेलिग्रामको सन्देश समेत सम्बन्धित व्यक्ति सम्म पुर्याउन हुलाकलाई नै प्रयोग गरिन्थ्यो । विभिन्न व्यापार ब्यबसाय विकास हुँदै जाँदा तथा निजीक्षेत्र जुर्मुलाई नसकेको अवस्थामा व्यापार ब्यबसायका लागि समेत सहयोगी भूमिकामा थियो हुलाक । हुलाकका यिनै विविध महत्व बुझेर जनस्तरबाट हुलाक स्थापनाका लागि व्यापक माग हुन्थ्यो । हुलाक कार्यालय स्थापनाको लागि घर जग्गा व्यवस्था गर्ने,आवश्यक अन्य श्रोत साधनको जोहो गरिदिने कार्यमा नागरिक आफैपनि सहभागि हुने गर्दथे । बि.स. २०१७ पछि पंचायत प्रणाली लागू भए पश्चात गाउँ पंचायत, नगर पंचायत, वडा जस्ता स्थानीय तल्लो तह सम्म हुलाकको व्यापक माग भयो । जनताको आवश्यकतालाई मध्य नजर गर्दै छोटी हुलाक, इलाका हुलाक, अतिरिक्त हुलाकका अलावा सहकारी हुलाक समेतको स्थापना भयो । हुलाक संचालनमा जनतासँग सहकार्य गरेर जनताको घर दैलोसम्म प्रत्यक्ष सेवा प्रवाह गर्ने नेपालको आफ्नो मौलिक सौच थियो, जसलाई बाह्य जगतवाट समेत निकै चासोपुर्वक हेरिएको थियो र यो प्रयासलाई नौलो प्रयोग भनि विश्व जगतबाट प्रशंसा पनि पाएको थियो ।

सहकारी हुलाक नियमावली तयार भएपनि सहकारी हुलाक पूर्ण रूपमा कार्यान्वयनमा आएको पाइन्न हुलाकको सेवा प्रवाहलाई चुस्त बनाउदै स्वाबलम्बी सस्थाको रूपमा विकास गर्न बि.स. २०२०/२२ साल तिरै हुलाक प्राधिकरण बनाउनु पर्ने अबधारणा समेत आइसकेको थियो । हुलाक मार्फत आर्थिक विकासलाई

समेत टेवा दिन र गाउँ गाउँमा पुँजी निर्माण गर्ने हेतुले हुलाक बचत बैंकको स्थापना पनि बि.स. २०३३ मा गरियो । हुलाकलाई ब्यबसायिक बनाउने त्यो पहिलो खुड्किलो थियो ।

नवौ योजनाकाल पश्चात भने हुलाक सेवा सरकार र बजेटको दृष्टिले नियाल्दा निरन्तर उपेक्षामा परेको देखिन्छ । हुलाक समुहको खारेजी पश्चात कर्मचारीमा स्थायित्वको अभाव, सरकारको लगानीको अभाव, प्रविधिको न्यून प्रयोग, जिर्ण संरचना, कमजोर ब्यबस्थापकीय क्षमता, पुरानो साख र संरचना जोगाउन नसक्नु, न्यून मनोबल तथा उत्प्रेरणाको कमिले गर्दा हुलाक आन्तरिक रूपमा कमजोर त बन्दै गयो नै बाह्य रूपमा समेत द्रुतगतिमा विकास हुँदै गएको सूचना प्रविधिसंग प्रतिस्पर्धा गर्न नसक्नु, नीति निर्माताको उपेक्षा तथा लगानी अभावले हुलाकको गौरवशाली इतिहास निरन्तर ओरालो लागेको देखिन्छ । फलतः आज आएर हुलाक के गरौ कसो गरौ भन्ने चिन्ताले निस्सासिएको पाइन्छ ।

बिगतमा हुलाक संचार तथा यातायात मन्त्रालय मातहत थियो त्यसले गर्दा सेवा प्रवाह छिटो छरितो गराउन र समन्वय गर्न सहज थियो । हुलाक बिभाग र संचार बिभाग अलग अलग गरिदा, दुर संचारलाई हुलाकबाट छुट्टै बनाइदा, प्रविधिको पहुचमा रहन र अवसर उपयोग गर्न हुलाक छुट्यो । विश्वमा विकास भएका नयाँ नयाँ सूचना र संचार प्रविधिमा जनता अभ्यस्त हुँदा हुलाक जनताको लागि समेत आकर्षणको केन्द्र रहेन साथै सरकारले समेत सार्वजनिक निकायको कार्य सम्पादन राजस्व आर्जनमा तुलना गर्न थाले पछि त केहि गर्छु भनेको हुलाकको मनोबल गिर्ने नै भयो त्यसको परिणति स्वरूपको गएगुज्रेको हुलाक भयो ।

निकास के त ?

अब हुलाकलाई अन्तर्राष्ट्रिय दबाबको कारणले मात्र जीवित राख्ने कि पर्याप्त काम पनि दिने ? हुलाक लाई चिठीपत्रमा मात्र केन्द्रित गरेर जिउदो लाश बनाएर राख्ने कि व्यवसायिक हुलाकमा रूपान्तरण गर्ने ? हाम्रो राष्ट्रिय उद्देश्य के हो ? हामीले हिड्ने बाटो कुन हो ? हाम्रो लक्ष्य के हो ? हामी अब स्पस्ट हुनु पर्दैन र ? त्यसैले हामीले कसरी र कुन तरिकाबाट निर्धारित लक्ष्य पुरा गर्ने भन्ने स्पस्ट रूपमामा नीति निर्धारण गर्नु आवश्यक छ ।

हाम्रो हुलाकको लक्ष्य सूचनाको प्रवाह छिटो छरितो रूपमामा पुन्याई विकास प्रक्रियामा सहयोग गर्नु हो, जनतालाई सजग र सामर्थ्य बनाउनु हो। साथै जनताको माग बमोजिम सेवामा विविधिकरण पनि ल्याउनु हो तसर्थ हुलाक बिकासको साध्य होइन साधन मात्र हो ।

हुलाकले अब न्यूनतम सेवासंगै व्यापार ब्यबसाय गरे मात्र अहिलेको प्रतिस्पर्धी दुनियामा टिक्न सक्ने देखिन्छ । ऐन नियममा समयानुकूल परिवर्तन गरी नयाँ-नयाँ ब्यवसायका सम्भावना पहिल्याउन आवश्यक छ । निजि क्षेत्र सहकार्य गरेर ढुवानी व्यवस्थालाई चुस्त बनाउन तथा e-commerce लाई लागू गर्नु जरुरि छ ।

सन्दर्भ सामग्रीहरु

- हुलाक ऐन र हुलाक नियमावली
- अतिरिक्त हुलाक नियमावली
- हुलाक पत्रिकाका विभिन्न अंकहरु
- Nepal Post, Annual Report

मानव संशाधन विकास र हुलाक प्रशिक्षण केन्द्र

कृष्ण प्रसाद हुमागाई
प्रशिक्षक, हुलाक प्रशिक्षण केन्द्र

मानव संशाधन व्यवस्थापन

संगठनको उद्देश्य प्राप्तीको लागि आवश्यक जनशक्तिको प्राप्ती, विकास, उपयोग र सम्भार सम्मका कार्यहरूलाई समग्रतामा मानव संशाधन व्यवस्थापन भनिन्छ । मानव तत्व केन्द्रित सांगठनिक व्यवस्थापन मानव संशाधन व्यवस्थापनको सार हो । लक्ष्य प्राप्तीका लागि आवश्यक जनशक्तिको प्राप्तीका लागि जनशक्ति योजना तर्जुमा गरी सोहि मुताविक संगठनका लागि दक्ष कर्मचारी प्राप्त गर्न भर्ना प्रक्रिया संचालन गर्नु पर्दछ । प्राप्त जनशक्तिको योग्यता र सीपको अभिवृद्धि गर्दै जानु पर्दछ जसका लागि समयानुकूल प्रशिक्षण प्रदान गरी सीप र ज्ञान प्राप्त जनशक्तिलाई संगठनको लक्ष्य प्राप्तीका लागि सदा तत्पर राख्नु पर्दछ ।

यस्ता सीप र ज्ञान प्राप्त जनशक्तिलाई संगठनको हितमा उच्चतम उपयोग गर्नु पर्दछ । संगठनको सम्पत्तिका रूपमा रहेका मानव शक्तिलाई संगठनमा टिकाई राख्न उचित कामको बातावरण, वृत्ती विकासको अवसर, आकर्षक सुविधा आदिको प्रवन्ध गर्नु पर्दछ । यी समग्र क्रियाकलाप नै मानव संशाधन व्यवस्थापन हो ।

मानव संशाधन व्यवस्थापनलाई Professor Dr. Govinda Ram Agrawal यसरी परिभाषित गर्नु हुन्छ : "HRM Is a Process concerned with the management of human resources & emerging and competence for achieving organizational objectives through acquisition, devlopment,utilization and maintenance functions"

मानव संशाधनको व्यवस्थापनलाई विभिन्न विद्वानहरूले विभिन्न तरीकाले परिभाषित गरेता पनि यस अन्तरगत संगठनमा आवश्यक जनशक्ति प्राप्ती देखि संभार सम्मका मानव केन्दीत क्रियाकलापहरू पर्दछन । मानव संशाधन व्यवस्थापनमा देहायका कार्यहरू पर्दछन:

- क) मानव संशाधनको प्राप्ती
- ख) मानव संशाधनको विकास
- ग) मानव संशाधनको उपयोग
- घ) मानव संशाधनको संभार

मानव संशाधनको विकास

मानव संशाधन व्यवस्थापनको अति नै महत्वपूर्ण कार्य हो मानव संशाधन विकास । संगठनमा रहेको जनशक्तिको क्षमता विकास गर्नु नै मानव संशाधन विकास गर्नु हो । जनशक्ति विकास एउटा यस्तो प्रक्रिया हो जसले कर्मचारीलाई संगठनको लक्ष्य प्राप्तीका लागि सक्षम र योग्य जनशक्ति तयार गर्दछ । संगठनलाई चुस्त बनाउन संगठनमा आवद्ध जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धिका लागि आवश्यक ज्ञान, सीप, योग्यता र अनुभव प्रदान गर्नु पर्दछ । T.V. Chabra ले मानव संशाधन विकासलाई यसरी चिनाएका छन : "मानव संशाधन विकासलाई कर्मचारीको सक्षमता, गतिशिलता, उत्प्रेरणा र प्रभावकारीतालाई सुव्यवस्थित

एवं योजनाबद्ध ढंगबाट विकास सुनिश्चित गर्ने निरन्तर प्रक्रियाका रूपमा परिभाषित गर्न सकिन्छ ।”

यसप्रकार मानव केन्द्रीत विकास वा संगठनमा रहेका मानव शक्तिलाई सिकाई र अनुभव दिलाउने विविध कार्यहरू यस अन्तर्गत पर्दछन । मानव संशाधन विकासको मूल ध्येय जनशक्तिलाई वर्तमान र भविष्यमा समेत प्रभावकारी रूपमा कार्य सम्पादन गर्न सक्षम तुल्याउने हो । यसमा तालीम, व्यवस्थापन विकास, वृत्ती योजना र विकास, कार्यसम्पादन मुल्यांकन, संगठनात्मक विकास जस्ता गतिविधिहरू समावेश हुन्छन । तसर्थ मानव संशाधन विकास एक गतिशिल तथा निरन्तर प्रकृया हो ।

मानव संशाधनको विकासको आवश्यकता

१. संगठनमा आवद्ध जनशक्तिको ज्ञान, शीप र क्षमताको यथोचित विकास गर्न,
२. जनशक्तिको कार्यक्षमता वढाई संगठनको उत्पादकत्वमा अभिवृद्धि ल्याउन,
३. वृत्ति विकासका अवसर प्रदान गर्न,
४. संगठन प्रति अपनत्वको भावना विकास गर्न,
५. निर्णय क्षमताको विकास तथा निर्णय प्रक्रियामा कर्मचारीहरूको सहभागिता बढाउन,
६. कर्मचारीहरूको मनोबल बढाउन,
७. व्यवस्थापन र अरु कर्मचारीहरूको वीचमा सुमधुर सम्बन्ध कायम राख्न,
८. व्यवस्थापकीय उत्तराधिकारी उत्पादन गर्न,
९. संगठनलाई गतिशिल बनाउन,
१०. जनशक्तिको मनोबल उच्च बनाउन,
११. संगठनमा जनशक्तिलाई टिकाई राख्न ,
१२. समूह कार्य (Team Work) को भावना एवं संस्कृतिको विकास गर्न ।

नेपालमा हुलाक सेवा

परापूर्व कालमा परेवा मार्फत सन्देश आदान प्रदान हुने गरेको कुरा हामीले सुनेका हौ । नेपाल राज्यको एकिकरण नायक पृथ्वीनारायण शाहको समयमा थाप्ले र कागते हुलाक प्रचलनमा आएको पाईन्छ । नेपालमा आधुनिक हुलाक सेवाको विकास वि. सं. १९३५ मा नेपाल हुलाक घरको स्थापना संगै भएको हो । विभिन्न आरोह अवरोह पार गर्दै नेपालका सञ्चार माध्ययमहरू मध्ये पुरानो ईतिहास बोकेको हुलाक सेवालाई थप व्यवस्थित, प्रभावकारी र जनमूखी बनाउन वि.सं. २०१९ मा हुलाक सेवा ऐन जारी भए पछि हुलाक सेवा विभागले हुलाक सेवाको यथोचित व्यवस्थापन गर्दै आएको छ । स्थापना कालमा चिठीपत्र ओसार प्रसार गर्ने कार्यमा मात्रै सिमित रहेको हुलाक सेवाले हाल पुलिन्दा सेवा, हुलाक बचत बैंक सेवा, धनादेश सेवा, ई.एम.एस. सेवा , उपत्यका घुम्ती सेवा लगायतका व्यावसायिक सेवाहरू सञ्चालन गरिरहेको छ ।

हाल नेपालमा हुलाक सेवा सञ्चालन र व्यवस्थापनका लागि सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय, हुलाक सेवा विभाग, हुलाक सेवा विभाग अर्न्तगत रहने गरि ४ वटा केन्द्रीय कार्यालयहरू, ४ वटा निर्देशनालय, ७० वटा जिल्ला हुलाक कार्यालयहरू, ८४२ वटा इलाका हुलाक कार्यालयहरू र ३०७४ अतिरिक्त हुलाक कार्यालयहरू सञ्चालनमा रहेका छन । ती कार्यालयहरूमा करिब १७ हजार जनशक्ति कार्यरत रहि सेवा प्रवाह भई रहेको छ ।

हुलाक आवद्ध जनशक्ति विकासमा हुलाक प्रशिक्ष केन्द्र

हुलाक सेवा अर्न्तगत कार्यरत कर्मचारीलाई समय सापेक्ष रूपमा दक्ष र सक्षम बनाई हुलाक सेवालाई विश्वसनीय, प्रभावकारी र भरपर्दो बनाउने हेतुले वि.सं. २०१९ साल मंसिर १ गते हुलाक प्रशिक्षण केन्द्रको स्थापना भएको हो । हुलाक सेवामा आवद्ध कर्मचारीहरूलाई प्रशिक्षण दिई ज्ञान, सीप र क्षमतावान बनाउनुका साथै कर्मचारीको वृत्ति विकासमा समेत टेवा पुऱ्याउने उद्देश्यले यस केन्द्रको स्थापना भएको पाइन्छ । यस प्रशिक्षण केन्द्रले हाल सम्म विभिन्न श्रेणीका हजारौं कर्मचारीहरूलाई प्रशिक्षित गरीसकेको छ । हुलाक आवद्ध मानव शक्ति विकास केन्द्रीत भई स्थापित यस केन्द्रले समयानुकुल पाठ्यक्रम तर्जुमा गरी सोहि अनुसार प्रशिक्षण सञ्चालन गर्दै आएको छ ।

हुलाक प्रशिक्षण केन्द्रले स्थापना कालदेखि नै क्षमता अभिवृद्धि तथा उत्प्रेरणत्मक तालिमहरू संचालन गर्दै आएको छ । यस केन्द्रबाट संचालन हुन सेवाकालिन तालिमले कर्मचारीको वृत्ति विकासमा महत्वपूर्ण भूमिका खेल्दछ । त्यस्तै यस किसिमका तालिमले कर्मचारीहरूमा नयाँ जोश र उर्जा थपिने गरेकोले यस किसिमका तालिमको माग उच्च रहेको भएता पनि यस केन्द्रलाई उपलब्ध सिमित बजेटबाट तालिम सञ्चालन गर्नु पर्दा पर्याप्त मात्रामा कर्मचारीहरूलाई तालिम प्रदान गर्न सकिएको छैन । त्यसरी नै सबै जिल्ला स्थित कार्यालयहरूलाई समेत समेट्न सकिएको छैन । एकातिर यथोचित बजेटको अभावमा हुलाक सेवाको आकर्षणको रूपमा रहेको प्रशिक्षणबाट अझै पनि धेरै कर्मचारीहरू बञ्चित हुँदै आएका छन भने अर्कोतिर जिल्ला हुलाक कार्यालयहरूले एउटै कर्मचारीलाई पटक पटक मनोनयन गरी पठाउने प्रवृत्तीलाई समेत निरूत्साहित गर्न सकेको अवस्था छैन ।

हाल यस केन्द्रबाट देहायनुसारका विषयमा प्रशिक्षण प्रदान गरिदै आएको छ :

- क) नव नियुक्त शाखा अधिकृतहरूलाई अभिमुखिकरण प्रशिक्षण कार्यक्रम
- ख) कार्यालय संचालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी प्रशिक्षण कार्यक्रम (सेवाकालिन तालिम)
- ग) नव नियुक्त ना.सु./खरिदार कर्मचारीहरूको अभिमुखिकरण प्रशिक्षण कार्यक्रम
- घ) काउन्टर तथा डाँक व्यवस्थापन प्रशिक्षण कार्यक्रम
- ङ) अन्तर्राष्ट्रिय डाँक लेखा सम्बन्धी प्रशिक्षण कार्यक्रम
- च) हुलाक वचत बैंक तथा धनादेश सफ्टवेयर प्रशिक्षण कार्यक्रम
- छ) आधारभूत कम्प्युटर सम्बन्धी आधारभूत प्रशिक्षण कार्यक्रम
- ज) आधारभूत नेतृत्व क्षमता विकास प्रशिक्षण कार्यक्रम
- झ) एजेन्सी सेवा सम्बन्धी आधारभूत प्रशिक्षण कार्यक्रम
- ञ) हल्कारा उत्प्रेरक प्रशिक्षण कार्यक्रम

यसप्रकार स्थापनाको ६ दशक पुग्ने लाग्दा हुलाक प्रशिक्षण केन्द्रले हुलाक सेवामा आवद्ध कर्मचारीहरूलाई विभिन्न प्रकारका प्रशिक्षण प्रदान गर्दै आएको । स्थापना काल देखि हाल सम्म समयानुकुल पाठ्यक्रम परिमार्जन गर्दै हुँदै आजको स्थितीमा आईपुगेको छ । सेवामूलक हुलाक सेवालाई व्यावसायिक सेवाको रूपमा विकास गर्ने नेपाल सरकारले सोच राखि सोहि बमोजिम कानूनी तथा संस्थागत रूपान्तरणको दिशामा

गृहकार्य अगाडि बढाएको सन्दर्भमा आगामी दिनमा यस केन्द्रले समेत आफ्ना प्रशिक्षणका गतिविधिलाई व्यावसायिक हुलाकको विकासमा केन्द्रीत गर्न प्रतिबद्ध रहेको छ ।

उपसंहार

हुलाक सेवामा आवद्ध जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धिका लागि आवश्यक ज्ञान, सीप, योग्यता र अनुभव प्रदान गर्नु पर्ने अपरिहार्यतालाई ध्यान दिई हुलाक प्रशिक्षण केन्द्रको स्थापना भएको हो । जनशक्तिको समयानुकूल विकास गरी चुस्त र प्रभावकारी सेवा प्रवाह मार्फत व्यावसायिक हुलाकको अवधारणलाई मूर्तरूप दिनु आजको आवश्यकता हो । यहि आवश्यकतालाई आत्मसाथ गर्दै यस केन्द्रले स्थापना कालदेखि प्रदान गर्दै आएका प्रशिक्षणका कार्यक्रमहरूमा समय क्रममा परिमार्जन र विकास गर्दै आएको छ । हुलाक सेवामा आवद्ध कर्मचारी वृत्तमा यस केन्द्रबाट प्रदान गरिने लामो तथा छोटो अवधिका तालिमको माग दिनानुदिन बढ्दै गएको सन्दर्भमा हरेक कर्मचारीले आवश्यकता अनुसारका तालिम प्राप्त गर्ने अवसर श्रृजना गर्न सके हुलाक सेवामा रहेका कर्मचारीहरूलाई सदा उत्प्रेरित बनाई सेवा प्रवाहमा केन्द्रीत गराउन सकिने र हुलाकमा आवद्ध जनशक्तिलाई संगठनमा टिकाई राख्न समेत मद्दत पुग्ने देखिन्छ ।

सन्दर्भ सामग्री

- website, हुलाक सेवा विभाग,
- हुलाक पत्रिका, विभिन्न अंकहरू,
- सोपान, विभिन्न अंकहरू ।

हुलाक एक, विकासको संवाहक: सन्दर्भ विश्व हुलाक दिवस

रमेशकुमार कटुवाल
शाखा अधिकृत, हुलाक सेवा विभाग

सारांश

करिव डेढ शताब्दीको गौरवमय इतिहाँस बोकेको विश्व हुलाक संघ (Universal Postal Union) संयुक्त राष्ट्र संघको दोस्रो विशिष्टिकृत संस्थाको रूपमा दर्ज छ । हुलाकको Single Postal Territory / Freedom of Transit को सिद्धान्त अनुसार विश्वव्यापी संजालको माध्यमबाट जनस्तरमा सम्बन्ध कायम राख्दै दिगो विकासका लक्ष्यहरू हाँसिल गर्न हुलाक सहायक सिद्ध भएको छ । चिठ्ठीपत्र, पार्सल, लजिस्टिक्स, व्यापार सहजिकरण र वित्तीय समावेशीकरणका क्षेत्रहरूमा विश्वमा हुलाक सेवाले आफ्नो दक्षता प्रदर्शन गर्दै आएको छ।

विषय प्रवेश

सन् १९६९ को टोकियो कांग्रेसले विश्व हुलाक संघ स्थापना भएको सन् १८७४ अक्टोबर ९ को दिनलाई विश्व हुलाक दिवस (World Post Day) को रूपमा मनाउने निर्णय गरे संगै सन् २०१९ मा यो दिवस मनाउन शुरु गरेको ५० वर्ष पुगेको छ । हुलाकको लक्ष भत्किने गरी International Bureau ले समय समयमा हुलाक दिवसको नारा तय गर्ने क्रममा यस वर्ष विश्व हुलाक संघ स्थापनाको १४५औं वर्ष पुगेको अवसरमा Delivering Development भन्ने नारा तय गरेको छ। चिठ्ठी पत्रको पर्यायवाची संस्थाको रूपमा रहेको हुलाक सेवा आधुनिक सञ्चार तथा सूचना प्रविधिको विकास संगै व्यक्तिगत पत्रव्यवहारमा आएको कमीले नयाँ काम र पहिचानको खोजीमा अग्रसर छ ।

हुलाकको आधारभूत कामनै Delivery गर्ने हो। हुलाकको आफ्नो कार्यसञ्चालन पद्धति छ। विश्वव्यापी सञ्जाल, विश्वव्यापी ठेगाना प्रणाली (Worldwide Addressing System)को मद्दतले विश्वको एउटा कुनामा उत्पत्ति भएको Mail Items विश्वको अर्को कुनामा रहेको ठेगानावालाकोमा सुरक्षित, भरपर्दो, सस्तो र सुलभ तरिकाले हुलाकलेनै पुर्याएको छ । Postal Economic Outlook, 2019 का अनुसार विश्व जनसंख्याको ८५.८५ जनसंख्यालाई हुलाकले धरैमा हुलाक वस्तु पुर्याउछ भने ९.४५ जनसंख्याले तोकिएको हुलाक कार्यालयबाट हुलाक वस्तु संकलन गर्दछन् । हुलाक सेवाले समेट्न बाँकी जनसंख्याको हिस्सा ४.८५ छ । विश्वभरी रहेका ६,६८,४४५ हुलाक कार्यालयहरूमा करिब ५२,६०,००० हुलाक कर्मीहरूले काम गरिरहेका छन् । अभैपनि Letter Post को विश्वमा ७०५ भन्दा बढी हिस्सा हुलाकले समेटेको छ भने Express service / Parcel Posts मा हुलाकिय क्षेत्रको हिस्सा औसतमा ३४५ हाराहारिमा छ । हुलाकले आफ्नो कार्य सञ्चालन पद्धति, नेटवर्किङ, प्रविधि र सरोकारवालाहरूको साभेदारी र समन्वयमानै हुलाक वस्तु वितरण गर्दछ । हवाइजहाज, पानीजहाज, रेल, गाडीहरू, Artificial intelligence(AI), Drone तथा मानिसहरू हुलाक वस्तुहरू ओसारपकसार र वितरणका माध्यमहरू हुन् ।

हुलाक विकासको संवाहक

बृहत रूपमा सकारात्मकता तर्फको परिवर्तनलाईनै 'विकास'को रूपमा अर्थ लगाउन सकिन्छ । त्यो

परिवर्तन राज्यको नीतिमा, व्यक्तिको सोचमा, संस्थाहरूको कार्यशैलीमा, जनताको जिवनस्तर र भोगाईमा जहाँपनि हुनसक्छ । हुलाक संगठनले पनि हुलाक सेवामार्फत विश्वमा स्थापनाकालदेखि मानिसका मनहरूलाई जोड्दै आएको छ ।

व्यक्ति व्यक्तिहरू विच पत्रव्यवहार मार्फत पत्रमित्र बनाउने, पोष्ट कार्ड हवाईपत्र मार्फत देश विदेशमा भएका परिवार र आफन्तजनलाई सन्देश, माया र आत्मियता साट्ने माध्यमको रूपमा चिठ्ठीपत्र (Letters) रहेको थियो । सूचना प्रविधिको विकाससंगै व्यक्तिगत पत्राचार शून्य प्राय भएपनि २ केजी भन्दा साना पार्सल, Small Packet को रूपमा आजको आधुनिक विश्वमा समेत Letters उत्तिकै प्रचलित रहेको छ । आफन्तलाई उपहार पठाउन मात्र होइन Low weight and high value का व्यापारिक वस्तुहरू e-commerce को रूपमा आदान प्रदान गर्ने small packet को बजार संसारभर बृद्धि भइरहेको छ ।

आम मानिसहरूको दैनिक जनजिवन र व्यवहारसंग हुलाक सेवा जोडिएको छ । Online मार्फत वस्तु तथा सेवा खरिद गर्दा घरमा सामान Delivery गर्ने, सार्वजनिक सेवा प्रयोग गरेवापतको भत्तानी Utilities payment गर्ने काम हुलाक सेवामार्फत गरिदै आएको छ । प्रविधिमा नवप्रवर्तन गरी ग्रामिण वस्तिहरू, सामुहिक टापुहरू, उच्च हिमाली भेगहरूमा समेत हुलाकले Drone, Robots, Artificial Intelligence(AI) मार्फत हुलाक वस्तु वितरण गरेको छ । विश्वमा हुलाक सेवामा नवप्रवर्तन स्वरूप देशहरूले विभिन्न रणनीतिक कामहरू छनौट गर्दै छन्।जापानले आफ्नो Aging population लाई लक्षित गरी महिनामा एक पटक हुलाक कर्मीहरू उनिहरूको घरमा स्थलगत अवलोकन गरी सम्बन्धित निकायमा रिपोर्ट गर्ने “Mimamori” सेवा प्रदान गर्दैछ भने विदेशी पर्यटकलाई लक्षित गरि हुलाक कार्यालयहरूले पर्यटक सूचना केन्द्रको काम गर्दैछन् । बंगालादेशले वित्तीय समावेशीकरण अन्तर्गत mobile smart phone मार्फत फण्ड ट्रान्फर र रेमिट्यान्स कारोबारद्वारा अर्थतन्त्रको मौद्रिकीकरणमा हुलाकमा नवप्रवर्तन गरेकोछ। भियतनामले एक गाँउ एक उत्पादनको बजारिकरण र निर्यात प्रवर्द्धन गर्न e-commerce मार्फत सहयोग गर्ने नवप्रवर्तनात्मक काम गरेको छ । हुलाक सेवा आफैमा e-commerce को platform र माध्यम बनेको छ । यसरी हुलाक सेवाले मुलुकको सामाजिक आर्थिक विकासमा आफ्नो भूमिका निर्वाह गर्दै आएको छ।

हुलाकको छाता संगठनको रूपमा रहेको विश्व हुलाक संघ (UPU) मा आबद्ध १९२ मुलुकहरूले Single Postal Territory / Freedom of Transit को मान्यतालाई ग्यारेन्टी गर्दै विश्वको सवैभन्दा ठूलो Distribution Network को रूपमा Postal Network विद्यमान रहेकोछ । हुलाक सेवाहरू चिठ्ठीपत्र, Express सेवा, वित्तीय सेवाका विभिन्न नेटवर्कहरूको Standardization / Integration गरी सूचना तथ्याङ्कको सुरक्षा, Big Data Analysis / Electronic Data Interchange को लागि UPU ले काम गरीरहेको छ ।

हुलाक सेवाको विश्वव्यापी पहुँच, विश्वव्यापी सेवा र विश्वसनियतानै मुख्य रणनीतिक विशेषताहरू हुन् । हुलाक वस्तुहरूको Visibility , EDI data quality, Supply chain integration / End to End reliability तथा Last mile delivery को उचित संयोजनबाट नै Quality of service प्रत्याभूत गर्न सकिन्छ । यसबाट बजार विस्तार, ग्राहक सन्तुष्टी र विश्वव्यापी हुलाकीय दायित्व पुरा हुने र हुलाक सेवा प्रतिष्पर्धी हुने हो । यस दिशातर्फ विश्वभरका हुलाक संगठनहरू पूर्वाधार, प्रविधिको क्षेत्रमा आवश्यक लगानी र सुधार गर्दैरहेका छन् ।

विश्वव्यापीकरणको प्रभावसंगै हुलाक सेवाले logistics, trade facilitation, returns of goods, track & trace, package and pickup, warehouse and fulfillment, airlines and security, customs आदि सेवाहरूको संयोजन मार्फत Micro, Small and Medium Enterprise (MSME) हरूलाई निर्यात प्रवर्द्धन गर्नमा उल्लेख्य सहयोग गर्दै आएको छ । विश्व हुलाक संघले आफ्नो हुलाक संरचना मार्फत कानुनी, नियामक र प्राविधिक ढाँचाको सहयोग MSME लाई गर्ने गर्दछ । संयुक्त राष्ट्रसंघीय विशिष्टिकृत बिभिन्न निकाय र अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाहरू विश्व दुरसंचार संघ (ITU), विश्व भन्सार संगठन (WCO), अन्तर्राष्ट्रिय हवाई यातायात संघ (IATA), अन्तर्राष्ट्रिय प्रहरी संगठन (INTERPOL), अन्तर्राष्ट्रिय रेडक्रस, संयुक्त राष्ट्रसंघीय विकास कार्यक्रम (UNDP) आदिसंग विश्वव्यापी चासो र चिन्ताका संयुक्त राष्ट्रसंघीय दीगो विकासका लक्ष्यहरू हाँसिल गर्न विश्व हुलाक संघले काम गर्दै आएको छ ।

हुलाक सेवाको कामको दायरा जति फराकिलो छ, चुनौतिहरू पनि उल्लेख्य नभएका होइनन् । विश्वका देशहरूविच कायमै रहेको Digital Divide लाई कम गर्ने, e-commerce को व्यवस्थापन गर्ने एशिया प्रशान्त क्षेत्र र अफ्रिकी मुलुकहरूका चुनौतिहुन् भन्ने लजिस्टिक्स र पार्सल सेवामा अब्बल मानिएका युरोपेली मुलुकका बहुराष्ट्रिय कुरियरको चुँगुलबाट हुलाक सेवालाई जोगाइ प्रतिष्पर्धी सेवा दिनु अर्को विश्वव्यापी चुनौती हो । हरेक देशका हुलाकहरूले आफ्नो रणनीतिक महत्वको क्षेत्रको पहिचान गरी राष्ट्रिय लक्ष्यद्वारा परिभाषित गर्दै सम्बन्धित सरोकारवालाहरूसंगको समन्वयमा काम गर्न सकेमा हुलाक सेवा थप प्रतिष्पर्धी, भरपर्दो र व्यवसायिक हुन सक्छ।

उपसंहार

मानव सम्यताको विकास संगै आएका आर्थिक, सामाजिक, राजनीतिक, प्राविधिक परिवर्तनले विश्वलाई एक भित्र अनेक र अनेक भित्र एक बनाइरहेकै हुन्छ । उक्त परिवर्तनका बीच पनि विश्व हुलाक संघले आफुलाई जेनेभाको सन् २०१९ को तेस्रो असाधारण सभा मार्फत एकताबद्ध गर्दै Freedom of transit को मान्यतालाई थप मजबुत गरी अघि बढ्ने प्रण गरेको छ । विकास सबैको रूची, चासो र प्राप्तिको साभा विषय भएको र यो सरोकारवाला सबैको प्रयासबाट मात्र सम्भव हुने कुरालाई मनन गरी अबको हुलाक सेवा विकासको संवाहक हुनुपर्दछ र हुन्छ भन्ने यसवर्षको Delivering development को नाराको सार्थकताका लागि हामी सबैको सत्प्रयास अपेक्षित छ।

सन्दर्भ सामाग्री

Nepal Sustainable Development Goals, Status and Roadmap: 2016-2030, National Planning Commission, Kathmandu

Postal Economic Outlook, 2019

[www=upu=int](http://www.upu.int)

नेपालमा जनसंख्या व्यवस्थापन र बसाइँसराई

देवराज मण्डारी
शाखा अधिकृत
राष्ट्रिय क्षयरोग नियन्त्रण केन्द्र

जनसंख्या :

कुनै पनि देशको निर्धारित सिमाना भित्र निश्चित समयमा अक्सर बसोबास गरिरहने ब्यक्ति वा परिवारको समुह नै जनसंख्या हो । जनसंख्या राज्यको प्रमुख तत्व हो । विकासका लागि चाहिने श्रोत मध्येको महत्वपूर्ण स्रोतको रूपमा रहेको जनसंख्या विकासको प्रयोगकर्ता र परिचालक दुबै हो । जनसंख्याको संरचना, बनौट र परिचालनमा देशको आर्थिक, सामाजिक र साँस्कृतिक विकासको आधार खडा भएको हुन्छ । जनसंख्याको उचित व्यवस्थापनले विकासको अवसरमा उल्लेख्य सुधार गर्दछ भने व्यवस्थापनको अभावमा राष्ट्रलाई थप भार पर्दछ ।

जनसंख्याभित्र देशको विगत, वर्तमान र भविष्य लुकेको हुन्छ । अनुभव र ज्ञानले खारिएका जेष्ठ नागरिक, क्षमता र दृढताले भरिपूर्ण युवा शक्ति र भावी राष्ट्रिय दायित्व निर्वाह गर्ने राष्ट्रको सम्पतिको रूपमा रहेका वालवालिकाको उचित रेखदेख, परिचालन र व्यवस्थापनले नै राष्ट्रिय विकासको लक्ष्य प्राप्त हुन सक्छ । जनसंख्याको आकार, बनौट र वितरणमा जन्म, मृत्यु र वसाइँसराइले महत्वपूर्ण भूमिका खेलेको हुन्छ ।

नेपालको जनसांख्यिक स्थिति :

नेपालमा जनगणना वि.सं. १९६८ (सन् १९९१) देखि प्रारम्भ भएको हो । त्यसपछि हरेक १० र १० वर्षमा जनगणना लिदै आइएको छ । हाल सम्म ११ वटा जनगणनाहरू सम्पन्न भइ सकेका छन् । वि.सं. २०६८ सालमा लिइएको जनगणना नेपालको ११ औं हो । जस अनुसार नेपालको कुल जनसंख्या २,६४,९४,५०४ रहेको छ । यस अनुसार पुरुषको संख्या १२८४९०४१ (४८.५ प्रतिशत) र महिलाको संख्या १५६४५४६३ (५१.५ प्रतिशत) रहेको छ । वि.सं. २०७८ मा हुने १२ औं जनगणनाको नारा मेरो गणना, मेरो सहभागिता तय भएको छ ।

लैंगिक अनुपात ९४.१६, वार्षिक जनसंख्या बृद्धिदर : १.३५ प्रतिशत, नेपालको जनघनत्व : १८० जना प्रतिवर्ग किलोमिटर, ग्रामिण जनघनत्व : १५३ र शहरी जनघनत्व : १३८१, सबैभन्दा बढी जनघनत्व भएको जिल्ला : काठमाण्डौं (४४१६ जना प्रति वर्ग किलो मिटर), सबैभन्दा कम जनघनत्व भएको जिल्ला : मनाङ (३ जना प्रति वर्ग किलो मिटर), जनसंख्या दोब्बर हुन लाग्ने समय : ५२ वर्ष ।

२०६८ सालको जनगणना अनुसार देशको कुल जनसंख्या २ करोड ६४ लाख रहेको छ । उक्त जनसंख्यालाई प्रदेशगत रूपमा विभाजन गर्दा प्रदेश ३ मा सबैभन्दा बढी २०.९ प्रतिशत र कर्णाली प्रदेशमा सबैभन्दा कम ६.१ प्रतिशत मानिस बसोवास गर्छन् । प्रदेश २ बाहेक अन्य प्रदेशको लैंगिक अनुपात १०० भन्दा कम रहेको छ । यस्तो अनुपात प्रदेश ४ मा सबैभन्दा कम ८४.३ प्रतिशत रहेको छ । जनघनत्वको हिसाबले हेर्दा सबैभन्दा बढी जनघनत्व प्रदेश २ मा ५५९ जना प्रति वर्ग कि.मी. रहेको छ भने सबैभन्दा कम कर्णाली प्रदेशमा ५१ जना प्रति वर्ग कि.मी. रहेको छ ।

नेपालमा जनसंख्या वितरण :

नेपालको जनसंख्याको वितरण देशको भौगोलिक बनावट, प्रादेशिक संरचना आदिको आधारमा हुन्छ । स्थान विशेषको धरातलीय स्वरूप, प्राकृतिक स्रोत साधन तथा सुविधाको आधारमा जनसंख्याको स्थिति फरक फरक हुन्छ । भौगोलिक बनावट तथा प्रादेशिक संरचना अनुसार नेपालमा जनसंख्याको वितरण असमान रहेको पाइन्छ ।

भौगोलिक क्षेत्रअनुसार जनसंख्याको वितरण :

भौगोलिक प्रदेश	२०६८ को जनगणना अनुसार			संघीय संरचना अनुसार		
	हिमाल	पहाड	तराइ	हिमाल	पहाड	तराइ
जनसंख्या प्रतिशत	६.७३ प्रतिशत	४३.०१ प्रतिशत	५०.२७ प्रतिशत	९.९८ प्रतिशत	३९.७५ प्रतिशत	५०.२७ प्रतिशत
भूगोल प्रतिशत	१५ प्रतिशत	६८ प्रतिशत	१७ प्रतिशत	२०.९४ प्रतिशत	६२.०६ प्रतिशत	१७ प्रतिशत
जिल्ला संख्या	१६	३९	२०	२०	३६	२१

प्रादेशिक संरचना अनुसार जनसंख्याको वितरण :

प्रदेश नं.	प्रदेश नं. १	प्रदेश नं. २	प्रदेश नं.३	प्रदेश नं.४	प्रदेश नं.५	प्रदेश नं.६	प्रदेश नं.७
जिल्ला संख्या	१४	८	१३	११	१२	१०	९
क्षेत्रफल प्रतिशत	१७.६ प्रतिशत	६.५६ प्रतिशत	१३.७९ प्रतिशत	१४.८३ प्रतिशत	१३.४१ प्रतिशत	२०.५३ प्रतिशत	१३.२७ प्रतिशत
जनसंख्या	१७.७१ ५	२०.४५	२०.८७५	९.११५	१६.९४ ५	५.९३५	९.६३५

जनसांख्यिक तत्व, प्रक्रिया र मापन :

जनसांख्यिक तत्व भन्नाले जन्म, मृत्यु र बसाइसराइलाई बुझिन्छ ।

जनसांख्यिक तत्व	जनसांख्यिक प्रकृया	जनसांख्यिक मापन
जन्म	प्रजनन	जन्मदर
मृत्यु	मरण	मृत्यु दर
बसाइसराइ	बसाइसराइ	बसाइसराइ दर

नेपालको जनसंख्याका विशेषताहरू :

- किशोर किशोरी तथा युवाहरूको बाहुल्यता,
- बृद्ध जनसंख्यामा बढोत्तरी,
- घट्दो तथा उच्च प्रजनन दर,
- घट्दो तथा उच्च शिशु तथा मातृमृत्यु दर,

- तुलनात्मक रूपमा कम औसत आयु,
- लैंगिक असमानता,
- अव्यवस्थित आन्तरिक बसाइँसराई
- जनसंख्याको असमान भौगोलिक वितरण,

नेपालको जनसंख्या बृद्धिका कारणहरू:

- गरिवी : धेरै हात धेरै काम, धेरै आर्जन,
- बाल विवाह, बहुविवाह अझै पनि कायम रहनु,
- संयुक्त परिवार प्रणाली सन्तान हुर्काउन सहज हुनु,
- जन्मदर र मृत्युदरमा असमानता,
- मृत्युदरको तुलनामा जन्मदर उच्च हुनु,
- धार्मिक तथा सामाजिक मान्यता, (छोराको चाहना)
- शिक्षाको अभाव,
- परिवार नियोजन सम्बन्धीत सामाग्रीहरूको अभाव,
- शरणार्थीहरूको आवागमन बढेर जानु,
- जनसंख्या नीतिको कम प्रभाव,
- पेशागत संरचनाको कारण कृषि पेशामा अधिक दम्पतिहरू घरमा नै
- बसोबास हुने हुँदा नियमित यौन सम्पर्क हुने,
- खुला सिमाना, बसाइँसराइ र आप्रवासन बढ्दै जानु,
- अधिकाँश ग्रामिण भेगमा मनोरञ्जनको साधनको अभावको कारण यौन
- क्रियाकलापलाई मनोरञ्जनको साधनको रूपमा लिनु,

नेपालको जनसंख्या बृद्धिदर कम हुनुको कारणहरू :

राष्ट्रिय जनगणना, २०६८ अनुसार विगतको जनगणनाको तुलनामा २०६८ को जनगणनामा नेपालको जनसंख्या बृद्धिदर कम भएको देखिन्छ । यसका कारणहरू निम्न बमोजिम छन् :

- रोजगारी तथा उच्च शिक्षाको सिलसिलामा प्रजनन क्षमता भएका युवाहरू विदेशिनु,
- महिलाहरूको रोजगारीमा संलग्नता बढ्दै जानु जसले गर्दा उनीहरू काममा व्यस्त भई थोरै बच्चा जन्माउनु,
- जनचेतना तथा शिक्षाको स्तर बढ्दै जानु,
- गर्भपतनलाई कानूनी मान्यता दिइनु,
- ढिलो विवाहको दर बढ्दै जानु,
- बाल विवाह, बहुविवाह, अनमेल बिवाहमा कमी हुनु,
- छोरा छोरीमा बिभेद कम हुँदै जानु,
- शिशु तथा बाल मृत्यु घट्दै जाँदा सन्तान थोरै जन्माउनु,
- सरकारले जनसंख्या नियन्त्रणका लागि विभिन्न सचेतनामुलक कार्यक्रम सञ्चालनमा ल्याउनु,

- शिक्षा, स्वास्थ्य सुबिधा खर्चिलो भएको हुँदा धेरै सन्तानलाई गुणस्तरीय शिक्षा, स्वास्थ्य सेवाको लागि खर्चिलो हुने,

जनसंख्या ब्यवस्थापन :

देशमा उपलब्ध जनसंख्यालाई राजनीतिक, आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक र वातावरणीय दृष्टिकोणले सुरक्षित र ब्यवस्थित गर्दै त्यसको दिगो उपयोग गर्नको लागि योजना गर्ने, संगठन गर्ने, नियन्त्रण गर्ने र निर्देशन गर्ने पद्धतिलाई नै जनसंख्या ब्यबस्थापन भनिन्छ । प्राकृतिक श्रोत र साधनको वितरण अनुसार जनसंख्यालाई सहि रूपमा वितरण तथा नियन्त्रण गर्ने कार्य हो जनसंख्या ब्यबस्थापन । कुनै पनि देशको Eco power, Humo power र Techno power लाई सञ्चालन गर्न जनसंख्या ब्यवस्थापन अत्यन्त जरूरी हुन्छ ।

जनसंख्या ब्यबस्थापनको महत्व, आवश्यकता वा औचित्यता :

- विकास, वातावरण र जनसंख्याको वितरणबीच उचित संतुलन मिलाउन,
- योजनाबद्ध विकासको खाका कोर्न,
- देशमा उपलब्ध जनशक्तिलाई देश विकासमा अधिकतम उपयोग गर्न,
- जन्म, मृत्यु, बसाइसराइ, विवाह, सम्बन्ध विच्छेद जस्ता पञ्जिकरण अभिलेख चुस्त दुरुस्त राख्न,
- जोखिम पूर्ण बसोबासलाई विस्थापन गरी सुरक्षित तथा एकिकृत बसोबास प्रणाली कायम गर्न,
- पुर्वाधार विकासलाई जनसंख्याको संरचना अनुसार कायम गर्न,
- प्राकृतिक श्रोत, साधनको बैज्ञानिक ढंगले अधिकतम सदुपयोग गर्न,
- जनसंख्या शिक्षा, जनसंख्या नियन्त्रण सम्बन्धी कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न,
- देशको आर्थिक बृद्धि, आर्थिक विकास मार्फत समृद्धि हासिल गर्न,
- देशमा ब्याप्त गरीबी, बेरोजगारी तथा असमानताको अन्त्य गर्न

जनसंख्या ब्यवस्थापनका लागि उपलब्ध अवसरहरू :

- नेपालको संविधानमा महिलाको हकमा प्रजनन सम्बन्धी हकलाई मौलिक हकको रूपमा उल्लेख गरिनु,
- राष्ट्रिय जनसंख्या नीति, २०७१ तर्जमा भई कार्यान्वयनमा रहनु,
- दिगो विकास लक्ष्यमा गरीबी तथा भोकमरी को अन्त्य, गुणस्तरीय स्वास्थ्यलाई प्रमुख लक्ष्यको रूपमा लिइनु,
- चौधौं योजनामा जनसंख्या ब्यबस्थापन, मानव संसाधन ब्यबस्थापन आदिलाई उच्च प्राथमिता दिइनु,
- विद्यालय तह देखि नै जनसंख्या शिक्षालाई पाठ्यक्रममा समावेश गरिनु,
- कुल जनसंख्यामा १५ – ५९ वर्ष समूहका सक्रिय जनशक्ति भण्डै ५७ प्रतिशत हुदा जनसांख्यिक लाभांस कायम रहनु
- देशको आर्थिक तथा सामानिक विकासमा योगदान पुऱ्याउन सक्ने अवसर हुनु
- जनसंख्या ब्यवस्थापनसंग सम्बन्धितस्वास्थ्य सेवाहरू विस्तार हुनु,
- परिवार नियोजनका साधनहरूको प्रयोगकर्ता बढ्दै जानु,
- महिलाको शैक्षिक स्तर साथै रोजगारीमा उल्लेखनीय बृद्धि हुनु,
- सानो परिवार, सुखी परिवारको महत्व बारे जनचेतना अभिवृद्ध हुनु,

नेपालमा जनसंख्या बृद्धिका असरहरू:

<p>सकारात्मक असर :</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ जनसँख्या राज्य निर्माणको प्रमुख तत्व भएकोले राज्य निर्माण मजबुत हुने, ■ उपलब्ध प्राकृतिक श्रोत साधनको अधिकतम उपयोग हुने, ■ विकास निर्माणका कार्यहरू धमाधम हुने, ■ विकासको लागि दक्ष जनशक्तिको उपलब्धता हुने, ■ सीप, पूँजी र प्रविधिको विकासमा सहयोग पुग्ने, ■ विकासका नवीनतम आयामहरूको आविष्कार हुने, ■ आर्थिक क्रियाकलापहरूको दायरा फराकिलो हुने, 	<p>नकारात्मक असर:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ गरिवी, बेरोजगारी र असमानतामा बृद्धि, ■ प्राकृतिक श्रोत साधनको अधिकतम दोहन, ■ सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा अधिक चाप पर्ने हुँदा कठिनाई हुने, ■ अब्यवस्थित बसोवास, अब्यवस्थित शहरीकरण, ■ सामाजिक असुरक्षा, विकृति र सामाजिक अपराधमा बृद्धि, ■ वातावरणीय प्रदुषणमा बृद्धि, ■ आश्रित जनसंख्यामा बृद्धि हुने ■ खाद्यान्नको अभावमा कुपोषणको समस्या बढ्ने,
--	--

<p>जनसंख्या नियन्त्रणका उपायहरू :</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ उपयुक्त जनसंख्या नीति तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्ने, ■ जनसंख्या शिक्षालाई विद्यालय तहदेखि विश्वविद्यालय तहसम्मका पाठ्यक्रममा प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्ने, ■ परिवार नियोजनको प्रचार गर्ने र परिवार नियोजनका साधनहरूको निःशुल्क उपलब्धता बढाउने, ■ प्रजनन स्वास्थ्य, वाल स्वास्थ्य, मातृशिशु स्याहार जस्ता कार्यक्रमहरूको बारेमा सचेतना बढाउँदै जानु, ■ सानो परिवार सुखी परिवारको धारणामा अभिवृद्धि, ■ खुला सिमाना बारे कडा कानूनी ब्यवस्था गर्ने, ■ शरणार्थी घटाउन कुटनीतिक पहल गर्ने, ■ बसाइसराइ प्रवृत्तिमा नियन्त्रण ■ सामाजिक बिकृति र सामाजिक कुरिती , अन्धविश्वास निर्मुल पार्ने, 	<p>जनसंख्या ब्यवस्थापनका लागि उपलब्ध अवसरहरू :</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ नेपालको संविधानमा विकास सम्बन्धी नीतिमा जनसंख्यिक तथ्याँकलाई विकास योजनासँग आवद्ध गर्ने उल्लेख हुनु, ■ जनसंख्या नीति, २०७१ तर्जुमा भई कार्यान्वयनमा रहनु, ■ कुल जनसंख्यामा १५ – ५९ बर्ष समूहका सक्रिय जनशक्ति भण्डै ५७ प्रतिशत हुदा जनसांख्यिक लाभांस कायम रहनु, ■ देशको आर्थिक तथा सामाजिक विकासमा योगदान पुऱ्याउन सक्ने अवसर हुनु, ■ जनसंख्या ब्यवस्थापनसंग सम्बन्धित स्वास्थ्य सेवाहरू विस्तार हुनु, ■ परिवार नियोजनका साधनहरूको प्रयोगकर्ता बढ्दै जानु, ■ महिलाको शैक्षिक स्तर साथै रोजगारीमा उल्लेखनीय बृद्धि हुनु, ■ सानो परिवार, सुखी परिवारको महत्व बारे जनचेतना अभिवृद्ध हुनु, ■ पन्ध्रौ योजनामा जनसँख्या तथा बसाइसराई सम्बन्धी सोच, लक्ष्य, रणनीतिहरूलाई प्राथमिकतामा राख्नु,
--	---

नेपालमा जनसंख्या व्यवस्थापनका विद्यमान समस्याहरु :

- विकास आयोजनाको तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमनमा जनसंख्या व्यवस्थापनका कार्यक्रमलाई सबै सरकारी, गैर सरकारी र निजी क्षेत्रबाट आन्तरिकीकरण गर्न नसक्नु,
- आर्थिक पछौटेपन, अशिक्षा र पितृसत्तात्मक पुरातनवादी सोच र कार्यशैलीले जनसंख्या र विकासबिच सन्तुलन कायम गर्न नसक्नु,
- उत्पादनशील जनशक्ति विदेशिँदा नेपालको कृषि तथा अन्य क्षेत्रको उत्पादनमा नकारात्मक असर पर्नु,
- ग्रामीण क्षेत्रको उमेर संरचना र लैंगिक अनुपात बदलिएर वालवालिका, महिला र बृद्धबृद्धाहरु ग्रामिण क्षेत्रमा रहने अवस्था सिर्जना हुनु,
- आन्तरिक कारणले विस्थापित जनशक्तिलाई सम्मानपूर्वक उत्पादनशील कार्यमा संलग्न गराउने प्रभावकारी संरचनाको अभाव हुनु,
- वालविवाह, उच्च प्रजननदर, कम उमेर र थोरै समयको अन्तरालमा गर्भधारण आदिको कारण प्रजनन तथा मातृस्वास्थ्यमा अपेक्षित सुधार हुन नसक्नु,
- अवसरको खोजी, प्राकृतिक विपत्ति र उब्जाउ जमिनको विनाशका कारण आन्तरिक बसाइँसराइले गर्दा तीब्ररूपमा बढ्दै गएको शहरीकरणलाई व्यवस्थित गर्न नसक्नु,
- विकास व्यवस्थापन र जनसंख्या व्यवस्थापनका बीचमा अधययन, अनुसन्धान तथा नीति र कार्यक्रममा सरकारी, गैरसरकारी, निजी क्षेत्र तथा नागरिक समाजबीचको समन्वयात्मक एवं प्रभावकारी सहकार्यको अभाव हुनु,
- जेष्ठ नागरिकहरुको बृद्धिदरको अनुपातमा स्वास्थ्य हेरचाहा लगायत विभिन्न सरोकारका विषयहरुको प्रवर्द्धनमा अपेक्षित सुधार हुन नसक्नु,
- जनसंख्या सम्बन्धी वर्गीकृत तथ्यांकको संकलन, विश्लेषण तथा राष्ट्रिय नीतिमा पृष्ठपोषण गर्नसक्ने समयोचित र प्रतिनिधिमूलक प्रभावकारी अनुसन्धान खाँचो हुनु,

हरेक वर्ष श्रम बजार झण्डै ५ लाखको श्रम शक्ति आउने गरेता पनि रोजगारीका अवसरहरु उपलब्ध गर्न नसक्नु,

बसाइँ सराई (Migration)

मानिसहरु राजनीतिक, आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक, वातावरणीय आदिको कारण आफ्नो निवासस्थान छोडेर अन्यत्र गई बसोवास गर्ने प्रकृतिलाई बसाइँसराई भनिन्छ । यो जनसांख्यिक विश्लेषणको एक महत्वपूर्ण भाग हो । यसले कुनै पनि देशको जनसंख्याको ढाँचा, बोनोट र बृद्धिमा गहिरो प्रभाव पार्ने भएकोले बसाइँसराइको अध्ययन महत्वपूर्ण मानिन्छ ।

बसाइँ सराइका प्रकारहरु:

आन्तरिक बसाइँ सराई:

- देशको भौगोलिक सिमाभित्रै एक ठाउँबाट अर्को ठाउँमा बसाइँ सर्ने प्रकृतिलाई आन्तरिक बसाइँसराइ भनिन्छ । नेपालमा आन्तरिक बसाइँसराई मुख्य रूपले निम्न बमोजिम छन् :

- एक ग्रामीण क्षेत्रबाट अर्को ग्रामीण क्षेत्रमा हुने बसाइसराइ,
 - ग्रामीण क्षेत्रबाट शहरी क्षेत्रमा हुने वा शहरी क्षेत्रबाट ग्रामीण क्षेत्रमा हुने बसाइसराइ
 - हिमाली क्षेत्रबाट पहाडी र तराइ क्षेत्रमा, पहाडी क्षेत्रबाट तराइ क्षेत्रमा, तराइबाट पहाडी क्षेत्रमा हुने बसाइसराइ,
 - एक सहरी क्षेत्रबाट अर्को सहरी क्षेत्रमा हुने बसाइसराइ
 - नेपालमा आन्तरिक वसाइसराइलाई २ भागमा बाड्न सकिन्छ :
 - स्थानीय बसाइसराइ :- गाजाबाट शहर, गाजाबाट गाजा, सहरबाट सहर, सहरबाट गाजा आदि ।
- अन्तर प्रादेशिक बसाइसराइ :- हिमालबाट पहाड, पहाडबाट तराइ, पहाडबाट पहाड, एक प्रदेशबाट अर्को प्रदेश आदि ।

अन्तराष्ट्रिय बसाइसराइ :

मानिस गतिशिल प्राणी भएकोले सँधैभरि एकैस्थानमा बसोबास गरि रहन सक्दैन । जीविका, सामाजिक सम्बन्ध, मनोरञ्जन तथा सेवा जस्ता कुनै न कुनै कारणले ऊ एक स्थलबाट अर्को स्थलमा गएर बसोबास गरिरहेको हुन्छ । यसलाई २ भागमा बाँड्न सकिन्छ :

<p>■ प्रवासन (Emigration): आफ्नो मुलुकको भौगोलिक सिमाना पार गरेर अर्को मुलुकमा बसाइसराइ गर्ने प्रक्रियालाई प्रवासन भनिन्छ । जस्तै: नेपालीहरू अमेरिका गएर बसोबास गर्नु ।</p>	<p>■ आप्रवासन (Immigration) : अन्यमुलुकबाट आफ्नो मुलुकको भौगोलिक सिमाभित्र बसाइसराइ गरेर आउने प्रकृतिलाई आप्रवासन भनिन्छ । जस्तै: भारतीयहरू नेपालमा आएर बसोबास गर्नु , भुटानी शरणार्थीहरू नेपालमा आएर बसोबास गर्नु ।</p>
---	--

नेपालमा बसाइसराइका कारणहरु :

मानिस गतिशिल प्राणी भएकोले आफ्नो लक्ष्य, उद्देश्य, आवश्यकता प्राप्तिको लागि एक स्थानबाट अर्को स्थानमा बसाइसराइको प्रक्रियामा जान्छ । यसलाई जनसंख्याशास्त्रीहरूले आकर्षण तत्व र विकर्षण तत्व गरी २ भागमा बाँड्छन् जसलाई देहाय बमोजिम प्रस्तुत गर्न सकिन्छ :-

<p>१. विकर्षण तत्व (Push Factor):</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ राजनैतिकतत्व : द्वन्द्व, धम्की, राजनैतिक अस्थिरता, असुरक्षा आदि । ■ आर्थिक तत्व : बेरोजगारी, वजार अभाव, ब्यापार ब्यवसायको अभाव आदि । ■ सामाजिक तत्व : शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी, सरसफाइको उचित प्रवन्ध नहुनु । ■ प्राकृतिक तत्व : भूक्षय, भुकम्प, बाढीपहिरो, मरुभुमीकरण आदि । ■ वातावरणीय तत्व : बाताबण प्रदुषण, फोहोरमैला ब्यबस्थापन, वनजंगलको विनाश, जलवायु परिवर्तनका असरहरू बढेर जानु आदि । ■ जनसंख्या बृद्धि, ■ सेवाप्रवाहमा कठिनाई ■ खाद्यान्नको अभाव, ■ कष्टकर ग्रामीण जीवन, ■ मनोरञ्जनको स्थान अभाव आदि , 	<p>२. आकर्षण तत्व (Pull Factor):</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ आर्थिक तत्व : रोजगारीका अवसर, व्यापार व्यवसाय, उद्योगकलकारखाना संचालन, आर्थिक आयआर्जनका क्रियाकलापहरूमा बृद्धि आदि । ■ सामाजिक तत्व : गुणस्तरीय शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी, सरसफाईको उपलब्धता । ■ प्राकृतिक तत्व : भूक्षय, बाढी, पहिरो, खडेरी आदिको कम प्रभाव रहेको, ■ राजनैतिक तत्व : शान्तिसुरक्षा, राजनैतिक स्वतन्त्रता आदि । ■ पूर्वाधारका तत्व : सडक, यातायात, विद्युत, संचार आदि । ■ आधुनिक सहरी सुविधा, गुणस्तरीय जीवन पद्धति ■ जातिय, लैंगिक विभेद कम हुनु आदि । ■ प्रविधि, आविष्कारको नविनतम प्रयोग,
---	---

बसाइँसराइका प्रभाव/असरहरू :

उद्गम स्थलमा पर्ने प्रभाव/असरहरू :

<p>सकारात्मक प्रभाव/असरहरू :</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ जनसंख्या ब्यबस्थापनमा सहयोग, ■ पूर्वाधार र जनसंख्याबीचको उचित तालमेल ■ रोजगारी, अवसरमा बृद्धि, ■ प्राकृतिक सम्पदाको संरक्षण, ■ भूक्षय, बाढी पहिरो कम हुने, ■ Land – Man Ratio बढ्ने, ■ खाद्यसंकट कम हुने, ■ रोजगारीका अवसरमा बृद्धि । 	<p>नकारात्मक प्रभाव/असरहरू :</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ युवा र शिक्षित जनशक्तिको कमी, ■ असक्त, बृद्ध, महिलाको संख्यामा बृद्धि, ■ श्रमशक्तिको अभाव ■ आर्थिक कृयाकलापहरू घट्ने , ■ जमीनको बाँभोपना बढेर जाने, ■ जनसंख्याको असमान भौगोलिक वितरण ■ विकासका गतिविधिहरूमा न्यूनता, ■ Brain Drain, Muscle Drain, ■ स्थानीय संस्कृति लोप भएर जानु ।
--	---

गन्तव्य स्थलमा पर्ने प्रभाव /असरहरु :

<p>सकारात्मक प्रभाव /असरहरु :</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ उत्पादनशील, सक्रिय र शिक्षित जनशक्तिको उपलब्धता, ■ खेर गइरहेका श्रोत साधनको उचित प्रयोग, ■ खोज, आविष्कार र प्रविधिको प्रयोग ■ एकअर्काको संस्कृति, रितिरिवाजको आदानप्रदान, ■ गैरकृषि क्षेत्रमा रोजगारी बढ्ने, ■ उन्नत संस्कृतिको प्रस्फुटन, ■ नयाँ विचार, ज्ञान, सीपको आदान प्रदान, ■ आर्थिक गतिविधिहरू बढेर जाने, ■ बहुआयामिक समाजको निर्माण हुने, ■ औद्योगिकरण, ब्यबसायिकरण, शहरीकरणमा तिब्रता आउने, 	<p>नकारात्मकप्रभाव /असरहरु :</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ अस्वस्थ प्रतिस्पर्धा र अवसरहरूको न्यूनता, ■ गुणस्तरीय स्वास्थ्य, खानेपानी, सरसफाइमा चुनौति, ■ सामाजिक अपराध, हत्या, हिंसा, चोरी, लुटपाट आदिका घटनाहरू बढेर जाने, ■ जमीनको खण्डीकरण बढेर जाने, ■ कृषि भूमी गैर कृषि क्षेत्रमा परिणत हुने, ■ वातावरण प्रदुषण बढेर जाने, ■ परम्परागत मूल्य मान्यतामा ह्रास आउने, ■ Land – Man Ratio मा समस्या आउने, ■ रोजगारीका अवसरहरूमा कमी आउने, ■ बनजंगल फडानी, ■ अब्यवस्थित शहरीकरण ■ जैविक विविधतामा ह्रास,
---	---

बसाइँसराइलाई ब्यवस्थित गर्ने उपायहरु :

<ul style="list-style-type: none"> ■ उपयुक्त बसाइँसराइ सम्बन्धी नीतिको प्रबन्ध गर्ने, ■ खुला सिमाना नियन्त्रण गर्ने, ■ औद्योगिकरण र अवसरको विकेन्द्रिकरण गर्ने, ■ उपयुक्त कारणविना एक प्रदेशबाट अर्को प्रदेशको बसाइँ सराईमा दुरुत्साहन, 	<ul style="list-style-type: none"> ■ जथाभावी र अनियोजित सहरीकरणमाथि पूर्ण प्रतिबन्ध लगाउने । ■ विकेन्द्रकीकरण शाशन प्रणाली लागू गर्ने ■ सेवाप्रवाहका विन्दुलाई विस्तार गर्ने, ■ सुरक्षित, एकीकृत बसोबास नीति अबलम्बन गर्ने ।
---	--

पन्ध्रौं योजनाको आधारपत्रमा जनसंख्या र बसाइँसराई :

<p>दीर्घकालीन सोच :</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ उत्पादनशील जनसांख्यिक स्रोत 	<p>लक्ष्य :</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ जनसंख्या र बसाइँसराइको उचित ब्यबस्थापन गर्ने ।
--	---

<p>उद्देश्य :</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ सबै नागरिकलाई स्वस्थ, सबल र सक्रिय बनाई औसत आयुमा बृद्धि गर्नु, ■ बसाइँसराई तथा शहरीकरणको ब्यबस्थापन र जनसांख्यिक लाभांसको सदुपयोग गर्नु, ■ जनसंख्या सम्बन्धी अध्ययन तथा अनुसन्धानलाई संस्थागत गर्नु, 	<p>रणनीति तथा कार्यनीति :</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ किशोर किशोरी तथा युवाहरूको सुरक्षित यौन तथा प्रजनन स्वास्थ्य, परिवार नियोजन, सुरक्षित मातृत्व र सुरक्षित गर्भपतन लगायतका ■ सेवालाई अधिकारमुखी कार्यक्रमको रूपमा विकास गर्ने, ■ जनसांख्यिक लाभांश सदुपयोग गर्न ज्ञान र सीपमा आधारित रोजगारीका अवसर सिर्जन गर्ने , ■ अधिकारमा आधारित लैंगिक समानता र समावेशीकरणको माध्यमबाट जनसंख्या र विकासमा मूल प्रवाहीकरण गर्ने नीति लिंदै विद्यमान ■ कानून तथा संस्थागत ब्यबस्थामा सुधार गर्ने ।
--	--

निष्कर्ष :

जनसंख्या बहुआयामिक विषय हो । देशको आर्थिक तथा सामाजिक विकासका लागि समन्वयात्मक रूपमा यसको ब्यबस्थापन जरुरी छ । नेपालमा जात, जाति, भाषा, धर्म, लिंग, वर्ण, बसोबास एवं भूगोलको आधारमा भएका असमानतालाई सम्बोधन गर्न, प्रजनन दर घटाउन, विवाहको उमेर बढाउन, सुरक्षित तथा एकीकृत बसोबास नीति अवलम्बन गर्न, बसाइँसराइँ तथा शहरीकरणलाई ब्यबस्थित गर्न आवश्यक छ । सन् २०४० सम्म अत्यन्त उर्जाशील रहने नेपालको जनसांख्यिक लाभांसलाई देशको समग्र विकास प्रक्रियामा समावेश गर्न संघ, प्रदेश, स्थानीय तह, विकास साभेदार, सरकारी निकाय, गैरसरकारी संस्था, निजी क्षेत्र, सहकारी तथा सामुदायिक संस्थासँगको साभेदारी र सहकार्य अत्यन्त जरुरी हुन्छ । बाह्य तथा आन्तरिक बसाइँसराइ उच्च रहेको कारण जनसंख्याको वितरणमा असमानता बढ्दै गएकोले यसबाट आर्थिक उत्पादन र वितरणमा प्रत्यक्ष प्रभाव पर्न नदिन जनसंख्या तथा बसाइँसराइलाई अन्तरसम्बन्धित विषयको रूपमा ब्यबस्थापन गर्नु अपरिहार्य देखिन्छ ।

सन्दर्भ सामाग्रीहरु :

- नेपालको संविधान,
- राष्ट्रिय जनसंख्या नीति, २०७१
- पन्ध्रौ योजनाको आधार पत्र, राष्ट्रिय योजना आयोग,
- ११ औँ जनगणनाको सारसंक्षेप, केन्द्रिय तथ्याँक विभाग,
- नेपालको जनसांख्यिक, सामाजिक, आर्थिक तथा वित्तीय स्थिति (प्रदेशगत प्रोफाइल), नेपाल राष्ट्र बैंक

नेपालको हुलाक सेवा र अतिरिक्त हुलाक

टंकप्रसाद हुमागाई
अध्यक्ष, अतिरिक्त हुलाक कर्मचारी एसोसिएसन

हुलाक परिचय

सूचना तथा संचार क्षेत्रले राज्यको चौथो अङ्गको रूपमा मान्यता पाएको छ । यो क्षेत्र मानव जीवनको एउटा अभिन्न अङ्गको रूपमा विकसित हुन पुगेको छ । मानिसको सुसूचित हुने अधिकार , सूचनाको हकप्रतिको सजगता र प्रविधिको विकासका कारण सञ्चार क्षेत्र आधुनिक युगको मुख्य लगानिको क्षेत्र समेत बन्न पुगेको छ । आजको विश्वलाई सूचना प्रविधिवाट अलग राख्ने कल्पना पनि हामी गर्न सक्दैनौं किनकी त्यस पछिको संसार कस्तो होला , कति निरस र कति उजाड होला यो कल्पनाको तह भन्दा वाहिरको विषय बन्नपुग्छ । सञ्चार जगतको आधुनिक रूपको यो विशालता र भव्यताको जग विगतमा चिट्ठी पत्रको आदान प्रदान गर्ने हुलाकको इतिहास सँग जोडिन पुग्छ । जब मानव समाजको संगठित प्रारूपको खाका कोरियो त्यतिवेला देखि नै तत्कालिन अवस्थाको उच्चतम तहको सञ्चार प्रणालीलाई अवलम्बन गर्ने प्रयास मानिसले गर्नुभयो । नयाँ सूचनाको लागि सदैव चासो राख्ने मानव जातीले जहिले पनि छिटो छरितो र भर पर्दो सञ्चार माध्यमको खोजि जारी नै राख्यो । पुराणका कथाहरूका रहस्यमयी र चतुर पात्र नारदको भूमिका धार्मिक र संस्कृतिक फाँटमा कम महत्वको छैन । हरेक सूचनालाई ठीक समयमा ठीक पात्र समक्ष ,उपयुक्त र उचित रूपमा समाज प्रति उत्तरदायी भै पुऱ्याउने उनको कौशलले धर्म शास्त्रलाईनै रोचक बनाएको छ । जिम्मेवारी पूर्ण ढंगले सत्यको पक्षमा आफ्नो भूमिकालाई सशक्त पार्ने नारद दैविक र प्राचिनकालका हुलाकी थिए । त्यस पछिका दिनहरूमा मानिसले खास गरि राजाहरू र केही पहुँचवालाहरूले सैनिक, सर्वसधारण मानिस, जनावरमा घोडा, ऊँट, कुकुर र पन्छीमा हाँस,परेवा , वाज आदिको प्रयोग गरेर खबर आदान प्रदान गरेको पाईन्छ । सन् १५६६मा वेलायतकी तत्कालिन माहारानी एलिजावेथ प्रथमले थोमस रेण्डयोल्पलाई पोस्ट मास्टर जनरलमा नियुक्ति गरेर हुलाकको व्यवस्थित विकासको शुरुवात गरिन् । त्यस पछि यसै समयताका फ्रान्स, अष्ट्रेलिया, जर्मनी लगायतका देशहरूमिली अन्तरदेशिय हुलाक सेवाको थालनि गराए । सन् १९६० मा चार्ल्स द्वितीयले जनरल लेटर अफिस स्थापना गरी पोस्ट अफिस एक्ट लागु गरे । त्यस्तै सन् १८४० मा ब्रिटिस रोल्याण्ड हिलले पेनि पोस्टेज टिकट प्रकाशन गरी प्रचलनमा ल्याए भने १८६१ वाट हुलाक टाँचाको थालनि भयो । त्यस्तै सन् १६५३ मा फ्रान्सका डे म्यलेर ले लेटर बक्स वा पत्र मञ्जुषाको प्रयोग प्रारम्भ गराए ।

विकासको यसै क्रममा ११ मई १८६३ मा युरोपेली र अमेरिकी गरी १५ देशका प्रतिनिधिहरूले पेरिसमा सम्मेलन गरी हुलाक सेवा सञ्चालन सम्बन्धि नीति तथा सिद्धान्तहरूको ३१ सुत्रिय प्रस्ताव पारित गरे र विश्वभर हुलाकसेवा विस्तार गर्न एउटा विश्व स्तरको संस्था स्थापनागर्ने सहमति समेत गरे । यसै अनुरूप सन् १८७४ मा स्वीट्जरल्याण्डमा २२ राष्ट्रका प्रतिनिधिहरूको भेलाभई संयुक्त हस्ताक्षर गरे पश्चात १८७४ अक्टोवर ९मा जनरल पोस्टल युनियन स्थापनाको घोषणा गरे र सन् १८७८ मा यसको नाम परिवर्तन गरी युनिभर्सल पोस्टल युनियन -युपियु बनाइयो । विश्व हुलाक संघको स्थापना भएको इतयदभच ढ को दिनलाईनै विश्व हुलाक दिवसको रूपमा मनाउँदै आइएको छ । नेपालले वि.सं २०१३ साल असोज २६ गते विश्व हुलाक संघको सदस्यता प्राप्त गरेको थियो ।

नेपालमा हुलाक सेवा

औपचारिक रूपमा हुलाक स्थापना भन्दा पहिले पनि खबर आदान प्रदानका लागि विभिन्न नामवाट हुलाकहरू प्रचलनमा आए । पृथ्वीनारायण शाहका पालामा पनि चिट्ठी पत्र ओसार्न "कागते हुलाक" र सेनाको रसद पानी ओसार्न "थाप्ले हुलाक" सञ्चालन गरिएको कुरा इतिहासमा पढ्न पाइन्छ । नेपालमा तत्कालिन प्रधानमन्त्री भिमसेन थापाको पालामा वि. सं १९३५ मा "नेपाल हुलाक घर" को स्थापनावाट हुलाक सेवाको औपचारिक थालनी भएको थियो । यसको स्थापना पछि वि.सं १९३८ मा १,२ र ४ आना दरका टिकटहरू प्रचलनमा ल्याइए पछि टिकट टाँस्ने प्रथाको प्रारम्भ भएको थियो यस अघि भने सरकारले नगदै दस्तुर संकलन गर्दथ्यो । समय क्रममा हुलाकले आफ्नो कार्य क्षेत्र र लोकप्रियता बढाउँदै लग्यो । वि. सं १९५५ मा तत्कालिन श्री ३ माहाराज देव शमशेरका पालामा काठमाडौँका विभिन्न टोलहरूमा पत्र मञ्जुषाको व्यवस्था गरिएको थियो । जसले गर्दा सर्वसाधारणका लागि गाउँ घर र टोलमै हुलाक सेवाको विस्तार गर्ने कार्यको थालनी हुनपुग्यो । तलवी हुलाकी नियुक्ति गरेर चिट्ठी पत्र ओसार्ने व्यवस्थाको थालनी भने वि. सं. १९७० वाट प्रारम्भ भएको थियो । वि. सं १९९२ मा रजिष्ट्रिखामको प्रारम्भ गरियो भने वि.सं २०१३ साल सम्ममा नेपालमा हुलाकहरूको संख्या १२४ पुगिसकेको थियो । प्रथम पञ्च वर्षिय योजनादेखि हुलाकको विकासमा सरकारी ध्यान र लगानीले राम्रै प्राथमिकता पायो । हुलाकको कार्य क्षेत्र र कार्य प्रणाली दुवैमा क्रमशः विस्तार र सुधारका प्रयास हुँदै गए । अन्तर्राष्ट्रिय हुलाक सेवाको सुरुवात २०१६ सालवाट भयो । यसै गरी वैदेशिक धनादेश सेवा, आन्तरिक द्रुत सेवा , वैदेशिक द्रुत सेवा हुँदै एकातिर यसको कार्य क्षेत्र बढदै गयो भने अर्का तिर यसको सङ्गठनात्मक स्वरूपमा पनि विस्तार र परिवर्तन हुँदै गयो । अञ्चल नियन्त्रण कार्यालय, हुलाक प्रशिक्षण केन्द्र , केन्द्रिय धनादेश कार्यालय, जिल्ला हुलाक तथा इलाका हुलाक कार्यालयहरू तथा क्षेत्रिय हुलाक निर्देशनालयको स्थापना हुँदै यसको विकास र विस्तार गर्दै लगियो । अभै विश्वमा हुलाक सञ्जालको विकास, विश्व हुलाक संघको स्थापना सँगै हुलाकको कार्य प्रणालीपनि नयाँ ढङ्गवाट अघि बढिरहेको थियो । तत् समयमा हुलाक एक मात्र समाचार आदान प्रदानको भर पर्दा माध्यम थियो । क्रमशः यसको कार्य चिट्ठी पत्रको दायरावाट फराक हुन थाल्यो, भरोसा बढदै गयो यसको कार्य क्षेत्र पनि विस्तार हुँदै गयो ।

महशुस गरिएको समस्या र आजको आवश्यकता

विज्ञान र प्रविधिको विकास द्रुत गतिमा अघि बढिरहेको सन्दर्भमा हुलाक क्षेत्रलाई पनि त्यसै अनुरूप यसको जिम्मेवारी र कार्य प्रणालिलाई पनि परिमार्जन गर्दै लैजानु पर्ने अवस्था थियो , विज्ञान र प्रविधिको हरेक सरकारी निकायलाई आफ्नो कार्य प्रणालि र कार्य प्रकृतिलाई समय सापेक्ष परिमार्जन र सुधार गर्न बाध्य बनाएको छ, हरेक सरकारी निकायहरू हिजोकै कार्यशैलिवाट चल्न सक्ने स्थिति रहेन । एकातिर यसको महशुस सम्बन्धित पक्षलाई ढिलो गरि भयो भने अर्कोतिर माथिल्लो तहका कर्मचारी हुलाक सेवामा आउँ नै नचाहने आए पनि जाने व्यवस्था मिलाउन तिर लाग्ने तर यसलाई सुधार्ने प्रयास तिर कमै मात्र लाग्ने, लागे पनि उपलब्धिका लागि भन्दा देखावटी प्रयासहरू मात्र धेरै गरिए । फलस्वरूप हुलाक सेवामा अलमलमा पर्दै गयो । त्यसमा पनि देश भरका अतिरिक्त हुलाकहरू जसले द्वन्दको समयमा समेत

सरकारी उपस्थिति जनाएर गाउँ गाँउमा सेवारत रहे ती अतिरिक्त हुलाक र त्यहाँ कार्यरत कर्मचारीहरूको वर्तमान र भविष्यको बारेमा कुनै चिन्तन गरिएन । हुलाकको व्यवस्थापनको जिम्मेवारी लिएको निकाय र अभिभावक संस्थाले यसलाई व्यवस्थित र सेवामुखी बनाउन तर्फ लाग्नुको सट्टा सूचना प्रविधिको त्रिविकासले हुलाकको महत्व घट्दै गएको भन्ने भ्रममा आफैँ पर्न थाल्यो । नयाँ कार्यक्रमहरू संचालन गरेर हुलाकसेवालाई नयाँ दिशा दिनु पर्नेमा पुरै अलमलको स्थिती देखा पर्‍यो । माउ संस्थाको हैसियतले आफ्ना आधारभूत तहका निकायहरूलाई संरक्षण दिनु, न्युन वेतन भोगी कर्मचारीहरूलाई हौसला र प्रोत्साहन दिएर कार्यक्षमतामा सुधार गर्नु तथा दिर्घकालिन सोचका साथ योजना र नीति निर्माण गर्नु, कार्यक्षेत्र विस्तार र परिमार्जन गर्ने जस्ता कार्यमा खासै ध्यान पुगेन ।

डार्विनको सिद्धान्त Survival of the fittest अनुसार समयको प्रवाहमा समायोजन गर्न नसक्ने प्राणिको अस्तित्व धरतीबाट अन्त्य हुन्छ । मृत्यु कसैको इच्छा हुँदैन तर त्यहि शाश्वत सत्य हो । तर त्यो सत्यलाई स्विकार्नु अगाडि बाँच्नलाईकति प्रयत्न गरियो वा सहजै हात खुट्टा छाडेर आत्म समर्पण गरियो भन्ने कुरा चाहीं आत्मवलको मात्रामा भर पर्ने कुरा हो । योग्य नै बाँच्न सक्छ , संघर्ष गर्ने नै योग्य हुन्छ र आत्मवल को योग्यता हुनेलेनै संघर्ष गर्न सक्छ । हुलाकको आजको यसैसंग मिल्दो जुल्दो अवस्थाले पनि हामीलाई त्यही मार्गदर्शन गराई रहेको छ । हुलाक सेवाको मूल ध्येय सञ्चार सेवामा योगदान गर्नु हो तर विद्युतिय सञ्चार प्रविधिमा आएको क्रान्तिकारी परिवर्तनका कारण यसको कार्य क्षेत्रमा गर्नु पर्ने परिवर्तनमा समयमा ध्यान नपुग्नाले हुलाकको उपादेयता माथी नै टिक्का टिप्पणी हुन थालेको छ । कसैले यसलाई वेकामको निकाय देखे, कसैले सुधारको अपेक्षा गरिरहेको एउटा संस्था, कसैले सरकारको वोभ्र अनि कसैले संचार जगतको एउटा संरक्षण गर्नु पर्ने ऐतिहासिक धरोहर । जसले जे देखे पनि यो विश्वव्यापी संस्थालाई सुधारको आँखाले हरिरहेको वास्तविकता हाम्रो सामु छ ।

राज्य एक शक्तिशालि निकाय हो । यसका निर्णयहरूले नै देशको गन्तव्य तय हुन्छ । सामान्यतः सरकारले सहि निर्णय गर्छ भन्ने नै सरोकारवालाहरूको सधैँ अपेक्षा रहने गर्दछ । विश्वको इतिहासले प्रमाणित गरिसकेको छ, कुनै समय यस्तो आउँछ जतिवेला विद्यमान संकटको समाधान गर्न विशिष्ट व्यक्तिहरूको आगमन हुन्छ र उक्त संकटबाट पार लगाउनेहरूलाई नै समयले श्रद्धा भावले सम्बोधन पनि गर्ने गर्दछ । त्यो दुर्लभ नेतृत्व संग कहिल्यै नभुक्ने शिरहरू आत्मै देखिको श्रद्धाले भुक्ने गर्दछन् । यो श्रद्धा र सम्मान तन र मन दुवैको समन्वयको साँचो सम्मान हुन्छ जुन आजको हाम्रो दैनिक अभिवादन जस्तो मनमा एक कृत्यामा एक र प्रतिकृत्यामा एउटा भाव वोकेको हुँदैन । अहिले हुलाक क्षेत्र पनि त्यसैको प्रतिक्रिया छ ।

अतिरिक्त हुलाक र यसका कर्मचारीहरूको अवस्था

एकातिर हुलाकको परम्परागत सेवाक्षेत्र खुम्चदै गएको छ भने अर्कातिर मौजुदा सेवा पनि भर पर्दो, छिटो-छरितो, प्रभावकारी र गुणस्तरिय बनाउन सकिएको छैन । सेवा उपयोग कर्ताको घट्दो संख्या र सेवाग्राहिको विश्वास प्राप्तगर्न नसकेका कारण घट्दो कार्य क्षेत्रले राजस्वमा दिनु पर्ने योगदान अत्यन्त न्युन देखिन्छ । यसले गर्दा एकातिर हुलाक सेवा नेपाल सरकारलाई बोभ्र बन्दै गई रहेको छ भने अर्कातिर कर्मचारीहरूका लागि पनि निरस क्षेत्र वन्दैछ । त्यसैगरि अतिरिक्त हुलाक जस्तो हुलाकको आधारभुत तहमा

काम गर्ने कर्मचारीहरूले पर्याप्त काम र सुविधा पाउन सकेको अवस्था छैन ।

अतिरिक्त हुलाकका कर्मचारी हरूको संख्यात्मक स्थिति :

क्र.स	पद	संख्या	पाउने तलव	अन्य सुविधा
१.	हुलाक प्रतिनिधि	३०७४	७२७५	औषधि उपचार खर्च वपत एक वर्षको १५ दिनको तलब बराबर
२.	वितरक	३०७४	७२७५	
३.	डाँक वाहक	४७०५	८३१०	
जम्मा		१०८५३		

आ.व. २०७६/०७७

हाल देश भर ३०७४ वटा अतिरिक्त हुलाकहरूमा हाल १०८५३ कर्मचारीहरू सेवारत छन् । हुलाक सेवाको आधारभूत तहमा रहेको अतिरिक्त हुलाकका कर्मचारीहरूले न्यून वेतन र आंशिक कामबाट पेशा प्रतिको निष्ठालाई कसरी कायम राख्न सक्लान ? हुलाक सेवा ऐन, २०१९ तथा नयिमावली, २०२० एवं अतिरिक्त हुलाक नयिमावली, २०३४ लगाएतका आवश्यक कानूनहरूको समयानुकूल परिमार्जन गरी सेवाको क्षेत्र विस्तार गर्दै अतिरिक्त हुलाक सेवालार्ई पूर्णकालिन बनाउदै उपयुक्त सुविधा दिन सके कर्मचारीहरूमा पेशा प्रतिको निष्ठामा अभिवृद्धि भई दुरदराजमा हुलाकको उपस्थिति सार्थक हुने थियो ।

परिवर्तित सन्दर्भमा स्थानीय तहको व्यवस्थाले स्थानीय सरकारको गठनभई स्थानीयस्तरमा सरकारको उपस्थिति तथा गतिविधिमा तिव्रता आएको सन्दर्भमा अतिरिक्त हुलाकको सेवा विस्तार आजको अपरिहार्य आवश्यकता देखिएको छ । संघ, प्रदेश र स्थानीय तह गरि तीन तहका सरकारको गठनसंगै स्थानीय स्तरमा हुलाकको उपादेयता बढेको कारण अतिरिक्त हुलाक र यसका कर्मचारीहरूको दरबन्दीलाई आजको आवश्यकता अनुसार पुनःविचार गरेर उनीहरूलाई पुरा अवधिको काम लगाउन सके उनीहरूमा उत्प्रेरणा र मनोबल बढ्न गई पेशा प्रतिको निष्ठामा समेत अभिवृद्धि हुने र हुलाक सेवाको आधार मजबुद भई समग्र हुलाक सेवामा नै प्रभावकारिता आउने सम्बन्धमा हामीले समय समयमा आवाज उठाउँदै आएका छौं ।

निष्कर्ष

हुलाक सेवालार्ई अन्य सेवा जस्तै आकर्षक सेवाकारूपमा विकास गर्नु आजको आजको आवश्यकता हो, जसले गर्दा यस सेवामा प्रवेश गर्ने कर्मचारीले आफ्नो भविष्य प्रति कुनै शंका राख्न नपरोस, आफ्नो पुरा समय यसैका लागि समर्पित गर्न सकोस । सूचना र संचार क्षेत्रको विरासत बोकेको यो हुलाक क्षेत्र र यहाँ काम गर्ने कर्मचारी चाहे त्यो करार होस् वा अन्य पेशागत असुरक्षाको स्थितिको अन्त्य हुनुपर्छ । यसले दिने सेवा लार्ई आधुनिक र भरपर्दो बनाउन ढिला भैसकेको छ । यसकालागि ठोस वैज्ञानिक र न्यायपूर्ण निर्णय लिन अव विलम्ब गर्नु सूचना र संचार क्षेत्रको यो ऐतिहासिक धरोहर माथि घोर अन्याय शिवाय अरुकेहि हुँनेछैन ।

हुलाक क्षेत्र र त्यसमा पनि अतिरिक्त हुलाकहरूमा रहेको समस्याहरूको समाधानमा पनि हाम्रा आगामी दिनहरू उत्साहजनक हुनुपर्छ । अतिरिक्त हुलाकहरू र यसका उपल्ला निकायहरू बीचको सुधारीदै गएको सम्बन्धले आगामी दिनहरूमा अभै उचाईलिनु पर्छ र यहाँवाट सम्पूर्ण समस्याहरूको समझदारी पूर्ण समाधान

निस्कनेछ । नेपालका अतिरिक्त हुलाक र यहाँ कार्यरत कर्मचारीहरूको सेवा सुविधा र पेशागत समस्या समाधानकालागि स्थापित नेपाल अतिरिक्त हुलाक कर्मचारी एशोसिएसन पनि निरन्तर हुलाक सेवालाई अभ् भरपर्दो र विश्वसनिय सेवा प्रदायक संस्था वनाउनका लागि निरन्तर लागि परेकोछ र रचनात्मक सहयोगका लागि सदा तत्पर रहेको छ ।

सन्दर्भ सामग्री

हुलाकका विभिन्न अंकहरू

**अंक १०१ देखि १८८ सम्म प्रकाशित हुलाक (The Post) मा समावेश भएका
लेख रचनाको संगालो**

क्र.सं	लेखकको नाम	लेख / प्रकाशित सामग्रीको नाम	वर्ष, अंक, मिति
१	शिव रेग्मी	नेपाल दर्शन टिकटमाला संक्षिप्त चिनारी	वर्ष: २०, अंक:१०१, पौष, २०३९
२	लोकबज्र बज्राचार्य	प्रत्येक हल्काराको ऋतव्य नै हुलाक हो	वर्ष: २०, अंक:१०१, पौष, २०३९
३	नेश बहादुर मानन्धर	कवि र साहित्यकारहरूको चित्र अंकित हुलाक टिकटहरू	वर्ष: २०, अंक:१०१, पौष, २०३९
४	सुश्री यशोधरा देवी बज्राचार्य	टिकटको आत्म कथा	वर्ष: २०, अंक:१०१, पौष, २०३९
५	J.B. Manandhar	Dhunduwa Pahad Post Office	वर्ष: २०, अंक:१०१, पौष, २०३९
६	शिव रेग्मी	जलस्रोत विकास सम्बन्धी दुई विशेष हुलाक टिकट	वर्ष: २१, अंक:१०२, बैशाख, २०४०
७	लोकबज्र बज्राचार्य	हुलाकको एक प्रमुख कार्य डेलिभरी जाँच	वर्ष: २१, अंक:१०२, बैशाख, २०४०
८	प्रधुम्न गजुरेल	क्षेत्रीय हुलाक निर्देशनालयको स्परखा	वर्ष: २१, अंक:१०२, बैशाख, २०४०
९	युवराज उपाध्याय	हुलाकीको जीवन	वर्ष: २१, अंक:१०२, बैशाख, २०४०
१०	नेश बहादुर मानन्धर	नवौं एशियाली खेलकुद र नेपाली हुलाक टिकट	वर्ष: २१, अंक:१०२, बैशाख, २०४०
११	हरि अधिकारी	विभिन्न योजनाहरूमा हुलाक सेवा	वर्ष: २१, अंक:१०२, बैशाख, २०४०
१२	नारायण प्रसाद गजुरेल	हुलाकी	वर्ष: २१, अंक:१०२, बैशाख, २०४०
१३	श्रीधर गौतम	विश्व हुलाक संघ र नेपाल हुलाक सेवा	वर्ष: २१, अंक:१०२, बैशाख, २०४०
१४	J.B. Manandhar	Morang Post Office	वर्ष: २१, अंक:१०२, बैशाख, २०४०
१५	S.L. Shrestha	Collecting Postal Envelopes And Acrogrammes of Nepal	वर्ष: २१, अंक:१०२, बैशाख, २०४०
१६	लोकबज्र बज्राचार्य	डाँक थैला सम्बन्धी औपचारिक प्रकृया: एक छोटो अनुभूति	वर्ष: २१, अंक:१०३, आश्विन, २०४०
१७	शिव रेग्मी	शाही नेपाल वायु सेवा नीगम रजत जयन्ती सम्बन्धी विशेष हुलाक टिकट	वर्ष: २१, अंक:१०३, आश्विन, २०४०
१८	टेकलाल श्रेष्ठ	रोल्पा जिल्लामा संचार सुविधा	वर्ष: २१, अंक:१०३, आश्विन, २०४०
१९	सच्चिदा नन्द श्रीवास्तव	अन्तराष्ट्रिय संचार वर्ष तथा नेपालको हुलाक सेवा	वर्ष: २१, अंक:१०४, पौष, २०४०
२०	लोकबज्र बज्राचार्य	डाँक तार प्रशिक्षण केन्द्रभित्र चार रात	वर्ष: २१, अंक:१०४, पौष, २०४०

क्र.सं	लेखकको नाम	लेख / प्रकाशित सामग्रीको नाम	वर्ष, अंक, मिति
२१	शिव रेग्मी	नेपाल राष्ट्र बैंक रजत जयन्ती सम्बन्धी विशेष हुलाक टिकट	वर्ष: २१, अंक:१०४, पौष, २०४०
२२	विद्या	अन्तराष्ट्रिय संचार वर्ष र हवाई डाँक	वर्ष: २१, अंक:१०४, पौष, २०४०
२३	श्रीधर गौतम	विश्व संचार वर्ष र नेपाल हुलाक	वर्ष: २१, अंक:१०४, पौष, २०४०
२४	J.B. Manandhar	Thak Post Office	वर्ष: २१, अंक:१०४, पौष, २०४०
२५	कुँवरपाल सिंह (अनुवादक)	मैले के अपराध गर्ने ?	वर्ष: २२, अंक:१०५, बैशाख, २०४१
२६	टंकप्रसाद अधिकारी	संचार व्यवस्थामा हुलाकको भूमिका	वर्ष: २२, अंक:१०५, बैशाख, २०४१
२७	लोकबज्र बज्राचार्य	सुखी उपत्यकामा डेलीभरी: एक छोटो अनुभूति	वर्ष: २२, अंक:१०५, बैशाख, २०४१
२८	शिव रेग्मी	विश्व संचार वर्ष १९८३ र यस सम्बन्धी विशेष हुलाक टिकट	वर्ष: २२, अंक:१०५, बैशाख, २०४१
२९	J.B. Manandhar	Vansittart's List of Post office-An analytical study	वर्ष: २२, अंक:१०५, बैशाख, २०४१
३०	Bala Ram Shrestha	Some Fact About Postage Rates Calculation	वर्ष: २२, अंक:१०५, बैशाख, २०४१
३१	शिव रेग्मी	९ अक्टुवर विश्व हुलाक दिवस	वर्ष: २२, अंक:१०६, आश्विन, २०४१
३२	लोकबज्र बज्राचार्य	विश्व हुलाक संघ हिजो र आज	वर्ष: २२, अंक:१०६, आश्विन, २०४१
३३	डा. देवीप्रसाद ओभा	हुलाक अपराध (समस्या र केही सुभावहरू)	वर्ष: २२, अंक:१०६, आश्विन, २०४१
३४	सुरेन्द्रलाल श्रेष्ठ	हुलाक टिकटको मुल्याङ्कन	वर्ष: २२, अंक:१०६, आश्विन, २०४१
३५	B. Shrestha	Century Old Mail Routes of Nepal	वर्ष: २२, अंक:१०६, आश्विन, २०४१
३६	जीत बहादुर मानन्धर	वागलुङ्ग हुलाक	वर्ष: २२, अंक:१०७, पौष, २०४१
३७	शिव रेग्मी	यस वर्षको शत वार्षिक दुइ महान पुरुष चित्रांकित विशेष हुलाक टिकट	वर्ष: २२, अंक:१०७, पौष, २०४१
३८	प्रधुम्न गजुरेल	हुलाक सुधारका केहि पक्षहरू	वर्ष: २२, अंक:१०७, पौष, २०४१
३९	टंकप्रसाद शर्मा सापकोटा	विश्व रंगमञ्चमा नेपाललाई चिनाउन हुलाक टिकटको योगदान	वर्ष: २२, अंक:१०७, पौष, २०४१
४०	विद्याकुमारी	संयुक्त राष्ट्र संघ र नेपाली टिकट	वर्ष: २२, अंक:१०७, पौष, २०४१
४१	इन्द्रकुमार सुवेदी	हुलाकमा (कविता)	वर्ष: २२, अंक:१०७, पौष, २०४१
४२	J.B. Manandhar	Introducing some Classic Postmarks	वर्ष: २२, अंक:१०७, पौष, २०४१
४३	Krishna Prasad Neupane	Postal Networks in the Kingdom of Nepal some Suggestion	वर्ष: २२, अंक:१०७, पौष, २०४१

क्र.सं	लेखकको नाम	लेख / प्रकाशित सामग्रीको नाम	वर्ष, अंक, मिति
४४	Shree Dhar Gautam	Public Relation With Post Office	वर्ष: २२, अंक:१०७, पौष, २०४१
४५	लोकबज्र बज्राचार्य	हुलाक सेवा र हुलाक संकेत चिन्हहरु	वर्ष: २३, अंक:१०८, बैशाख, २०४२
४६	शिव रेग्मी	चार अमर शहीद चित्रांकित विशेष हुलाक टिकट	वर्ष: २३, अंक:१०८, बैशाख, २०४२
४७	हरि अधिकारी	हुलाक टिकटका केहि रोचक प्रसंगहरु	वर्ष: २३, अंक:१०८, बैशाख, २०४२
४८	वद्री प्रसाद भिखारी	म हुलाकी	वर्ष: २३, अंक:१०८, बैशाख, २०४२
४९	जीत बहादुर मानन्धर	आत्म-संशोधन	वर्ष: २३, अंक:१०८, बैशाख, २०४२
५०	J.B. Manandhar	Post Offices Under Circle Offices	वर्ष: २३, अंक:१०८, बैशाख, २०४२
५१	B.R. Shrestha	Foreign Postal Parcels Service: A Brief Introduction	वर्ष: २३, अंक:१०८, बैशाख, २०४२
५२	सच्चिदा नन्द श्रीवास्तव	विश्व हुलाक दिवस	वर्ष: २३, अंक:१०९, असोज, २०४२
५३	लोकबज्र बज्राचार्य	संयुक्त राष्ट्र संघको विशेष संस्था विश्व हुलाक संघ	वर्ष: २३, अंक:१०९, असोज, २०४२
५४	जीत बहादुर मानन्धर	थाक हुलाक	वर्ष: २३, अंक:१०९, असोज, २०४२
५५	गोविन्दानन्द रिजाल	डाँक-थैला परिचय-पत्र: एक चिनारी	वर्ष: २३, अंक:१०९, असोज, २०४२
५६	मुकुन्द शर्मा पौड्याल	हल्कारा सम्पर्क	वर्ष: २३, अंक:१०९, असोज, २०४२
५७	नारायण प्रसाद न्यौपाने	सरकारी श्रेस्ताको उदेश्य र हुलाक टिकट विक्रीको राजश्व श्रेस्ता	वर्ष: २३, अंक:१०९, असोज, २०४२
५८	महेश कुमार वासकोटा	बैंकिङ सेवाको सन्दर्भमा हुलाक बचत बैंक	वर्ष: २३, अंक:१०९, असोज, २०४२
५९	श्रीधर गौतम	मैसुर हुलाक प्रशिक्षण केन्द्रमा बसेका दिनहरु	वर्ष: २३, अंक:१०९, असोज, २०४२
६०	J.B. Manandhar	Morris's List of Post Office	वर्ष: २३, अंक:१०९, असोज, २०४२
६१	बदरीनारायण वर्मा	नेपाल दर्शन टिकटमालाको डेढ दशक: एक विश्लेषण	वर्ष: २४, अंक:१११, असोज, २०४३
६२	गोविन्दानन्द रिजाल	चिठी कसरी पुग्छ	वर्ष: २४, अंक:१११, असोज, २०४३
६३	शिव रेग्मी	सातौं योजनामा हुलाक सेवाको विकास र विस्तार	वर्ष: २४, अंक:१११, असोज, २०४३
६४	नारायण प्रसाद न्यौपाने	हुलाक सेवाको महत्व तथा मौलिक विशेषताहरु	वर्ष: २४, अंक:१११, असोज, २०४३
६५	श्रीधर गौतम	सरकारी डाँक प्रवन्ध कार्यालयको चिनारी	वर्ष: २४, अंक:१११, असोज, २०४३
६६	J.B. Manandhar	Melung Post Office	वर्ष: २४, अंक:१११, असोज, २०४३
६७	जीत बहादुर मानन्धर	कूरो एउटा सूचनाको अनि संयुक्त आवरणको	वर्ष: २४, अंक:११३, पौष, २०४३
६८	गोविन्दानन्द रिजाल	हुलाकको काम कुरो	वर्ष: २४, अंक:११३, पौष, २०४३

क्र.सं	लेखकको नाम	लेख / प्रकाशित सामग्रीको नाम	वर्ष, अंक, मिति
६९	लोकबज्र बज्राचार्य	महारानी एलिजावेथका टिकटहरू(विविध मनोरम चित्र	वर्ष: २४, अंक:११३, पौष, २०४३
७०	कविताञ्जली मिश्र	सञ्चार (कविता)	वर्ष: २४, अंक:११३, पौष, २०४३
७१	श्रीधर गौतम	हुलाक टाँचा (एक परिचय	वर्ष: २४, अंक:११३, पौष, २०४३
७२	नेश बहादुर मानन्धर	विश्व हुलाक संघ र नेपाली हुलाक टिकट	वर्ष: २४, अंक:११३, पौष, २०४३
७३	दामोदर प्रसाद फुयाफ	देश विकास क्रममा हुलाक सेवाको महत्त्व	वर्ष: २४, अंक:११३, पौष, २०४३
७४	विष्णु प्रसाद न्यौपाने	हुलाक हँ म (कविता)	वर्ष: २४, अंक:११३, पौष, २०४३
७५	Ramesh Prasad Wagle	Philately in Nepal	वर्ष: २४, अंक:११३, पौष, २०४३
७६	Balaram Prasad Verma	The Postman	वर्ष: २४, अंक:११३, पौष, २०४३
७७	जीत बहादुर मानन्धर	नेपाल भारत हुलाक सम्झौता: एक विवेचना	वर्ष: २५, अंक:११४, बैशाख, २०४४
७८	गोविन्दानन्द रिजाल	डाँक सञ्चालन	वर्ष: २५, अंक:११४, बैशाख, २०४४
७९	शिव रेग्मी	नेपाली हुलाक टिकटका पहिलो संकलनकर्ता	वर्ष: २५, अंक:११४, बैशाख, २०४४
८०	B.N. Verma	The Postal Inspection System in Nepal	वर्ष: २५, अंक:११४, बैशाख, २०४४
८१	नीलकण्ठ राव पाध्ये	विश्व हुलाक दिवस(१९८७)	वर्ष: २५, अंक:११५, असोज, २०४४
८२	जीत बहादुर मानन्धर	विश्व हुलाक संघका जन्मदाता र हुलाक पत्र	वर्ष: २५, अंक:११५, असोज, २०४४
८३	बदरीनारायण वर्मा	विश्व हुलाक संघ: एक परिचयात्मक प्रयास	वर्ष: २५, अंक:११५, असोज, २०४४
८४	प्रेमकृष्ण श्रेष्ठ	विश्व हुलाक संघमा नेपालको सदस्यता र यसको देन	वर्ष: २५, अंक:११५, असोज, २०४४
८५	विश्वनाथ स्थाखेती	भेरी देखि कर्णालीसम्मको सम्झना	वर्ष: २५, अंक:११५, असोज, २०४४
८६	लक्ष्मीप्रसाद ढकाल	नेपालमा हुलाक सेवाको विकास र विस्तार	वर्ष: २५, अंक:११५, असोज, २०४४
८७	मधुसूदन पौडेल	एउटा साधारण चिड्डीमा आठ रूपैयाँको टिकटर	वर्ष: २५, अंक:११५, असोज, २०४४
८८	D.P. Duwady	The Post-distance no Problem	वर्ष: २५, अंक:११५, असोज, २०४४
८९	B.R. Shrestha	World Post Day, 1987	वर्ष: २५, अंक:११५, असोज, २०४४
९०	बदरीनारायण वर्मा	पश्चिमाञ्चलमा संचार विकास एक संक्षिप्त भाँकी	वर्ष: २५, अंक:११६, पौष, २०४४
९१	प्रेमकृष्ण श्रेष्ठ	वजेटको परिचय	वर्ष: २५, अंक:११६, पौष, २०४४

क्र.सं	लेखकको नाम	लेख / प्रकाशित सामग्रीको नाम	वर्ष, अंक, मिति
९२	कविताञ्जली मिश्र	सञ्चारको गति (कविता)	वर्ष: २५, अंक:११६, पौष, २०४४
९३	टंकप्रसाद शर्मा सापकोटा	नेपालका हुलाक निकाय	वर्ष: २५, अंक:११६, पौष, २०४४
९४	उपेन्द्रप्रसाद कोईराला	हल्कारा सेवा (कविता)	वर्ष: २५, अंक:११६, पौष, २०४४
९५	नेश बहादुर मानन्धर	प्रथम नेपाल ज्याम्बोरी सम्बन्धी हुलाक टिकट	वर्ष: २५, अंक:११६, पौष, २०४४
९६	भरतराज धौमडेल	हुलाक हुँ म (कविता)	वर्ष: २५, अंक:११६, पौष, २०४४
९७	महेश कुमार वासकोटा	वित्तीय सेवा सन्दर्भमा धनादेश: आजको परिप्रेक्ष्यमा	वर्ष: २५, अंक:११६, पौष, २०४४
९८	कमलमणि काफ्ले	नेपालमा हुलाक: महत्त्व र स्थिती	वर्ष: २५, अंक:११६, पौष, २०४४
९९	मदनकुमार तामाङ	आरामी पत्र (कविता)	वर्ष: २५, अंक:११६, पौष, २०४४
१००	प्रेमकुमार श्रेष्ठ	नेपाल भारत धनादेश सेवा	वर्ष: २५, अंक:११६, पौष, २०४४
१०१	जीत बहादुर मानन्धर	हुलाक टिकटको जन्म	वर्ष: २६, अंक:११७, बैशाख, २०४५
१०२	बदरीनारायण वर्मा	नेपाल दर्शन टिकट मालाको एक पुष्प: जलेश्वर नाथ महादेव	वर्ष: २६, अंक:११७, बैशाख, २०४५
१०३	मधुसूदन पौडेल	हुलाकसँग यहाँको कुनै गुनासो थियो कि ?	वर्ष: २६, अंक:११७, बैशाख, २०४५
१०४	रामशरण न्यौपाने	म हल्कारा हुँ(कविता)	वर्ष: २६, अंक:११७, बैशाख, २०४५
१०५	जीत बहादुर मानन्धर	विविध स्मृका हुलाक टिकटहरू	वर्ष: २६, अंक:११८, २०४५
१०६	टीकादत्त बराल	नेपालमा हुलाक सेवाको विकास र यसको संगठनात्मक स्वस्म	वर्ष: २६, अंक:११८, २०४५
१०७	नलराज शास्त्री नेपाल	आम संचार र विश्व हुलाक संघ	वर्ष: २६, अंक:११८, २०४५
१०८	बदरीनारायण वर्मा	विश्व हुलाक संघको भूमिका	वर्ष: २६, अंक:११८, २०४५
१०९	मुकुन्द शर्मा पौड्याल	विश्व हुलाक संघको सम्भनामा	वर्ष: २६, अंक:११८, २०४५
११०	शिव रेग्मी	हुलाक वस्तुमा मौलाएको साहित्य	वर्ष: २६, अंक:११८, २०४५
१११	बलराम श्रेष्ठ	विश्व हुलाक संघ एक परिचय	वर्ष: २६, अंक:११८, २०४५
११२	बदरीनारायण वर्मा	हुलाक निरीक्षण प्रणालीमा कायाकल्पको कल्पना	वर्ष: २७, अंक:१२०, बैशाख, २०४६
११३	रामशरण न्यौपाने	पुनर्जन्ममा होस पुत्रपिताको नाता तिम्रो मेरो (कविता)	वर्ष: २७, अंक:१२०, बैशाख, २०४६
११४	नलराज शास्त्री नेपाल	एक टिकट - पुष्प	वर्ष: २७, अंक:१२०, बैशाख, २०४६
११५	यादव सुवेदी	मायाको न्यानो पोको(कविता)	वर्ष: २७, अंक:१२०, बैशाख, २०४६
११६	द्वारीकाभक्त जोशी	श्री ५ महाराजधिराज वीरेन्द्रको चित्र-हुलाक टिकटको क्षेत्रमा	वर्ष: २७, अंक:१२०, बैशाख, २०४६
११७	पुण्यरत्न स्थापित	हुलाकी दाईलाई धन्यवाद छ (कविता)	वर्ष: २७, अंक:१२०, बैशाख, २०४६

क्र.सं	लेखकको नाम	लेख / प्रकाशित सामग्रीको नाम	वर्ष, अंक, मिति
११८	गोविन्दप्रसाद पौडेल	आधारभूत आवश्यकता परिपुर्तिमा हुलाक सेवाको भूमिका	वर्ष: २७, अंक:१२०, बैशाख,२०४६
११९	टीकादत्त बराल	विश्व हुलाक संघ र नेपालको सहभागिता	वर्ष: २७, अंक:१२१, असोज,२०४६
१२०	बदरीनारायण वर्मा	हुलाक पत्रिकाका पच्चीस वर्ष	वर्ष: २७, अंक:१२१, असोज,२०४६
१२१	नलराज शास्त्री नेपाल	आधारभूत आवश्यकताको परिप्रेक्ष्यमा हुलाक सेवा	वर्ष: २७, अंक:१२१, असोज,२०४६
१२२	यमबहादुर थापा	हुलाकी दाई	वर्ष: २७, अंक:१२१, असोज,२०४६
१२३	कुलमणि देवकोटा	एक थैला डाँक	वर्ष: २७, अंक:१२१, असोज,२०४६
१२४	गम्भीर बहादुर हाडा	नेपालमा हुलाक प्रथाको विकास: एक विवेचना	वर्ष: २७, अंक:१२१, असोज,२०४६
१२५	दिननाथ लम्साल	हुलाक सेवामा समसामयिक सुधार	वर्ष: २७, अंक:१२१, असोज,२०४६
१२६	नारायण प्रसाद न्यौपाने	हुलाक परिचयपत्र एक चर्चा	वर्ष: २७, अंक:१२१, असोज,२०४६
१२७	विश्वंभर ज्ञवाली	इलाका हुलाकको सेवा ग्रामीण संचारमा टेवा	वर्ष: २७, अंक:१२१, असोज,२०४६
१२८	J.B. Manandhar	Post Offices in the Document of 1977 B.S.	वर्ष: २७, अंक:१२१, असोज,२०४६
१२९	H.S. Gupta	The Classic and Pashupati Stamps of Nepal	वर्ष: २७, अंक:१२१, असोज,२०४६
१३०	टीकादत्त बराल	हुलाक सेवाको विकासमा पञ्चवर्षिय योजनाहरूको देन	वर्ष: २७, अंक:१२२, पुष,२०४६
१३१	बदरीनारायण वर्मा	पूर्वाञ्चल क्षेत्रमा हुलाक- एक भलक	वर्ष: २७, अंक:१२२, पुष,२०४६
१३२	नलराज शास्त्री नेपाल	हुलाक अपराध र त्यसको निराकरण	वर्ष: २७, अंक:१२२, पुष,२०४६
१३३	दिवाकर देवकोटा	विश्व हुलाक संघको हुलाक सम्बन्धी प्राविधिक सहायता कार्यक्रम- एक सिंहावलोकन	वर्ष: २७, अंक:१२२, पुष,२०४६
१३४	J.B. Manandhar	Syuraj Post Office	वर्ष: २७, अंक:१२२, पुष,२०४६
१३५	टीकादत्त बराल	हुलाक अपराधहरूको अनुसन्धान र फछर्योट	वर्ष: २८, अंक:१२३, बैशाख,२०४७
१३६	नलराज शास्त्री नेपाल	हुलाक सेवामा त्रितत्वको गति	वर्ष: २८, अंक:१२३, बैशाख,२०४७
१३७	चिनियाँ नारायण श्रेष्ठ	हुलाक बीमा सम्बन्धी अपराध एक समस्या	वर्ष: २८, अंक:१२३, बैशाख,२०४७

क्र.सं	लेखकको नाम	लेख / प्रकाशित सामग्रीको नाम	वर्ष, अंक, मिति
१३८	द्वारीकाभक्त जोशी	राष्ट्रिय भण्डा अद्रित नेपाली हुलाक टिकट	वर्ष: २८, अंक:१२३, बैशाख,२०४७
१३९	J.B. Manandhar	Udaipur Post Office	वर्ष: २८, अंक:१२३, बैशाख,२०४७
१४०	N.R. Padhye	The 20th UPU Congress and its Accomplishment	वर्ष: २८, अंक:१२३, बैशाख,२०४७
१४१	नीलकण्ठ राव पाध्ये	विश्व हुलाक संघको वीशौ अधिवेशन सम्बन्धी एक संस्मरण	वर्ष: २८, अंक:१२४, असोज,२०४७
१४२	टीकादत्त बराल	हुलाक सेवाको उत्पत्ति र विकास	वर्ष: २८, अंक:१२४, असोज,२०४८
१४३	नलराज शास्त्री नेपाल	हुलाक प्रशासनको परिप्रेक्ष्यमा विश्व हुलाक संघ	वर्ष: २८, अंक:१२४, असोज,२०४८
१४४	दिननाथ लम्साल	विश्व हुलाक संघ	वर्ष: २८, अंक:१२४, असोज,२०४७
१४५	गम्भीर बहादुर हाडा	आर्थिक सेवाका परिचायक	वर्ष: २८, अंक:१२४, असोज,२०४७
१४६	विनोद बाबु काफ्ले	नेपालमा हुलाक सेवाको सम्बन्धमा धनादेश सेवाको महत्व: एक चर्चा	वर्ष: २८, अंक:१२४, असोज,२०४७
१४७	भीम प्रसाद दाहाल	विश्व हुलाक संघ र नेपाल	वर्ष: २८, अंक:१२४, असोज,२०४७
१४८	J.B. Manandhar	Karnali Post office	वर्ष: २८, अंक:१२४, असोज,२०४७
१४९	जीत बहादुर मानन्धर	थरिथरिका टिकटहरू	वर्ष: २८, अंक:१२५, पुष,२०४७
१५०	बदरीनारायण वर्मा	हुलाक निरीक्षण प्रणाली	वर्ष: २८, अंक:१२५, पुष,२०४७
१५१	नलराज शास्त्री नेपाल	विश्व रंगमञ्चमा हुलाक टिकट	वर्ष: २८, अंक:१२५, पुष,२०४७
१५२	विनोद बाबु शर्मा काफ्ले	धनादेश सेवाको प्रभाव कारिता एवं सुभाव	वर्ष: २८, अंक:१२५, पुष,२०४७
१५३	दिवाकर देवकोटा	बीशौ वाशिङ्गटन महाअधिवेशनको वाशिङ्गटन कार्य योजना - एक चर्चा	वर्ष: २८, अंक:१२५, पुष,२०४७
१५४	गम्भीर बहादुर हाडा	नेपालको हुलाक व्यवस्थामा देखा परेका समस्या र समाधानका उपायहरू -एक चर्चा	वर्ष: २८, अंक:१२५, पुष,२०४७
१५५	दिवाकर वास्तोला	सुभाव कस्लाई दिने ?	वर्ष: २८, अंक:१२५, पुष,२०४७
१५६	भीम प्रसाद दाहाल	हुलाक अंक एकमा एक दृष्टि	वर्ष: २८, अंक:१२५, पुष,२०४७
१५७	रामशरण न्यौपाने	शहीदको चिठी	वर्ष: २८, अंक:१२५, पुष,२०४७
१५८	पवनप्रसाद नेपाल	हुलाकी दाई	वर्ष: २८, अंक:१२५, पुष,२०४७
१५९	रामशरण न्यौपाने	अभिवादन (कविता)	वर्ष: २९, अंक:१२६, बैशाख,२०४८
१६०	टेकबहादुर घिमिरे	हुलाक कर्मचारी प्रथम राष्ट्रिय भेला, २०४७ एक समिक्षा	वर्ष: २९, अंक:१२६, बैशाख,२०४८
१६१	महेन्द्रप्रसाद गुरागाई	हुलाक कर्मचारी प्रथम राष्ट्रिय भेला, २०४७ मा पारित निर्णयहरूको अवलोकन	वर्ष: २९, अंक:१२६, बैशाख,२०४८

क्र.सं	लेखकको नाम	लेख / प्रकाशित सामग्रीको नाम	वर्ष, अंक, मिति
१६२	यमबहादुर थापा	चिठी पत्र वितरणमा देखिएका समस्या र निराकरणका केही उपाय	वर्ष: २९, अंक:१२६, बैशाख,२०४८
१६३	भरत प्रसाद आचार्य	हुलाक सेवामा योजनात्मक विकास	वर्ष: २९, अंक:१२६, बैशाख,२०४८
१६४	गोपाल प्रसाद रिजाल	डाँक दुवानी व्यवस्थामा सुधार परिप्रेक्ष्य नेपालको	वर्ष: २९, अंक:१२६, बैशाख,२०४८
१६५	दीपराज रेग्मी	हुलाक सेवामा देखापरेका प्रशासनिक विसंगति र समाधानका उपायहरू	वर्ष: २९, अंक:१२६, बैशाख,२०४८
१६६	रामशरण न्यौपाने	विश्व हुलाक दिवस (कविता)	वर्ष: २९, अंक:१२७, असोज, २०४८
१६७	टीकादत्त बराल	हुलाक सेवामा गुणस्तर निर्धारण र नियन्त्रण	वर्ष: २९, अंक:१२७, असोज, २०४८
१६८	नलराज शास्त्री नेपाल	योजनाको मूल्यांकन पद्धति र हुलाक	वर्ष: २९, अंक:१२७, असोज, २०४८
१६९	बदरीनारायण वर्मा	सार्कको स्वस्व र शक्ति	वर्ष: २९, अंक:१२७, असोज, २०४८
१७०	गिरीराज रिजाल	हुलाक सेवा संचालन सम्बन्धमा देखापरेका केहि समस्या र सुधारका लागि प्रस्तावित केहि उपायहरू	वर्ष: २९, अंक:१२७, असोज, २०४८
१७१	दिननाथ लम्साल	अन्तर्राष्ट्रिय क्षेत्रीय हुलाक संगठन	वर्ष: २९, अंक:१२७, असोज, २०४८
१७२	दिवाकर देवकोटा	नेपालको सन्दर्भमा रिमेलिङ्ग: एक चर्चा	वर्ष: २९, अंक:१२७, असोज, २०४८
१७३	राजेन्द्र शर्मा	द्रुत डाँक सेवा	वर्ष: २९, अंक:१२७, असोज, २०४८
१७४	दिनेश थपलिया	प्रशासन सेवामा हुलाक समूह सामान्य विवेचना	वर्ष: २९, अंक:१२७, असोज, २०४८
१७५	नारायण प्रसाद न्यौपाने	सार्क मुलुकका हुलाक प्रशासनमा तालीम व्यवस्था	वर्ष: २९, अंक:१२७, असोज, २०४८
१७६	गोविन्दबल्लभ चापागाईं	हुलाक सेवासँग सम्बन्धित २०४७...	वर्ष: २९, अंक:१२७, असोज, २०४८
१७७	भीम प्रसाद दाहाल	हुलाकको काम कर्तव्य सम्बन्धमा हुलाक नियमावली,२०२०	वर्ष: २९, अंक:१२७, असोज, २०४८
१७८	J.B. Manandhar	Rasuwa Post Office	वर्ष: २९, अंक:१२७, असोज, २०४८
१७९	Ramesh Prasad Wagle	Pramotion of Philately - A Dynamic Conception	वर्ष: २९, अंक:१२७, असोज, २०४८
१८०	जीत बहादुर मानन्धर	त्यसवेलाको हुलाक	वर्ष: २९, अंक:१२८, पुष, २०४८
१८१	टीकादत्त बराल	हुलाक सेवामा गुणस्तर निर्धारण र नियन्त्रण -२	वर्ष: २९, अंक:१२८, पुष, २०४८
१८२	नलराज शास्त्री नेपाल	योजनाको मूल्यांकन पद्धति र हुलाक	वर्ष: २९, अंक:१२८, पुष, २०४८
	दिनेश थपलिया	ए.पी.पी.यू - परिचयात्मक टिप्पणी	वर्ष: २९, अंक:१२८, पुष, २०४८

क्र.सं	लेखकको नाम	लेख / प्रकाशित सामग्रीको नाम	वर्ष, अंक, मिति
१८४	नारायणप्रसाद न्यौपाने	सार्क मुलुकका हुलाक प्रशासनमा तालीम व्यवस्था -२	वर्ष: २९, अंक:१२८, पुष, २०४८
१८५	नेश बहादुर मानन्धर	बालबालिका सम्बन्धी चित्राङ्कित नेपाली हुलाक टिकटहरू	वर्ष: २९, अंक:१२८, पुष, २०४८
१८६	टेकबहादुर घिमिरे	परिवर्तित सन्दर्भमा नेपालको हुलाक सेवा	वर्ष: २९, अंक:१२८, पुष, २०४८
१८७	नीलमकुमार न्यौपाने अधुरो	हुलाक समूह विभाजन: एक दृष्टि	वर्ष: २९, अंक:१२८, पुष, २०४८
१८८	भीम प्रसाद दाहाल	हुलाकको एकाधिकार सम्बन्धमा हुलाक ऐन, २०१९	वर्ष: २९, अंक:१२८, पुष, २०४८
१८९	D.Devkota	Postal Services in Rural Areas: More People to be Reached	वर्ष: २९, अंक:१२८, पुष, २०४८
१९०	जीत बहादुर मानन्धर	शाही नेपाला सेनाको इतिहासमा हुलाक	वर्ष: ३०, अंक:१२९, बैशाख, २०४९
१९१	नलराज शास्त्री नेपाल	योजनाको मूल्यांकन पद्धति र हुलाक -३	वर्ष: ३०, अंक:१२९, बैशाख, २०४९
१९२	दिनेश थपलिया	सातौँ योजनामा हुलाकको विकास - एक समिक्षा	वर्ष: ३०, अंक:१२९, बैशाख, २०४९
१९३	नारायणप्रसाद न्यौपाने	सार्क मुलुकका हुलाक प्रशासनमा तालीम व्यवस्था	वर्ष: ३०, अंक:१२९, बैशाख, २०४९
१९४	महेन्द्रप्रसाद गुरागाई	नेपालमा हुलाक सेवाको विकासका बाधक तत्वहरू	वर्ष: ३०, अंक:१२९, बैशाख, २०४९
१९५	भीम प्रसाद दाहाल	नेपालमा वीमा सेवा	वर्ष: ३०, अंक:१२९, बैशाख, २०४९
१९६	Divakar Devkota	International Mail Accounting; A Source of foreign Exchange Earning	वर्ष: ३०, अंक:१२९, बैशाख, २०४९
१९७	R.F. Wagle	Devlopment Strategy of the Postal Service	वर्ष: ३०, अंक:१२९, बैशाख, २०४९
१९८	H.S. Gupta	Philately and the World Philatelic Exhibition	वर्ष: ३०, अंक:१२९, बैशाख, २०४९
१९९	जीत बहादुर मानन्धर	पुलिन्दाको पुरानो महशुल	वर्ष: ३०, अंक:१३०, असोज, २०४९
२००	टीकादत्त बराल	विश्व हुलाक संघ र अन्तर्राष्ट्रिय धनादेश सेवा	वर्ष: ३०, अंक:१३०, असोज, २०४९
२०१	नलराज शास्त्री नेपाल	हुलाक सेवामा नौला पाइला	वर्ष: ३०, अंक:१३०, असोज, २०४९
२०२	बदरीनारायण वर्मा	हुलाक समूहको स्वस्म्य र कार्यान्वयन: एक विवेचना	वर्ष: ३०, अंक:१३०, असोज, २०४९
२०३	दिननाथ लम्साल	हुलाकमा एजेन्सी सम्बन्धी कार्य	वर्ष: ३०, अंक:१३०, असोज, २०४९
२०४	लक्ष्मीप्रसाद ढकाल	हुलाक सेवा समस्या र समाधान	वर्ष: ३०, अंक:१३०, असोज, २०४९

क्र.सं	लेखकको नाम	लेख / प्रकाशित सामग्रीको नाम	वर्ष, अंक, मिति
२०५	दिनेश थपलिया	आठौं योजनामा हुलाक: नीतिगत चर्चा	वर्ष: ३०, अंक:१३०, असोज, २०४९
२०६	महेन्द्रप्रसाद गुरागाई	हुलाक सम्बन्धी नियमहरू संशोधन: केहि विशेषताहरू	वर्ष: ३०, अंक:१३०, असोज, २०४९
२०७	सुरेश कुमार थपलिया	नेपालमा धनादेश सेवा: एक विवेचना	वर्ष: ३०, अंक:१३०, असोज, २०४९
२०८	भीम प्रसाद दाहाल	विश्व हुलाक संघको संविधान: छोटो चिनारी	वर्ष: ३०, अंक:१३०, असोज, २०४९
२०९	R=P= Wagale	Organizational Structure of the Postal Service	वर्ष: ३०, अंक:१३०, असोज, २०४९
२१०	टी.डी. बराल	हुलाक वस्तुको धरौटी सम्बन्धी व्यवस्था	वर्ष: ३०, अंक:१३१, पुष, २०४९
२११	भमक प्रसाद शर्मा	तालीम र यसको कार्यान्वयन	वर्ष: ३०, अंक:१३१, पुष, २०४९
२१२	मधुकुमार मरासिनी	राष्ट्रिय संचार नीति २०४९ मा हुलाक सम्बन्धी नीति	वर्ष: ३०, अंक:१३१, पुष, २०४९
२१३	शैलजा रेग्मी	समाचार पत्रपत्रिका र हुलाक दर्ता सहूलियत दर	वर्ष: ३०, अंक:१३१, पुष, २०४९
२१४	भरत प्रसाद आचार्य	हुलाक सेवामा संचालीत विकास कार्यक्रम	वर्ष: ३०, अंक:१३१, पुष, २०४९
२१५	नेश बहादुर मानन्धर	२०४७ सालमा प्रकाशित हुलाक टिकटहरू	वर्ष: ३०, अंक:१३१, पुष, २०४९
२१६	युवराज पाण्डे	हुलाक सेवा: केहि व्यवहारिक समस्या	वर्ष: ३०, अंक:१३१, पुष, २०४९
२१७	गोविन्द बल्लभ चापागाई	हुलाक सेवासंग सम्बन्धीत, २०४८	वर्ष: ३०, अंक:१३१, पुष, २०४९
२१८	Durga lal Shrestha	Peoples Participation and EDPO	वर्ष: ३०, अंक:१३१, पुष, २०४९
२१९	Divakar Devkota	UPU: In Search of new Identity	वर्ष: ३०, अंक:१३१, पुष, २०४९
२२०	R.P. Wagale	Conveyance of Mail and Delivery	वर्ष: ३०, अंक:१३१, पुष, २०४९
२२१	टी.डी. बराल	जापानमा हुलाक वचत प्रणाली: एक विश्लेषण	वर्ष: ३१, अंक:१३२, बैशाख, २०५०
२२२	लोक प्रसाद आचार्य	हुलाकलाई कुन बाटोबाट हिडाउने ?	वर्ष: ३१, अंक:१३२, बैशाख, २०५०
२२३	भमक प्रसाद शर्मा	निजामती कर्मचारी तालीम नीति: एक संक्षिप्त चर्चा	वर्ष: ३१, अंक:१३२, बैशाख, २०५०
२२४	गोपी कृष्ण खनाल	नेपालमा हुलाक सेवा र यसको मार्केटिङ पक्ष	वर्ष: ३१, अंक:१३२, बैशाख, २०५०
२२५	शैलजा रेग्मी	रजिष्टरी तथा वीमाको सोधपुछ र क्षतिपूर्ति	वर्ष: ३१, अंक:१३२, बैशाख, २०५०
२२६	अ. चन्द्रप्रसाद खनाल	भातृत्वको चिन्ह	वर्ष: ३१, अंक:१३२, बैशाख, २०५०

क्र.सं	लेखकको नाम	लेख / प्रकाशित सामग्रीको नाम	वर्ष, अंक, मिति
२२७	शान्तराज सुवेदी	हुलाक बचत बैंक परिचय, समस्या र समाधानका उपायहरू	वर्ष: ३१, अंक:१३२, बैशाख, २०५०
२२८	बुद्ध तामाङ	मनको विलौना	वर्ष: ३१, अंक:१३२, बैशाख, २०५०
२२९	ज्ञानेन्द्र प्रसाद निरौला	साथीको विदाईमा	वर्ष: ३१, अंक:१३२, बैशाख, २०५०
२३०	राजेन्द्र श्रेष्ठ	हुलाक सेवा र आर्थिक व्यवस्थापन एक व्यवहारिक पक्ष	वर्ष: ३१, अंक:१३२, बैशाख, २०५०
२३१	श्रीधर गौतम	राष्ट्रिय सुरक्षा नीतिमा हुलाक सेवा	वर्ष: ३१, अंक:१३२, बैशाख, २०५०
२३२	भीम प्रसाद दाहाल	हुलाक सेवा सुधारका लागि चालिएका पाइलाहरू	वर्ष: ३१, अंक:१३२, बैशाख, २०५०
२३३	वैकुण्ठ प्रसाद काफ्ले	टिकट आफै बोल्छ	वर्ष: ३१, अंक:१३२, बैशाख, २०५०
२३४	Divakar Devkota	Don't Forget to Write	वर्ष: ३१, अंक:१३२, बैशाख, २०५०
२३५	लोकप्रसाद आचार्य	पैदल डाँकको नियमितता र सुरक्षा:एक चर्चा	वर्ष: ३१, अंक:१३३, २०५०
२३६	लक्ष्मीप्रसाद ढकाल	गोश्वरा हुलाक सुदृढीकरण आयोजना र यसका उपलब्धि	वर्ष: ३१, अंक:१३३, २०५०
२३७	दिवाकर देवकोटा	अन्तर्राष्ट्रिय जावाफी कुपन सम्बन्धी व्यवस्था: एक चर्चाक्षेत्रीय हुलाक संगठन	वर्ष: ३१, अंक:१३३, २०५०
२३८	गोपी कृष्ण खनाल	वाशिंग्टन कार्य योजना र यसको कार्यान्वयन	वर्ष: ३१, अंक:१३३, २०५०
२३९	शान्तराज सुवेदी प्रतिक्षा	प्रतिस्पर्धात्मक सेवा एक मात्र विकल्प	वर्ष: ३१, अंक:१३३, २०५०
२४०	भरत प्रसाद आचार्य	ग्रामीण हुलाक: एक चिनारी	वर्ष: ३१, अंक:१३३, २०५०
२४१	गोविन्द बी. चापागाई	हुलाक सेवासँग सम्बन्धित २०४९	वर्ष: ३१, अंक:१३३, २०५०
२४२	केदारप्रसाद तिमिसिना	१९९२ मा प्रकाशित हुलाक टिकटहरू	वर्ष: ३१, अंक:१३३, २०५०
२४३	Punnya R= Sthapit	Fish on Postage Stamp	वर्ष: ३१, अंक:१३३, २०५०
२४४	लोकप्रसाद आचार्य	हुलाकसेवाको व्यवस्थापन स्वायत्तताको अवधारणा	वर्ष: ३१, अंक:१३४/१३५, पौष २०५०
२४५	युवराज पाण्डे	हुलाक भवन निर्माण समस्या र समाधानका उपायहरू	वर्ष: ३१, अंक:१३४/१३५, पौष २०५०
२४६	दिवाकर देवकोटा	विश्व हुलाक संघमा एस.डी. आर. को अवस्था	वर्ष: ३१, अंक:१३४/१३५, पौष २०५०
२४७	नूरहरि खतिवडा	हुलाकको सुधार कसरी गर्ने	वर्ष: ३१, अंक:१३४/१३५, पौष २०५०
२४८	विष्णुप्रसाद लम्साल	डाँक ढुवानीको वर्तमान स्थिती र सुधारका संभावनाहरू	वर्ष: ३१, अंक:१३४/१३५, पौष २०५०

क्र.सं	लेखकको नाम	लेख / प्रकाशित सामग्रीको नाम	वर्ष, अंक, मिति
२४९	भरत प्रसाद आचार्य	हुलाक स्थापनाको आधार र यसको प्रभावकारीता	वर्ष: ३१, अंक:१३४/१३५, पौष २०५०
२५०	गोपीकृष्ण खनाल	वर्तमान परिवेशमा धनादेश सेवा	वर्ष: ३१, अंक:१३४/१३५, पौष २०५०
२५१	नारायणप्रसाद कोइराला	सन्दर्भ सामान्य तर महत्वपूर्ण	वर्ष: ३१, अंक:१३४/१३५, पौष २०५०
२५२	बदरीनारायण वर्मा	हुलाक अपराधको एक कारण दुर्बल सुरक्षा व्यवस्था	वर्ष: ३१, अंक:१३४/१३५, पौष २०५०
२५३	केवल प्रसाद भण्डारी	बेला बखतका कुरा	वर्ष: ३१, अंक:१३४/१३५, पौष २०५०
२५४	रामचन्द्र उपाध्याय	विश्व हुलाक संघ गतिशीलता तर्फ	वर्ष: ३२, अंक:१३६, अक्टोवर १९९४
२५५	लोक प्रसाद आचार्य	एक व्यक्ति हुलाकको पृष्ठभूमिका यथार्थताहरू	वर्ष: ३२, अंक:१३६, अक्टोवर १९९४
२५६	युवराज पाण्डे	हुलाक सेवाको उपलब्धि मुल्याङ्कन प्रकृया:एक समिक्षा	वर्ष: ३२, अंक:१३६, अक्टोवर १९९४
२५७	मुक्तिनारायण पौडेल	हुलाक सेवा र यसका समस्याहरू	वर्ष: ३२, अंक:१३६, अक्टोवर १९९४
२५८	हरिकृष्ण पौडेल	हुलाक हाकिमको काम	वर्ष: ३२, अंक:१३६, अक्टोवर १९९४
२५९	दीपराज पाण्डे	फिलाटेली र प्रवर्दनका उपायहरू	वर्ष: ३२, अंक:१३६, अक्टोवर १९९४
२६०	केवल प्रसाद भण्डारी	नेपालमा कर्मचारी प्रशिक्षण र हुलाक प्रशिक्षण केन्द्र	वर्ष: ३२, अंक:१३६, अक्टोवर १९९४
२६१	शान्तराज सुवेदी	हुलाक सेवाको प्रमुख आमदानीको स्रोत: टर्मिनल ड्यूज	वर्ष: ३२, अंक:१३६, अक्टोवर १९९४
२६२	Divakar Devkota	Postal Services: Need for a New Development Strategy	वर्ष: ३२, अंक:१३६, अक्टोवर १९९४
२६३	Baikuntha Aryal	Identification of Training Needs	वर्ष: ३२, अंक:१३६, अक्टोवर १९९४
२६४	नेश बहादुर मानन्धर	श्री ५ वीरेन्द्र चित्राकित (हुलाक टिकटहरू)	वर्ष: ३२, अंक:१३७, पुष,२०५१
२६५	M=N= Poudel	Postal Self-Sustainment & Autonomy	वर्ष: ३२, अंक:१३७, पुष,२०५१
२६६	माधवकुमार मरासिनी	सुधारको बाटोमा जर्मन हुलाक	वर्ष: ३३, अंक:१३८, बैशाख,२०५२
२६७	चेतनारायण खनाल	हल्कारा	वर्ष: ३३, अंक:१३८, बैशाख,२०५२
२६८	शान्तराज शुवेदी	हुलाक समूहको औचित्य माथि पुनः विचार आवश्यक	वर्ष: ३३, अंक:१३८, बैशाख,२०५२
२६९	नूरहरि खतिवडा	डाँक थैलाको समस्या र समाधान	वर्ष: ३३, अंक:१३८, बैशाख,२०५२
२७०	मुकुन्द शर्मा पौड्याल	सिउल हुलाक रणनीति	वर्ष: ३३, अंक:१३९, आश्विन,२०५२
२७१	शान्तराज सुवेदी	अन्तर्राष्ट्रिय डाँक लेखा प्रणाली	वर्ष: ३३, अंक:१३९, आश्विन,२०५२

क्र.सं	लेखकको नाम	लेख / प्रकाशित सामग्रीको नाम	वर्ष, अंक, मिति
२७२	दिपकराज पाण्डे	फिलाटेली प्रवर्दनमा नेपाल फिलाटेली ब्यूरोको भूमिका	वर्ष: ३३, अंक:१३९, आश्विन,२०५२
२७३	विष्णु प्रसाद लम्साल	कर्मचारी सस्वा व्यवस्था	वर्ष: ३३, अंक:१३९, आश्विन,२०५२
२७४	चन्द्रमणि घिमिरे	हुलाक वचत बैंक सेवा: समस्या र सुभाव	वर्ष: ३३, अंक:१३९, आश्विन,२०५२
२७५	राजेन्द्र कुमार के.सी.	धनादेश सेवा: उपादेयता र प्रभावकारिता	वर्ष: ३३, अंक:१३९, आश्विन,२०५२
२७६	Divakar Devkota	Monitoring the PostÚs Competitors In Nepal	वर्ष: ३३, अंक:१३९, आश्विन,२०५२
२७७	Divakar Devkota	International Express Mail Services In Nepal: An Overview	वर्ष: ३३, अंक:१४०, पुष,२०५२
२७८	Jayam K=	Postal Marketing E Marketing Strategy	वर्ष: ३३, अंक:१४०, पुष,२०५२
२७९	लक्ष्मीप्रसाद रिजाल	बेरुजु फछर्यौट: आजको आवश्यकता	वर्ष: ३३, अंक:१४०, पुष,२०५२
२८०	नेश बहादुर मानन्धर	सार्क दशक र नेपाली हुलाक टिकट	वर्ष: ३३, अंक:१४०, पुष,२०५२
२८१	हरिप्रसाद बास्तोला	हुलाक अपराध अनुसन्धान र नियन्त्रण	वर्ष: ३३, अंक:१४०, पुष,२०५२
२८२	मधुकुमार मरासिनी	जर्मनीमा आन्तरिक द्रुत डाँक	वर्ष: ३३, अंक:१४०, पुष,२०५२
२८३	शान्तराज सुवेदी	मौसुफ सरकारको शासनकालमा हुलाक सेवामा भएका विकासका प्रयासहरु	वर्ष: ३३, अंक:१४०, पुष,२०५२
२८४	दीपकराज पाण्डे	सन् १९९५ मा प्रकाशित हुलाक टिकटहरु	वर्ष: ३३, अंक:१४०, पुष,२०५२
२८५	युवराज पाण्डे	हुलाक अपराधका बिभिन्न पक्षहरु र तिनको कारवाही किनारा सम्बन्धी ब्यवस्था	वर्ष: ३४, अंक:१४१, बैशाख,२०५३
२८६	केवल प्रसाद भण्डारी	निजामती कर्मचारीको कार्यसम्पादन मूल्यांकन	वर्ष: ३४, अंक:१४१, बैशाख,२०५३
२८७	शान्तराज सुवेदी	हुलाक सेवाको वर्तमान अवस्था र चाल्नु पर्ने कदम	वर्ष: ३४, अंक:१४१, बैशाख,२०५३
२८८	विष्णु प्रसाद नेपाल	हुलाक अपराध र कानूनी व्यवस्था	वर्ष: ३४, अंक:१४१, बैशाख,२०५३
२८९	गोपीकृष्ण खनाल	नेपालमा वैदेशिक धनादेश सेवा	वर्ष: ३४, अंक:१४१, बैशाख,२०५३
२९०	मधुकुमार मरासिनी	हुलाक महसुल निर्धारण प्रक्रियामा सुधारको आवश्यकता	वर्ष: ३४, अंक:१४१, बैशाख,२०५३
२९१	कृष्णकान्त उपाध्याय	कर्मचारीको दक्षता वृद्धि र हुलाक प्रशिक्षण केन्द्र	वर्ष: ३४, अंक:१४१, बैशाख,२०५३
२९२	केशव राज शर्मा	हुलाक सेवामा देखिएका समस्याहरु	वर्ष: ३४, अंक:१४१, बैशाख,२०५३
२९३	मुकुन्द शर्मा पौड्याल	सन्दर्भ: विश्व हुलाक दिवस	वर्ष: ३४, अंक:१४२, २०५३
२९४	जीत बहादुर मानन्धर	प्रथम दिवसीय आवरण	वर्ष: ३४, अंक:१४२, २०५३

क्र.सं	लेखकको नाम	लेख / प्रकाशित सामग्रीको नाम	वर्ष, अंक, मिति
२९५	राजेन्द्र प्रसाद शर्मा	हुलाक सेवाका समस्या र समाधानका उपायहरू	वर्ष: ३४, अंक:१४२,२०५३
२९६	भीमसेन तिमिल्सिना	नेपालको हुलाक सेवामा बजार व्यवस्थापनका आधारभूत तत्वहरूको प्रयोग	वर्ष: ३४, अंक:१४२,२०५३
२९७	राजन खानाल	विश्व हुलाक संङ र हुलाकको स्वायत्तताको प्रश्न	वर्ष: ३४, अंक:१४२,२०५३
२९८	शान्तराज सुवेदी	नेपालको पर्यटन विकासमा हुलाक सेवाको सहभागिता	वर्ष: ३४, अंक:१४२,२०५३
२९९	लक्ष्मी प्रसाद रिजाल	मायाको जालोमा हुलाकीको महत्व	वर्ष: ३४, अंक:१४२,२०५३
३००	विष्णु प्रसाद लम्साल	हुलाकको संगठन र बजेट:संक्षिप्त विश्लेषण	वर्ष: ३४, अंक:१४२,२०५३
३०१	खगेन्द्रराज घिमिरे	जनशक्ति योजना एवं परिचालन र हुलाक सेवा	वर्ष: ३४, अंक:१४२,२०५३
३०२	गोपीकृष्ण खनाल	अन्तराष्ट्रिय हुलाक वित्तिय सेवाको आवश्यकता र विदेशी मुद्राको नियन्त्रण	वर्ष: ३४, अंक:१४२,२०५३
३०३	सुश्री हसना श्रेष्ठमहान छ भुवनमा यो राष्ट्र निर्माणमा	वर्ष: ३४, अंक:१४२,२०५३
३०४	Bharat Raj Poudyal	Single Postal Territory: Concept and Challenges	वर्ष: ३४, अंक:१४२,२०५३
३०५	Jayam K.	Safeguarding the Interest and Earning Substantial Profit	वर्ष: ३४, अंक:१४२,२०५३
३०६	राजेन्द्र प्रसाद शर्मा	एकाधिकार र नेपालको हुलाक सेवा	वर्ष: ३४, अंक:१४३,२०५३
३०७	जीत बहादुर मानन्धर	नेपाली हुलाक स्टेशनरीहरू: एक परिचय	वर्ष: ३४, अंक:१४३,२०५३
३०८	शान्तराज सुवेदी	नेपालको हुलाक सेवास नयाँ अस्तित्वको खोजिमा	वर्ष: ३४, अंक:१४३,२०५३
३०९	राजन खानाल	भ:क्स व्यावसायिक पक्षको खोजिमा	वर्ष: ३४, अंक:१४३,२०५३
३१०	भिमसेन तिमिल्सिना	हुलाक सेवामा ग्राहकोन्मुख दृष्टिकोण आवश्यक	वर्ष: ३४, अंक:१४३,२०५३
३११	मधुकुमार मरासिनी	हुलाक सेवामा ग्राहक र गुनासाहरू	वर्ष: ३४, अंक:१४३,२०५३
३१२	जगन्नाथ लामिछाने	हुलाकको बिमा सम्बन्धी बर्तमान व्यवस्था र त्यसमा सुधार	वर्ष: ३४, अंक:१४३,२०५३
३१३	विनोद प्रकाश सिंह	हुलाक मञ्जुषा (Post Box) सेवा: हुलाकको आमदानी बढाउन सकिने क्षेत्र	वर्ष: ३४, अंक:१४३,२०५३
३१४	नूरहरि खतिवडा	जर्मनीमा पत्र डाँक (Letter Mail)	वर्ष: ३४, अंक:१४३,२०५३

क्र.सं	लेखकको नाम	लेख / प्रकाशित सामग्रीको नाम	वर्ष, अंक, मिति
३१५	केवल प्रसाद भण्डारी	निजामती कर्मचारीको बढुवा: सैद्धान्तिक पक्ष	वर्ष: ३४, अंक:१४३,२०५३
३१६	George S= Odiorne	An Organization's Unwritten Rules	वर्ष: ३४, अंक:१४३,२०५३
३१७	Arun Dhakal	The Post-What My Conscience Tells	वर्ष: ३४, अंक:१४३,२०५३
३१८	सूर्य बहादुर खत्री	हुलाक सेवा र स्वायत्तता	वर्ष: ३५, अंक:१४४, २०५४
३१९	ठाकुर प्रसाद सिग्देल	जर्मनीमा सञ्चालित हुलाक पसल: एक आकर्षक व्यावसाय	वर्ष: ३५, अंक:१४४, २०५४
३२०	केशवराज शर्मा	हुलाक बचत बैक र यसको प्रभावकारिता	वर्ष: ३५, अंक:१४४, २०५४
३२१	नूरहरि खतिवडा	अस्पष्ट ठेगाना" र "फिर्ता चिठी" समस्या तथा समाधान	वर्ष: ३५, अंक: १४४, २०५४
३२२	गोपीकृष्ण खनाल	आर्थिक सेवाका चुनौती र विकासको महत्व	वर्ष: ३५, अंक: १४४, २०५४
३२३	दीपकराज पाण्डे	नैतिक पतन	वर्ष: ३५, अंक: १४४, २०५४
३२४	राजन खानाल	द्वन्द व्यवस्थापन	वर्ष: ३५, अंक: १४४, २०५४
३२५	Bharat Raj Poudyal	Some Glimpses of The UPU	वर्ष: ३५, अंक: १४४, २०५४
३२६	Alan Loy Mcginnis	Bringing Out the Best In People	वर्ष: ३५, अंक: १४४, २०५४
३२७	Shanta Raj Subedi	Postal Services of Nepal: Search for New Entity	वर्ष: ३५, अंक: १४४, २०५४
३२८	मुकुन्द शर्मा पौड्याल	मनिला कार्यकारी बैठकले तय गरेका प्रस्तावहरू	वर्ष: ३५, अंक: १४५, असोज, २०५४
३२९	युवराज पाण्डे	परिवर्तनको व्यवस्थापन	वर्ष: ३५, अंक:१४५, असोज, २०५४
३३०	श्रीधर गौतम	नेपालमा प्रशासनको विकास	वर्ष: ३५, अंक:१४५, असोज, २०५४
३३१	राजेन्द्र प्रसाद शर्मा	कर्मचारी उत्प्रेरणा र र हुलाक सेवा	वर्ष: ३५, अंक:१४५, असोज, २०५४
३३२	हरिकृष्ण पौडेल	हुलाक वस्तुको पुनः दाखिला	वर्ष: ३५, अंक:१४५, असोज, २०५४
३३३	दिवाकर देवकोटा	हवाई डाँक मार्ग तालिका निर्माण: एक चर्चा	वर्ष: ३५, अंक:१४५, असोज, २०५४
३३४	शान्त बहादुर श्रेष्ठ	विकासमा नेपाली महिला	वर्ष: ३५, अंक:१४५, असोज, २०५४
३३५	राजन खानाल	उद्देश्यमूलक व्यवस्थापन	वर्ष: ३५, अंक:१४५, असोज, २०५४
३३६	नूरहरि खतिवडा	हुलाक पुलिन्दा अभिसन्धि (Postal Parcel Agreement) मा भएका मुख्य व्यवस्थाहरू	वर्ष: ३५, अंक:१४५, असोज, २०५४

क्र.सं	लेखकको नाम	लेख / प्रकाशित सामग्रीको नाम	वर्ष, अंक, मिति
३३७	दीपकराज पाण्डे	नेपाल हुलाक टिकट संग्रहको वर्तमान अवस्था	वर्ष: ३५, अंक:१४५, असोज, २०५४
३३८	भगिरथ पाण्डे	हुलाक वस्तुको वितरणमा देखिएका समस्या र समाधानका उपायहरू	वर्ष: ३५, अंक:१४५, असोज, २०५४
३३९	Jayam K Khanal	Organizational Change and it's Management	वर्ष: ३५, अंक:१४५, असोज, २०५४
३४०	Gopi K Khanal	Introduction to Public Policy	वर्ष: ३५, अंक:१४५, असोज, २०५४
३४१	Hardayal Singh	"Taipei 96æ Philatelic Exhibition	वर्ष: ३५, अंक:१४५, असोज, २०५४
३४२	रमेशनाथ पाण्डे	श्री ५ वीरेन्द्र र परराष्ट्र मामिला	वर्ष: ३५, अंक:१४६, पुष, २०५४
३४३	मुकुन्द शर्मा पौड्याल	हुलाक टिकटमा नेपाललाई स्वर्णपदक	वर्ष: ३५, अंक:१४६, पुष, २०५४
३४४	युवराज पाण्डे	परिवर्तनको व्यवस्थापन	वर्ष: ३५, अंक:१४६, पुष, २०५४
३४५	शान्तबहादुर श्रेष्ठ	२१ औं शताब्दीमा नेपालको हुलाक सेवा	वर्ष: ३५, अंक:१४६, पुष, २०५४
३४६	केवल प्रसाद भण्डारी	सरकारको कार्यक्षेत्र	वर्ष: ३५, अंक:१४६, पुष, २०५४
३४७	राजन खनाल	तनावको व्यवस्थापन	वर्ष: ३५, अंक:१४६, पुष, २०५४
३४८	भरत प्रसाद आचार्य	हुलाक स्थापना, विस्तार र प्रभावकारिता	वर्ष: ३५, अंक:१४६, पुष, २०५४
३४९	यादव सुवेदी	क्षतिपूर्ति लेखा: एक चर्चा	वर्ष: ३५, अंक:१४६, पुष, २०५४
३५०	Ram Babu Nepal	Evaluation of Economic Reform Issues For Consideration	वर्ष: ३५, अंक:१४६, पुष, २०५४
३५१	KN Dhakal	Growing Concern on Urban Environment	वर्ष: ३५, अंक:१४६, पुष, २०५४
३५२	Bharat Raj Poudyal	Introduction of Some-Postal Administration in the Asia-Pacific Region	वर्ष: ३५, अंक:१४६, पुष, २०५४
३५३	Baikuntha Aryal	Human Resource Management	वर्ष: ३५, अंक:१४६, पुष, २०५४
३५४	SP Adhikari	Quality in Postal Business: A conceptual Framework	वर्ष: ३५, अंक:१४६, पुष, २०५४
३५५	राजेन्द्र प्रसाद शर्मा	नेपालमा विकेन्द्रिकरणका प्रयासहरू	वर्ष: ३६, अंक:१४७, बैशाख, २०५५
३५६	शान्तबहादुर श्रेष्ठ	कस्तो हुनुपर्छ २१ औं शताब्दीमा नेपालको हुलाक सेवा	वर्ष: ३६, अंक:१४७, बैशाख, २०५५
३५७	केवल प्रसाद भण्डारी	गैर सरकारी संघ संस्थाहरू र विकास: वर्तमानका चुनौतीहरू	वर्ष: ३६, अंक:१४७, बैशाख, २०५५
३५८	नृपहरि खतिवडा	हुलाक मञ्जुषा (Post Box) सेवा र यसको प्रभावकारिता	वर्ष: ३६, अंक:१४७, बैशाख, २०५५
३५९	गोपीकृष्ण खनाल	व्यवस्थापकिय नियन्त्रण:एक परिचय	वर्ष: ३६, अंक:१४७, बैशाख, २०५५

क्र.सं	लेखकको नाम	लेख / प्रकाशित सामग्रीको नाम	वर्ष, अंक, मिति
३६०	शान्तराज सुवेदी	नेपालको आर्थिक विकासमा वैदेशिक सहायताको भूमिका	वर्ष: ३६, अंक:१४७, बैशाख, २०५५
३६१	जगन्नाथ लामिछाने	नेपाल हुलाक सेवाको वास्तविकता र सिउल हुलाक रणनीति	वर्ष: ३६, अंक:१४७, बैशाख, २०५५
३६२	प्रल्हाद प्रसाद पुडासैनी	टिकट व्यवस्थापन: एक चर्चा	वर्ष: ३६, अंक:१४७, बैशाख, २०५५
३६३	तुलसीराम पौडेल	जन सम्पर्क र प्रशासनिक संवेदनशिलता	वर्ष: ३६, अंक:१४७, बैशाख, २०५५
३६४	Deepak Raj Pandey	Postage Stamps and Philately	वर्ष: ३६, अंक:१४७, बैशाख, २०५५
३६५	Bharat Raj Poudyal	Introduction of Some-Postal Administrations	वर्ष: ३६, अंक:१४७, बैशाख, २०५५
३६६	SPN Pradhan	MOCKBAÚ97 World Philatelic Exhibition	वर्ष: ३६, अंक:१४७, बैशाख, २०५५
३६७	राजेन्द्र प्रसाद शर्मा	नेपालमा हुलाक सेवा: हिजो आज र भोली	वर्ष: ३६, अंक:१४८, असोज, २०५५
३६८	शान्त बहादुर श्रेष्ठ	निजामती कर्मचारीको सशक्तिकरण: आजको आवश्यकता	वर्ष: ३६, अंक:१४८, असोज, २०५५
३६९	राजन खनाल	कता जाँदैछ हाम्रो प्रतिवद्धता ?	वर्ष: ३६, अंक:१४८, असोज, २०५५
३७०	लक्ष्मण पन्थी	पाल्पा जिल्लाको हुलाक सेवा:संक्षिप्त चिनारी	वर्ष: ३६, अंक:१४८, असोज, २०५५
३७१	विनोद प्रकाश सिंह	प्रतिस्पर्धात्मक आम्दानीको स्रोत द्रुत डाँक सेवा	वर्ष: ३६, अंक:१४८, असोज, २०५५
३७२	केवल प्रसाद भण्डारी	हुलाक सेवाको वर्तमान अवस्थाका यथार्थताहरु	वर्ष: ३६, अंक:१४८, असोज, २०५५
३७३	बैकुण्ठ अर्याल	नेपालमा धनादेश सेवाको वर्तमान स्थिति	वर्ष: ३६, अंक:१४८, असोज, २०५५
३७४	Ram Babu Nepal	Organization Learning Concept, Importance and Methods	वर्ष: ३६, अंक:१४८, असोज, २०५५
३७५	D Devkota	Universal Postal Union for One Post One World	वर्ष: ३६, अंक:१४८, असोज, २०५५
३७६	Gopi K Khanal	UPU Mission in Postal Savings Bank In Nepal	वर्ष: ३६, अंक:१४८, असोज, २०५५
३७७	लक्ष्मीप्रसाद ढकाल	हुलाक सेवामा व्यावसायिक रणनीति	वर्ष: ३६, अंक:१४९, पुष, २०५५
३७८	शान्तबहादुर श्रेष्ठ	नेपालको हुलाक सेवामा सुधारको खाँचो	वर्ष: ३६, अंक:१४९, पुष, २०५५

क्र.सं	लेखकको नाम	लेख / प्रकाशित सामग्रीको नाम	वर्ष, अंक, मिति
३७९	सुकदेव खत्री	नेपालमा प्रशासन सुधार: संक्षिप्त विवेचना	वर्ष: ३६, अंक:१४९, पुष, २०५५
३८०	धीरकुमार श्रेष्ठ	निजामती सेवा ऐनमा पहिलो संशोधन केहि विशेषता केहि विश्लेषण	वर्ष: ३६, अंक:१४९, पुष, २०५५
३८१	दिपकराज पाण्डे	भ्रष्टाचार: एक जल्दो बल्दो समस्या	वर्ष: ३६, अंक:१४९, पुष, २०५५
३८२	भरत प्रसाद आचार्य	हुलाक सेवाको संरचनामा बोर्डको अवधारणा	वर्ष: ३६, अंक:१४९, पुष, २०५५
३८३	विनोद प्रकाश सिंह	निर्णय प्रक्रिया र नेपालमा यसको अवस्था	वर्ष: ३६, अंक:१४९, पुष, २०५५
३८४	कविन्द्र नेपाल	हुम्ला जिल्लामा हुलाक सेवा	वर्ष: ३६, अंक:१४९, पुष, २०५५
३८५	ओमप्रसाद सुवेदी	लिच्छविकालमा हुलाक व्यवस्था	वर्ष: ३६, अंक:१४९, पुष, २०५५
३८६	श्याम खतिवडा	फिलाटेलिक प्रवर्धन: केही सान्दर्भिक कुरा	वर्ष: ३६, अंक:१४९, पुष, २०५५
३८७	Shreedhar Gautam	Present Postal Checking procedure	वर्ष: ३६, अंक:१४९, पुष, २०५५
३८८	Divakar Devkota	Postal Saving Bank in Nepal: In Search of Identity	वर्ष: ३६, अंक:१४९, पुष, २०५५
३८९	मुकुन्द शर्मा पौड्याल	वर्तमान हुलाक रणनीतिकै सेरोफेरो	वर्ष: ३७, अंक:१५०, बैशाख, २०५६
३९०	जीत बहादुर मानन्धर	रजिष्टरी खाम	वर्ष: ३७, अंक:१५०, बैशाख, २०५६
३९१	युवराज पाण्डे	विकास प्रशासनको अवधारणा र यसका सिध्दान्तहरू	वर्ष: ३७, अंक:१५०, बैशाख, २०५६
३९२	लोक प्रसाद आचार्य	शासन र हुलाक	वर्ष: ३७, अंक:१५०, बैशाख, २०५६
३९३	राजेन्द्र प्रसाद शर्मा	नेपालमा प्रशासन सुधार	वर्ष: ३७, अंक:१५०, बैशाख, २०५६
३९४	सुकदेव भटराई खत्री	हाम्रो सन्दर्भमा पारदर्शिता: संक्षिप्त विवेचना	वर्ष: ३७, अंक:१५०, बैशाख, २०५६
३९५	विनोद प्रकाश सिंह	नेपालको प्रशासनिक कायविधिका मूलभूत समस्या र समाधानका केही उपायहरू	वर्ष: ३७, अंक:१५०, बैशाख, २०५६
३९६	वैकुण्ठ अर्याल	हुलाकमा राजस्वको वर्तमान स्थिति	वर्ष: ३७, अंक:१५०, बैशाख, २०५६
३९७	नूरहरि खतिवडा	डाँक सञ्चालन र रक्षा: छोटो परिचय	वर्ष: ३७, अंक:१५०, बैशाख, २०५६
३९८	रामचन्द्र पौडेल	सहायक प्रति सुपरिवेक्षकको भूमिका	वर्ष: ३७, अंक:१५०, बैशाख, २०५६
३९९	पूर्णचन्द्र भट्टराई	भक्तपुर जिल्लामा हुलाक सेवा	वर्ष: ३७, अंक:१५०, बैशाख, २०५६
४००	यादव प्रेमी	अन्तर्राष्ट्रिय डाँक लेखा प्रणाली: एक विवेचना	वर्ष: ३७, अंक:१५०, बैशाख, २०५६
४०१	शम्भु प्रसाद चालिसे	हुलाक टिकट मुद्रण र वितरण प्रक्रिया	वर्ष: ३७, अंक:१५०, बैशाख, २०५६

क्र.सं	लेखकको नाम	लेख / प्रकाशित सामग्रीको नाम	वर्ष, अंक, मिति
४०२	SB Shrestha	Corporatization in Post	वर्ष: ३७, अंक:१५०, बैशाख, २०५६
४०३	KP Bhandari	Even Good Leaders Need Good Followers	वर्ष: ३७, अंक:१५०, बैशाख, २०५६
४०४	NP Upadhyay	Need For Postal Restructuring in Nepal	वर्ष: ३७, अंक:१५०, बैशाख, २०५६
४०५	GK Khanal	Identification & Management of Personal Styles	वर्ष: ३७, अंक:१५०, बैशाख, २०५६
४०६	Hardayal Singh	The Classic Stamp of Nepal	वर्ष: ३७, अंक:१५०, बैशाख, २०५६
४०७	मुकुन्द शर्मा पौड्याल	विश्व हुलाक संघको २२ औं कांग्रेस	वर्ष: ३७, अंक:१५१ असोज, २०५६
४०८	जीत बहादुर मानन्धर	भगवानपुर हुलाक	वर्ष: ३७, अंक:१५१ असोज, २०५६
४०९	राजेन्द्र प्रसाद शर्मा	नेपालमा हुलाक सेवाप्रति सरकारी दृष्टिकोण: एक समिक्षा	वर्ष: ३७, अंक:१५१ असोज, २०५६
४१०	खेम प्रसाद दाहाल	एकीकृत कोष संचालन प्रणाली	वर्ष: ३७, अंक:१५१ असोज, २०५६
४११	शान्तबहादुर श्रेष्ठ	स्थानीयस्तरमा जनतालाई सेवा गर्ने माध्यमहरू	वर्ष: ३७, अंक:१५१ असोज, २०५६
४१२	सुकदेव भट्टराई खत्री	प्रशासन र सुशासन	वर्ष: ३७, अंक:१५१ असोज, २०५६
४१३	विनोद प्रकाश सिंह	व्यवस्थापकिय नेतृत्व: सिद्धान्त र व्यवहार	वर्ष: ३७, अंक:१५१ असोज, २०५६
४१४	गोपाल कट्टवाल क्षेत्री	धनकुटा जिल्लामा हुलाक सेवा	वर्ष: ३७, अंक:१५१ असोज, २०५६
४१५	चन्द्रमणि घिमिरे	निजामती सेवा (पहिलो संशोधन) ऐन, २०५५ : एक विवेचना	वर्ष: ३७, अंक:१५१ असोज, २०५६
४१६	यादव प्रेमी	नेपालमा वैदेशिक पुलीन्दा सेवा: एक विवेचना	वर्ष: ३७, अंक:१५१ असोज, २०५६
४१७	Divakar Devkota	Quality of Service Fund of UPU : An Introduction	वर्ष: ३७, अंक:१५१ असोज, २०५६
४१८	Gopi K Khanal	Civil Socity: Beyond Market & State	वर्ष: ३७, अंक:१५१ असोज, २०५६
४१९	सूचनाको संगालो	सूचनाको संगालो	वर्ष: ३७, अंक:१५२ पुष, २०५६

क्र.सं	लेखकको नाम	लेख/प्रकाशित सामग्रीको नाम	वर्ष, अंक, मिति
४२१	मुकुन्द शर्मा पोड्यान	सदस्यता अश	वर्ष ३८ अंक १५३, मिति २०५७
४२२	खडानन्द (प्रतिक) ढकाल	शुसासन, निजिकरण	वर्ष ३८ अंक १५३, मिति २०५७
४२३	शान्तबहादुर श्रेष्ठ	के नेपालको प्रशासन	वर्ष ३८ अंक १५३, मिति २०५७
४२४	बिमल प्रसाद ढकाल	बजार अर्थतन्त्र र सरकारको भुमिका	वर्ष ३८ अंक १५३, मिति २०५७
४२५	सुकदेव भट्टराई खत्री	प्रशासन र सुशासन	वर्ष ३८ अंक १५३, मिति २०५७
४२६	गोपी कृष्ण खनाल	सरकारको कार्यक्षेत्र	वर्ष ३८ अंक १५३, मिति २०५७
४२७	उमेश वस्नेत	केन्द्र तथा स्थानीय प्रशासन	वर्ष ३८ अंक १५३, मिति २०५७
४२८	राजेन्द्र कुमार के.सी.	ई.एम.एस.सेवा वर्तमान र भविष्य	वर्ष ३८ अंक १५३, मिति २०५७
४२९	इन्द्र प्रसाद बस्याल	गोरखा जिल्लामा हुलाक सेवा	वर्ष ३८ अंक १५३, मिति २०५७
४३०	बिदुर उपाध्याय	हुलाक टिकटमा राष्ट्रिय वभूतिहरू	वर्ष ३८ अंक १५३, मिति २०५७
४३१	Divakar devkota	Mobilisation of Domestic	वर्ष ३८ अंक १५३, मिति २०५७
४३२	m u k t i t p r a s a d panday	poverty Alleviation in Nepal	वर्ष ३८ अंक १५३, मिति २०५७
४३३	जित वहादुर मानन्धर	पोष्ट अफिस एजेन्ट	वर्ष ३८ अंक १५४, मिति २०५७
४३४	लोक प्रसाद आर्चय	हुलाक सामाजिक उपयोगिताकिको यर्थाथ कि व्यूरोक्रेसीको टापू	वर्ष ३८ अंक १५४, मिति २०५७
४३५	राजेन्द्र प्रसाद शर्मा	विश्व हुलाक सघ एक विवेचना	वर्ष ३८ अंक १५४, मिति २०५७
४३६	दिवाकर देवकोटा	बेईजिङ्ग अधिबेसनद्वारा पारीत नयाँ टर्मीनल डयूज पद्धती	वर्ष ३८ अंक १५४, मिति २०५७
४३७	खडानन्द (प्रतिक) ढकाल	बजार संयन्त्र र उपभोक्ताको सार्भभौमसत्ता	वर्ष ३८ अंक १५४, मिति २०५७
४३८	शान्तबहादुर श्रेष्ठ	नेपालमा हुलाक टिकट व्यवस्थापन: एक चर्चा	वर्ष ३८ अंक १५४, मिति २०५७
४३९	टेकराज निरौला	नेपालमा केन्द्रीय कर्मचारी निकाय सम्बन्धी व्यस्था	वर्ष ३८ अंक १५४, मिति २०५७
४४०	खगेन्द्र राज घिमिरे	कर्मचारी गुनासो र त्यसको सुनुवाई	वर्ष ३८ अंक १५४, मिति २०५७
४४१	शान्तराज सुवेदी	नेपालको प्रसासनिक कार्य विधि सम्स्या र समधान	वर्ष ३८ अंक १५४, मिति २०५७
४४२	मुक्ति प्रसाद पाडे	नेपालमा बैदेशिक सहायताको विगत र वर्तमान स्थिति	वर्ष ३८ अंक १५४, मिति २०५७
४४३	तुलसीराम पौड्याल	नेपालको विकास रणनीती एक विहंगम दृष्टि	वर्ष ३८ अंक १५४, मिति २०५७

क्र.स	लेखकको नाम	लेख/प्रकाशित सामग्रीको नाम	वर्ष, अंक, मिति
४४४	Naindra Prasad Upadhyaya	The post at cross Roads Wolrld postalday moment for new commitment	वर्ष ३८ अंक१५४, मिति२०५७
४४५	Ganga Dahal	Im writing this letter to say thank you	वर्ष ३८ अंक१५४, मिति२०५७
४४६	युराज पान्डे	प्रशासनिक संगठन स्वस्म निश्चित गर्ने हालको प्रकृया र त्यसको सुधार	वर्ष ३८ अंक१५५, मिति२०५७
४४७	शान्तबहादुर श्रेष्ठ	हुलाक व्यवस्थापन सुधारकालागि हुलाक सेवा बोर्ड एक समिक्षा	वर्ष ३८ अंक१५५, मिति२०५७
४४८	टेकराज निरौला	नेपालमा वैदेशिक लागानी एक चर्चा	वर्ष ३८ अंक१५५, मिति२०५७
४४९	खगेन्द्र राज घिमिरे	व्यवस्थापनमा नेतृत्व र यसका विविध पक्षहरु	वर्ष ३८ अंक१५५, मिति२०५७
४५०	चहन्द्रमणि घिमिरे	संविधान संशोधनको आवश्यकता	वर्ष ३८ अंक१५५, मिति२०५७
४५१	नारायण प्रसाद आचार्य	मकवानपुर हुलाक स विगत र आगत	वर्ष ३८ अंक१५५, मिति२०५७
४५२	शान्ताराज सुवेदी	बढुवाको सैद्धान्तिक पक्ष र नेपालको निजामती सेवामा यसको प्रयोग	वर्ष ३८ अंक१५५, मिति२०५७
४५३	निरञ्जन उप्रेती	समुहगत गतिसिलता	वर्ष ३८ अंक१५५, मिति२०५७
४५४	तुलासी राम पौड्याल	एकल विश्व अर्थतन्त्र र सामाजिक न्यायको प्रश्न	वर्ष ३८ अंक१५५, मिति२०५७
४५५	नारायण प्रसाद बराल	नव सहश्राब्दी र हाम्रो हुलाक	वर्ष ३८ अंक१५५, मिति२०५७
४५६	राजेन्द्र प्रसाद शर्मा	म्भअष्कष्यल :बपल्लन एचयअभकक	वर्ष ३८ अंक१५५, मिति२०५७
४५७	Naindra Prasad Upadhyaya	The post and Marketing Strategy	वर्ष ३८ अंक१५५, मिति२०५७
४५८	punya R sthapit	NEPALI 01	वर्ष ३८ अंक१५५, मिति२०५७
४५९	राजेन्द्र प्रसाद शर्मा	निजामती सेवामा तालीम	वर्ष ३९अंक१५६, मिति२०५८
४६०	शान्तबहादुर श्रेष्ठ	निजामती सेवा भित्र नक्कली प्रमाण पत्र	वर्ष ३९अंक१५६, मिति२०५८
४६१	बिनोद प्रकास सिंह	विकासमा महिला सहभागिता	वर्ष ३९अंक१५६, मिति२०५८
४६२	टेकराज निरौला	द्वन्द्व व्यवस्थापन र नेपालको सन्दर्भ	वर्ष ३९अंक१५६, मिति२०५८
४६३	उमेश वस्नेत	सुशासनमा नागरीक समाजको भूमिका	वर्ष ३९अंक१५६, मिति२०५८
४६४	नारायण प्रसाद आचार्य	वैदेशिक सहयोग चुनौती र सभावना	वर्ष ३९अंक१५६, मिति२०५८
४६५	चन्द्र प्रसाद गैरे	बजाङ जिल्लामा हुलाक सेवा	वर्ष ३९अंक१५६, मिति२०५८
४६६	muktitprasad panday	An Experience of Seminar on "Postal Service Mamageent"	वर्ष ३९अंक१५६, मिति२०५८
४६७	Sankar Psd. Adhikari	A Glance Elements of Nepalese Governance	वर्ष ३९अंक१५६, मिति२०५८

क्र.स	लेखकको नाम	लेख/प्रकाशित सामग्रीको नाम	वर्ष, अंक, मिति
४६८	Dhruba Nepal	Empowerment: A Brief Discussion	वर्ष ३९अंक१५६, मिति२०५८
४६९	Mukunda s. poudyal	A brief to Quality of service Fund	वर्ष ३९अंक१५७, मिति२०५८
४७०	दिवाकर देवकोटा	एशिया प्रशान्त क्षेत्रीय हुलाक सहकारी संस्था एक परलचय	वर्ष ३९अंक१५७, मिति२०५८
४७१	शान्तबहादुर श्रेष्ठ	काता जादै छ नेपालको हुलाक व्यावस्थापन	वर्ष ३९अंक१५७, मिति२०५८
४७२	राजान खनाल	EMS सेवा अवसर र चुनौतीहारु	वर्ष ३९अंक१५७, मिति२०५८
४७३	गम्भीर बहादुर हाडा	आयोजनाको कार्यान्वयन ,अनुगमन र मूल्यांकन प्रकृया एक चर्चा	वर्ष ३९अंक१५७, मिति२०५८
४७४	टेकराज निरौला	व्यवस्थापकीय नियन्त्रण र नेपालको सन्दर्भ	वर्ष ३९अंक१५७, मिति२०५८
४७५	नारायण प्रसाद आचार्य	निजामती सवामा तालिम र हुलाक प्रशिक्षण केन्द्र	वर्ष ३९अंक१५७, मिति२०५८
४७६	कृष्ण प्रसाद ज्ञवाली	मेट्रिक ठेगाना प्रणाली	वर्ष ३९अंक१५७, मिति२०५८
४७७	राम बहादुर खड्का	रामेछाप जिल्लामा हुलाक सेवा	वर्ष ३९अंक१५७, मिति२०५८
४७८	शंभुप्रसाद चालीसे	INDEPEX ASIANA -200	वर्ष ३९अंक१५७, मिति२०५८
४७९	तुलसीराम पौड्याल	सामाजिक लिङ्गभेद स एउटा बिकास मुद्दाको रूपमा	वर्ष ३९अंक१५७, मिति२०५८
४८०	Rajendra P. Sharma	Ten Golden Rules on Postal	वर्ष ३९अंक१५७, मिति२०५८
४८१	Naindra Prasad Upadhyaya	IPM Course : An Excellent Model	वर्ष ३९अंक१५७, मिति२०५८
४८२	Hardayal Singh	The Scope of Philately in the World	वर्ष ३९अंक१५७, मिति२०५८
४८३	युराज पान्डे	निर्णय प्रकृया	वर्ष ४०अंक१५८, मिति२०५९
४८४	विमल प्रसाद ढकाल	सम्पुर्ण गुणस्तर व्यवस्थापन स अवधरणा प्रकृया र रणनितिहरु	वर्ष ४०अंक१५८, मिति२०५९
४८५	राजेन्द्र प्रसाद शर्मा	प्रशासनिक संस्कृतिका केहि स्पहारु	वर्ष ४०अंक१५८, मिति२०५९
४८६	शंकर प्रसाद अधिकारी	नेपालमा हुलाक सेवा को विकासक्रम र वर्तमान चुनौतीहरु	वर्ष ४०अंक१५८, मिति२०५९
४८७	राम चन्द्र ढकाल	प्रशासन सुधार	वर्ष ४०अंक१५८, मिति२०५९
४८८	नारायण आचार्य	विकास प्रशासन र यसका नविन मान्यताहरु	वर्ष ४०अंक१५८, मिति२०५९
४८९	DR.Naindra Prasad Upadhyaya	Communication: A Vital Managerial	वर्ष ४०अंक१५८, मिति२०५९
४९०	Divakar devkota	Restructuring Philatelic Service in Nepal	वर्ष ४०अंक१५८, मिति२०५९

क्र.स	लेखकको नाम	लेख/प्रकाशित सामग्रीको नाम	वर्ष, अंक, मिति
४९१	Bharat Raj Paudyal	Globalization and the State: Areas of Contentaion	वर्ष ४०अंक१५८, मिति२०५९
४९२	श्रीधर गौतम	नेपालको हुलाक सेवा एक चर्चा	वर्ष ४०अंक१५९, मिति२०५९
४९३	राजेन्द्र प्रसाद शर्मा	हुलाक सेवामा स्वायत्तता	वर्ष ४०अंक१५९, मिति२०५९
४९४	दिवाकर देवकोटा	विश्व हुलाक संघ र यसका चुनौतीहरू	वर्ष ४०अंक१५९, मिति२०५९
४९५	शान्तबहादुर श्रेष्ठ	नेपालमा हुलाक टिकट र फिलाटेलीप्रवद्धन	वर्ष ४०अंक१५९, मिति२०५९
४९६	राजन खनाल	सर्वसुलव हुलाक सेवा सवेइजिड कंग्रेसको सन्धर्भमा	वर्ष ४०अंक१५९, मिति२०५९
४९७	टेकराज निरौला	नेपानमा विकास आयोजनाहरूको अलुगमन तथा मूल्यांकन	वर्ष ४०अंक१५९, मिति२०५९
४९८	उमेश वस्नेत	हुलाक सेवामा निरिक्षण प्रणाली	वर्ष ४०अंक१५९, मिति२०५९
४९९	कृष्ण प्रसाद ज्ञवाली	प्रशिक्षण र यसका विवध पक्षहरू	वर्ष ४०अंक१५९, मिति२०५९
५००	शान्ताराज सुवेदी	सार्वजनिक संस्थानको व्यवस्थापन	वर्ष ४०अंक१५९, मिति२०५९
५०१	DR.Niranjan Prasad Upadhyaya	Managing Stress: A challenge in organization	वर्ष ४०अंक१५९, मिति२०५९
५०२	Naindra P Upadhyaya	Express Mail Service : Value Adding Through Tracking System	वर्ष ४०अंक१५९, मितिदृण्छढ
५०३	श्रीधर गौतम	इ पोष्ट	वर्ष ४०अंक१६० मिति२०५९
५०४	गोविन्द प्रसाद कुसुम	ग्रामीण विकास रणनीती	वर्ष ४०अंक१६० मिति२०५९
५०५	लक्ष्मी प्रसाद ढकाल	निजामती सेवामा पदोन्ती एक चर्चा	वर्ष ४०अंक१६० मिति२०५९
५०६	शान्तबहादुर श्रेष्ठ	निजामती सेवा भित्र नेतृत्वको अवसर	वर्ष ४०अंक१६० मिति२०५९
५०७	विनोद प्रकास सिंह	बदलिदो परिवेशमा सरकारको कार्यक्षेत्र	वर्ष ४०अंक१६० मिति२०५९
५०८	शान्ताराज सुवेदी	नेपालमा गरिविको वर्तमान स्थिति,कारण र निचारणका उपायहरू	वर्ष ४०अंक१६० मिति२०५९
५०९	खगेन्द्र राज घिमिरे	सन्चारका विविध पक्षहरू	वर्ष ४०अंक१६० मिति२०५९
५१०	यादव सुवेदी	लोकसेवा आयोगको पृष्टभोमी र कर्मचारी प्रशासनमा यसको भुमिका	वर्ष ४०अंक१६० मिति२०५९
५११	तीर्थराज चौलागाईं	तलव निर्धारण सिद्धान्त र व्यवहार	वर्ष ४०अंक१६० मिति२०५९
५१२	रामकुमार घिमिरे	भर्षटचार निवारणमा कर्मचारिको भुमिका	वर्ष ४०अंक१६० मिति२०५९
५१३	Divakar devkota	Investing in Postal Infrasutstructure for Economic Development	वर्ष ४०अंक१६० मिति२०५९
५१४	श्रीधर गौतम	नेपालमा फिलाटेली	वर्ष ४१अंक१६१ मिति२०६०
५१५	दिवाकर देवकोटा	विश्व व्यपार सगठनमा नेपालको प्रवेश र हुलाक सेवा एक चर्चा	वर्ष ४१अंक१६१ मिति२०६०
५१६	शान्तबहादुर श्रेष्ठ	नेपालमा हुलाक जीवन बिमा अवधारणा	वर्ष ४१अंक१६१ मिति२०६०

क्र.स	लेखकको नाम	लेख/प्रकाशित सामग्रीको नाम	वर्ष, अंक, मिति
५१७	राजन खनाल	हुलाक सुधार र वर्तमानका चुनौतीहरू	वर्ष ४१अंक१६१ मिति२०६०
५१८	शान्ताराज सुवेदी	कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन, यसको बहुउद्देश्य उपयोग र निजामती सेवामा भएको व्यवस्था	वर्ष ४१अंक१६१ मिति२०६०
५१९	उमेश वस्नेत	हुलाक घर कस्तो बनाउने	वर्ष ४१अंक१६१ मिति२०६०
५२०	नारायण आचार्य	भर्षटचार नियन्त्रण	वर्ष ४१अंक१६१ मिति२०६०
५२१	बाबुराम सुबेदी	नेपालमा मूल्य अभिवृद्धिकरको उत्पादकत्वको प्रश्न समस्या प्रणालीगत कि व्यवहारगत ?	वर्ष ४१अंक१६१ मिति२०६०
५२२	ओम प्रसाद सुवेदी	सार्वजनिक प्रसाशनमा समन्वय	वर्ष ४१अंक१६१ मिति२०६०
५२३	मोहन कुमार घिमिरे	२१ औं शताब्दिको हुलाक दायित्व र चुनौती	वर्ष ४१अंक१६१ मिति२०६०
५२४	Dr. Niranjana P. Upadhaya	Conflicict A Managerial Issue	वर्ष ४१अंक१६१ मिति२०६०
५२५	Naindra P. Upadhaya	Project business and Customer Satisfacation	वर्ष ४१अंक१६१ मिति२०६०
५२६	Hari Datt Pandey	Project Management and Its Effectiveness in Nepal	वर्ष ४१अंक१६१ मिति२०६०
५२७	श्रीधर गौतम	नेपालमा हुलाक सेवा व्यवस्थापन, व्यवसायिकता र प्रतिस्पर्धा	वर्ष ४१अंक१६२ मिति२०६०
५२८	लोक प्रसादआचार्य	हुलाकसग सम्बन्धित केहि अनुभवहरू	वर्ष ४१अंक१६२ मिति२०६०
५२९	राजेन्द्र प्रसाद शर्मा	हुलाकबाट सञ्चालित कार्यको विकेन्द्रीकरण तथा कार्यगत निक्षेपन सम्बन्धी अवधारणा	वर्ष ४१अंक१६२ मिति२०६०
५३०	जय कुमार घिमिरे	ताप्लेजुङ्ग जिल्लामा हुलाक सेवा	वर्ष ४१अंक१६२ मिति२०६०
५३१	अच्युत प्रसाद पौड्याल	विकासको मुल प्रवाहमा हुलाक सेवाको भुमिका	वर्ष ४१अंक१६२ मिति२०६०
५३२	शम्भु प्रसाद चालीसे	प्रतिस्पर्धात्मक हुलाक आजको आवश्यकता	वर्ष ४१अंक१६२ मिति२०६०
५३३	Divakar devkota	Role of Nepal postal Services on the Eradication of poverty	वर्ष ४१अंक१६२ मिति२०६०
५३४	Naindra P. Upadhaya	Introducation postal Sector Regulation	वर्ष ४१अंक१६२ मिति२०६०
५३५	शिखा ढकाल	१८ औं सर्कस्तरीय पत्र लेखनप्रतियोगितामा द्वितीय पुरस्कार पाप्त पत्र	वर्ष ४१अंक१६२ मिति२०६०

क्र.स	लेखकको नाम	लेख/प्रकाशित सामग्रीको नाम	वर्ष, अंक, मिति
५३६	सुशील पौड्याल	अधिराज्यव्यापी पत्र लेखन प्रतियोगितामा प्रथम पुरस्कार प्राप्त पत्र	वर्ष ४९अंक१६२ मिति२०६०
५३७	जनकराज दाहाल	भ्रष्टाचार नियन्त्रण:एक चर्चा	वर्ष ४९, अंक १६३,२०६० पौष
५३८	शिशिरकुमार ढुंगाना	निजामती नेतृत्वको वर्तमान अवस्था र भविष्यपरक दृष्टिकोण	वर्ष ४९, अंक १६३,२०६० पौष
५३९	बासुदेव शर्मा	नेपालमा सुचनाको हक र उपयोगमा देखिएका चुनौतीहरू	वर्ष ४९, अंक १६३,२०६० पौष
५४०	अच्युत प्रसाद पौडेल	बिग्रदो वातावरणस हात्रो समस्या	वर्ष ४९, अंक १६३,२०६० पौष
५४१	सुमन दाहाल	गुणस्तरीय हुलाक सेवा कसरी दिने	वर्ष ४९, अंक १६३,२०६० पौष
५४२	डा. राम कृष्ण तिमल्सेना	Some Issue Relation to the Right to Information in Nepal	वर्ष ४९, अंक १६३,२०६० पौष
५४३	चण्डी प्रसाद दाहाल	हुलाकी दाईको रहस्यमय मृत्यु	वर्ष ४२, अंक १६४, २०६१ असार
५४४	राजन खनाल	विश्व व्यापार संगठन व्यापार सँगै उठेका आशंका	वर्ष ४२, अंक १६४, २०६१ असार
५४५	खगेन्द्रराज घिमिरे	कर्मचारी आचरण	वर्ष ४२, अंक १६४, २०६१ असार
५४६	नारायण आचार्य	राष्ट्रिय विकासमा विकेन्द्रिकरण, विकेन्द्रिकरण र विश्वव्यापीकरण	वर्ष ४२, अंक १६४, २०६१ असार
५४७	शंकर आचार्य	नेपालको निजामती प्रशासनमा गुनासो र सुनुवाइको व्यवस्था	वर्ष ४२, अंक १६४, २०६१ असार
५४८	विश्वराज मरासेनी	नेपालमा आर्थिक प्रशासन एक चर्चा	वर्ष ४२, अंक १६४, २०६१ असार
५४९	सन्तोष शर्मा	हुलाक सेवाको पुन संरचना एक उपभोक्ताको दृष्टि	वर्ष ४२, अंक १६४, २०६१ असार
५५०	गोपाल कटुवाल क्षेत्री	सुनसरी जिल्लामा हुलाक वचत बैंक र अन्य गतिविधी	वर्ष ४२, अंक १६४, २०६१ असार
५५१	Shanta Raj Subedi	Economic Diplomacy of Nepal Economic Integration with World	वर्ष ४२, अंक १६४, २०६१ असार
५५२	Naindra pd Upadhaya	Global Trends of E Government	वर्ष ४२, अंक १६४, २०६१ असार
५५३	हरिकृष्ण पौडेल	हुलाक संकेत नंबर	वर्ष ४२, अंक १६५, २०६१ असोज
५५४	खडानन्द (प्रतिक) ढकाल	आजको हुलाक वचत बैंक केही भन्नै पर्ने कुरा	वर्ष ४२, अंक १६५, २०६१ असोज
५५५	बाबुराम भण्डारी	फिलाटेली प्रवर्द्धनमा भइरहेको प्रयास र सुधारको संभावना	वर्ष ४२, अंक १६५, २०६१ असोज

क्र.सं	लेखकको नाम	लेख/प्रकाशित सामग्रीको नाम	वर्ष, अंक, मिति
५५६	नारायण आचार्य	विश्व हुलाक संघ एक ऐतिहासिक सिंहालोकन	वर्ष ४२, अंक १६५, २०६१ असोज
५५७	बाबुराम सुवेदी	नेपालमासेवाको प्रभावकारिताको प्रश्न तत्परता, प्रकृया र कार्य संस्कृती	वर्ष ४२, अंक १६५, २०६१ असोज
५५८	ओम प्रसाद सुवेदी	गोश्वारा हुलाकमा दर्ता वितरणका समस्या र समाधानका उपायहरू	वर्ष ४२, अंक १६५, २०६१ असोज
५५९	डा. गंगाप्रसाद अकेला	गरिबी निवारणको एक प्रभावकारी निकाय हुलाक वचत बैंक	वर्ष ४२, अंक १६५, २०६१ असोज
५६०	Rajendra P. Sharma	Poverty alleviation and role of Postal sector the case of Nepal	वर्ष ४२, अंक १६५, २०६१ असोज
५६१	Er.Hardayal Singh	China 2003-16th Asain International Stamp Exhibition	वर्ष ४२, अंक १६५, २०६१ असोज
५६२	आएस्ता शाही	३३औं UNESCO UPU अन्तराष्ट्रिय पत्रलेखन प्रतियोगिता दोस्रो पुरस्कार प्राप्त पत्र	वर्ष ४२, अंक १६५, २०६१ असोज
५६३	श्रीधर गौतम	विश्व हुलाक संघको २३औं कांग्रेस एक समिक्षा	वर्ष ४२, अंक १६६, २०६१ पौष
५६४	शान्त राज सुवेदी	तलबमान निर्धारण वैज्ञानिक दृष्टिकोणबाट हेर्दा	वर्ष ४२, अंक १६६, २०६१ पौष
५६५	दिवाकर देवकोटा	एसिया प्रशान्त हुलाक संघ नयाँ संरचना	वर्ष ४२, अंक १६६, २०६१ पौष
५६६	राजन खनाल	नविन सार्वजनिक व्यवस्थापन प्रयोग सग उठेका आशंकाहरू	वर्ष ४२, अंक १६६, २०६१ पौष
५६७	गोपी कृष्ण खनाल	नेपालमा विकास संभावना र चुनौतीहरू	वर्ष ४२, अंक १६६, २०६१ पौष
५६८	नारायण प्रसाद काफ्ले	सहभागितामूलक व्यवस्थापन अवधारणा र प्रयोग	वर्ष ४२, अंक १६६, २०६१ पौष
५६९	खगेन्द्रराज घिमिरे	सार्वजनिक निकायमा जनसम्पर्क र सेवा प्रवाहको स्थिती	वर्ष ४२, अंक १६६, २०६१ पौष
५७०	वासुदेव शर्मा	सार्वजनिक प्रशासनमा मनोबल चुनौती एवं समाधान	वर्ष ४२, अंक १६६, २०६१ पौष
५७१	कृष्णप्रसाद शर्मा	नेपालमा तालिम र वर्तमान अवस्था	वर्ष ४२, अंक १६६, २०६१ पौष
५७२	Rajendra P= Sharma	Nepal Post Needs a New Reform	वर्ष ४२, अंक १६६, २०६१ पौष

क्र.सं	लेखकको नाम	लेख/प्रकाशित सामग्रीको नाम	वर्ष, अंक, मिति
५७३	राजेन्द्र प्रसाद शर्मा	नेपालमा निजामती सेवा एक विवेचना	वर्ष ४३, अंक १६७ २०६२ असार
५७४	नारायण प्रसाद काफ्ले	स्थानिय निकायको स्रोत व्यवस्थापन	वर्ष ४३, अंक १६७ २०६२ असार
५७५	तोयानारायण ज्ञवाली	सार्वजनिक प्रशासन र निजि प्रशासन बिचको समानता र भिन्नता	वर्ष ४३, अंक १६७ २०६२ असार
५७६	हरिकृष्ण तिमिल्सेना	हुलाक चुनौती र अवसर	वर्ष ४३, अंक १६७ २०६२ असार
५७७	वासुदेव शर्मा	सार्वजनिक क्षेत्रको क्षमता विकासमा व्यवस्थापन परिक्षण चुनौती र	वर्ष ४३, अंक १६७ २०६२ असार
५७८	बाबुराम सुवेदी	बेरूजु फर्छ्यौटका सम्बन्धमा	वर्ष ४३, अंक १६७ २०६२ असार
५७९	शंकर आचार्य	BIMSTIC क्षेत्रिय व्यापार संगठनमा नविनतम आयाम	वर्ष ४३, अंक १६७ २०६२ असार
५८०	मुक्तीप्रसाद पाण्डे	विकास प्रशासनको अवधारणा	वर्ष ४३, अंक १६७ २०६२ असार
५८१	Tej Prasad Panthi	Nepales Civil Service Reform Agenda	वर्ष ४३, अंक १६७ २०६२ असार
५८२	लोकप्रसाद आचार्य	हुलाक प्रणालीको क्षेत्रमा सार्वजनिक एवं निजी क्षेत्रको सहकार्य एवं नियमन	वर्ष ४३, अंक १६७ २०६२ असार
५८३	लक्ष्मीप्रसाद ढकाल	हुलाक सेवाको प्रभावकारिता अभिवृद्धीमा मानविय स्रोत व्यवस्थापन	वर्ष ४३, अंक १६७ , २०६२ असार
५८४	श्रीधर गौतम	APPU को नवौ कंग्रेस एक चर्चा	वर्ष ४३, अंक १६८, २०६२ असोज
५८५	दिवाकर देवकोटा	Extra territorial Office of Exchange र नेपालको हुलाकले लिने निति	वर्ष ४३, अंक १६८, २०६२ असोज
५८६	बाबुराम भण्डारी	हुलाक टिकट व्यवस्थापन	वर्ष ४३, अंक १६८, २०६२ असोज
५८७	जीवनाथ भण्डारी	हुलाक महसुलदरमा वृद्धी हुलाकलाई थप चुनौती	वर्ष ४३, अंक १६८, २०६२ असोज
५८८	राजेन्द्र प्रसाद शर्मा	नेपालमा हुलाक सेवाको आत्मनिर्भरता र स्वयत्तता	वर्ष ४३, अंक १६८, २०६२ असोज
५८९	हरि प्रसाद भूषाल	नेपालको हुलाकमा ICT को प्रयोग	वर्ष ४३, अंक १६८, २०६२ असोज
५९०	शान्त बहादुर श्रेष्ठ	सुशासनको लागि कर्मचारीतन्त्र	वर्ष ४३, अंक १६९, २०६२ पौष
५९१	विष्णु प्रसाद लम्साल	निजामती सेवाको ऐनको दोस्रो संशोधन नविन विषयहरु	वर्ष ४३, अंक १६९, २०६२ पौष
५९२	दिवाकर देवकोटा	वैदेशिक पुलिन्दा वितरण शुल्क सम्बन्धी विश्व हुलाक संघले गरेको नयाँ व्यवस्था	वर्ष ४३, अंक १६९, २०६२ पौष

क्र.सं	लेखकको नाम	लेख/प्रकाशित सामग्रीको नाम	वर्ष, अंक, मिति
५९३	गम्भिर बहादुर हाडा	विकास सम्बन्धी अवधारणा विकासका मूलभूत तत्वहरू	वर्ष ४३, अंक १६९, २०६२ पौष
५९४	वासुदेव शर्मा	नेपालमा आपूर्ती व्यवस्थाका व्यवहारिक चुनौतीहरू तथा समाधानका विकल्पहरू	वर्ष ४३, अंक १६९, २०६२ पौष
५९५	कोशहरी निरौला	लोकसेवा आयोग कार्यविधी र चुनौतीहरू	वर्ष ४३, अंक १६९, २०६२ पौष
५९६	कृष्ण प्रसाद शर्मा	नेपालमा सार्वजनिक उत्तरदायित्व, समस्या र समाधान	वर्ष ४३, अंक १६९, २०६२ पौष
५९७	Rajendra P. Sharma	Status Of Human Resource management in Nepal Post	वर्ष ४३, अंक १६९, २०६२ पौष
५९८	अस्मिता सापकोटा	म राष्ट्रलाई के दिन सक्छु?	वर्ष ४३, अंक १६९, २०६२ पौष
५९९	मुकुन्द शर्मा पौड्याल	एक दृष्टि हुलाकतिर	वर्ष ४४, अंक १७०, २०६३ असोज
६००	जीत बहादुर मानन्धर	नेपाली हुलाक टिकटको जन्म पत्ता लगाउने प्रयासमा	वर्ष ४४, अंक १७०, २०६३ असोज
६०१	सच्चिदानन्द श्रीवास्तव	हुलाक सेवा विभागमा मेरो कार्यकाल	वर्ष ४४, अंक १७०, २०६३ असोज
६०२	श्रीधर गौतम	परिवर्तनको संघारमा नेपालको हुलाक	वर्ष ४४, अंक १७०, २०६३ असोज
६०३	राजेन्द्र प्रसाद शर्मा	नेपालको निजामती सेवामा बढुवा व्यवस्था समिक्षा र सुझाव	वर्ष ४४, अंक १७०, २०६३ असोज
६०४	दिवाकर देवकोटा	अन्तराष्ट्रिय व्यापारिक जवाफी सेवा एक परिचय	वर्ष ४४, अंक १७०, २०६३ असोज
६०५	गणेश प्रसाद उपाध्याय	हुलाक सेवा र सुशासनको सन्दर्भ	वर्ष ४४, अंक १७०, २०६३ असोज
६०६	केदार नाथ शर्मा	कर्मचारीहरूको आचरण र अनुशासन:एक चर्चा	वर्ष ४४, अंक १७०, २०६३ असोज
६०७	वासु शर्मा	प्रशासन सुधार	वर्ष ४४, अंक १७०, २०६३ असोज
६०८	राधाकृष्ण चापागाईं	समावेशी लोकतन्त्रमा निजामती सेवा	वर्ष ४४, अंक १७०, २०६३ असोज
६०९	के.के. कर्माचार्य	१२५ वर्षभित्रका विशेष हुलाक टिकट डिजाइनहरू	वर्ष ४४, अंक १७०, २०६३ असोज
६१०	रामदत्त पाण्डेय	विश्व हुलाक संघ र नेपाल	वर्ष ४४, अंक १७०, २०६३ असोज

क्र.सं	लेखकको नाम	लेख/प्रकाशित सामग्रीको नाम	वर्ष, अंक, मिति
६११	डोरेन्द्र निरौला	स्वच्छ रसबल प्रशासन निजामती सेवाको प्रतिवधता	वर्ष ४४, अंक १७०, २०६३ असोज
६१२	भिमबहादुर पाख्रिन	हुलाक सेवा	वर्ष ४४, अंक १७०, २०६३ असोज
६१३	श्रीधर गौतम	निजामती सेवा स्थायी सरकार ?	वर्ष ४४, अंक १७१, २०६३ पौष
६१४	शान्त बहादुर श्रेष्ठ	प्रशासनिक उत्तरदायित्व	वर्ष ४४, अंक १७१, २०६३ पौष
६१५	हरिदत्त पाण्डेय	कर्मचारीको पदपूर्ती:अवधारणा र प्रयोग	वर्ष ४४, अंक १७१, २०६३ पौष
६१६	महेश दाहाल	विकेन्द्रीकरण र स्थानिय स्वायत्त शासन	वर्ष ४४, अंक १७१, २०६३ पौष
६१७	गम्भिर बहादुर हाडा	नेपालको आर्थिक र सामाजिक स्थिती	वर्ष ४४, अंक १७१, २०६३ पौष
६१८	दिवाकर देवकोटा	अन्तराष्ट्रिय जवाफि कुपन एक परिचय	वर्ष ४४, अंक १७१, २०६३ पौष
६१९	मुकुन्दप्रसाद निरौला	नेपालमा गरिबी निवारणका प्रयास	वर्ष ४४, अंक १७१, २०६३ पौष
६२०	रामदत्त पाण्डेय	निजामती सेवा विगत र वर्तमान	वर्ष ४४, अंक १७१, २०६३ पौष
६२१	सुदिप कोइराला	म र मेरो हुलाक	वर्ष ४४, अंक १७१, २०६३ पौष
६२२	हरिदत्त पाण्डे	संचार एवं व्यवस्थापकिय प्रणाली	वर्ष ४५ अंक १७२, २०६४ बैशाख
६२३	दिवाकर देवकोटा	एकीकृत हुलाक तथा विकास योजना	वर्ष ४५अंक १७२, २०६४ बैशाख
६२४	महेश्वर न्यौपाने	द्वन्द व्यवस्थापन	वर्ष, अंक, मिति
६२५	वासुदेव शर्मा	मन्त्रालयमा दुई सचिवको व्यवस्था	वर्ष ४५ अंक १७२, २०६४ बैशाख
६२६	अच्युत प्रसाद पौडेल	सुचना प्रवाह, विद्यतिय प्रशासन प्रविधि र हुलाकसेवामा	वर्ष ४५अंक १७२, २०६४ बैशाख
६२७	मुकुन्द प्रसाद निरौला	वृत्ति विकास	वर्ष, अंक, मिति
६२८	डोरेन्द्र निरौला	लोक सेवा आयोगको सतचालिसौ वार्षिक प्रतिवेदन एक सिंहावलोकन	वर्ष ४५ अंक १७२, २०६४ बैशाख
६२९	शंकर आचार्य	दक्षिण एसियाली खुला व्यापार क्षेत्र र संवेदनशिल सूची	वर्ष ४५अंक १७२, २०६४ बैशाख
६३०	विनोद के.सी.	Rural Life Improvement for community Development:AssessmentnAss	वर्ष ४५ अंक १७२, २०६४ बैशाख
६३१	मुकुन्द शर्मा पौड्याल	वर्तमान हुलाक-विश्वमा संघको भूमिका	वर्ष ४५ अंक १७३, २०६४ असोज
६३२	श्रीधर गौतम	नेपालको हुलाकलाई कसरी अगाडि बढाउने?	वर्ष ४५अंक १७३,२०६४ असोज
६३३	लोक प्रसाद आचार्य	हुलाकको संकट र निकास	वर्ष ४५ अंक १७३, २०६४ असोज
६३४	राजेन्द्र प्रसाद शर्मा	विश्व हुलाक संघ र नेपाल	वर्ष ४५अंक १७३,२०६४ असोज

क्र.सं	लेखकको नाम	लेख/प्रकाशित सामग्रीको नाम	वर्ष, अंक, मिति
६३५	अच्युत प्रसाद पौडेल	हुलाक सेवा विगतदेखि वर्तमान सम्म एक समिक्षा	वर्ष ४५ अंक १७३, २०६४ असोज
६३६	गम्भिर बहादुर हाडा	नेपालमा हुलाक सेवाको महत्व र विकास-समस्या तथा सुभाव	वर्ष ४५अंक १७३,२०६४ असोज
६३७	जगन्नाथ लामिछाने	नेपाला हुलाक सेवाको वर्तमान अवस्था	वर्ष ४५ अंक १७३, २०६४ असोज
६३८	टेकराज निरौला	हुलाक द्वारा संचालित द्रुत डाँक सेवा सान्दर्भिकता, अवसर र चुनौती	वर्ष ४५अंक १७३,२०६४ असोज
६३९	मुनका न्यौपाने	हुलाक सेवा र हुलाक टिकट प्रकाशन	वर्ष ४५ अंक १७३, २०६४ असोज
६४०	हरी प्रसाद भूषाल	हुलाक सेवामा सूचना प्रविधि र यान्त्रिकरण	वर्ष ४५अंक १७३,२०६४ असोज
६४१	दिवाकर देवकोटा	Universal Postal Union Focus on Managing Posts as a Business	वर्ष ४५ अंक १७३, २०६४ असोज
६४२	लोक प्रसाद आचार्य	हुलाक संकट र निकास (२)	वर्ष ४५,अंक १७४ २०६४ पौष
६४३	राजेन्द्र प्रसाद शर्मा	हुलाक सेवामा प्रतिस्पर्धा	वर्ष ४५अंक १७४, २०६४ पौष
६४४	कुमार प्रसाद दाहाल	नेपालको निजामती सेवा र श्रमिक संगठन	वर्ष ४५,अंक १७४ २०६४ पौष
६४५	मुकुन्द प्रसाद निरौला	राष्ट्रिय विकासमा गैर सरकारी संस्था	वर्ष ४५अंक १७४, २०६४ पौष
६४६	नूर बहादुर हाडा	केवुल टेलिभिजन प्रसारण नियमन व्यवस्था	वर्ष ४५,अंक १७४ २०६४ पौष
६४७	एकदेव अधिकारी	वैदेशिक हुलाक तालिम: केहि अनुभव रअनुभूती	वर्ष ४५अंक १७४, २०६४ पौष
६४८	मुनका न्यौपाने	विकास प्रशासन र नेपालको सन्दर्भ	वर्ष ४५,अंक १७४ २०६४ पौष
६४९	टीकाराम ढकाल	निर्णय गर्ने प्रक्रिया:अर्थ, सिद्धान्त र व्यवहार	वर्ष ४५अंक १७४, २०६४ पौष
६५०	श्रीधर गौतम	The Post Office Savings Banks in Nepal	वर्ष ४५,अंक १७४ २०६४ पौष
६५१	दिवाकर देवकोटा	The Role Of Postal Savings In Bringing Remittance to Nepal	वर्ष ४५अंक १७४, २०६४ पौष
६५२	हरिदत्त पाण्डेय	वृत्ति विकास योजना: सैद्धान्तिक तथा व्यावहारिक पक्षहरु	वर्ष ४६,अंक १७५ ,२०६५, बैशाख
६५३	महेश्वर न्यौपाने	प्रशासनिक उत्तरदायित्व	वर्ष ४६अंक १७५, २०६५, बैशाख
६५४	कुमार प्रसाद दाहाल	राज्यको पुन:संरचना र निजामती सेवा	वर्ष ४६,अंक १७५ ,२०६५, बैशाख

क्र.स	लेखकको नाम	लेख/प्रकाशित सामग्रीको नाम	वर्ष, अंक, मिति
६५५	अच्युत प्रसाद पौडेल	सूचना र प्रविधि आजको आवश्यकता	वर्ष४६अंक १७५, २०६५, बैशाख
६५६	चन्द्रमणि धिमिरे	आन्तरिक डाँक व्यास्थापन र यसका चुनौतीहरू	वर्ष४६,अंक १७५ ,२०६५, बैशाख
६५७	जगन्नाथ लामिछाने	हुलाक सेवा सुधारमा सूचना तथा संचारमन्त्रालयको भूमिका	वर्ष४६अंक १७५, २०६५, बैशाख
६५८	राधाकृष्ण चापागाई	हुलाकबाट संचालित बचत बैक:अनुभव र अवलोकन	वर्ष४६,अंक १७५ ,२०६५, बैशाख
६५९	दिवाकर देवकोटा	remittance as Nepal worker vital contribution to the Nepalese Economy	वर्ष४६अंक १७५, २०६५, बैशाख
६६०	धन बहादुर मल्ल	तालिमको एक भल्को	वर्ष४६,अंक १७५ ,२०६५, बैशाख
६६१	राजेन्द्र प्रसाद शर्मा	हुलाक सेवाको वर्तमान अवस्था र आगामी चुनौतीहरू	वर्ष ४६ अंक १७६, २०६५ असोज
६६२	हरिकृष्ण पौडेल	डाँक व्यवस्थापन	वर्ष ४६ अंक १७६, २०६५ असोज
६६३	अच्युत प्रसाद पौडेल	विश्व हुलाक संघ र नेपाल हुलाक अन्तरसम्बन्ध	वर्ष ४६ अंक १७६, २०६५ असोज
६६४	कुमार प्रसाद दाहाल	नेपालमा हुलाक सेवा व्यास्थापन: व्यवसायिकता र प्रतिस्पर्धा	वर्ष ४६ अंक १७६, २०६५ असोज
६६५	नारायण प्रसाद न्यौपाने	अन्तराष्ट्रिय पत्रलेखन प्रतियोगिता र नेपालको सहभागिता	वर्ष ४६ अंक १७६, २०६५ असोज
६६६	चन्द्रमणि धिमिरे	डाँक परिवहन: समस्या र समाधान	वर्ष ४६ अंक १७६, २०६५ असोज
६६७	जगन्नाथ लामिछाने	परिवर्तित परिवेशमा नेपालको हुलाक सेवा	वर्ष ४६ अंक १७६, २०६५ असोज
६६८	राम दत्त पाण्डेय	सूचना प्रणाली र असल जनसम्पर्कबीचको अन्तर सम्बन्ध	वर्ष ४६ अंक १७६, २०६५ असोज
६६९	एकदेव अधिकारी	विश्व हुलाक संघ र सेवाको गुणस्तर सुधारकोष	वर्ष ४६ अंक १७६, २०६५ असोज
६७०	मुनका न्यौपाने	सामाजिक विकासमा हुलाक सेवाको भूमिका	वर्ष ४६ अंक १७६, २०६५ असोज
६७१	गोकुल वास्तोला	हुलाक बचत बैक र समसामयिक सुधार	वर्ष ४६ अंक १७६, २०६५ असोज
६७२	महेन्द्र पौडेल	एक्काइसौ शताब्दीको नेपाल हुलाक	वर्ष ४६ अंक १७६, २०६५ असोज
६७३	राजन खनाल	उपलब्धमूलक प्रशासन	वर्ष ४६ अंक १७७, २०६५ पौष
६७४	गम्भिर बहादुर हाडा	नेतृत्वको अर्थ विशेषता र ग्रामिण विकासमा यसको महत्त्व	वर्ष ४६ अंक १७७,२०६५ पौष

क्र.स	लेखकको नाम	लेख/प्रकाशित सामग्रीको नाम	वर्ष, अंक, मिति
६७५	गणेश प्रसाद उपाध्याय	महिला सहभागिता र दिगो शान्ती	वर्ष ४६ अंक १७७, २०६५ पौष
६७६	अच्युत प्रसाद पौडेल	सेवप्रवाहमा सुधार: आजको प्रमुख चुनौती	वर्ष ४६ अंक १७७, २०६५ पौष
६७७	महेश्वर न्यौपाने	प्रशासन पुनः संरचनाको सान्दर्भिक बहस	वर्ष ४६ अंक १७७, २०६५ पौष
६७८	जगन्नाथ लामिछाने	नेपालमा प्रशासन सुधार सम्बन्धी आयोगहरूको सिफारिश: एक अध्ययन	वर्ष ४६ अंक १७७, २०६५ पौष
६७९	गोकुल वास्तोला	उत्प्रेरणा र हुलाक सेवामा कर्मचारी उत्प्रेरणाको अवस्था	वर्ष ४६ अंक १७७, २०६५ पौष
६८०	लक्ष्मीप्रसाद जोशी	सुशासन र नेपाल	वर्ष ४६ अंक १७७, २०६५ पौष
६८१	दिवाकर देवकोटा	The state of motivation in Nepalese bureaucracy with particular reference to the Postal service	वर्ष ४६ अंक १७७, २०६५ पौष
६८२	पुण्य स्थापित	Modern Angle on Philatelic Collection	वर्ष ४६ अंक १७७, २०६५ पौष
६८३	लोक प्रसाद आचार्य	हुलाक सम्बन्धी कुरा	वर्ष ४७ अंक १७८, २०६६ बैशाख
६८४	महेश्वर न्यौपाने	निजामती सेवाको अवधारणा, विकासक्रम र विशेषता तथा चुनौतीहरू	वर्ष ४७ अंक १७८, २०६६ बैशाख
६८५	गणेश प्रसाद उपाध्याय	द्वन्द्वोत्तर अवस्था, संक्रमणकालिन न्याय र महिला सहभागिता एक दृष्टिकोण	वर्ष ४७ अंक १७८, २०६६ बैशाख
६८६	अच्युत प्रसाद पौडेल	विकास र हाम्रो सेरोफेरो	वर्ष ४७ अंक १७८, २०६६ बैशाख
६८७	जगन्नाथ लामिछाने	चितवन जिल्लामा हुलाक सेवा: एक परिचय	वर्ष ४७ अंक १७८, २०६६ बैशाख
६८९	राम दत्त पाण्डेय	अभिलेख व्यवस्थापन	वर्ष ४७ अंक १७८, २०६६ बैशाख
६९०	मुरारी निरौला	संघिय राज्य प्रणाली र प्रशासनिक पुनसंरचनाको सन्दर्भ	वर्ष ४७ अंक १७८, २०६६ बैशाख
६९१	केशरसिंह माझी	निजामती प्रशासनमा पुरस्कार प्रणाली	वर्ष ४७ अंक १७८, २०६६ बैशाख
६९२	दिवाकर देवकोटा	Relationships between Nepal Posts and the United States Postal service: Opening a New avenue in Cooperation	वर्ष ४७ अंक १७८, २०६६ बैशाख
६९३	डा. रमेश श्रेष्ठ	The Early Postmarks of	वर्ष ४७ अंक १७८, २०६६ बैशाख
६९४	अच्युत प्रसाद पौडेल	नेपालमा हुलाक सेवा मेरो दृष्टिकोण	वर्ष ४७ अंक १७९, २०६६ असोज
६९५	राधाकृष्ण चापागाईं	हुलाक प्रशिक्षण केन्द्र समस्या र समाधान	वर्ष ४७ अंक १७९, २०६६ असोज
६९६	जगन्नाथ लामिछाने	नेपाल हुलाक सेवाको वर्तमान र भविष्य	वर्ष ४७ अंक १७९, २०६६ असोज
६९७	केशवप्रसाद घिमिरे	नेपाल र हुलाक सेवा	वर्ष ४७ अंक १७९, २०६६ असोज

क्र.सं	लेखकको नाम	लेख/प्रकाशित सामग्रीको नाम	वर्ष, अंक, मिति
६९८	मुरारी निरौला	नेपालमा EMSको वर्तमान अवस्था तुलनात्मक अध्ययन	वर्ष ४७ अंक १७९, २०६६ असोज
६९९	केशरसिंह माथी	हुलाक सेवामा स्मान्तरण:आवश्यकता र चुनौती	वर्ष ४७ अंक १७९, २०६६ असोज
७००	विमलप्रकाश जोशी	हुलाक बचत बैंक र यसका सम्भावनाहरू	वर्ष ४७ अंक १७९, २०६६ असोज
७०१	दिवाकर देवकोटा	Remittance through Nepal Postal services	वर्ष ४७ अंक १७९, २०६६ असोज
७०२	पुण्य स्थापित	Postal Stamps and Other Varities	वर्ष ४७ अंक १७९, २०६६ असोज
७०३	धन प्रसाद पाण्डे	तालिमको क्षण	वर्ष ४७ अंक १७९, २०६६ असोज
७०४	हरि दत्त पाण्डेय	प्रशासनिक जिम्मेवारी र उत्तरदायित्व	वर्ष ४७,अंक १८० २०६६ पौष
७०५	गम्भिर बहादुर हाडा	नेपालमा नागरिक समाजको महत्व तथा आवश्यकता-एक चर्चा	वर्ष ४७ ,अंक १८०, २०६६ पौष
७०६	अच्युत प्रसाद पौडेल	सूचना तथा संचार आजको आवश्यकता भोलीको आनिवार्यता	वर्ष ४७,अंक १८० २०६६ पौष
७०७	शैलजा रेग्मी (भट्टराई)	केवुल टेलिभिजन प्रसारण संस्था सम्बन्धी कानुनीव्यवस्था	वर्ष ४७ ,अंक १८०, २०६६ पौष
७०८	प्रदिपराज अधिकारी	सार्वजनिक प्रशासनमा सुपरिवेक्षण	वर्ष ४७,अंक १८० २०६६ पौष
७०९	नवजी	डॉकलेखा:अवलोकन	वर्ष ४७ ,अंक १८०, २०६६ पौष
७१०	जगन्नाथ लामिछाने	सामान्य प्रसासनको बढुवामा एक वर्ष बि.एड. को भूमिका	वर्ष ४७,अंक १८० २०६६ पौष
७११	विष्णु प्रसाद ज्ञवाली	भ्रष्टाचार नियन्त्रण: आजको आवश्यकता	वर्ष ४७ ,अंक १८०, २०६६ पौष
७१२	दिवाकर देवकोटा	Why Postal Group Failed in Nepal	वर्ष ४७,अंक १८० २०६६ पौष
७१३	पुण्य स्थापित	NEPALS PHILATELY	वर्ष ४७ ,अंक १८०, २०६६ पौष
७१४	हरिदत्त पाण्डेय	विकास प्रशासन: अवधारणा, अभ्यास र सुधारको आवश्यकता	वर्ष ४८, अंक १८१, २०६७ बैशाख
७१५	गम्भिर बहादुर हाडा	नेपालमा लैङ्गिक समानताको आवश्यकता तथा महत्व एक चर्चा	वर्ष ४८, अंक १८१, २०६७ बैशाख
७१६	अच्युत प्रसाद पौडेल	विकास भिन्न भिन्न अवधारणा र हार्मो सन्दर्भ	वर्ष ४८, अंक १८१, २०६७ बैशाख
७१७	वीर बहादुर राई	नेपालमा प्रतिलिपि अधिकार संरक्षण सम्बन्धीकाकुनी व्यवस्था र सुधारका पक्षहरू	वर्ष ४८, अंक १८१, २०६७ बैशाख
७१८	केशरसिंह माथी	हुलाक प्रशासनको सुदृढिकरण: आवश्यकता र औचित्य	वर्ष ४८, अंक १८१, २०६७ बैशाख
७१९	विष्णु प्रसाद ज्ञवाली	हुलाक सेवाको सुदृढिकरण र स्मान्तरण	वर्ष ४८, अंक १८१, २०६७ बैशाख

क्र.स	लेखकको नाम	लेख/प्रकाशित सामग्रीको नाम	वर्ष, अंक, मिति
७२०	दयाराम श्रेष्ठ	गोश्वारा शाखा पुलिन्दा शाखा	वर्ष ४८, अंक १८१, २०६७ बैशाख
७२१	ठानेश्वर सापकोटा	विकासमा जनसहभागिता	वर्ष ४८, अंक १८१, २०६७ बैशाख
७२२	राम दत्त पाण्डेय	Investment Pattern of Commercial Banks	वर्ष ४८, अंक १८१, २०६७ बैशाख
७२३	अच्युत प्रसाद पौडेल	हुलाक (उही अतित:उही वर्तमान	वर्ष ४८, अंक १८२, २०६७ असोज
७२४	यज्ञराज कोइराला	हुलाक वचत बैक: एक चिनारी	वर्ष ४८, अंक १८२, २०६७ असोज
७२५	केशवप्रसाद घिमिरे	हुलाक सेवामा राजश्व संकलनको अवस्था	वर्ष ४८, अंक १८२, २०६७ असोज
७२६	यामनारायण गौली	नेपालमा फिलाटेलिक ब्यूरो:संक्षिप्त परिचय	वर्ष ४८, अंक १८२, २०६७ असोज
७२७	राम बहादुर केसी	नेपालमा हुलाकसेवा चुनौती र समाधान	वर्ष ४८, अंक १८२, २०६७ असोज
७२८	जनकराज शर्मा	मध्यकालिन खर्च संरचना एक विवेचना	वर्ष ४८, अंक १८२, २०६७ असोज
७२९	सुभाकर पौडेल	सुशासन	वर्ष ४८, अंक १८२, २०६७ असोज
७३०	विमलप्रकाश जोशी	नेपालको हुलाकसेवा रूपान्तरणको आवश्यकता	वर्ष ४८, अंक १८२, २०६७ असोज
७३१	टंक प्रसाद हुमागाई	हुलाक सेवामा अतिरिक्त हुलाक	वर्ष ४८, अंक १८२, २०६७ असोज
७३२	पुण्य स्थापित	vision on Nepals Philately	वर्ष ४८, अंक १८२, २०६७ असोज
७३३	संगीता खत्री	प्रथम घोषित पत्र	वर्ष ४८, अंक १८२, २०६७ असोज
७३४	हरि दत्त पाण्डेय	कर्मचारी उत्प्रेरणा:नेपालकोनिजामती सेवाको सन्दर्भमा	वर्ष ४८, अंक १८३, २०६७ असोज
७३५	गम्भिर बहादुर हाडा	ग्रामीण विकासमा क्षेत्र विकास पहुँचकोआवश्यकता तथा महत्व	वर्ष ४८, अंक १८३, २०६७ असोज
७३६	कृष्णमुरारी शिवाकोटी	संघियता र सार्वजनिक प्रशासनको पुनसंरचना	वर्ष ४८, अंक १८३, २०६७ असोज
७३७	कृष्णप्रसाद सुवेदी	सुशासन र नेपालको अवस्था	वर्ष ४८, अंक १८३, २०६७ असोज
७३८	केशर सिंह माझी	संचारका क्षेत्रमा बर्दिया हुलाक	वर्ष ४८, अंक १८३, २०६७ असोज
७३९	यामनारायण गौली	निजामती क्षेत्रमा आचरण र अनुशासन	वर्ष ४८, अंक १८३, २०६७ असोज
७४०	जनकराज शर्मा	सार्वजनिकवित्तिय नीति यसका विभिन्न पक्षहरू	वर्ष ४८, अंक १८३, २०६७ असोज
७४१	सुभाकर पौडेल	सार्वजनिक र निजि क्षेत्रको साभेदारी	वर्ष ४८, अंक १८३, २०६७ असोज
७४२	जगन्नाथ लामिछाने	हुलाक सेवाको समसामयिक सुधार	वर्ष ४९, अंक १८४, २०६८ बैशाख
७४३	महेश कुमार बासकोटा	वित्तियसेवाको सन्दर्भमा हुलाक वचत बैक हिजो र आज	वर्ष ४९, अंक १८४, २०६८ बैशाख
७४४	नारायण प्रसाद पौडेल	अन्तराष्ट्रिय डाँकलेखा सम्बन्धी काम	वर्ष ४९, अंक १८४, २०६८ बैशाख
७४५	केशरसिंह माझी	हुलाक सेवाको प्राधिकरण स्वायत्तता आवश्यकता र औचित्य	वर्ष ४९, अंक १८४, २०६८ बैशाख

क्र.स	लेखकको नाम	लेख/प्रकाशित सामग्रीको नाम	वर्ष, अंक, मिति
७४६	सुभाकर पौडेल	नेपालको निजामती सेवामा तलव सुविधा एक विश्लेषण	वर्ष ४९, अंक १८४, २०६८ बैशाख
७४७	नइन्द्र प्रसाद दाहाल	लोकसेवा आयोग, एकिकृत परिक्षा प्रणाली र हुलाक सेवासँगको अन्तरसम्बन्ध	वर्ष ४९, अंक १८४, २०६८ बैशाख
७४८	टंक प्रसाद हुमागाई	निर्णय प्रक्रिया र हाम्रा अतिरिक्त हुलाक सेवा	वर्ष ४९, अंक १८४, २०६८ बैशाख
७४९	मुनका न्यौपाने	IMPACTS OF GROUP DYNAMICS IN ORGANISATION	वर्ष ४९, अंक १८४, २०६८ बैशाख
७५०	केशवप्रसाद घिमिरे	विश्व हुलाक दिवशको सन्दर्भमा विश्व हुलाक संघ र नेपालमा हुलाक सेवा	वर्ष ४९, अंक १८५, २०६८ असोज
७५१	ज्ञानराज सुवेदी	हुलाक सेवा: कोमाको बिरामी	वर्ष ४९, अंक १८५, २०६८ असोज
७५२	नूर हरि खतिवडा	स्वायत्तता सहितको हुलाक पुनसंरचना: एक अपरिहार्य आवश्यकता	वर्ष ४९, अंक १८५, २०६८ असोज
७५३	राधाकृष्ण चापागाई	नेपाल हुलाक सेवामा कुरियर: प्रतिस्पर्धा	वर्ष ४९, अंक १८५, २०६८ असोज
७५४	जगन्नाथ लामिछाने	विश्व हुलाक दिवश र नेपाल हुलाक सेवा	वर्ष ४९, अंक १८५, २०६८ असोज
७५५	मुरारी निरौला	हेपिएको हुलाक सेवा र यसको भविष्य	वर्ष ४९, अंक १८५, २०६८ असोज
७५६	केशर सिंह माभी	स्मान्तरणको पर्खाईमा हुलाक सेवा	वर्ष ४९, अंक १८५, २०६८ असोज
७५७	शुभाकर पौडेल	द्रुत डाँक सेवा: बहू आयामिक विश्लेषण	वर्ष ४९, अंक १८५, २०६८ असोज
७५८	जिवन सेढाई	हुलाक वचत बैंक ललितपुरको सेवा प्रभावकारिता विश्लेषण एक अध्यायन	वर्ष ४९, अंक १८५, २०६८ असोज
७५९	गोकर्णप्रसाद उपाध्याय	पहेलो हुलाकघर	वर्ष ४९, अंक १८५, २०६८ असोज
७६०	विज्ञान कोइराला	परिचय फेर्दै हुलाक	वर्ष ४९, अंक १८५, २०६८ असोज
७६१	यामनारायण गौली	फिलाटेली सम्बन्धि सामान्य जानकारी	वर्ष ४९, अंक १८५, २०६८ असोज
७६२	जितेन्द्रजङ्ग के.सी	थाइ पोष्ट कम्पनी: एक चिनारी	वर्ष ४९, अंक १८५, २०६८ असोज
७६३	अमर बहादुर मल्ल	अछाम जिल्लामा हुलाक सेव एक परिचय	वर्ष ४९, अंक १८५, २०६८ असोज
७६४	टंक प्रसाद हुमागाई	हाम्रो हुलाक क्षेत्र यसको यथार्थता	वर्ष ४९, अंक १८५, २०६८ असोज
७६५	पुण्य स्थापित	First Gold Medal For Nepalese Philatelic Collection	वर्ष ४९, अंक १८५, २०६८ असोज
७६६	गम्भिर बहादुर हाडा	नेपालमा सूचना प्रविधी	वर्ष ५०, अंक १८६ २०६९ वैशाख
७६७	डा. सावित्री अर्याल(आचार्य)	लैङ्गीक सहभागितामा पर्वत जिल्लाको पाङ्गराङ् गा.वि. स.	वर्ष ५०, अंक १८६ २०६९ वैशाख
७६८	ज्ञानराज सुवेदी	मध्यकालिन खर्च संरचना एक विवेचना	वर्ष ५०, अंक १८६ २०६९ वैशाख
७६९	नूरहरि खतिवडा	नविन सार्वजनिक व्यवस्थापन	वर्ष ५०, अंक १८६ २०६९ वैशाख

क्र.सं	लेखकको नाम	लेख/प्रकाशित सामग्रीको नाम	वर्ष, अंक, मिति
७७०	पुष्पराज शाही	लोकतान्त्रिक व्यवस्थामा आधुनिक निर्वाचन प्रणाली	वर्ष ५०, अंक १८६ २०६९ वैशाख
७७१	राधाकृष्ण चापागाई	डिजिटल युग र आजको प्रशासन	वर्ष ५०, अंक १८६ २०६९ वैशाख
७७२	जगन्नाथ लामिछाने	नेपालको सन्दर्भमा विकास प्रशासन	वर्ष ५०, अंक १८६ २०६९ वैशाख
७७३	जीवनराज सेढाई	विवाद व्यवस्थापन	वर्ष ५०, अंक १८६ २०६९ वैशाख
७७४	यामनारायण गौली	निजामती सेवाको पुन संरचना	वर्ष ५०, अंक १८६ २०६९ वैशाख
७७५	घनश्याम सुवेदी	नेपालको सार्वजनिक प्रशासन र यथास्थितवाद	वर्ष ५०, अंक १८६ २०६९ वैशाख
७७६	गोकर्णप्रसाद उपाध्याय	युवा र निजामती सेवा	वर्ष ५०, अंक १८६ २०६९ वैशाख
७७७	पुष्पराज श्रेष्ठ	संगठनमा नैरास्यपन र यसको व्यवस्थापन	वर्ष ५०, अंक १८६ २०६९ वैशाख
७७९	सुभाकर पौडेल	विकास आयोजनको अवधारणा	वर्ष ५०, अंक १८६ २०६९ वैशाख
७८०	यज्ञकुमारी न्यौपाने	विकासशिल देश नेपाल र सार्वजनिक संस्थानहरू	वर्ष ५०, अंक १८६ २०६९ वैशाख
७८१	लोकराज अवस्थी	कर्मचारीतन्त्रमा भ्रष्टाचार	वर्ष ५०, अंक १८६ २०६९ वैशाख
७८२	Madhav Prasad Dahal	Does Government Intervntion in More Failure	वर्ष ५०, अंक १८६ २०६९ वैशाख
७८३	Bigyan koirala	An Overlook of Foregin Aid in Nepal	वर्ष ५०, अंक १८६ २०६९ वैशाख
७८४	Rajan Ghimire	Sustainable Devlopment: Issue and prospect at Local Level	वर्ष ५०, अंक १८६ २०६९ वैशाख
७८५	Bed Prasad Bhandari	Internationl Mail Account : An Overview	वर्ष ५०, अंक १८६ २०६९ वैशाख
७८६	Nirajan Devkota	Globalization: Where are We today?	वर्ष ५०, अंक १८६ २०६९ वैशाख
७८७	Punya R. Sthapit	The Posal Administration	वर्ष ५०, अंक १८६ २०६९ वैशाख
७८८	गम्भिर बहादुर हाडा	नेपालमा हुलाक सेवाको योजनाबद्ध विकास	वर्ष ५०, अंक १८७ ,२०६९ असोज
७८९	राधाकृष्ण चापागाई	वर्तमानमा हुलाक सेवा	वर्ष ५०, अंक १८७ ,२०६९ असोज
७९०	हरिप्रसाद पौडेल	नेपालमा हुलाक टिकट र प्रथम दिवसिय टाँचा	वर्ष ५०, अंक १८७ ,२०६९ असोज
७९१	गोकर्णप्रसाद उपाध्याय	हल्कारा जीवनी	वर्ष ५०, अंक १८७ ,२०६९ असोज
७९२	पुष्पराज श्रेष्ठ	दाङ जिल्लामा टेलिसेन्टर	वर्ष ५०, अंक १८७ ,२०६९ असोज
७९३	सुभाकर पौडेल	जिल्ला हुलाक कार्यालय रसुवा: कथा र व्यथा	वर्ष ५०, अंक १८७ ,२०६९ असोज
७९४	प्रकाश न्यौपाने	आहारा र सहारा बिनाको हुलाक वचत बैंक	वर्ष ५०, अंक १८७ ,२०६९ असोज

क्र.स	लेखकको नाम	लेख/प्रकाशित सामग्रीको नाम	वर्ष, अंक, मिति
७९५	देवराज उपाध्याय	टिकट संकलन:सोखहरूको राजा	वर्ष ५०, अंक १८७, २०६९ असोज
७९६	Narayan Prasad Paudyal	Qualities of Service Project	वर्ष ५०, अंक १८७, २०६९ असोज
७९७	Shrijana Bhusal	Benefit of EMS Cooperative Membership	वर्ष ५०, अंक १८७, २०६९ असोज
७९८	Punya R. Sthapit	UPU Membership: A Great Pleasure	वर्ष ५०, अंक १८७, २०६९ असोज
७९९	पूर्णचन्द्र भट्टराई	वैदेशिक रोजगार र यसबाट प्राप्त रेमिट्यान्स	वर्ष ५०, अंक १८७, २०६९ असोज
८००	काशिराज दाहाल	वैदेशिक रोजगारी व्यवस्थापनमा नीति, कानूनी प्रावधान, चुनौती र समाधान	वर्ष ५०, अंक १८७, २०६९ असोज
८०१	तेजप्रसाद पन्थी	दिगो विकास:विकास, प्रकृती र मानवबिचको त्रिकोणात्मक सन्तुलन	वर्ष ५०, अंक १८७, २०६९ असोज
८०२	भोला शर्मा	तालिमको सैद्धान्तिक र व्यवहारिक सवाल	वर्ष ५०, अंक १८७, २०६९ असोज
८०३	मेघनाथ रिजाल	निजामती सेवामा समावेशीकरण	वर्ष ५०, अंक १८७, २०६९ असोज
८०४	डा. उद्धवप्रसाद रिजाल	पुनर्ताजगीका लागि शिथिलीकरण	वर्ष ५०, अंक १८७, २०६९ असोज
८०५	Bed Prasad Bhandari	Organizational Behavior	वर्ष ५०, अंक १८७, २०६९ असोज
८०६	Rupendra Pokharel	21st Century Education and Role Of teachers	वर्ष ५१, अंक १८८, २०७० बैशाख
८०७	गम्भिर बहादुर हाडा	द्वन्द, शान्ती र विकासको अन्तरसम्बन्ध	वर्ष ५१, अंक १८८, २०७० बैशाख
८०८	काशिराज दाहाल	नेपालमा विकेन्द्रीकरणका प्रयास, समस्या तथा समाधान	वर्ष ५१, अंक १८८, २०७० बैशाख
८०९	राधाकृष्ण चापागाई	विश्व हुलाकसंघ र नेपाल हुलाक सेवा	वर्ष ५१, अंक १८८, २०७० बैशाख
८१०	नूरहरि खतिवडा	विद्यमान हुलाक संरचना र डाँक रेखा:एक सिंहालोकन	वर्ष ५१, अंक १८८, २०७० बैशाख
८११	गोविन्दप्रसाद अधिकारी	सुशासन र नेपालमा यसको प्रयोग	वर्ष ५१, अंक १८८, २०७० बैशाख
८१२	गोकर्णप्रसाद उपाध्याय	तथ्य र तथ्याङ्कमा नेपाल	वर्ष ५१, अंक १८८, २०७० बैशाख
८१३	मेघनाथ रिजाल	सार्वजनिक क्षेत्रमा संगठित हुने अधिकारको प्रयोग	वर्ष ५१, अंक १८८, २०७० बैशाख
८१४	प्रकाश न्यौपाने	लैङ्गीक समानता र विकास	वर्ष ५१, अंक १८८, २०७० बैशाख
८१५	हरि प्रसाद पौडेल	साजनििक प्रशासनमा जिन्सी व्यवस्थापन	वर्ष ५१, अंक १८८, २०७० बैशाख
८१६	शुभाकर पौडेल	अनुगमन तथा मूल्यांकन सिद्धान्त र व्यवहार	वर्ष ५१, अंक १८८, २०७० बैशाख
८१७	भोला शर्मा	नयाँ सार्वजनिक सेवा(लएक्) को सन्दर्भ	वर्ष ५१, अंक १८८, २०७० बैशाख
८१८	प्रेम कुमार रसाइली	नागरिक बडापत्र	वर्ष ५१, अंक १८८, २०७० बैशाख
८१९	टंक प्रसाद हुमागाई	कर्मचारी छनौटमा लुकेको योग्यताको प्रसङ्ग	वर्ष ५१, अंक १८८, २०७० बैशाख

क्र.स	लेखकको नाम	लेख/प्रकाशित सामग्रीको नाम	वर्ष, अंक, मिति
८२०	दिवाकर देवकोटा	Asain-Pacific Postal Union: Its Past, Present and Future	वर्ष ५१, अंक १८८, २०७० बैशाख
८२१	बेद प्रसाद भण्डारी	WorldPost VS Fading Nepal Post: Crying Need to Restructure	वर्ष ५१, अंक १८८, २०७० बैशाख
८२२	विज्ञान कोइराला	Nexus between MDG and Climate Change in Nepal	वर्ष ५१, अंक १८८, २०७० बैशाख
८२३	निरन्जन देवकोटा	Impact of Climate change on Agricultural Production in Nepal	वर्ष ५१, अंक १८८, २०७० बैशाख
८२४	नारायण प्रसाद पौड्याल	Qualitie Services Project-Continued.....	वर्ष ५१, अंक १८८, २०७० बैशाख
८२५	दुर्गा प्रसाद दाहाल	Potentials and constraints to Contract Farming in Nepal	वर्ष ५१, अंक १८८, २०७० बैशाख
८२६	राजन घिमिरे	Leadership	वर्ष ५१, अंक १८८, २०७० बैशाख
८२७	अमिर श्रेष्ठ	Economic Aspects of Guerrilla Trek	वर्ष ५१, अंक १८८, २०७० बैशाख
८२७	निलम पोख्रेल	Effectiveness of Women Leadership in Community Forest Of Nepal	वर्ष ५१, अंक १८८, २०७० बैशाख
८२८	पुण्य रत्न स्थापित	Specific Scenario of Philately	वर्ष ५१, अंक १८८, २०७० बैशाख
८२९	दिवाकर देवकोटा	आजको विश्वलाई विश्व हुलाक संघको देन	वर्ष ५१,अंक १८९, २०७० असोज
८३०	स्मनारायण भट्टराई	हुलाकमा जनशक्ति व्यवस्थापन	वर्ष ५१,अंक१८९,२०७० असोज
८३१	राधाकृष्ण चापागाई	हुलाकको गन्तब्य	वर्ष ५१,अंक१८९,२०७० असोज
८३२	हरि प्रसाद पौडेल	टिकट प्रसाशनमा नयाँ फड्को हुलाक टिकट प्रकाशन निर्देशिका, २०७०	वर्ष ५१ ,अंक १८९, २०७० असोज
८३४	शिरीष उपाध्याय	नेपालमा हुलाक टिकट व्यवस्थापन	वर्ष ५१,अंक१८९,२०७० असोज
८३५	प्रकाश न्यौपाने	सेवा शुल्क उपयोग र उपलब्धी	वर्ष ५१,अंक१८९,२०७० असोज
८३६	गोकुलप्रसाद शर्मा	सबैको सहयोगी हुलाक	वर्ष ५१,अंक१८९,२०७० असोज
८३७	पुष्पराज श्रेष्ठ	दाङ जिल्लाको हुलाक बचतबैंकको अवस्था	वर्ष ५१,अंक१८९,२०७० असोज
८३८	विष्णु प्रसाद ढकाल	हुलाक बचतबैंक र यसको भविष्य	वर्ष ५१,अंक१८९,२०७० असोज
८३९	Narayan Prasad Paudyal	Quality Service Project	वर्ष ५१,अंक १८९, २०७० असोज
८४०	Bed Prasad Bhandari	An Overview Of Nepal Post On World Postal Day 2013	वर्ष ५१,अंक१८९,२०७० असोज
८४१	Punya R. Sthapit	The Philatelic Infrastruture	वर्ष ५१,अंक१८९,२०७० असोज
८४२	मुकुन्दप्रसाद निरौला	कानुनको शासन, लोकतान्त्रिक मूल्य मान्यता र समावेशिकरण	वर्ष ५१ ,अंक १८९, २०७० असोज
८४३	काशिराज दाहाल	वैदेशिक रोजगारीमा श्रम स्वीकृती नविकरण समस्या तथा सुभावा	वर्ष ५१,अंक१८९,२०७० असोज
८४४	कुमार प्रसाद दाहाल	निजामती सेवा ऐन तेस्रो संशोधन र यसको प्रभाव	वर्ष ५१,अंक१८९,२०७० असोज

क्र.सं	लेखकको नाम	लेखरप्रकाशित सामग्रीको नाम	वर्ष, अंक, मिति
८४५	गोविन्दप्रसाद अधिकारी	कार्यलयमा स्रोत साधनको व्यवस्थापन एक चर्चा	वर्ष ५१ ,अंक १८९, २०७० असोज
८४६	लक्ष्मणकुमार हमाल	मानव तस्करी विध्यमान समस्या र समाधान	वर्ष ५१,अंक१८९,२०७० असोज
८४७	किरण जोशी	निर्णय लिने प्रकृया, समस्या र समाधान	वर्ष ५१,अंक१८९,२०७० असोज
८४८	राजन धिमिरे	सन् २०१५ पछिको सहस्राब्दी विकास	वर्ष ५१ ,अंक १८९, २०७० असोज
८४९	गोकर्णप्रसाद उपाध्याय	विधुतीय शासन	वर्ष ५१,अंक१८९,२०७० असोज
८५०	भोला शर्मा	सार्वजनिक संस्थानहरूको स्वायत्तता कि निजिकरण ?	वर्ष ५१,अंक१८९,२०७० असोज
८५१	श्याम दाहाल	आर्थिक वृध्दीका विविध पक्षहरू	वर्ष ५१ ,अंक १८९, २०७० असोज
८५२	राजाराम दाहाल	निदोषिताको हकसम्बन्धी संवैधानिक तथा कानुनी यवस्था	वर्ष ५१,अंक१८९,२०७० असोज
८५३	Sushil K Lamsal	Nepals Tryst With Globalization	वर्ष ५१ ,अंक १८९, २०७० असोज
८५४	Durga Prasad Dahal	Family Business in Nepal	वर्ष ५१,अंक१८९,२०७० असोज
८५५	Nabraj Gautam	Community Forestry in Nepal a Model of Community Governance	वर्ष५१ ,अंक १८९, २०७० असोज
८५६	सुदर्शन खड्का	संसदीय समिति एक चिनारी	वर्ष ५२ अंक, १९० , २०७१बैशाख
८५७	गोकूलप्रसाद शर्मा	हुलाक टिकटको व्यवस्थापन र फिलाटेली	वर्ष ५२ ,अंक, १९० , २०७१ बैशाख
८५८	लक्ष्मणकुमार हमाल	भूमिमाथीको अधिकार वास्तविक भूमी अधिकार	वर्ष ५२ ,अंक, १९० , २०७१बैशाख
८५९	गोविन्दप्रसाद अधिकारी	जग्गा प्रशासनमा दाखेल खारेज	वर्ष ५२ ,अंक, १९० , २०७१ बैशाख
८६०	भोला शर्मा	सेवा प्रवाहको सैध्दान्तिक र व्यवहारिक आयाम	वर्ष ५२, अंक, १९० , २०७१बैशाख
८६१	डा. डिजन भट्टराई	मानव अधिकारको सैध्दान्तिक पक्ष र नेपाल	वर्ष ५२, अंक, १९० , २०७१ बैशाख
८६२	नारायण प्रसाद पौड्याल	हुलाक सेवा सुधार कार्ययोजना	वर्ष ५२, अं, १९० , २०७१बैशाख
८६३	गोकर्णप्रसाद उपाध्याय	संगठित अपराधमा हुलाक अपराध	वर्ष ५२, अंक १९० , २०७१ बैशाख
८६४	कृष्ण प्रसाद शर्मा	नेपालमा सहकारी कानुन र वर्तमान अवस्था	वर्ष ५२, अंक१९० , २०७१बैशाख
८६५	किरण जोशी	राज्य संचालनमा नेतृत्वको भूमिका	वर्ष ५२, अंक १९० , २०७१ बैशाख
८६६	घनश्याम सुवेदी	वृत्ति विकास र नेपालको निजामती सेवा	वर्ष ५२, अंक, १९० , २०७१बैशाख
८६७	ढाल बहादुर जि.सी.	सूचनाको अक र पारदर्शिता	वर्ष ५२, अंक, १९० , २०७१ बैशाख

क्र.सं	लेखककोको नाम	लेखरप्रकाशित सामग्रीको नाम	वर्ष, अंक, मिति
८६८	प्रकाश न्यौपाने	हुलाक बचतबैंकको वर्तमान कारोवार	वर्ष ५२, अंक १९०, २०७१ बैशाख
८६८	राजन घिमिरे	नेपालको राष्ट्रिय एकता र अखण्डता	वर्ष ५२ अंक १९०, २०७१ बैशाख
८६९	वेद प्रसाद भण्डारी	सुशासन कायम गर्न हुलाकको भूमिका	वर्ष ५२ अंक १९०, २०७१ बैशाख
८७०	राजाराम दाहाल	कार्बन ब्यापार	वर्ष ५२, अंक १९०, २०७१ बैशाख
८७१	श्याम दाहाल	बृहत आर्थिक नीतिहरू संक्षिप्त चर्चा	वर्ष ५२, अंक १९०, २०७१ बैशाख
८७२	पुष्पराज श्रेष्ठ	दिगो विकास राष्ट्रिय र अन्तराष्ट्रिय सन्दर्भ	वर्ष ५२, अंक १९०, २०७१ बैशाख
८७३	अमृता शर्मा	विकास प्रशासन र नेपालको चर्चा	वर्ष ५२, अंक १९०, २०७१ बैशाख
८७३	टंक प्रसाद हुमागाउँ	हुलाक एक दृष्टिकोण अनेक	वर्ष ५२, अंक १९०, २०७१ बैशाख
८७४	Sushil K Lamsal	Female Reservationj in India`s	वर्ष ५२, अंक १९०, २०७१ बैशाख
८७५	Durga Prasad Dahal	Agrarain Reform and Development- Nepal	वर्ष ५२ अंक १९०, २०७१ बैशाख
८७६	Nabraj Gautam	Governance beyond the Boundaries	वर्ष ५२ अंक, १९०, २०७१ बैशाख
८७७	Punya R. Sthapit	EXHIBITION: Right cause of Price rise on Philately	वर्ष ५२ अंक १९०, २०७१ बैशाख
८७८	Tej Prakash Shrestha	Exploring the relevance of dominant theories of feminism in contemporary Nepalese Socity	वर्ष ५२, अंक, १९०, २०७१ बैशाख
८७९	रमेश गौतम	केन्द्रिय धनादेश कार्यालयको वर्तमान अवस्था	वर्ष ५२, अंक १९१, २०७१ असोज
८८०	गोकर्णप्रसाद उपाध्याय	विश्व हुलाक दिवस, थाइल्यान्ड पोष्ट र नेपाल	वर्ष ५२, अंक १९१, २०७१ असोज
८८१	यज्ञ प्रसाद भट्टराई	संयुक्त राष्ट्र संघीय प्रणालीमा विश्व हुलाक संघ	वर्ष ५२, अंक १९१, २०७१ असोज
८८२	प्रकाश न्यौपाने	वचत बैंक र धनादेशको अनुगमनमा केन्द्रिय धनादेश कार्यालय	वर्ष ५२, अंक १९१, २०७१ असोज
८८३	टोपलाल अर्याल	नेपालको हुलाक सेवामा विध्दितय शासनको प्रयोग	वर्ष ५२, अंक १९१, २०७१ असोज
८८४	रमेश कुमार कट्टुवाल	धनादेश सेवा एक संक्षिप्त परिचय	वर्ष ५२, अंक १९१, २०७१ असोज
८८५	ठानेश्वर सापकोटा	हुलाक सेवाको श्रीवृध्दिमा जिल्ला हुलाक कार्यालयको भूमिका	वर्ष ५२, अंक १९१, २०७१ असोज
८८६	टंक प्रसाद हुमागाउँ	विश्व हुलाक दिवस सन्दर्भ र अवसर	वर्ष ५२, अंक १९१, २०७१ असोज
८८७	Punya R Sthapit	The UPU Dedication for the World Delopment And Peace	वर्ष ५२, अंक १९१, २०७१ असोज

क्र.सं	लेखकको नाम	लेखरप्रकाशित सामग्रीको नाम	वर्ष, अंक, मिति
८८८	हरिदत्त पाण्डे	समावेशीकरण अवधारणा औवित्य र अभ्यास	वर्ष ५२, अंक १९१, २०७१ असोज
८८९	विमल प्रसाद ढकाल	आइएसओ ९००१ प्रणाली र सार्वजनिक निकायमा त्यसको संप्रयोग	वर्ष ५२, अंक १९१, २०७१ असोज
८९०	गम्भीर बहादुर हाडा	विश्व व्यापार संघ एक परिचय	वर्ष ५२, अंक १९१, २०७१ असोज
८९१	लक्ष्मण कुमार हमाल	नेपालमा भूमीहिन सुकुम्बासी र अव्यवस्थीत बसोबससीको अवस्था समसया र समसधानका उपाय	वर्ष ५२, अंक १९१, २०७१ असोज
८९२	राजन घिमिरे	नेपालमा सूचनाको हक र सार्वजनिक निकायको दायित्व	वर्ष ५२, अंक १९१, २०७१ असोज
८९३	घनश्याम सुवेदी	नागरिक चेतना र राष्ट्रको समुन्नतीमा यसको भूमिका	वर्ष ५२, अंक १९१, २०७१ असोज
८९४	उमेशकुमार दाहाल	विधुतिय शासन आवश्यकता उपलब्धि र चुनौती	वर्ष ५२, अंक १९१, २०७१ असोज
८९५	श्याम दाहाल	नेपालको विकास प्रशासन	वर्ष ५२, अंक १९१, २०७१ असोज
८९६	Sushil Lamsal	Nepal Bangladesh Relationship	वर्ष ५२, अंक १९१, २०७१ असोज
८९७	कृष्णहरि बास्कोटा	सूचनाको हक प्रचलनमा हुलाको भूमिका	वर्ष ५३, अंक १९२, २०७२ बैशाख
८९८	गोकर्णप्रसाद उपाध्याय	टेलीसेन्टरको विध्यमान अवस्थाको सर्वेक्षण	वर्ष ५३, अंक १९२, २०७२ बैशाख
८९९	घनश्याम सुवेदी	सूचनाको हक कार्यान्वयनको अनुगमनमा हुलाक कार्यालयको प्रयोगको औचित्यता	वर्ष ५३, अंक १९२, २०७२ बैशाख
९००	वेदप्रसाद भण्डारी	Quality of Service र नेपाल	वर्ष ५३, अंक १९२, २०७२ बैशाख
९०१	विमलप्रसाद ढकाल	सहभागितामूलक सार्वजनिक खर्च पछ्याइ सर्वेक्षण	वर्ष ५३, अंक १९२, २०७२ बैशाख
९०२	हरिदत्त पाण्डेय	लैंगिक समनता, सकरात्मक विभेद र सामाजिक समावेशीकरण	वर्ष ५३, अंक १९२, २०७२ बैशाख
९०३	गोकुलप्रसाद शर्मा	ज्ञानगंगामा डुबुल्की	वर्ष ५३, अंक १९२, २०७२ बैशाख
९०४	गो विन्द प साद अधिकारी	मालपोत कार्यालयले प्रदान गर्ने सेवाहरुको संक्षिप्त परिचय	वर्ष ५३, अंक १९२, २०७२ बैशाख
९०५	लीलाधर अधिकारी	सेवा व्यापारको प्रवर्दन नेपालको वैदौशिक व्यपारलाई सन्तुलित बनाउने उपाय	वर्ष ५३, अंक १९२, २०७२ बैशाख
९०६	रुद्रप्रसाद भट्ट	सहस्राब्दी बिकास लक्ष्य नेपालको अवस्था र भावी रणनीती	वर्ष ५३, अंक १९२, २०७२ बैशाख

क्र.सं	लेखकको नाम	लेखरप्रकाशित सामग्रीको नाम	वर्ष, अंक, मिति
८९७	किरण जोशी	शक्ती पृथकिकरण र नियन्त्रण तथा सन्तुलनको अवधारणा र नेपाल	वर्ष ५३, अंक १९२, २०७२ बैशाख
८९८	यज्ञप्रसाद भट्टराई	विकासको अधिकार	वर्ष ५३, अंक १९२, २०७२ बैशाख
८९९	सिध्दराज जोशी	विकासमा नागरिक संलग्नता र नेपालमा यसको अवस्था	वर्ष ५३, अंक १९२, २०७२ बैशाख
९००	उमेशकुमार दाहाल	नेपालमा नागरिकता: प्रकृति, समस्या र समाधान	वर्ष ५३, अंक १९२, २०७२ बैशाख
९०१	लक्ष्मीप्रसाद पराजुली	कार्यविधी र सेवा प्रवाह	वर्ष ५३, अंक १९२, २०७२ बैशाख
९०२	रमनारायण खतिवडा	नेपालमा दन्द संवेदनशिल विकासको सान्दर्भिकता	वर्ष ५३, अंक १९२, २०७२ बैशाख
९०३	पूर्णप्रसाद जैसी(भट्टराई)	नेपालको लेखा प्रणाली एक परिचय	वर्ष ५३, अंक १९२, २०७२ बैशाख
९०४	ठानेश्वर सापकोटा	गरिबी निवारण सामाजिक परिचालन र जनसहभागिताको भूमिका	वर्ष ५३, अंक १९२, २०७२ बैशाख
९०५	Durga Prasda Dahal	Land Matters For Women	वर्ष ५३, अंक १९२, २०७२ बैशाख
९०६	Durga Prasda Pokharel	Forest Resources Linkage to Rural Livelihood	वर्ष ५३, अंक १९२, २०७२ बैशाख
९०७	Bigyan Koirala	A Good and Smart Citizen	वर्ष ५३, अंक १९२, २०७२ बैशाख
९०८	Shyam Dahal	Some Refiections on the Nature of Public Bureaucracy	वर्ष ५३, अंक १९२, २०७२ बैशाख
९०९	Nabraj Gautam	How much is South Asia Globalization	वर्ष ५३, अंक १९२, २०७२ बैशाख
९१०	द्रोण पोखरेल	विश्व हुलाक दिवस र हाम्रो हुलाकको भविष्य	वर्ष ५३, अंक १९३, २०७२ असोज
९११	बद्रीनाथ गैर्हे	हुलाकमा कर्मचारी व्यवस्थापन समस्या ,सम्भावना र भावी कार्यदिशा	वर्ष ५३, अंक १९३, २०७२ असोज
९१२	घनश्याम सुवेदि	हुलाकमा कार्यालयहरूमा स्थापित टेलिसेन्टर यसका अवसरहरू, समस्या र समाधानका उपायहरू	वर्ष ५३, अंक १९३, २०७२ असोज
९१३	गोकर्णप्रसाद उपाध्याय	हुलाकमा विपद्को जोखिम र अवसर	वर्ष ५३, अंक १९३, २०७२ असोज
९१४	प्रकाश न्यौपाने	हुलाक बचत बैक स्थापना देखी हाल सम्म	वर्ष ५३, अंक १९३, २०७२ असोज
९१५	पृथराज कटुवाल	हुलाक सेवाको व्यवसायिकता र प्रभावकारिता	वर्ष ५३, अंक १९३, २०७२ असोज

क्र.सं	लेखकको नाम	लेखरप्रकाशित सामग्रीको नाम	वर्ष, अंक, मिति
११६	वेदप्रसाद भण्डारी	आन्तरिक डाँकलेखा शाखा व्यवस्थापन एक अध्ययन	वर्ष ५३, अंक १९३, २०७२ असोज
११७	सुधा रेग्मी	नेपालमा फिलाटेली	वर्ष ५३, अंक १९३, २०७२ असोज
११८	Ramesh Parajuli	POSTAL SERVICE IN NEPAL	वर्ष ५३, अंक १९३, २०७२ असोज
११९	Dhirendra k . Yadav	South Asia Postal Union(SAPU): Challenges and Possibilities	वर्ष ५३, अंक १९३, २०७२ असोज
१२०	चन्द्रकला चौलागाई ओली	निजामती सेवामा तालिमको वर्तमान अवस्था एक समिक्षा	वर्ष ५३, अंक १९३, २०७२ असोज
१२१	कृष्ण प्रसाद जैशी	सामाजिक समावेशीकरण र नेपालको संविधानमा यसको व्यवस्था	वर्ष ५३, अंक १९३, २०७२ असोज
१२२	गोविन्द प्रसाद रिजाल	नेपालमा सार्वजनिक प्रशासन: चुनौति र समाधान	वर्ष ५३, अंक १९३, २०७२ असोज
१२३	मुनका न्यौपाने	लैंगिक हिसालाई सम्बोधन गर्न बनेका केही कानून र तिनको प्रयोग	वर्ष ५३, अंक १९३, २०७२ असोज
१२४	रुद्रप्रसाद भट्ट	नेपालमा पूँजीगत खर्चको अवस्था सुधारको अवस्था	वर्ष ५३, अंक १९३, २०७२ असोज
१२५	सूर्यप्रसाद सापकोटा	नया संविधानमा लोकसेवा आयोग सम्बन्धी व्यवस्था	वर्ष ५३, अंक १९३, २०७२ असोज
१२६	किरण जोशी	नेपाल सरकारको बजेट तर्जुमा र संचालन प्रक्रिया	वर्ष ५३, अंक १९३, २०७२ असोज
१२७	लक्ष्मीप्रसाद पराजुली	प्रविधि हस्तान्तरण र बौद्धिक सम्पत्ती	वर्ष ५३, अंक १९३, २०७२ असोज
१२८	पुर्ण प्रसाद रिजाल	नेपालमा समावेशी शिक्षाको सन्दर्भ र यसको सवल पक्ष	वर्ष ५३, अंक १९३, २०७२ असोज
१२९	गोविन्द प्रसाद रिजाल	विकासमा नागरिक समाज र गैर सरकारी संस्थाको भूमिका	वर्ष ५४, अंक१९४, २०७३ बैशाख
१३०	चन्द्रकला चौलागाई ओली	नेपालको सार्वजनिक प्रशासनमा विध्युतीय शासनको प्रयोग एक समिक्षा	वर्ष ५४, अंक १९४, २०७३ बैशाख
१३१	नन्दराज ज्ञवाली	सार्वजनिक प्रशासनमा संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण	वर्ष ५४, अंक१९४, २०७३ बैशाख
१३२	मिठु थापा	महिला विकास र सशक्तीकरण समस्या र समाधान	वर्ष ५४, अंक १९४, २०७३ बैशाख
१३३	रुद्रप्रसाद भट्ट	३६० डिग्रीको कार्य सम्पादन मूल्याङ्कन नतिजामुखी प्रशासनको कडी कि लोकप्रिय सिध्दान्त	वर्ष ५४, अंक१९४, २०७३ बैशाख

क्र.सं	लेखकको नाम	लेखरप्रकाशित सामग्रीको नाम	वर्ष, अंक, मिति
९३४	सूर्यप्रसाद सापकोटा	लोकसेवा आयोगमा नवीन सुधारका केही भ्रलक	वर्ष ५४, अंक १९४, २०७३ बैशाख
९३५	उमेशकुमार दाहाल	मानव बेचबिखन: कारण र भएका प्रयास	वर्ष ५४, अंक १९४, २०७३ बैशाख
९३६	पूर्णप्रसाद रिजाल	विद्यालय शिक्षामा छात्रा सहभागिता अभिवृद्धिका प्रयास र उपलब्धि	वर्ष ५४, अंक १९४, २०७३ बैशाख
९३७	गोकर्णप्रसाद उपाध्याय	सांस्कृतिक विविधता र सामाजिक परिचालन	वर्ष ५४, अंक १९४, २०७३ बैशाख
९३८	घनश्याम सुवेदि	प्रभावकारी सार्वजनिक सेवाको लागि सार्वजनिक सेवा बडापत्र	वर्ष ५४, अंक १९४, २०७३ बैशाख
९३९	लक्ष्मीप्रसाद पराजुली	हुलाक अपराध	वर्ष ५४, अंक १९४, २०७३ बैशाख
९४०	प्रकाश न्यौपाने	नेपालमा घनादेश सेवाको अवस्था विश्लेषण	वर्ष ५४, अंक १९४, २०७३ बैशाख
९४१	मनुजा बराल	नेपालमा आधारभूत शिक्षा अवसर र चुनौती	वर्ष ५४, अंक १९४, २०७३ बैशाख
९४२	रमेश कुमार कटुवाल	संघियतामा हुलाक बचत बैंक र गरिबी निवारण	वर्ष ५४, अंक १९४, २०७३ बैशाख
९४३	अशोक भण्डारी	बैंक तथा वित्तिय संस्थामा पूँजी वृद्धको विकल्प मर्जर वा एक्विजिशन	वर्ष ५४, अंक १९४, २०७३ बैशाख
९४४	Kabiraj Khanal	Telecommunication Service in Rural Nepal	वर्ष ५४, अंक १९४, २०७३ बैशाख
९४५	Divakar Devkota	The Furture Of Nepal Postal Service	वर्ष ५४, अंक १९४, २०७३ बैशाख
९४६	Badri Nath Gaire	Disaster Risk Management and Role Of Postal Sector	वर्ष ५४, अंक १९४, २०७३ बैशाख
९४७	Punya R. Sthapit	Unique Service of the UPU	वर्ष ५४, अंक १९४, २०७३ बैशाख
९४८	चन्द्रकला चौलागाईं ओली	आचार र नेपालको निजामती सेवामा यसको अभ्यास	वर्ष ५४, अंक १९५, २०७३ असोज
९४९	बद्रीनाथ गैर्हे	संघियतामा हुलाक सेवाको स्मान्तरण	वर्ष ५४, अंक १९५, २०७३, असोज
९५०	उमेशकुमार दाहाल	अध्यागमन प्रशासन परिचय चुनौती र सुधार	वर्ष ५४, अंक १९५, २०७३ असोज
९५१	गोकर्णप्रसाद उपाध्याय	विश्व हुलाक र नेपाल	वर्ष ५४, अंक १९५, २०७३, असोज
९५२	घनश्याम सुवेदि	हुलाकमा विविधता व्यवस्थापन	वर्ष ५४, अंक १९५, २०७३ असोज
९५३	मेघनाथ रिजाल	शासनको प्रशासकिय संरचना	वर्ष ५४, अंक १९५, २०७३, असोज
९५४	विपिन आचार्य	दिगो विकास लक्ष्य र यसका चुनौती	वर्ष ५४, अंक १९५, २०७३ असोज
९५५	स्मनारायण खतिवडा	विकासमा सूचना प्रविधीको भूमिका	वर्ष ५४, अंक १९५, २०७३, असोज
९५६	गौरव पन्थी	निजामती सेवाको विकृतिहरूको नियन्त्रण र भविष्यको मार्ग	वर्ष ५४, अंक १९५, २०७३ असोज

क्र.सं	लेखककोको नाम	लेखरप्रकाशित सामग्रीको नाम	वर्ष, अंक, मिति
१५७	रमेश कुमार कटुवाल	हुलाक वचत बैककोलेखाङ्कन विधी र त्यसको स्थिति	वर्ष ५४ , अंक १९५ , २०७३, असोज
१५७	Dr. Hari datta Pandey	Time Management Meaning and its Impotence	वर्ष ५४ ,अंक १९५ , २०७३ असोज
१५७	Kabiraj Khanal	Big Data: Big Opportunity	वर्ष ५४ , अंक १९५ , २०७३, असोज
१५८	यज्ञप्रसाद भट्टराई	नेपालो हुलाक समस्या र समाधान	वर्ष ५४ ,अंक १९५ , २०७३ असोज
१५९	चन्द्रकला चौलागाई ओली	लोकतन्त्र, स्थानिय तह निर्वाचन र महिला सहभागिता:एक विश्लेषण	वर्ष ५५ ,अंक १९६ , २०७४ बैशाख
१६०	बद्रीनाथ गैर्हे	निर्वाचन प्रणाली नेपालको संवैधानिक व्यवस्था	अंक ५५ ,अंक १९६, २०७४ बैशाख
१६१	भूपेन्द्र थापा	ज्ञान व्यवस्थापन: सार्वजनिक क्षेत्रमा अपरिहार्य विषय	वर्ष ५५ ,अंक १९६ , २०७४ बैशाख
१६२	सिध्दराज जोशी	नेपालको हुलाक वचत बैकमा गर्नु पर्ने सुधार	अंक ५५ ,अंक १९६, २०७४ बैशाख
१६३	स्मनारायण खतिवडा	मध्यम आय वर्ग र नेपाल: मापदण्ड र स्थिति	वर्ष ५५ ,अंक १९६ , २०७४ बैशाख
१६४	विपिन आचार्य	नागरिकता र खुल्ला सिमाना	अंक ५५ ,अंक १९६, २०७४ बैशाख
१६५	रमेश कुमार कटुवाल	संस्थागत सुशासन र हुलाक वचत बैक तथा धनादेश सेवा	वर्ष ५५ ,अंक १९६ , २०७४ बैशाख
१६६	घनश्याम सुवेदि	नेपालमा आर्थिक उदारीकरण र निजिकरण	अंक ५५ ,अंक १९६, २०७४ बैशाख
१६७	कुबेर प्रसाद सुवेदि	सार्वजनिक निकायमा जिन्सी लेखा	वर्ष ५५ ,अंक १९६ , २०७४ बैशाख
१६८	गोकर्णप्रसाद उपाध्याय	हुलाकमा नवप्रवेशीको प्रवृति विश्लेषण	अंक ५५ ,अंक १९६, २०७४ बैशाख
१६९	पृथराज कटुवाल	विश्वमा आतंकवाद	वर्ष ५५ ,अंक १९६ , २०७४ बैशाख
१७०	प्रकाश न्यौपाने	जनसंख्या र बसाइसराइ	अंक ५५ ,अंक १९६, २०७४ बैशाख
१७१	Dr. Hari datta Pandey	Important of employee motivation in Civil Service	वर्ष ५५ ,अंक १९६ , २०७४ बैशाख
१७२	Bed Prasad Bhandari	Nepal post`s Significant International Exposure-2016	अंक ५५ ,अंक १९६, २०७४ बैशाख
१७३	Uttar Bahadur Air	Corruption VS Ethical Promotion	वर्ष ५५ ,अंक १९६ , २०७४ बैशाख
१७४	चन्द्रकला चौलागाई ओली	प्रशासनिक पुनसंरचना: नेपालको सार्वजनिक प्रशासनको सन्दर्भ	वर्ष ५५ ,अंक १९७ ,२०७४ असोज
१७५	मिठु थापा	नेपालमा गरिबी निवारणका प्रयास, उपलब्धी र भावी रणनीती	वर्ष ५५ ,अंक १९७ , २०७४ असोज

क्र.सं	लेखकको नाम	लेखरप्रकाशित सामग्रीको नाम	वर्ष, अंक, मिति
१७६	यज्ञप्रसाद भट्टराई	मानव अधिकारको अवधारणा र नेपालमा विद्यमान अवस्था	वर्ष ५५ ,अंक १९७ ,२०७४ असोज
१७७	पुर्ण प्रसाद रिजाल	दैलेख जिल्लाको विद्यमान शैक्षिक अवस्था र सुधारको मागचित्र	वर्ष ५५ ,अंक १९७ , २०७४ असोज
१७८	गोकर्णप्रसाद उपाध्याय	यातायात र हुलाक क्षेत्रको सम्बन्ध	वर्ष ५५ ,अंक १९७ ,२०७४ असोज
१७९	पृथराज कटुवाल	संविधान र राज्यका नितिहरु	वर्ष ५५ ,अंक १९७ , २०७४ असोज
१८०	प्रकाश न्यौपाने	मानव संशाधन विकास,चुनौति समास्या र समाधान	वर्ष ५५ ,अंक १९७ ,२०७४ असोज
१८१	ठानेश्वर सापकोटा	सूचनाको हक र सूचनाको हकको अनुगमनमा हुलाक कार्यालयको भूमिका	वर्ष ५५ ,अंक १९७ , २०७४ असोज
१८२	गौरव पन्थी	निजामती सेवामा सामूहिक सौदाबाजी र गुनासो व्यवस्थापन	वर्ष ५५ ,अंक १९७ ,२०७४ असोज
१८३	कुबेर प्रसाद सुवेदि	सार्वजनिक निकायको लेखा परिक्षण र वर्तमान स्थिती	वर्ष ५५ ,अंक १९७ , २०७४ असोज
१८४	रमेश कुमार कटुवाल	हुलाक वचत बैंक अनुगमन, निरिक्षण एक समिक्षा	वर्ष ५५ ,अंक १९७ ,२०७४ असोज
१८५	खेत बहादुर खत्री	केन्द्रीय संगठन पुनरावलोकन आवश्यकता	वर्ष ५५ ,अंक १९७ , २०७४ असोज
१८६	Bed Prasad Bhandari	Social Dispute, Social Conflict and Its Management	वर्ष ५५ ,अंक १९७ ,२०७४ असोज
१८७	Punya R. Sthapit	The Philatelic Exhibition: Its Genuine Sector and Significance	वर्ष ५५ ,अंक १९७ , २०७४ असोज
१८८	Divakar Devkota	Review of Annual Report 2016	वर्ष ५५ ,अंक १९७ ,२०७४ असोज
१८९	गोपीनाथ मैनाली	समावेशी आर्थिक विकासमस हुलाक सेवा (कार्यपत्र)	वर्ष ५५ ,अंक १९७ , २०७४ असोज
१९०	चन्द्रकला चौलागाई ओली	सार्वजनिक प्रशासनमा प्रतिभा व्यवस्थापन र नेपालको सन्दर्भ	वर्ष ५६ ,अंक १९८ ,२०७५ बैशाख
१९१	मिठु थापा	नेपालमा आरक्षण र सकरात्मक विभेदको सकरात्मक प्रभाव तथा भावी दिशा	वर्ष ५६,अंक १९८, २०७५ बैशाख
१९२	यज्ञप्रसाद भट्टराई	नेपालको संविधान , मौलिक हक निर्देशक सिद्दन्त र कार्यान्वयनको चुनौती	वर्ष ५६ ,अंक १९८ ,२०७५ बैशाख
१९३	मेघनाथ रिजाल	वित्तिय संधियता र स्थानिय तह	वर्ष ५६,अंक १९८, २०७५ बैशाख
१९४	गोकर्णप्रसाद उपाध्याय	सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा टोकन प्रणाली	वर्ष ५६ ,अंक १९८ ,२०७५ बैशाख
१९५	सुधा रेग्मी	कर्मचारी संयन्त्रको व्यवसायिकता र हुलाक	वर्ष ५६,अंक १९८, २०७५ बैशाख

क्र.सं	लेखकको नाम	लेखरप्रकाशित सामग्रीको नाम	वर्ष, अंक, मिति
१९६	प्रकाश न्यौपाने	सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा देखिएका केहि समस्या र समाधान	वर्ष ५६ ,अंक १९८ ,२०७५ बैशाख
१९७	सुशिला आचार्य	बाल न्याय प्रणाली र नेपालको सन्दर्भ	वर्ष ५६,अंक १९८, २०७५ बैशाख
१९८	गौरव पन्थी	बढ्दो भ्रष्टाचार चिन्ता र चासो	वर्ष ५६,अंक १९८ ,२०७५ बैशाख
१९९	हरि प्रसाद गैरे	जिल्ला हुलाक गुल्मीको परिचय	वर्ष ५६,अंक १९८, २०७५ बैशाख
१०००	रमेश कुमार कटुवाल	हुलाक नेटवर्क र इकमर्श	वर्ष ५६ ,अंक १९८ ,२०७५ बैशाख
१००१	खेत बहादुर खत्री	लैगिक असमानता विकासको बाधक	वर्ष ५६,अंक १९८, २०७५ बैशाख
१००२	दीपक कुमार नेपाली	गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको संक्षिप्त परिचय, काम कर्तव्य र अधिकार	वर्ष ५६ ,अंक १९८ ,२०७५ बैशाख
१००३	सनत ओली	समुद्ध नेपालको निर्माणमा शिक्षाका चुनौतीहरु	वर्ष ५६,अंक १९८, २०७५ बैशाख
१००४	पुर्ण प्रसाद रिजाल	स्थानिय तहमा बिद्यालय शिक्षाको व्यवस्थापनर अवसर	वर्ष ५६ ,अंक १९८ ,२०७५ बैशाख
१००५	Narahari Ghimire	Remittance and It's ffect on Important:A Social Perspective of Nepal	वर्ष ५६,अंक १९८, २०७५ बैशाख
१००६	सीता रेग्मी	सहभागितामूलक व्यवस्थापन	वर्ष ५६ ,अंक १९९ , २०७५ फागुन
१००७	राजेन्द्र शर्मा	विश्व हुलाक संघ ऐतिहासिक अध्यायन	वर्ष ५६ अंक, १९९, २०७५ फागुन
१००८	गम्भिर बहादुर हाडा	सार्वजनिक नितिको तर्जुमा, कार्यान्वयन र मूल्याङ्कन	वर्ष ५६ ,अंक १९९ , २०७५ फागुन
१००९	दिवाकर देवकोटा	विश्वको सबै भन्दा अग्लो स्थानमा अवस्थित हुलाक एक परिचय	वर्ष ५६ अंक, १९९, २०७५ फागुन
१०१०	हरि प्रसाद गैरे	हुलाक बचत बैक	वर्ष ५६ ,अंक १९९ , २०७५ फागुन
१०११	सुधा रेग्मी	हुलाक सेवा सम्फना ,बिर्सना	वर्ष ५६ अंक, १९९, २०७५ फागुन
१०१२	खेत बहादुर खत्री	डाँक व्यवस्थापनको सामान्य परिचय	वर्ष ५६ ,अंक १९९ , २०७५ फागुन
१०१३	दिपक कुमार नेपाली	नेपालमा सुशासन र सार्वजनिक प्रशासन	वर्ष ५६ अंक, १९९, २०७५ फागुन
१०१४	Punya R. Sthapit	The Word Philatelic Development	वर्ष ५६ ,अंक १९९ , २०७५ फागुन

खण्ड ख हुलाक गतिविधि

विश्व हुलाक दिवशको उपलक्ष्यमा हुलाक सेवा विभागका महानिर्देशक श्री देवी प्रसाद ज्ञवालीले दिनु भएको मन्तव्य

नेपाल हुलाक सेवाको इतिहास १४१ वर्ष पुरानो छ । यो सेवाको स्थापना कालमा संचार तथा सूचना प्रविधिको विकास भएको थिएन । चिठीपत्रको आदान प्रदान गर्ने हुलाकको प्रमुख काम हुन्थ्यो । आम संचारको अन्य साधन नभएबाट हुलाक प्रति आम जनमानसको अति ठूलो विश्वास र भरोसा थियो । यसरी संचालित हुलाकले व्यवसाय भन्दा सेवा नै ठूलो ठानेर सेवा हि परमो धर्मलाई चरितार्थ बनाएको थियो । समयको क्रममा देशमा आमुल परिवर्तन भयो, समय काल र परिस्थिति बदलियो । परम्परागत, हुलाकीय, अवधारणा सेवा मात्र रहेकोमा सूचना प्रविधिको विकासले हुलाकको परम्परागत कार्यलाई विस्तारित गराएकोले हुलाकको ठूलो जनशक्ति र वृहत संजाललाई प्रयोग गर्ने गरी सेवा सँगै व्यवसाय भन्ने अवधारणाको विकास भयो । यसरी नै विश्वका अन्य देशका हुलाकहरू पनि बदलिए, तर सोचे जति र समयको माग अनुसार हामीले हाम्रो हुलाकलाई बदल्न सकेनौं ।

पुरानो संगठन संरचना, पुरानै प्रविधी, सिमित श्रोत र साधन एवं न्यून मनोबलका कर्मचारी आदिले हुलाकलाई जकडेको बेलामा हुलाक समूहको खारेजीसँगै विस्तारै institutional memory खस्कदै गएको र नेतृत्व परिवर्तन एवम् कर्मचारीको पलायन र रिक्त दरबन्दि कहिल्यै पूर्णता नपाउने अवस्थाले हुलाकले दिने सेवाको स्तरमा वृद्धि हुन सकेको छैन । त्यसैले हुलाकको करिब १७ हजार जनशक्ति र ४ हजार कार्यालय रहेको तथा देशभर फैलिएको यति ठूलो संरचनालाई विश्व हुलाकको बदलिँदो परिवेश अनुसार सेवा सहितको व्यवसायमा रूपान्तरण गर्नु, नियमित कार्य संचालनसँगै नयाँ काम सुरु गरि बजारमा आफ्नो स्थान सुरक्षित बनाउनु, निजि क्षेत्रसँग प्रतिस्पर्धा गर्न एवम् विश्वसनीयता र प्रभावकारीता वृद्धि गर्न आजको समयको माग भएको छ । जुन हाम्रा लागि चुनौतीपूर्ण रहेको छ ।

विश्वका अधिकांश देशका हुलाक प्रशासन समय अनुसार परिवर्तन हुँदै आधुनिक प्रविधिको प्रयोग र नवप्रवर्तनात्मक व्यवसायिक कामसँगै अघि बढी रहेको छन् । भर्खरै जापानको टोकियोमा सम्पन्न एशीया प्रशान्त क्षेत्रका हुलाकहरूको कार्यकारी परिषदको बैठकमा विश्वका हुलाकले पुर्‍याएको योगदानको चर्चा गर्दै वित्तिय पहुँच तथा सामाजिक विकासमा हुलाकको योगदान यस क्षेत्रमा विकास हुँदै गएको, E-Commerce ले हुलाकको कार्य क्षेत्र विस्तार भई चलायमान भएको र राज्यको आधारभूत अनिवार्य र व्यवसायिक सेवा संचालनमा अग्रणी स्थानमा रहेको विषयमा जोड दिईएको थियो ।

हाम्रो देशमा पनि विश्वका अन्य देशका हुलाकहरू संचारको माध्यमबाट Paradigm Shift भएर व्यापारको माध्यम भएका छन् । small weight, more value भएका वस्तुको व्यापार तथा E-Commerce को वृद्धिले हुलाक विश्वभर बढ्दो र चढ्दो क्रममा रहेको छ ।

हाम्रो देशमा पनि विश्व हुलाक सेवामा आएको परिवर्तन र सूचना प्रविधिको विकासले हुलाक सेवामा सुधार गर्नुपर्छ भन्ने धारणा ०५२/०५३ साल देखि नै रहेको देखिन्छ । सुधारका प्रयासको थालनी हुँदा नहुँदै यस बिचमा गरिएको हुलाक समूहको खारेजीले हुलाक सेवा सुधारको कार्यले गति लिन सकेन । यसो भन्दैमा हाम्रो हुलाक सेवामा कुनै सुधार भएकै छैन भन्ने होइन् । गत वर्ष नै हामीले हुलाक संगठनमा O&M

गरि दरबन्दी पुनरावलोकन गर्नु, हुलाक सेवाको मेरुदण्डको रूपमा लिइने डाँक रेखामा पुनरावलोकन गरि ढुवानी प्रणाली छिटो छरितो बनाउन प्रयास गरिएको छ, चितवन केन्द्र विन्दु बनाई पूर्वपश्चिम राजमार्गमा आफ्नै सवारी साधनबाट डाँक ढुवानी गरीएको छ, हुलाकीय वस्तुको पहुँचको सुनिश्चितताको लागि PITS संचालनमा ल्याइएको छ, बचत बैंकमा सुधार गरि कारोवारलाई पूर्ण रूपमा Software बाट संचालन गर्ने व्यवस्था मिलाउन लागिएको छ EMS, Parcel, धनादेश तथा केही Agency सेवा संचालन गरि सेवा सँगै व्यवसाय पनि सुरु गरेका छौं । तर हाम्रा यि सुधारले मात्र सन्तोष गर्ने ठाउँ छैन, न त यि पर्याप्त नै छन् ।

हुलाक सेवालाई प्रतिस्पर्धा र व्यवसायिक बनाई प्रतिस्पर्धामा आफ्नो बजार हिस्सा कायम राखि विस्तार गर्न यस सेवाका कार्यमा सबै पक्षमा विविधिकरण र विशिष्टीकरण गर्नुपर्ने भएको छ । हाम्रो हुलाक सेवामा चिठी पत्रको कार्य परिणाम घटेता पनि यसको भौगोलिक कार्य क्षेत्र घटेको छैन । संविधानमा नै हुलाक सेवा अत्यावश्यक सेवा भनि उल्लेख भएको हुँदा हुलाकको Network लाई घटाउन सक्ने देखिँदैन । यति ठूलो जनशक्ति र कार्यक्षेत्र भएको हुलाकलाई यथा स्थितिमा चलाउन राज्यको लागि ठूलो दायित्व हुने हुनाले पनि हाम्रो हुलाक सेवामा अब स-साना सुधारका प्रयासले होइन राज्यको पुनर्संरचना जस्तै हुलाक सेवामा पनि पुनर्संरचनाकै तहमा सुधार हुनुपर्ने देखिएको छ ।

हुलाक सेवाको विकल्प जनताले निजी क्षेत्रका कुरियर सेवा मार्फत प्राप्त गरेको हुँदा हुलाक सेवाको दायित्व के कसरी पुरा गर्ने भन्ने विषयमा विश्वभरका सरकारहरूले सोच्न बाध्य भएको अवस्था पनि छ । विश्व अर्थतन्त्रमा उदाएका DHL Fedex जस्ता कुरियर सेवा र अलिबाबा, अमेजन जस्ता E- Commerce का कारोवार गर्ने संस्थाहरूले हुलाक सेवाको अस्तित्वमा नै खतराको संकेत देखाइरहेका छन् । हालै जेनेभामा २३ देखि २५ सेप्टेम्बर सम्म सम्पन्न विश्व हुलाक संघको तेस्रो असाधारण बैठकले यस प्रति चिन्ता जाहेर गरेको छ ।

त्यसैले यी यस्तै चुनौतीहरूको सामना गरि हुलाकको विश्वव्यापी रूपान्तरणमा देखिएका नवप्रवर्तनहरूलाई आत्मसात गरि लागु गर्न नेपालको हालको अवस्थाको समिक्षा तथा भविष्यको कार्यदिशा केन्द्रित रहि हुलाक सेवामा नीतिगत, संगठनात्मक, संरचनात्मक, प्रविधिगत एवं कार्यविधिगत सुधार गर्ने ध्येयले गत वर्ष माननीय मन्त्री ज्यूको निर्देशनमा हुलाक सेवा सुधार कार्यदल गठन भएको थियो । कार्यदलले दिएको सुझाव अनुरूप हुलाक सेवा विधेयक तयार भई छलफलको क्रममा रहेको छ ।

प्रस्तावित विधेयकले हुलाक सेवाको वर्तमान संगठनात्मक संरचनामा परिवर्तन गरी हुलाक सेवा प्राधिकरण स्थापना गर्ने उद्देश्य लिएको छ । यसले हुलाक सेवा लाई सेवाको अतिरिक्त व्यवसायिक बनाउने, कर्मचारी पलायनलाई रोक्ने, हुलाक प्रतिको समग्र काम र अवधारणामा आम जनमानसमा भरोसा जगाउने आशा गरिएको छ । चुस्त र छरितो हुलाक सेवा प्रवाहबाट सुशासन प्रवर्धन भई राज्यले लिएको सम्वृद्धिको सपनामा योगदान हुने विश्वास लिन सकिन्छ । यसै अनुरूप यस आ.व. को नीति तथा कार्यक्रममा हुलाक सेवालाई पुनर्संरचना गरी स्वायत्त, प्रतिस्पर्धि र व्यवसायिक बनाउने नीति लिईएको छ ।

हुलाक चिठीपत्रको पर्याय हो, छ र हुनुपर्छ । तर संचार तथा सूचना प्रविधिको विकासले हुलाक सुसुचित गर्ने माध्यम त बनेकै छ, त्यो भन्दा धेरै यो व्यवसायिक र व्यवसायिक सामान ओसार पसार गर्ने माध्यमको रूपमा विकास भएको छ । र यसले नै हुलाकलाई सक्षम र आत्मनिर्भर बनाएको छ । हामीले हाम्रो हुलाकलाई पनि यसै बनाउन खोजेको र सोचेका छौं ।

राज्यको पुनर्संरचना एवं प्राधिकरणको स्थापनासँगै हाम्रो हुलाकलाई स्थानीय तहसम्म पुँयाई जनताको बढि आवतजावत हुने होटल, विमानस्थल, अस्पताल, शहरका केन्द्र जस्ता ठाउँमा हुलाक काउण्टर स्थापना गरि Agency सेवा प्रदान गर्ने, कार्यतग विश्लेषण गरि तत्काल उपलब्ध गराउन सक्ने नयाँ Business खोज्ने, हुलाक वस्तुको ढुवानीमा आफ्नै साधन प्रयोग गरि चुस्त दुरुस्त छिटो छरितो सेवा उपलब्ध गराउने, वितरण र ढुवानीमा मानवीय साधनलाई विस्थापन गर्दै जाने नीति लिने आफ्नै साधनबाट Logistic Service शुरू गर्ने, मुख्य शहरी इलाका र प्रादेशिक सदरमुकामहरूमा हुलाक विनिमय केन्द्र स्थापना गरि merchandise item, EMS, Parcel को दर्ता र वितरण सेवा प्रारम्भ गर्ने, समय अनुसार ङ्क प्रविधिकहरू IPS, PITS, Mob APPS, EDI प्रयोग गरि सेवाको सुनिश्चितता र विश्वसनीयता प्रदान गर्ने, Postal Code, कुरियर नियमन एवं निजी क्षेत्र सँग साभेदारी लगायतका कार्यविधिगत सुधार गर्न सकेमा हामीले छोटो समयमै अनुभव योग्य परिवर्तन गर्न सक्ने छौं । उल्लेखित सुधारको लागि ठूलो श्रोत र साधनको पनि जरूरत पर्दैन । केवल खाँचो छ, चुस्त संस्थागत संरचना, हुलाक प्रतिको सकारात्मक सोच, राज्यका निकायहरू बिचको पारस्परिक सहयोग, सृजनसिल र प्रतिबद्ध मानविय श्रोत साधन ।

विश्वका हुलाहरू द्रुतस्तरबाट अगाडी बढि रहेको तथा नयाँ प्रविधिको विकास र विस्तार एवं नयाँ सेवाहरूको अनुसन्धान भएको भएपनि नेपालले यसलाई समयमानै आमत्समात गर्न नसकेको हुँदा नेपालको हुलाक सेवा प्रभावकारी हुन नसकेको हो । परिवर्तन अवश्यम्भावी छ, परिवर्तन हुन नसके पलायन हुनुपर्छ वा जो परिवर्तन हुन्छ हुन जान्दछ उसले अवसर लिन्छ । त्यसैले नेपालको हुलाक सेवालाई सेवा दिने अड्डा मात्र नमानी सेवासँग-सँगै व्यवसाय पनि गर्नु पर्छ भन्ने मान्यताका साथ अगाडी बढाउने बेला आएको छ । असल नेतृत्व, सहयोगी कर्मचारी तथा उचित समर्थन र सद्धभाव एवं नीतिगत सबलिकरण का साथ नविनतम संगठनात्मक संरचना सँगै चुस्त व्यवस्थापन गर्न सकेमा हाम्रो हुलाकले पनि काँचुली फेर्न र छलाङ्ग मार्न सक्छ भन्ने उदाहरण भुटान भियतनाम, भारत, बंगलादेश जस्ता देशका हुलाकीय अनुभवहरूले सिकाएका छन् । त्यसैले आज विश्व हुलाक दिवसको यो पावन घडीमा हाम्रो नेतृत्वदायि भुमिकामा रहनु हुने माननीय मन्त्रीज्यू एवं श्रीमान सचिवज्यूमा नेतृत्व एवं संरक्षकत्व गरिदिनु भएकोमा विशेष अभार व्यक्त गर्दै हुलाक परिवार यस संगठनका सबै कर्मचारी साथीहरूलाई उच्च मनोबलका साथ काम गर्न प्रेरणा मिलोस भन्ने कामना गर्दछु ।

हुलाकः अवसर र सम्भावना

सुधा रेग्मी

सूचना र संचारको युग भन्छन आज ,
संसारलाई जोड्ने कडी यहि साभा भाछ ।
संचारको जननी रे हुलाकको क्षेत्र,
हाम्रै कमि कमजोरीले पर्यो अलपत्र ॥

परिबर्तन आयो देशमा सबको रूप फेरियो,
बिकासको उद्घोष संगै मलजल गरियो ।
कठैबरा हुलाकमा केहि छनक देखिएन,
संधियता आउंदा देशमा यसमा रंग पोलिएन ॥

खाली खान्छ मोटो छ, सेवा केहि छैन अरे,
राजश्वलाई नाप्दा जाच्दा योगदान भएन रे ।
विदेश नि घुमेकै छौ जापान पोस्टको काम हेर,
किन पाल्नु ? भन्नेहरू deutsche post को नाम
हेर ॥

बचत बैक छनी यहाँ आर्थिक विकास गराउन,
धनादेशलाई अवसर देउ रेमिटेन्स भित्राउन ।
फिलाटेली पनि यसकै पर्यटक बढाउने,
बन्यजन्तु कला इतिहास विश्व माभ्र चिनाउने ॥

Ems parcel मा माया पोको पारि पारी,
पुन्याउन पर्यो अब आफ्नै ड्रोन भारिवरी।
सरर बाईरोड मा हुलाक बसमा हिड्न पाए,
हुलाक बाटै पठाएको कुराउनी खान पाए ॥

गर्न सके ब्यबसाय आम्दानीको भण्डार यो ,
सेवा भाव मात्रै होइन, आफ्नोपनको संसार यो।
लड्दै पड्दै हिड्न सिक्यौ इतिहास साक्षी छनी,
एकतामा बाध्ने विश्व हाम्रो हातै माथि छनी ॥

लगानी नि चाहियो हजुर प्रविधिको प्रयोग गरौ,
हामी उट्न खोजेका छौ दह्रो लड्डी अघि सरौ ।
नियम कानुन बदली देउ, देउ निर्णय अधिकार,
सेवा मात्रै किन हुन्थ्यो आर्थिक खम्बा बन्न तत्पर ॥

हुलाक प्रशिक्षण केन्द्रद्वारा विभिन्न स्थानमा सञ्चालित तालीमका सहभागीहरूको वितरण

आधारभूत कम्प्युटर प्रशिक्षण : २०७५, ११ औं सत्र

मिति २०७५।१२।०८ देखि १३ गते सम्म

मुकाम: हुलाक प्रशिक्षण केन्द्र

सहभागीहरूको नामावली

क्र.सं.	प्र.प. प्र प नं	पद	प्रशिक्षार्थीहरूको नाम, थर	कार्यालयको नाम
१	४१४३	ना.सु	श्री केशव प्रसाद रिजाल	केन्द्रिय धनादेश कार्यालय, बबरमहल
२	४१४४	खरिदार	श्री दुर्गादेवी न्यौपाने (भट्टराई)	जिल्ला हुलाक कार्यालय, ईलाम
३	४१४५	खरिदार	श्री सुरेन्द्र थापा	जिल्ला हुलाक कार्यालय, स्याङ्जा
४	४१४६	खरिदार	श्री नरहरी ज्ञवाली	जिल्ला हुलाक कार्यालय, रूपन्देही
५	४१४७	खरिदार	श्री अंजिता भण्डारी भुसाल	जिल्ला हुलाक कार्यालय, गुल्मी
६	४१४८	खरिदार	श्री सरला ढुङ्गाना	जिल्ला हुलाक कार्यालय, ओखलढुंगा
७	४१४९	खरिदार	श्री ऋषिराज के.सी	जिल्ला हुलाक कार्यालय, दाङ
८	४१५०	खरिदार	श्री हरि प्रसाद अर्याल	जिल्ला हुलाक कार्यालय, पर्वत
९	४१५१	खरिदार	श्री बन्दना शर्मा	गोश्वारा हुलाक कार्यालय, सुन्धारा
१०	४१५२	खरिदार	श्री कृष्ण बन्धु ढकाल	जिल्ला हुलाक कार्यालय, ललितपुर
११	४१५३	खरिदार	श्री इन्दीरा खनाल लम्साल	जिल्ला हुलाक कार्यालय, चितवन
१२	४१५४	खरिदार	श्री गोविन्द हमाल	जिल्ला हुलाक कार्यालय, सल्यान
१३	४१५५	ना.सु	श्री मान सिंह धामी	जिल्ला हुलाक कार्यालय, कञ्चनपुर
१४	४१५६	खरिदार	श्री मिना लुइटेल्	जिल्ला हुलाक कार्यालय, भक्तपुर
१५	४१५७	ना.सु	श्री कृष्ण गुरागाई	जिल्ला हुलाक कार्यालय, तेह्रथुम
१६	४१५८	खरिदार	श्री रामचन्द्र भुसाल	जिल्ला हुलाक कार्यालय, बर्दिया
१७	४१५९	स.क.अ	श्री सुरेश चौधरी	जिल्ला हुलाक कार्यालय, काभ्रे
१८	४१६०	खरिदार	श्री रेनुका ढुङ्गेल	हुलाक प्रशिक्षण केन्द्र, बबरमहल

अन्तर्राष्ट्रिय डाँक लेखा प्रशिक्षण कार्यक्रम : २०७५, तेस्रो सत्र

मिति: २०७५।१२।१४ देखि १२।१९ सम्म

मुकाम: हु.प्र.के काठमाडौं

सहभागीहरुको नामावली

क्र.सं.	प्र.प.नं.	पद	प्रशिक्षार्थीको नाम, थर	कार्यालय
१	४१६१	खरिदार	श्री हिमा कोइराला	हुलाक प्रशिक्षण केन्द्र, बबरमहल
२	४१६२	क.अ	श्री किरण खड्का	हुलाक सेवा विभाग, काठमाडौं
३	४१६३	ना.सु	श्री सुरेश खतिवडा	हुलाक सेवा विभाग, काठमाडौं
४	४१६४	सिनियर मिस्त्री	श्री मधुसुधन आचार्य	हुलाक सेवा विभाग, काठमाडौं
५	४१६५	हल्कारा	श्री सुनिल धिताल	गोश्वारा हुलाक कार्यालय, सुन्धारा
६	४१६६	खरिदार	श्री अभिराज कार्की	गोश्वारा हुलाक कार्यालय, सुन्धारा
७	४१६७	खरिदार	श्री इन्दिरा ढकाल	गोश्वारा हुलाक कार्यालय, सुन्धारा
८	४१६८	खरिदार	श्री हेमन्तराज पन्त	गोश्वारा हुलाक कार्यालय, सुन्धारा
९	४१६९	खरिदार	श्री सुरेश कुमार श्रेष्ठ	गोश्वारा हुलाक कार्यालय, सुन्धारा
१०	४१७०	खरिदार	श्री तुल्सी मरासिनी	गोश्वारा हुलाक कार्यालय, सुन्धारा
११	४१७१	खरिदार	श्री देवनिधी लोहनी	गोश्वारा हुलाक कार्यालय, सुन्धारा
१२	४१७२	खरिदार	श्री सृजना रायमाफी	गोश्वारा हुलाक कार्यालय, सुन्धारा
१३	४१७३	खरिदार	श्री मिन बहादुर थापामगर	गोश्वारा हुलाक कार्यालय, सुन्धारा
१४	४१७४	ना.सु	श्री सुदिप सापकोटा	गोश्वारा हुलाक कार्यालय, सुन्धारा
१५	४१७५	ना.सु	श्री राजु अर्याल	गोश्वारा हुलाक कार्यालय, सुन्धारा

कार्यालय सञ्चालन तथा व्यवस्थापन प्रशिक्षण कार्यक्रम(दोशो सत्र, २०७५

मिति: २०७५।११।१३ गते देखि १२।२० गते सम्म

मुकाम: हुलाक प्रशिक्षण केन्द्र, बबरमहल

सहभागीको नामावली

क्र.सं.	प्र प नं	पद	नाम रथर	कार्यालय
१	४१७६	ना.सु.	सरोज पौडेल	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय
२	४१७७	ना.सु.	षडानन्द काफ्ले	गोश्वारा हुलाक कार्यालय, डिल्लीबजार
३	४१७८	खरिदार	चन्द्रिका पोख्रेल	जिल्ला हुलाक कार्यालय, दाङ
४	४१७९	खरिदार	जितेन्द्र कुमार राउत	जिल्ला हुलाक कार्यालय, सलाहि
५	४१८०	खरिदार	बिमला पोख्रेल	गोश्वारा हुलाक कार्यालय, डिल्लीबजार
६	४१८१	खरिदार	गोविन्द कुमार शाह	जिल्ला हुलाक कार्यालय, म्याग्दी
७	४१८२	खरिदार	सागर शर्मा	जिल्ला हुलाक कार्यालय, तनहुँ
८	४१८३	खरिदार	राजन ढकाल	हुलाक निर्देशनालय, कास्की
९	४१८४	खरिदार	नीता ज्ञवाली	जिल्ला हुलाक कार्यालय, नवलपरासी
१०	४१८५	खरिदार	सम्भना काफ्ले	जिल्ला हुलाक कार्यालय, नवलपरासी
११	४१८६	खरिदार	पुष्पकान्त पोख्रेल	जिल्ला हुलाक कार्यालय, नवलपरासी
१२	४१८७	खरिदार	शारदा जि.सी.	जिल्ला हुलाक कार्यालय, पाल्पा
१३	४१८८	खरिदार	दुर्गा प्रसाद न्यौपाने	जिल्ला हुलाक कार्यालय, पाल्पा
१४	४१८९	खरिदार	निशा पाण्डे	जिल्ला हुलाक कार्यालय, पाल्पा
१५	४१९०	खरिदार	भुवन पाण्डे	जिल्ला हुलाक कार्यालय, गुल्मी
१६	४१९१	खरिदार	टेक वीर वि.क.	जिल्ला हुलाक कार्यालय, गुल्मी
१७	४१९२	खरिदार	भिष्म प्रसाद पौड्याल	जिल्ला हुलाक कार्यालय, गुल्मी
१८	४१९३	खरिदार	जनकसिंह बोहरा	जिल्ला हुलाक कार्यालय, दार्चुला
१९	४१९४	खरिदार	पर्वत कुमारी श्रेष्ठ	जिल्ला हुलाक कार्यालय, संखुवासभा
२०	४१९५	खरिदार	पशुपती थपलिया	जिल्ला हुलाक कार्यालय, रौतहट
२१	४१९६	खरिदार	चन्द्रकुमारी मुखिया	हुलाक सेवा विभाग, डिल्लीबजार
२२	४१९७	खरिदार	ध्रुवदत्त पन्त	जिल्ला हुलाक कार्यालय, बाग्लुङ
२३	४१९८	खरिदार	घनश्याम चौधरी	हुलाक निर्देशनालय, सुर्खेत
२४	४१९९	खरिदार	बिशाल पिठाकोटे	जिल्ला हुलाक कार्यालय, सिन्धुली
२५	४२००	खरिदार	कृष्ण प्रसाद शर्मा	जिल्ला हुलाक कार्यालय, बाँके
२६	४२०१	खरिदार	पुर्णप्रसाद पाण्डे(जैसी)	जिल्ला हुलाक कार्यालय, जम्ला
२७	४२०२	खरिदार	नवराज खतिवडा	गोश्वारा हुलाक कार्यालय, डिल्लीबजार

हल्कारा उत्प्रेरक प्रशिक्षण कार्यक्रम : २०७६, ६५औं सत्र

मिति: २०७६।०१।१२ देखि ०१।१७ सम्म

मुकाम: ईटहरी, सुनसरी

सहभागीहरुको नामावली

क्र.सं	प्र.प.नं.	पद	प्रशिक्षार्थीहरुको नाम, थर	कार्यालय
१	४२०३	हल्कारा	श्री फुलदेव गुरुङ्ग	जिल्ला हुलाक कार्यालय, ताप्लेजुङ्ग
२	४२०४	हुलाकी	श्री नुफु शेर्पा	जिल्ला हुलाक कार्यालय, ताप्लेजुङ्ग
३	४२०५	हल्कारा	श्री ज्ञान बहादुर भुजेल	जिल्ला हुलाक कार्यालय, उदयपुर
४	४२०६	हल्कारा	श्री तेज बहादुर दनुवार	जिल्ला हुलाक कार्यालय, उदयपुर
५	४२०७	हल्कारा	श्री पृथ्वी बहादुर लावती	जिल्ला हुलाक कार्यालय, पाँचथर
६	४२०८	हल्कारा	श्री रेम बहादुर मगर	जिल्ला हुलाक कार्यालय, पाँचथर
७	४२०९	हल्कारा	श्री दिप बहादुर खड्का	जिल्ला हुलाक कार्यालय, इलाम
८	४२१०	हल्कारा	श्री भीम बहादुर लावती	जिल्ला हुलाक कार्यालय, इलाम
९	४२११	हल्कारा	श्री गोरी माया हुमागाईं	जिल्ला हुलाक कार्यालय, भापा
१०	४२१२	हल्कारा	श्री मन बहादुर राजवंशी	जिल्ला हुलाक कार्यालय, भापा
११	४२१३	हल्कारा	श्री तेज बहादुर लिम्बु	जिल्ला हुलाक कार्यालय, तेह्रथुम
१२	४२१४	हल्कारा	श्री चन्द्र बहादुर कार्की	जिल्ला हुलाक कार्यालय, तेह्रथुम
१३	४२१५	हल्कारा	श्री खगेन्द्र प्रसाद सुवेदी	जिल्ला हुलाक कार्यालय, धनकुटा
१४	४२१६	हल्कारा	श्री तेज बहादुर राई	जिल्ला हुलाक कार्यालय, धनकुटा
१५	४२१७	हल्कारा	श्री रण बहादुर भुजेल	जिल्ला हुलाक कार्यालय, भोजपुर
१६	४२१८	हल्कारा	श्री कपिल थापा	जिल्ला हुलाक कार्यालय, भोजपुर
१७	४२१९	हल्कारा	श्री भीम बहादुर राई	जिल्ला हुलाक कार्यालय, संखुवासभा
१८	४२२०	हल्कारा	श्री गुणराज श्रेष्ठ	जिल्ला हुलाक कार्यालय, संखुवासभा
१९	४२२१	हल्कारा	श्री भरत यादव	जिल्ला हुलाक कार्यालय, सप्तरी
२०	४२२२	हल्कारा	श्री पुण्यप्रसाद पराजुली	जिल्ला हुलाक कार्यालय, सप्तरी
२१	४२२३	हल्कारा	श्री कृष्ण बहादुर वस्नेत	जिल्ला हुलाक कार्यालय, सिराहा
२२	४२२४	हल्कारा	श्री मनोज कुमार कर्ण	जिल्ला हुलाक कार्यालय, सिराहा
२३	४२२५	हल्कारा	श्री गीता पराजुली	हुलाक निर्देशनालय, मोरङ्ग
२४	४२२६	हल्कारा	श्री विष्णु प्रसाद कोईराला	हुलाक निर्देशनालय, मोरङ्ग
२५	४२२७	हल्कारा	श्री टंक न्यौपाने	जिल्ला हुलाक कार्यालय, सुनसरी
२६	४२२८	हल्कारा	श्री लक्ष्मण मण्डल	जिल्ला हुलाक कार्यालय, सुनसरी
२७	४२२९	हल्कारा	टंकेश्वर ढुंगाना	जिल्ला हुलाक कार्यालय, सुनसरी

काउन्टर तथा डाँक व्यवस्थापन तालीम , २१औं सत्र

मिति: २०७६।०२।०३देखि ०२।०८ सम्म

मुकाम:इलामबजार,इलाम

सहभागीको नामावली

क्र.सं	प्र. प.नं.	पद	प्रशिक्षार्थीहरूको नाम, थर	कार्यालय
१	४२३०	ना.सु.	रुद्र प्रसाद नेपाल	जिल्ला हुलाक कार्यालय, इलाम
२	४२३१	खरिदार	दुर्गादेवी भट्टराई	जिल्ला हुलाक कार्यालय, इलाम
३	४२३२	खरिदार	पद्माकुमारी वासकोटा	जिल्ला हुलाक कार्यालय, इलाम
४	४२३३	ना.सु.	टेक प्रसाद भट्टराई	जिल्ला हुलाक कार्यालय, भापा
५	४२३४	खरिदार	सुरेन्द्र बास्तोला	जिल्ला हुलाक कार्यालय, भापा
६	४२३५	खरिदार	युवराज पोखरेल	जिल्ला हुलाक कार्यालय, सप्तरी
७	४२३६	खरिदार	रमेश कुमार राय	जिल्ला हुलाक कार्यालय, सप्तरी
८	४२३७	खरिदार	डम्बर भट्टराई	जिल्ला हुलाक कार्यालय, धनुषा
९	४२३८	खरिदार	मोहन कुमारी निरौला	हुलाक निर्देशनालय, मोरङ्ग
१०	४२३९	खरिदार	विना ढकाल	हुलाक निर्देशनालय, मोरङ्ग
११	४२४०	खरिदार	टिका राउत	जिल्ला हुलाक कार्यालय, उदयपुर
१२	४२४१	खरिदार	हिमलाल ढुँगाना	जिल्ला हुलाक कार्यालय, उदयपुर
१३	४२४२	खरिदार	जितेन्द्र कुमार राउत	जिल्ला हुलाक कार्यालय, सलाहि
१४	४२४३	खरिदार	शिवराज आचार्य	जिल्ला हुलाक कार्यालय, धनकुटा
१५	४२४३	खरिदार	कमला बस्नेत विषट	जिल्ला हुलाक कार्यालय, धनकुटा
१६	४२४५	खरिदार	टेक बहादुर कार्की	जिल्ला हुलाक कार्यालय, सुनसरी
१७	४२४६	खरिदार	शोभा कटुवाल	जिल्ला हुलाक कार्यालय, सुनसरी
१८	४२४७	खरिदार	देव कुमार यादव	जिल्ला हुलाक कार्यालय, सिराहा
१९	४२४८	खरिदार	रमित कर्ण	जिल्ला हुलाक कार्यालय, सिराहा
२०	४२४९	खरिदार	राज कुमार आले	जिल्ला हुलाक कार्यालय, ताप्लेजुङ
२१	४२५०	ना.सु.	कृष्ण गुरागाई	जिल्ला हुलाक कार्यालय, तेह्रथुम
२२	४२५१	हुलाकी	भोलानाथ निरौला	जिल्ला हुलाक कार्यालय, तेह्रथुम
२३	४२५२	खरिदार	शोभा राई	जिल्ला हुलाक कार्यालय, इलाम
२४	४२५३	खरिदार	विकास विश्वकर्मा	जिल्ला हुलाक कार्यालय,संखुवासभा
२५	४२५४	खरिदार	धन कुमार पराजुली	जिल्ला हुलाक कार्यालय, इलाम

काउन्टर तथा डाँक व्यवस्थापन तालीम (२०७६, २२ औं सत्र

मिति: २०७६।०२।२७ देखि ०२।३२ सम्म

मुकाम: धनगढी, कैलाली

क्र.सं	प्र प नं	पद	प्रशिक्षार्थीहरूको नाम, थर	कार्यालय
१	४२५५	खरिदार	दुर्गादत्त पंत	जिल्ला हुलाक कार्यालय, कैलाली
२	४२५६	खरिदार	श्री कृष्ण नन्द भट्ट	जिल्ला हुलाक कार्यालय, कैलाली
३	४२५७	खरिदार	सुम्भुराज ओभा	हुलाक निर्देशानलय, डोटी
४	४२५८	खरिदार	भीम बहादुर मल्ल	हुलाक निर्देशानलय, डोटी
५	४२५९	खरिदार	पुष्पा कुमारी भट्ट	जिल्ला हुलाक कार्यालय, आछाम
६	४२६०	खरिदार	दिपा कुमारी जेसी	जिल्ला हुलाक कार्यालय, आछाम
७	४२६१	ना सु	टिका शिह रावल	जिल्ला हुलाक कार्यालय, बैतडी
८	४२६२	ना सु	भीम शिह धामी	जिल्ला हुलाक कार्यालय बैतडी
९	४२६३	खरिदार	सपना के सि	जिल्ला हुलाक कार्यालय, डडेल्धुरा
१०	४२६४	खरीदार.	मान बहादुर धामी	जिल्ला हुलाक कार्यालय, बझाङ
११	४२६५	खरीदार	यज्ञ राज खत्री	जिल्ला हुलाक कार्यालय, बझाङ
१२	४२६६	खरिदार	शेरनाथ योगी	जिल्ला हुलाक कार्यालय, बाँके
१३	४२६७	खरिदार	जयबिर धामी	इलाका हुलाक कार्यालय कोल्टी, बाजुरा
१४	४२६८	खरिदार	रामचन्द्र भूषाल	जिल्ला हुलाक कार्यालय, बर्दिया
१५	४२६९	ना सु	मान सि धामी	जिल्ला हुलाक कार्यालय, कंचनपुर
१६	४२७०	खरिदार	राधा जोशी	जिल्ला हुलाक कार्यालय, कंचनपुर
१७	४२७१	खरीदार.	ज्योती बोहोरा	जिल्ला हुलाक कार्यालय, कंचनपुर
१८	४२७२	हल्कारा	बिशनसिंह बुढाथोकी	जिल्ला हुलाक कार्यालय, दार्चुला
१८	४२७३	हुलाकी		जिल्ला हुलाक कार्यालय, दार्चुला
५	४२७४	खरिदार	भक्त राज भट्ट	जिल्ला हुलाक कार्यालय, कंचनपुर
२०	४२७५	खरिदार	मोहनराज फुलारा	इलाका हुलाक कार्यालय, टिकापुर कैलाली
४	४२७६	खरीदार.	मान सिह एरी	जिल्ला हुलाक कार्यालय, कंचनपुर

हल्कारा उत्प्रेरक प्रशिक्षण कार्यक्रम(२०७६, ६६ औं सत्र

मिति: २०७६।०३।०८ देखि ०३।१३ सम्म

मुकाम: हु.प्र.के, काठमाण्डौ

सहभागीहरुको नामावली

क्र.सं.	प्र.प.नं	पद	प्रशिक्षार्थीहरुको नाम, थर	कार्यालय
१	४२७७	हल्कारा	कृष्ण बहादुर बुर्जा	जिल्ला हुलाक कार्यालय, सिन्धुली
२	४२७८	हल्कारा	धन बहादुर श्रेष्ठ	जिल्ला हुलाक कार्यालय, सिन्धुली
३	४२७९	हल्कारा	संजिता आचार्य	जिल्ला हुलाक कार्यालय, रसुवा
४	४२८०	हल्कारा	दावा डोल्मा घले	जिल्ला हुलाक कार्यालय, रसुवा
५	४२८१	हल्कारा	गोपाल उप्रेती	जिल्ला हुलाक कार्यालय, दोलखा
६	४२८२	हल्कारा	गोपाल बहादुर कार्की	जिल्ला हुलाक कार्यालय, दोलखा
७	४२८३	हल्कारा	ध्रुवलाल श्रेष्ठ	जिल्ला हुलाक कार्यालय, नुवाकोट
८	४२८४	हल्कारा	हर्षित श्रेष्ठ	जिल्ला हुलाक कार्यालय, नुवाकोट
९	४२८५	हल्कारा	सम्बर बहादुर राना	जिल्ला हुलाक कार्यालय, रामेछाप
१०	४२८६	हल्कारा	जानुका सुवेदी	जिल्ला हुलाक कार्यालय, रामेछाप
११	४२८७	हल्कारा	हेम बहादुर आले मगर	जिल्ला हुलाक कार्यालय, मकवानपुर
१२	४२८८	हल्कारा	दूलो बाबु दोङ	जिल्ला हुलाक कार्यालय, मकवानपुर
१३	४२८९	हल्कारा	शिव प्रसाद पौडेल	हुलाक निर्देशनालय, ललितपुर
१४	४२९०	हल्कारा	नारायण प्रसाद घिमिरे	हुलाक निर्देशनालय, ललितपुर
१५	४२९१	हुलाकी	शंकर महर्जन	जिल्ला हुलाक कार्यालय, ललितपुर
१६	४२९२	हल्कारा	मधुकर खनाल	जिल्ला हुलाक कार्यालय, भक्तपुर
१७	४२९३	हल्कारा	अर्जुन प्रसाद नेपाल	जिल्ला हुलाक कार्यालय, भक्तपुर
१८	४२९४	हल्कारा	रुवी रोका	जिल्ला हुलाक कार्यालय, भक्तपुर
१९	४२९५	हल्कारा	लक्ष्मी खड्का	जिल्ला हुलाक कार्यालय, काभ्रे
२०	४२९६	हल्कारा	हरि प्रसाद प्याकुरेल	जिल्ला हुलाक कार्यालय, काभ्रे
२१	४२९७	हल्कारा	रिषिराम नेपाल	जिल्ला हुलाक कार्यालय, सिन्धुपाल्चोक
२२	४२९८	हल्कारा	गोविन्द प्रसाद पाध्या	जिल्ला हुलाक कार्यालय, सिन्धुपाल्चोक
२३	४२९९	हल्कारा	ज्ञान प्रसाद बजगाईं	गोश्वारा हुलाक कार्यालय, सुनधारा
२४	४३००	हल्कारा	तेज बहादुर मल्ल	गोश्वारा हुलाक कार्यालय, सुनधारा
२५	४३०१	हल्कारा	उत्तमलाल घिमिरे	गोश्वारा हुलाक कार्यालय, सुनधारा
२६	४३०२	हल्कारा	डोर प्रसाद भण्डारी	गोश्वारा हुलाक कार्यालय, सुनधारा

हुलाक बचत बैंक तथा धनादेश सफ्टवेयर प्रशिक्षक कार्यालय - २३ औं सत्र

मिति : ०७६/३/१५ -०७६/३/२०

मुकाम: हुलाक प्रशिक्षण केन्द्र, काठमाडौं

सि.न.	प्र.प नं	पद	नाम	कार्यरत कार्यालय
१	४३०३	खरिदार	श्री सोविता चौधरी थारु	जिल्ला हुलाक कार्यालय, रूपन्देही
२	४३०४	खरिदार	श्री शिव खनाल	जिल्ला हुलाक कार्यालय, कपिलवस्तु
३	४३०५	हुलाकी	श्री राजु रैदाम	जिल्ला हुलाक कार्यालय, कपिलवस्तु
४	४३०६	खरिदार	श्री ऋषिराज के.सी.	जिल्ला हुलाक कार्यालय, दाङ
५	४३०७	खरिदार	श्री महेन्द्र प्रसाद भर	जिल्ला हुलाक कार्यालय, नवलपरासी
६	४३०८	स.क. अ	श्री लक्ष्मी प्रसाद उपाध्याय	जिल्ला हुलाक कार्यालय, बाजुरा
७	४३०९	हल्कारा	श्री भावना श्रेष्ठ	जिल्ला हुलाक कार्यालय, संखुवासभा
८	४३०१०	खरिदार	श्री प्रमिला अधिकारी	जिल्ला हुलाक कार्यालय, पर्सा
९	४३११	खरिदार	श्री हिरा कुमारी भुजेल	जिल्ला हुलाक कार्यालय, पर्सा
१०	४३१२	खरिदार	श्री नरेश कुमार पासी	जिल्ला हुलाक कार्यालय, बर्दिया
११	४३१३	खरिदार	श्री शम्भु ठाकुर	जिल्ला हुलाक कार्यालय, सर्लाही
१२	४३१४	खरिदार	श्री नन्द कुमार गडरिया	जिल्ला हुलाक कार्यालय, बाँके
१३	४३१५	खरिदार	श्री यज्ञराज खत्री	जिल्ला हुलाक कार्यालय, बझाङ
१४	४३१६	खरिदार	श्री सरिता पराजुली	जिल्ला हुलाक कार्यालय, काभ्रे
१५	४३१७	खरिदार	श्री विनोद कुमार साह	जिल्ला हुलाक कार्यालय, सप्तरी
१६	४३१८	खरिदार	श्री पवन कुमार महतो	जिल्ला हुलाक कार्यालय, महोत्तरी
१७	४३१९	खरिदार	श्री रत्न बहादुर तामाङ	जिल्ला हुलाक कार्यालय, सिन्धुली
१८	४३२०	खरिदार	श्री निर्मलराज बराल	हुलाक निर्देशनालय, पोखरा
१९	४३२१	खरिदार	श्री रीता के.सी.	जिल्ला हुलाक कार्यालय, प्युठान
२०	४३२२	स.क.अ	श्री राजन कुमार मिश्र	जिल्ला हुलाक कार्यालय, दोलखा
२१	४३२३	हल्कारा	श्री नुतन कुमारी यादव	जिल्ला हुलाक कार्यालय, सिराहा
२२	४३२४	खरिदार	श्री युवराज भण्डारी	जिल्ला हुलाक कार्यालय, नुवाकोट
२३	४३२५	खरिदार	श्री हुमलाल रेउले	जिल्ला हुलाक कार्यालय, धादिङ

हुलाक प्रशिक्षण केन्द्र, बबरमहल
कार्यालय सञ्चालन तथा व्यवस्थापन प्रशिक्षण कार्यक्रम(तेस्रो शत्र
मिति: २०७६।०५।०२ गते देखि ०६।०८ गते सम्म
मुकाम: हुलाक प्रशिक्षण केन्द्र, बबरमहल
सहभागीको नामावली

क्र.सं.	प्र.प नं.	पद	नाम / थर	कार्यालय
१	४३२६	खरिदार	कामना महत	जिल्ला हुलाक कार्यालय, जुम्ला
२	४३२७	खरिदार	पदमा कुमारी बाँस्कोटा	जिल्ला हुलाक कार्यालय, इलाम
३	४३२८	खरिदार	सपना के.सि.	जिल्ला हुलाक कार्यालय, डडेल्धुरा
४	४३२९	खरिदार	शान्ता ज्ञवाली	जिल्ला हुलाक कार्यालय, गुल्मी
५	४३३०	खरिदार	टिका श्रीस	जिल्ला हुलाक कार्यालय, गुल्मी
६	४३३१	खरिदार	इन्द्र प्रसाद शर्मा	जिल्ला हुलाक कार्यालय, म्याग्दी
७	४३३२	खरिदार	शोभा कटुवाल भट्टराई	जिल्ला हुलाक कार्यालय, सुनसरी
८	४३३३	ना.सु.	काशी राम अधिकारी	जिल्ला हुलाक कार्यालय, रूपन्देही
९	४३३४	खरिदार	सीमा राणा	जिल्ला हुलाक कार्यालय, पर्सा
१०	४३३५	खरिदार	पुष्कर भट्ट	जिल्ला हुलाक कार्यालय, बन्दिपुर
११	४३३६	ना.सु.	किशोर श्रेष्ठ	जिल्ला हुलाक कार्यालय, उदयपुर
१२	४३३७	ना.सु.	जीवन ज्ञवाली	जिल्ला हुलाक कार्यालय, बर्दिया
१३	४३३८	ना.सु.	टेक प्रसाद भट्टराई	जिल्ला हुलाक कार्यालय, भापा
१४	४३३९	खरिदार	गोविन्द बुढाथोकी	जिल्ला हुलाक कार्यालय, ललितपुर
१५	४३४०	ना.सु.	सूर्य बहादुर थापामगर	जिल्ला हुलाक कार्यालय, सिन्धुली
१६	४३४१	खरिदार	वीर बहादुर घर्ती मगर	जिल्ला हुलाक कार्यालय, रोल्पा
१७	४३४२	खरिदार	राम प्रसाद पौडेल	हुलाक निर्देशनालय, सुर्खेत
१८	४३४३	खरिदार	अमृत प्रसाद कडेल	हुलाक निर्देशनालय, पोखरा
१९	४३४४	खरिदार	यादव के.सी.	फिलाटेली तथा हुलाक टिकट व्यवस्थापन कार्यालय, डिल्लीबजार
२०	४३४५	खरिदार	मिलन विश्वकर्मा	जिल्ला हुलाक कार्यालय, धनुषा
२१	४३४६	खरिदार	रामजी आचार्य	जिल्ला हुलाक कार्यालय, अर्घाखाँची
२२	४३४७	खरिदार	नानी मैयाँ आचार्य	गोश्वारा हुलाक कार्यालय, डिल्लीबजार
२३	४३४८	खरिदार	मुकेश कुमार सिजापती	गोश्वारा हुलाक कार्यालय, डिल्लीबजार
२४	४३४९	खरिदार	कमला आचार्य	गोश्वारा हुलाक कार्यालय, डिल्लीबजार

हुलाक कार्यालयका टेलिफोन नम्बरहरु

१	हुलाक सेवा विभाग (महानिर्देशक)	०१-४४१०२२४	३२	जि.हु.का., पर्सा (फ्याक्स)	०५१-५२३२४६
२	हुलाक सेवा विभाग	०१-४४२१२८३	३३	जि.हु.का., बारा	०५३-५५००४५
३	" " "	०१-४४२१२८६	३४	हु.नि., दिपायल	०९४-४४०१४९
४	" " "	०१-४४१९३५३	३५	हु.नि.,दिपायल (फ्याक्स)	०९४-४४०४५२
५	हुलाक सेवा विभाग (फ्याक्स)	०१-४४१४६८८	३६	जि.हु.का., ताप्लेजुङ	०२४-४६०१२३
६	हुलाक सेवा विभाग (कार्यशाला शाखा)	०१-४२६२४६०	३७	जि.हु.का., पाँचथर	०२४-५२०१०४
७	हुलाक प्रशिक्षण केन्द्र	०१-४२६२५७९	३८	जि.हु.का., इलाम	०२७-५२००५०
८	" " "	०१-४२६२७७०	३९	जि.हु.का., इलाम (फ्याक्स)	०२७-५२०४५५
९	केन्द्रीय धनादेश कार्यालय	०१-४२२९०१६	४०	जि.हु.का., इलाम	०२७-५२०००५
१०	केन्द्रीय धनादेश कार्यालय (फ्याक्स)	०१-४२२७५४२	४१	जि.हु.का., भापा (प्रमुख)	०२३-४५५७७९
११	फिलाटेलिक तथा हुलाक टिकट व्यवस्थापन कार्यालय	०१-५७१३८२२	४२	जि.हु.का., भापा (बचत बैंक)	०२३-५२००२६
१२	फिलाटेलिक तथा हुलाक टिकट व्यवस्थापन कार्यालय	०१-५७१३८३६	४३	जि.हु.का., भापा (PCO)	०२३-५२०७२६
१३	गोश्वारा हुलाक कार्यालय (प्रमुख)	०१-४४४३९०९	४४	जि.हु.का., तेह्रथुम	०२६-४६०१२४
१४	" " " सानाबाफेट	०१-४४३७८९८	४५	जि.हु.का., धनकुटा	०२६-५२०१५८
१५	" " " ईएमएस	०१-४४३०८०३	४६	जि.हु.का., धनकुटा (फ्याक्स)	०२६-५२०१५८
१६	" " " लेखा शाखा	०१-४४२९५९४	४७	जि.हु.का., सुनसरी	०२५-५२०१००
१७	" " " कल सेन्टर	०१-४४१९५९७	४८	जि.हु.का., सुनसरी (फ्याक्स)	०२५-५२६९२६
१८	" " " अनुसन्धान	०१-४४३२८९१	४९	जि.हु.का., भोजपुर	०२९-४२०११६
१९	गोश्वारा हुलाक कार्यालय (पार्सल)	०१-४४३३३२६	५०	जि.हु.का., संखुवासभा	०२९-५६०१५२
२०	गोश्वारा हुलाक कार्यालय (प्रशासन)	०१-४४२९२२४	५१	जि.हु.का., सप्तरी	०३१-५२००६७
२१	गोश्वारा हुलाक कार्यालय (प्रशासन)	०१-४४२९१२४	५२	जि.हु.का. सिराहा	०३३-५२००१८
२२	फिलाटेलिक तथा हुलाक टिकट व्यवस्थापन कार्यालय (फ्याक्स)	०१-४४३०७०१	५३	जि.हु.का., उदयपुर	०३५-४२०१३९
२३	गोश्वारा हु. का. (त्रि.अ.वि.)	०१-४४७००२०	५४	जि.हु.का., खोटाङ	०३६-४२०१०९
२४	हु.से.नि. विराटनगर	०२१-५२२६६५	५५	जि.हु.का., सोलुखुम्बु	०३८-६२०११३
२५	हु.से.नि. विराटनगर (फ्याक्स)	०२१-५२४७९०	५६	जि.हु.का., ओखलढुङ्गा	०३७-५२०११३
२६	हु.से.नि. वीरेन्द्रनगर (फ्याक्स)	०८३-५२०२३४	५७	जि.हु.का., धनुषा	०४१-४२०१६२
२७	हु.से.नि. वीरेन्द्रनगर	०८३-५२०१७५	५८	जि.हु.का., महोत्तरी	०४४-५२००४०
२८	हु.से.नि. पोखरा	०६१-४६६६५०	५९	जि.हु.का., सर्लाही	०४६-५२०१६१
२९	हु.से.नि. पोखरा	०६१-४६५८८६	६०	जि.हु.का., सिन्धुली	०४७-५२०१२१
३०	हु.से.नि. पोखरा	०६१-४६५२३५	६१	जि.हु.का., दोलखा	०४९-४२११८०
३१	जि.हु.का., पर्सा	०५१-५२३२५९	६२	जि.हु.का., प्युठान	०८६-४२०००६

६३	जि.हु.का., दाड	०८२-५६००२४	९२	जि.हु.का., अर्घाखाँची	०७७-४२०१०८
६४	जि.हु.का., सल्यान	०८८-५२००११	९३	जि.हु.का., रोल्पा	०८६-४४०१२४
६५	जि.हु.का., रौतहट	०५५-५२०१७४	९४	जि.हु.का., रुकुम	०८८-५३०१२३
६६	जि.हु.का., चितवन	०५६-५२०२६१	९५	जि.हु.का., जाजरकोट	०८९-४३००८३
६७	जि.हु.का., मकवानपुर	०५७-५२०३३३	९६	जि.हु.का., जाजरकोट (फ्याक्स)	०८९-४३०२२६
६८	जि.हु.का., मकवानपुर	०५७-५२१७३२	९७	जि.हु.का., दैलेख	०८९-४२०१४९
६९	जि.हु.का., मकवानपुर (PCO)	०५७-५२००८८	९८	जि.हु.का., बाँके	०८१-५२०२५३
७०	जि.हु.का., रसुवा	०१०-५४०१४५	९९	जि.हु.का., बर्दिया	०८४-४२०११८
७१	जि.हु.का., नुवाकोट	०१०-५६००९५	१००	जि.हु.का., डोल्पा	०८७-५५००७५
७२	जि.हु.का., सिन्धुपाल्चोक	०११-६२०११६	१०१	जि.हु.का., मुगु	०८७-४६००४५
७३	जि.हु.का., काभ्रेपलाञ्चोक	०११-४९०१७०	१०२	जि.हु.का., कालिकोट	०८७-४४०१०९
७४	जि.हु.का., धादिङ्ग	०१०-५२०११४	१०३	जि.हु.का., जुम्ला	०८७-५२००२६
७५	जि.हु.का., ललितपुर	०१-५५२२१३४	१०४	जि.हु.का., हुम्ला	०८७-६८००१६
७६	जि.हु.का., भक्तपुर	०१-६६१४१५३	१०५	जि.हु.का., कैलाली	०९१-५२११५२
७७	जि.हु.का., स्याङ्जा	०६३-४२०१०३	१०६	जि.हु.का., अछाम	०९७-६२०१६९
७८	जि.हु.का., गोरखा	०६४-४२०११२	१०७	जि.हु.का., बझाङ	०९२-४२१०५२
७९	जि.हु.का., मनाङ	०६६-४४०२३५	१०८	जि.हु.का., बाजुरा	०९७-५४१०४६
८०	जि.हु.का., तनहुँ	०६५-५६०११३	१०९	जि.हु.का., दार्चुला	०९३-४२०१२०
८१	जि.हु.का., लमजुङ	०६६-५२०११३	११०	जि.हु.का., बैतडी	०९५-५२०१३८
८२	जि.हु.का., पर्वत	०६७-४२०१०८	१११	जि.हु.का., डडेल्धुरा	०९६-४२०१४१
८३	जि.हु.का., वाग्लुङ	०६८-५२०१५९	११२	जि.हु.का., कञ्चनपुर	०९९-५२१२४६
८४	जि.हु.का., म्याग्दी	०६९-५२०२२२	११३	जि.हु.का., कञ्चनपुर	०९९-५२०७७९
८५	जि.हु.का., मुस्ताङ	०६९-४४००२२	११४	जि.हु.का., रामेछाप	०४८५४००३५
८६	जि.हु.का., गुल्मी	०७९-५२०१८२	११५	इ.हु.का., दमक	०२३-५८०२२५
८७	जि.हु.का., रूपन्देही	०७१-५२०१६९	११६	इ.हु.का., इनरुवा	०२५-५६०१५७
८८	जि.हु.का., पाल्पा	०७५-५२०१४६	११७	इ.हु.का., बुटवल	०७१-५४००५९
८९	जि.हु.का., नवलपरासी	०७८-५२१०३१	११८	इ.हु.का., सिलगढी	०९४-४२०१०२
९०	जि.हु.का., नवलपरासी	०७८-५२०१४१	११९	इ.हु.का., तुलसीपुर	०८२-५२०३३८
९१	जि.हु.का., कपिलवस्तु	०७६-५६०१९३	१२०	इ.हु.का., इटहरी	०२५-५८०१४६
			१२१	इ.हु.का., इटहरी (PCO)	०२५-५८३५५५



विश्व हुलाक दिवस, २०१९ को अवसरमा विशेष संस्मरणात्मक आवरणमा टाँचा लगाउनु हुँदै माननीय सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्री श्री गोकुल प्रसाद बाँस्कोटा ।



हुलाक प्रशिक्षण केन्द्रबाट सञ्चालित कार्यालय सञ्चालन तथा व्यवस्थापन प्रशिक्षण कार्यक्रमको तेस्रो सत्रको उद्घाटन कार्यक्रमलाई सम्बोधन गर्नु हुँदै सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालयका सचिव श्री महेन्द्रमान गुरुङ्ग ।



मिति २०७६ भाद्र २ गते देखि आश्विन ८ गते सम्म हुलाक प्रशिक्षण केन्द्रमा सञ्चालित कार्यालय सञ्चालन तथा व्यवस्थापन प्रशिक्षण कार्यक्रमको समापन पश्चात सहभागी र प्रशिक्षक टोलिको साथमा हुलाक सेवा विभागका महानिर्देशक श्री देवीप्रसाद ज्ञवाली



हुलाक प्रशिक्षण केन्द्रमा कार्यरत मुख्य प्रशिक्षक सहितको कर्मचारीको सामूहिक तस्वीर, सन्दर्भ विश्व हुलाक दिवस, २०१९